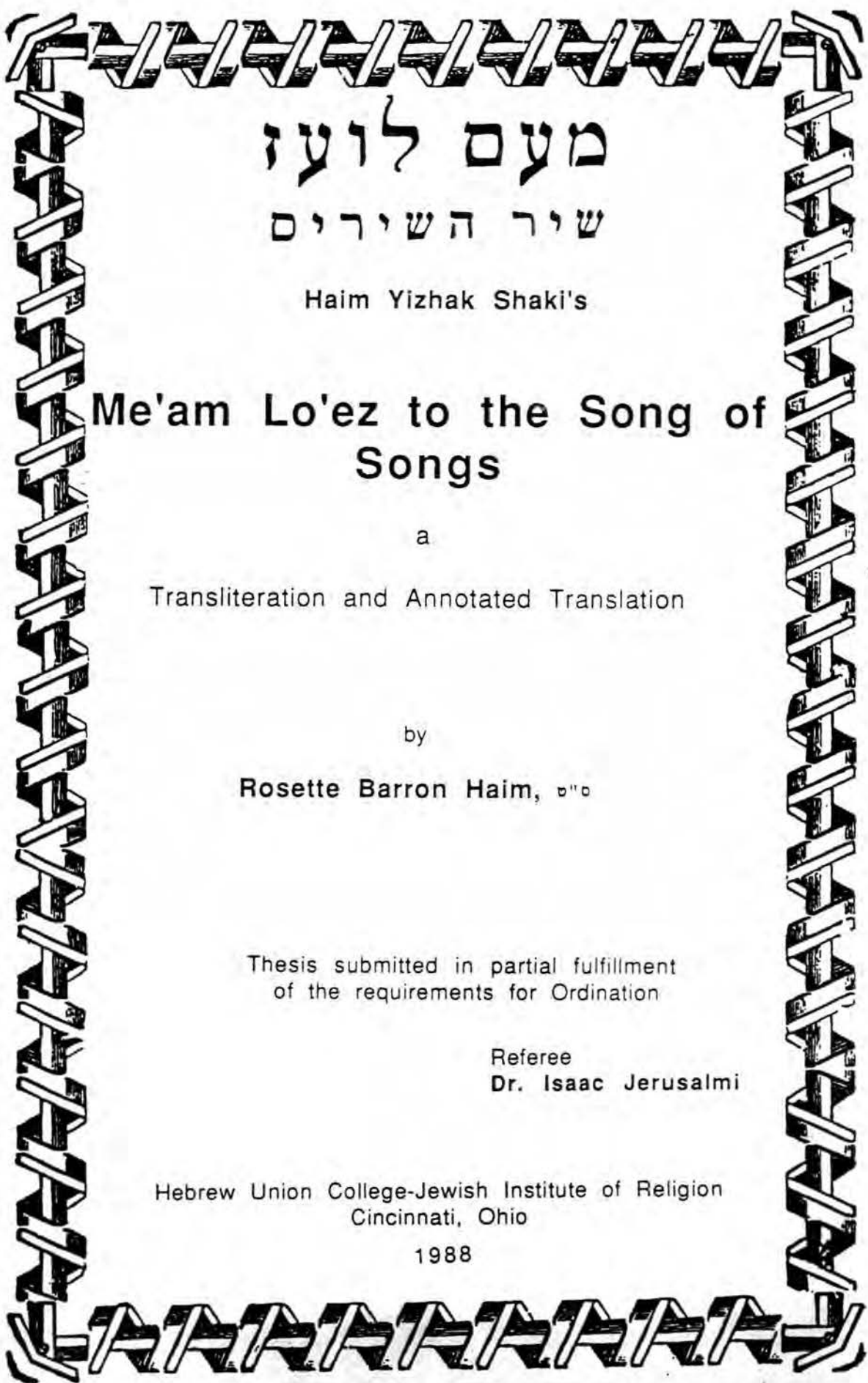

Signature of Library Staff Member

מעם לוֹעֶז

שִׁיר הַשִּׁירִים

Haim Yizhak Shaki's

Me'am Lo'ez to the Song of
Songs

a

Transliteration and Annotated Translation

by

Rosette Barron Haim, ס"ס

Thesis submitted in partial fulfillment
of the requirements for Ordination

Referee
Dr. Isaac Jerusalemi

Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion
Cincinnati, Ohio

1988

© 1988 by Rosette Barron Haim

DIGEST

The *Me'am Lo'ez* is a popular Biblical Sephardic commentary comprised of thirteen volumes written in Ladino by various authors beginning in the 1730's. Parts of it have been translated into Spanish, Hebrew and English respectively by David Maeso and Pascual Recuero, by Shmuel Kreuzer-Yerushalmi, and working off of the Hebrew by Aryeh Kaplan. Significant in these translations is that Kreuzer-Yerushalmi totally ignored the extant *Me'am Lo'ez* to the five *Megillot* and wrote his own commentaries, some of which were subsequently translated into English.

This thesis is the transliteration and translation of the original *Me'am Lo'ez* to *Shir ha-Shirim* written by Haim Yitzhak Shaki in 1899, Constantinople thus making Shaki's keen weaving of each verse with his thoughts accessible to those who know Ladino but are not Rashi script readers, and to interested English readers. In addition, this thesis attempts to shed some light on the preferred use of the term Ladino as opposed to Judezmo or Judeo-Spanish, etc., as the language in which Shaki wrote and which Sepharadim continue to speak to this day.

Analysis of Shaki's language shows the influence of various linguistic sources as he borrowed from neighboring languages' vocabulary, syntax, and style and synthesized these elements into a somewhat limited Ladino language. Aspects of Hebrew and French words and syntax, in addition to Italian and Turkish vocabulary are prominent throughout the text. In an attempt to help guide the reader these features have been highlighted in the transliteration

and translation texts, and lists of the various foreign words and constructs have been provided in Appendix B.

With regard to the content of the text, Shaki aligns his commentary in the camp of the traditional rabbis who believed that *Shir ha-Shirim* was to be read as an allegorical conversation between God and the people Israel. He further supports the rabbis in his emphasis on the continued importance of the תורה שבעל פה and the need to refrain from reforms. Shaki addresses those in his community who were being influenced by modernity and attempts to educate them in traditional Jewish thought by drawing on the works of several earlier commentators .

In Honor
of my Grandmother

Rashel Biçaçi

asta syen i vente anyos

* * *

In Memory
of my Grandparents

Pepo Haim , ע"ה

Rosa Haim , ע"ה

David Biçaçi , ע"ה

Gan Eden bueno tengen

Acknowledgements

Five years ago when I came to Hebrew Union College for my admissions interview, Dr. Isaac Jerusalemi and I discussed the fact that my parents are from Turkey and that we speak Ladino at home. It seems that since then, I have been indebted to him and to his wife Nimet for keeping a watchful eye over me. As my friends their affection has helped me to grow, and as my teachers their enthusiasm and dedication have helped me to explore my Sephardic heritage. I cannot thank you enough for your inspiration and encouragement throughout the years and for your hard work and commitment in this project.

My husband Marshall has been a true source of support. His patience and understanding have sustained me in my work and allowed me to complete this thesis. Thank you.

Finally, this project would not have been possible were it not for my parents. For them it was a matter of course that their children should learn to speak Ladino in order to be able to communicate with our grandparents. In teaching me this language, they gave me the opportunity to enter the Sephardic world. As always--my love and gratitude are yours.

אמר רבי עקיבא: איך כל העולם כדאי

ביום עזיתן בו עייר העיירים כיעראל

עככ — בד — נובים קז — ע

ועייר העיירים קז — ע קז — עים

ידיים: ג ה

TABLE OF CONTENTS

Transliteration System for Ladino Text

Introduction	I
I. History of the Development of the Me'am Lo'ez	III
II. <u>Ladino</u> : A Controversial Term	XV
III. Shaki's <u>Ladino</u> : Vocabulary, Syntax, Style	XXX
IV. Content of Shaki's Commentary	XLVI
V. Methodology	LVII
Appendix A	LXI
Appendix B.....	LXIII
Glossary	LXXI
Corrigenda	LXXXIII
Bibliography	LXXXIV
<u>Ladino</u> Transliteration	1
English Translation	1
Notes	130
<u>Ladino</u> text in Rashi Script (open from right)	1

TRANSLITERATION SYSTEM FOR LADINO TEXT

Ladino	Transliteration
א	<i>zero</i>
ב	<i>b</i>
בֿ	<i>v</i>
ג	<i>g</i>
ד	{ <i>dj</i>
	{
	{ <i>ch</i>
ה	<i>d</i>
הֿ	<i>d</i>
ה	<i>h</i> [Often <i>quiescent</i> in Ladino]
ו	<i>z</i>
וֿ	French <i>j</i>
ח }	
ח }	<i>h</i>
כ }	
כ }	
ל }	
ל }	<i>y</i>
לֿ }	
מ	' [Often <i>quiescent</i> in Ladino]
נ	<i>p</i>
נֿ	<i>r</i>
ס	<i>s</i>

As a fuller semi-vowel in Ladino, *vocal shewa* is transliterated as *e*.

בצאת ישראל ממצרים
 בית יעקב מעם לעז
 הייתה יהודה לקדשו
 ישראל ממלכותו

*When Israel went forth from Egypt,
 the house of Jacob from a people of strange speech
 Judah became His holy one,
 Israel, His dominion.*

In order to understand the culture of a people, one must investigate their writings. There one finds the treasures of their minds and the offerings of their hearts laying open to be searched and explored. Such is true of the *Me'am Lo'ez* series of the Sepharadim, a popular Biblical commentary written in Ladino beginning around 1730. It is a vast collection of edifying readings considered by Ladino speaking Jews everywhere with as much respect as the Bible itself.¹ For six generations it shaped the soul of the Sepharadim. Today, the *Me'am Lo'ez* series constitutes thirteen volumes written by at least nine different authors, and encompasses eleven of the thirty-nine books of various lengths in the Biblical canon.

Of particular interest in this study is the original *Me'am Lo'ez* to *Shir ha-Shirim* written by Haim Yitzhak Shaki from Salonica and printed in Constantinople in 1899. Shaki undertook the task of writing "a commentary to [*Shir ha-Shirim*]" in the Spanish language--a language known for the time being by the majority of our coreligionists in the East--in a contemporary and intelligible language for our beloved brothers to form an approximate

¹Henry V. Besso, *Judeo-Spanish Literature*, Reprinted from Le Judaïsme Séphardi, (Great Britain: Wadsworth Ltd., 1961), p. 3.

idea of the spirit and content of this holy book...."² In his commentary, Shaki masterfully wove understanding into the perplexing words of Song of Songs for the people of his time and the future generations, bringing to light not only a document filled with tradition, but also with insight into the social milieu of his time.

Unfortunately however, unless one knew how to read Ladino as Shaki wrote it in the Rashi script, this book remained closed. Thus, what follows in these pages is a transliteration of Shaki's text from the Rashi script into Roman characters, thereby opening this beautiful commentary to the Ladino speaking world; and a translation of it from Ladino into English, making Shaki's words available to the English speaking world as well.

By way of introduction to Shaki's work, I will share with the reader a brief history of the development of the *Me'am Lo'ez* series in Ladino and its present status in various other translations. Also, no discussion of a translation of a Ladino text would be complete without touching upon the controversial use of the term Ladino itself. In addition I will discuss Shaki's language problems with reference to vocabulary, syntax and style, before making a few observations on the content of his work. May the study of this text encourage others to delve into the ways of the Sepharadim.

²Haim Yitzhak Shaki, *ספר מעם לועז שיר השירים* (Constantinople, 1899), p. 5.

I. HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF THE *ME'AM LO'EZ*

[The history of the Me'am Lo'ez series is sparse. Most of what we know stems from the article *Le Me'am Lo'ez: Encyclopédie populaire du Sépharadisme Levantin* written in 1945 by Michael Molho, the well-known Jewish historian from Salonica. Subsequent scholars interested in the series depend heavily upon Molho's study. Therefore, as I proceed with a brief history of the development of the *Me'am Lo'ez*, the reader can assume that the material in this section is derived from Molho's research unless otherwise noted, for I, too, am indebted to his work. Molho on page 15 cites his sources as *Masquiyoth Levav* of M.D. Gaon (Jerusalem 1933), *Rechimath Sifre Ladino* of the National Library of Jerusalem by Abraham Yahri (Jerusalem 1934), and Salomon A. Rosanès, *Histoire des Israélites de Turquie*, Vol. 5 (Sofia 1937-1938), p. 379-384.³]

While the Jews of Spain had had a great tradition of writing poetry and halachic codes in Hebrew, this tradition dwindled with their expulsion from Spain. "Two factors contributed to the intellectual decline of the Sepharadim during this period: the means of communications with the Western countries, particularly with the Marranos of Spain which had become less and less frequent, and the uneducated *milieu* which surrounded them."⁴ Between 1601 and 1729 there were few Ladino works of any literary value printed. Still, although several efforts were made to bring the words of the rabbis to the people in their vernacular, such as the translation of *Havat ha-Levavot* by Bahya under the title of *El Dayer de las Corazonas* by Sadok; sections of the *Shulchan Aruch* under the title *Shulhan ha-Panim* by Joseph ben David Franco in 1602; and *Regimiento de la*

³Michael Molho, *Le Me'am Lo'ez: Encyclopédie Populaire du Sépharadisme Levantin* (Thessalonique, 1945), p. 15.

⁴Besso, p. 2.

Vida by Moise Almosnino, those efforts failed because the authors did not write them in a manner that would gain wide appeal.⁵ The *Me'am Lo'ez* was thus a unique experience for the Sephardic Jew who had never before attempted to undertake a work of such magnitude or written with such style. Despite its simplicity, this series managed to forestall the moral and religious decadence of the Sephardic Jews because of its remarkable quality, its timing shortly after the Shabbatai Tzvi experience and the suffering surrounding it.

The dream-child of Rabbi Yaakov Hulli, the *Me'am Lo'ez*, became the central work of the Sephardic world and earned Hulli a prominent role in Ladino literature. Hulli, born in 1689 and raised in Constantinople in a milieu of Jewish scholarship, himself became a scholar in the vast sea of rabbinic literature. But Hulli remained sensitive to the people. "...[H]e knew that his people were ignorant of the laws, customs and culture, and had no knowledge of their ancestors because they did not know the great literature written in Hebrew, Aramaic and other languages."⁶ Thus he decided to write a commentary encompassing all the books of the Bible. Beginning in 1730, Hulli's writings became the school for men, women and children uncultured and untrained in Jewish sources to learn what average Jews should know about their own tradition. Like a popular encyclopedia filled with instruction concerning moral and religious education, instruction in laws, history of Israel, beliefs, traditions, legends, rules of good

⁵Molho, p. 7-8.

⁶Rabbi Nissim Gambach Tarragano, "Tract VI: Hebrew Aspects of the *Me'am Lo'ez*," trans. Dr. Paula Ovadia de Benardete, *In Search of our Sephardic Roots*, Ed. David Barocas (New York: Foundation for the Advancement of Sephardic Studies and Culture, 1970), p. 52

behavior, piety and hygiene, his *opus* synthesized Jewish tradition with a Sephardic imprint.⁷

Hulli derived the title for this monumental work from Psalm 114. He chose the expression *me'am lo'ez* as his title because he believed these words were familiar to everyone from the Passover *Haggadah*, and he wanted to attract the masses to his book. In context *me'am lo'ez* refers to the Egyptians; however, the title was meant as an allusion to "a people who speaks a strange language," who does not speak Hebrew. As one scholar points out, the Sepharadim usually translated *lo'ez* as *pueblo ladinador*, therefore specifically referring to the Spanish Jews who spoke Ladino.⁸ Hidden in the verse are several other significant clues from the author: through this book Hulli hoped that Israel would "go out" from the slavery of ignorance, thus *לצאת*. The phrase "the house of Jacob-- *בית יעקב*" hints at the author's name, and some say that he originally wanted to entitle the book *Beth Yaakov*. In addition, "Judah" in the verse alludes to Yehudah Mizrachi, the Constantinople philanthropist who financed the printing of the first edition of the series. And finally, the last phrase was meant to be a prayer that this work would bring Israel once again to become part of "God's Kingdom."⁹ Michael Molho says of Hulli's choice of titles that he should have selected *Le'am Lo'ez*, since it refers to a people who had become unschooled in the language of their ancestors. However, by leaving the

⁷Molho, p. 5.

⁸Tarragano, p. 54.

⁹Shmuel Yerushalmi, "Introduction to the Hebrew Translation," in *The Torah Anthology Genesis*, trans. Rabbi Aryeh Kaplan, Vol. I (New York: Maznaim Publishing Corporation, 1977), pp. xxv-xxvi.

words of the Psalm intact, Hulli hoped to avoid insulting the rabbis of his time who would have considered his action sacrilegious.¹⁰

But Hulli was not spared from the rabbis' displeasure. Though he claimed to be following the example of Saadia and Maimonides, who also wrote in the vernacular, the rabbis were afraid that the *Me'am Lo'ez* would become a "crutch" for the people, further alienating them from the study of the sources in Hebrew. They, therefore, cursed Hulli and some say placed him in a *cherem*. However, the reaction of the people was entirely different.

Because Hulli's style was both scholarly and yet couched in such a way as to make it enjoyable, his work was immediately received with enthusiasm. While one thousand copies of his first edition of Genesis were being released, Hulli began his commentary to Exodus. Unfortunately, he was only able to get to the middle of *Parashat Terumah* before he died at age 42, on August 10, 1732. His works however, continued to be loved, read and published. Hulli's commentary to Genesis underwent seven editions in total, and his commentary to Exodus two. Hulli's purpose and style in writing the *Me'am Lo'ez* set the tone which others would follow as they added to the collection.

Rabbi Yitzhak Magriso picked up from where Hulli had left off to publish the complete commentary to Exodus in 1746. He finished the commentary to Leviticus in 1747 and to Numbers in 1764, and wrote a commentary to Avoth in 1747. By the time Magriso was writing, the rabbis of his time became more favorably disposed to the *Me'am Lo'ez*, as they

¹⁰Molho, p. 6.

realized that it only enhanced the religious knowledge of the people. Magriso's writings continued to reflect the best historic and scientific notions of his time, and to guide his community to moral and ethical behavior. But, his style was heavier and less humorous than Hulli's, and his language less pure and more burdened with foreign elements. Molho says of Magriso's works that they became more "difficult and cumbersome" as he continued to write.¹¹ Magriso's works on Exodus and Leviticus each went through five editions, and his Numbers went through six editions.

The *Me'am Lo'ez* to Deuteronomy was begun by Rabbi Yitzchak Argueti in 1773, but he was only able to complete the first three *parashiot*. Molho feels that his overall plan follows Hulli's and Magriso's, but his vocabulary is poorer, less colored, and filled with more Turkish words. Molho also asserts that his transitions between topics lack art, and that he even uses words incorrectly.¹²

Seventy-five years later Rabbi Rachamim Menachem Mitrani who was under the impression that Deuteronomy had been completed, published in 1849 his first volume of Joshua, through chapter 8. It was not until sometime later that Mitrani was able to publish the remainder due to problems in arranging a financial backer for his project, and because his first rendition was lost in the Andrinople fire of 1825 and took considerable time to rewrite. Only three years after his death in January of 1867 was the second volume published. Though he drew his inspiration from his predecessors, his style was, in Molho's estimation, far from equal. His writing was mixed with Hebrew twists in almost every sentence making it

¹¹Molho, p. 20.

¹²Molho, p. 22.

difficult to understand for one who does not know Hebrew. In addition, Mitraní's content was not of the same standard. His work reflected the decadence of Talmudic studies, and his historical sequence was laden with inaccuracies.¹³

Subsequent authors each picked a book of the Bible to add to the *Me'am Lo'ez* series: Rabbi Raphael Chaim Pontremoli published Esther in 1864 which was well received because of Purim's popularity. Rabbi Raphael Yitzhak Meir Benveniste published Ruth in 1882, Rabbi Yitzhak ben Yehudah Abba published Isaiah in 1892, and Rabbi Nissim Moshe Abud published Ecclesiastes in 1898. Of all these, Molho says that their style and scholarship are lacking and that they do not approach the quality of the earlier writers. He describes their language as uneven and filled with Turkish, Hebrew, and Spanish archaisms. Molho attributes all this to the intellectual poverty of the Sephardic Jew before the advent of the *Alliance Israélite Universelle* Schools.¹⁴

In the wake of the Damascus affair in the mid-nineteenth century, the Jews of Europe sought a means to assist their coreligionists in Moslem lands. This concern gave birth to the *Alliance Israélite Universelle* Foundation established in 1860; Turkey was to be a beneficiary of this project in 1865 when a school was built in Istanbul. The aim of the *Alliance* was to raise the condition of [the] Jews, to lift them out of their low state, by transplanting in their midst the civilization and enlightenment of Western Europe, by imparting to them a rudimental lettered and technical education, the teaching of the mind and the hand, and imbue them with

¹³Molho, p. 23.

¹⁴Molho, p. 27.

higher notions of the dignity of the human race."¹⁵ The language of instruction was French, and French literature permeated the curriculum, truly bringing to the Jews of Turkey a change in culture and a change in their world view.

The influence of the *Alliance* schools can be seen in the commentary of Haim Yitzhak Shaki to *Shir ha-Shirim*. Though Shaki is not described as a rabbi in his books, he seems to have been a modern, literate person who enjoyed communicating to lay people the fruit of his research and reflection. Molho describes Shaki's style as light and well organized. He says Shaki uses clear, fluid and pleasant language, reflecting a familiarity with French authors of the 17th and 18th centuries. He believes that Shaki's language is closer to Spanish than to the traditional Ladino. It is not contorted with Hebraisms and Turkish expressions. According to Molho, Shaki avoided major digressions and only brought relevant anecdotes.¹⁶ A more detailed analysis of Shaki's language will be presented in section two.

Shaki's ability to produce an enjoyable piece of work in Ladino led him to continue writing in that language. In addition to his commentary to *Shir ha-Shirim*, Shaki wrote a five volume series called *La Istoria Universal* (Jewish Universal History) in 1899-1900 and an eleven volume work *Trezo del Djudaizmo* also known as מל' דאבות (Treasures of Judaism--Words of *Pirke Avot*) in 1907-1908.

Besides Shaki, the only other *Me'am Lo'ez* writers of his generation were Abraham ha-Cohen Benardout who wrote a commentary to Job in 1899

¹⁵Moses A. Dropsie, *A Brief sketch of the Alliance Israélite Universelle* (Philadelphia: The Jewish Exponent Press, 1889), p. 6.

¹⁶Molho, p. 27.

and Singorina (Mademoiselle) Reyna Menahem ha-Cohen who wrote a commentary to Daniel in 1901. (See Appendix for a listing of places and dates of these publications.)

The various writers of the *Me'am Lo'ez* series seem to fit into three distinct periods. The first includes Hulli, Magriso, Argueti, and Mitrani who were eighteenth century rabbis. These commentators possessed expertise in the sources and were able to simplify their knowledge into language understandable to the masses. The second period includes Pontremoli, Benveniste, Abba, and Abud who were nineteenth century writers. Their works reflect the decadence of Talmudic studies of that period, and the lack of regard for language. With the advent of the Alliance schools, a new generation arose which included Shaki, Benardout and ha-Cohen who blended their knowledge of the sources with their knowledge of language to write relatively disciplined commentaries.

The books of all these writers lined the shelves of every home in the Sephardic world and were as inspiring as the Bible itself. For two centuries the *Me'am Lo'ez* brought comfort to the people, it educated them, it instructed them on moral matters, it even taught them some hygiene and much more. Only recently has this series, which had such a profound effect on the Sephardic Jews, been made available to the rest of the world through various translations.

When in the 1960's there was a resurgence of interest in Sephardic culture, an attempt was made to transliterate these commentaries into Roman letters. Professor Mair José Benardete best summerized the result of this venture.

"Two well meaning Spanish Catholic scholars, Professors [David Gonzalo] Maeso and [Pascual Pascual] Recuero, undertook the gigantic task of presenting these commentaries printed in Rashi characters into an artificial transcription in Latin characters. Little did they know that the undertaking was beyond their knowledge and capacity to understand the Ladino texts because no books could have given them the way these words are pronounced by us. Since the 'YOD' is equivalent to 'I' and 'E' in Spanish, and since the Judeo-Spanish alphabet is not a fool-proof instrument to reproduce the pronunciation of the Ladino language, it is no wonder that the seven hundred fifty odd pages of the first volume of *Me'am Lo'Ez Bereshith* published late 1969, will bring them disappointment rather than glory."¹⁷

An introductory volume along with Genesis and Esther was published by the Instituto Ibn Tibbon, University of Granada and destined for the Spanish speaking world. However, the symbols of transcription they employed were complicated at best and made fluent reading of the text difficult. In addition to errors in transliteration, there are also errors in translation. "Sometimes their explanations are not in order surely because they do not know the expressions that were given in each case to an interpretation in different regions according to the local expressions."¹⁸

A more recent translation of the series from Ladino into Hebrew was undertaken by Rabbi Shmuel Kreuzer. Himself an Ashkenazi, Kreuzer translated the *Me'am Lo'ez* series under the pseudonym Shmuel Yerushalmi; the very fact that Yerushalmi is a pseudonym is only revealed in a footnote

¹⁷Mair José Benardete, "Tract V: An Introduction to Me'Am Lo'Ez" *In Search of our Sephardic Roots*, Ed. David Barocas (New York: Foundation for the Advancement of Sephardic Studies and Culture, 1970), pp. 19, 21.

¹⁸Tarragano, p. 56.

in the English translation of the series.¹⁹ Kreuzer-Yerushalmi devoted himself to this project because he wished to bring the *Me'am Lo'ez* to the attention of the Askenazic world.²⁰ To differentiate the Hebrew translation from the Ladino original, Kreuzer-Yerushalmi changed the title of the series, publishing it under the new title *Yalkut Me'am Lo'ez*. In so doing, he also exercised some peculiar editing prerogatives worth mentioning. As he was translating the volumes of the Pentateuch and the extant prophetic books into Hebrew, Kreuzer-Yerushalmi deleted several paragraphs dealing with Kabbalistic interpretations and scientific discussions which seemed to him outdated.²¹ And, when he came to the missing sections of Deuteronomy, he introduced his own commentary. On the title page he claimed that the missing sections were written 'יחלק זה חובר בדרכם של ר' יעקב כולי'ור' 'צחק מאגריסו...' that is to say in the style and using the methodology of Rabbi Yaakov Hulli, Rabbi Isaac Magriso, etc., the original writers of the *Me'am Lo'ez*.²² One would understand from this that Kreuzer-Yerushalmi had noble intentions and wished to complete the Pentateuch for the *Me'am Lo'ez* series. However, when it came to the *Megillot*, Kreuzer-Yerushalmi completely ignored the existing four volumes of *Me'am Lo'ez* in Ladino and

¹⁹Rabbi Aryeh Kaplan, trans., *The Torah Anthology Genesis*, Vol. I (New York: Maznaim Publishing Corporation, 1977), p. 469.

²⁰Yerushalmi, p. xxv.

²¹Kaplan, p. vii.

²²Rabbi Shmuel Yerushalmi, *ילקוט מעם לועז דברים*, (Jerusalem, 1971), title page.

wrote his own five volume Hebrew commentary "בדרבם".²³ Thus there remains a substantial part of the original *Me'am Lo'ez* which has never been translated into Hebrew.

Subsequently, the *Me'am Lo'ez* has been rendered into English by several translators beginning with Aryeh Kaplan. In his forward to the series known as *The Torah Anthology*, Kaplan admits to translating the text with virtually complete reliance on the Hebrew.

"Working completely from Rabbi Shmuel Yerushalmi's excellent Hebrew translation was very tempting; it would have allowed the work to progress much more quickly. But if much is lost in translation, even more would be lost in a translation of a translation. The Ladino original would have to be used, but if the translation was done from it alone, it would never be completed.

"A compromise was reached. The original translation would be made from the Hebrew, for the simple reason that I am more fluent in Hebrew than in Ladino. Where there was any ambiguity in the Hebrew translation, I would consult the Ladino original. In many cases, particularly where questions of Halakhah were concerned, the author's sources were also checked. Finally, the entire translation was compared with the Ladino original for accuracy."²⁴

Kaplan's English translation, therefore, which is presumably from the Ladino, is in reality a translation of Kreuzer-Yerushalmi's Hebrew text. However, Kaplan claims to have replaced some of Kreuzer-Yerushalmi's deletions, while deleting other areas of his own. With respect to the *Megillot*, of which only *Ruth*, *Eicha* and *Esther* have been translated into English, a new phenomenon occurred. Kaplan himself translated *Esther*; realizing that Kreuzer-Yerushalmi's version did not follow the Ladino, he

²³Rabbi Shmuel Yerushalmi, *ילקוט מעם לועז: דות* (Jerusalem, 1979), title page.

²⁴Kaplan, p. vi.

was forced to make his translation directly from the *Ladino*.²⁵ However, the rest of the *Megillot* were translated exclusively from Kreuzer-Yerushalmi's Hebrew creations: *Ruth* by E. van Handel (1985), and *Eicha* by Rabbi Eliyahu Touger (1986). Thus some of the original nineteenth century *Me'am Lo'ez* *Ladino Megillot* have never been translated either into Hebrew, or into English.

Another English translator who deserves mentioning is Dr. Cynthia Crews, a French lecturer at the University of Leeds. Her dissertation published in 1960 involved transliterating and translating sections of the *Me'am Lo'ez* to Genesis. Although her transliteration is difficult to follow because of its technical nature, her translation yields a well researched analysis of the *Ladino* language.

²⁵Rabbi Raphael Chiyya Pontremoli, *Me'Am Lo'Ez to the Book of Esther*, trans. Kaplan, p. v.

II: LADINO: A CONTROVERSIAL TERM

When the Jews were expelled from Spain in 1492, they took along with them their language, their most valuable asset. Whether that language was the same as that of their Christian neighbors in that period, or whether it had already acquired characteristics of a Jewish dialect, is still debated; but what is known is that the Jews are continuing to use this Spanish language base with some adaptations clear into the twenty-first century.

Various dialects of this language developed as the Jews followed different routes into exile. The Sephardic community which settled in the urban areas of North Africa developed a dialect known as *haketia* which has survived in Tangiers, but was mostly replaced with Arabic. The Jews who took refuge in Portugal and then experienced expulsion again in 1497 fleeing to Holland, England, France and Germany took with them their Portuguese which was later completely abandoned and replaced with the language of their country of residence. However, the Jews who at the invitation of Sultan Beyazit II settled in the Ottoman Empire (later on to expand and to include, in addition to today's Turkey, Greece, Yugoslavia, Bulgaria, Romania, Syria, Iraq, Palestine, Egypt, etc.) preserved to this day their Spanish language base as a most valuable asset. The question of what to call this language raises controversial issues.

Hundreds of books published by the Jews of the Ottoman Empire in Constantinople, Salonica, Izmir, Belgrade, Jerusalem, Cairo and Sofia, and for them in Venice and Livorno, proudly use the term *Ladino* to describe the language of their contents. Of late, however, a fad has developed to extend the use of *Judezmo* from the religion to the language, or to push for some

creative terminology in line with what is claimed to be a more scientific evaluation of this phenomenon.

Among the books which use the term *Ladino* is the work of Rabbi Yeuda Papo, the *Ladino* translator of the well-known and widely read פלא ופלא written by his father Rabbi Eliezer Papo. The son says that whereas his father would have loved to write this book in *Ladino*, he resorted to writing it in Hebrew in order to popularize it. Yeuda Papo tells the reader:

Ya tenia mucho gusto de kondjengarlo en *Ladino*, ama ke syendo ke el *Ladino* no aprovecha otro ke por los lugares ke avlan en Eshpanyol....por esto se determino i lo izo en *leshan ha-kodesh*.²⁶

He would have loved to have written it in *Ladino*, but since *Ladino* is only useful in areas where Spanish is spoken....that is why he decided to write it in Hebrew.

With respect to *Djudezma*, the same Rabbi Yeuda Papo has no doubt that it means *Judaism* only.

....es bueno, i provecho i menesterozo el saver linguajes i eskrituras. Ama kale ke sea en manera de estar muy seguros ke no endjidee para la *emuna* i el *Djudezma*.²⁷

²⁶Eliezer Papo, *Pele Yoetz*, trans. Yeuda Papo (Wien: Jacob Schlossberg, 1870), vol. I, p. 3.

Séphiha manages to put words into the mouth of Papo, as he arbitrarily changes the above clear description to read:

D'Eliezer Papo, on lira dans l'Anthologie "Admirable consejero" extrait de son livre *Pele Yoetz*, traduit de l'hébreu en *djudezma*. (The italics are Séphiha's). H.V. Séphiha, *Le Judéo-Espagnol* (Paris: Editions Entente, 1986), p. 134.

²⁷Eliezer Papo, *Pele Yoetz*, trans. Yeuda Papo (Wien: Jacob Schlossberg, 1872), vol. II, p. 167.

...knowing languages and (different) writings is good, useful and needed. But be sure that this is done in such a way that it will not hurt one's faith and *Judaism*.

Except for a poor soul who stumbled on the strange combination of *lingua djudezma*, no one ever dreamed that *Djudezma* could mean anything but Judaism.²⁸

However, in a random list of rabbinical authors who explicitly state that their works are written in *Ladino*, the following are found:

Rabbi M. Alkalay introduces his version of Ibn Verga's *שבת יחוד* as a *Ladino* translation.

Rabbi Avraham Palaggi introduces his *והוכיח אברהם* as a book *ordenado en Ladino*.

Rabbi Avraham and Rabbi Yoseph Palaggi introduce their book *ויוסף אברהם* as *dito livro esta ordenado en Ladino*.

Rabbi David Moshe Attias, introduces his *Guerta de Oro* as being written *en Ladino*.

Rabbi Yshac de Elie Nombrado introduces his *Mesa del Rey* as being written *en Ladino klara*.

Rabbi Israel Behor Haim introduces his translation of the *חובות הלבבות* as being *en Ladino*.

Rabbi Eliezer Papo introduces his *ספר דמשק אליעזר* as containing *dinim en Ladino*.

Rabbi Ishak Behor Amaragi introduces his *ספר שבילי עולם* with *la trezlado en Ladino*.

Rabbi Avraham Finzi introduces his *לקט חזוהר* as being in *Ladino*.

²⁸Conversation with Dr. Isaac Jerusalmi, Professor of Bible and Semitic Languages, Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, Cincinnati, Ohio, 17 February 1988.

Rabbi Hayim Avraham Uziel introduces his מִקוֹר חַיִּים as a book on mitzvot in *Ladino*.

Rabbi Shabbetai Yaakov Vitas introduces his סֵפֶר מַשְׁבֵּט נֶפֶשׁ as a book on mitzvot written in *Ladino*.

Rabbi Moshe Alkalay introduces his תִּקּוּן סְעוּדָה as a book on *dinim menesterazos en Ladino*.

Rabbi Elia Shelomo ha-Kohen introduces his book שִׁבְעַת מִוֶּסֶר as being *en Ladino*.

and other examples could be multiplied *ad nauseam*.

Of course, the ultimate name of a language depends not only on its intrinsic historic content, but also on how insiders and outsiders view it and name it. Keeping in mind the particular setting and the particular audience for whom a label is intended is crucial, but difficult to understand for people who always spoke major languages like English, French, etc.. Persons from France who are used to some sort of *Fran.../Fren...* label for their beloved language may not like it when they hear people in Greece call their impeccable parlance *Gallika* (literally *Gaulish/Gaulois!*). In Turkey, Persian or Farsi is called *Acemce* (literally *Barbarian*). The entire world may feel that Armenians must of course speak Armenian; Armenians, however, tell us that they speak *Hayatz* !

Therefore depending on where one is--in one's own area or outside of it--and to whom one is speaking--to Turks, Greeks, Armenians, other Jews, Europeans, Spaniards especially, and lately Israelis--a Sepharad may use a variety of periphrastic descriptives to explain the nature of his or her language to endear himself or to defend herself. Such is the nature of minorities.

It is then quite understandable that an old Jew from Bayramiç in the Dardanelles, sitting in New York's Central Park and perusing a Ladino book is eager to answer the query of the lady next to him by saying that the strange book he is reading is written in a language very close to that of Cervantes, much more, he would assure her, than Modern Spanish! In that particular setting, the priority for this old Sepharad is to avoid being mistaken for a Spanish speaker from Puerto Rico or Latin America. However, in a different setting, this old man's daughter, with an identity crisis of her own, may say that her father spoke Judeo-Spanish, or some other hyphenated appellation. Such vacillation on the part of minorities is understandable, but should it be taken so seriously?

By now, a series of recent labels are already in the literature, backed by respectable percentages, authoritative publications and copious footnotes. These include: (e)panyól(it), (e)spanyól ladino, fránk, gifffoot, láaz, (l)ebran, lesón sefaradím, Románce, Spaniolic, Jud(a)eo-Spanish, Sephardic Spanish, Ladino, Judezmo, Judeo-Espanyol, Spanish, nuestro espaniol.²⁹ The following is an overview of the most widely discussed terms used by the native speakers of this language.

In a study conducted by Tracy Harris in 1978 in which she asked about the label preferred by fifty six native speakers of the language--28 from New York and 28 from Israel, some being members of the Judezmo Society, others having published or done research in the fields of Sephardic culture, and their friends and relatives, she found: 79% preferred "Spanish" or "Espanyol," 20% "Ladino," 7% "Judío," 5% "Judezmo," and 5% "Judeo-Espanyol/Spanish." She also asked if the above terms were synonyms for

²⁹David Bunis, *Problems in Judezmo Linguistics* (New York: The American Sephardi Federation, 1975), p.4.

the language both in its written and spoken form and received an affirmative response from 80% of the respondents.³⁰ The reason for the preferred labels with *Spanish* in them is easily understood as having developed in a specific cultural milieu. Harris' assertion that Spanish is preferred by Americans who speak Ladino reflects the influence of the label for the language of Spain in America today.

In Israel, most Sepharadim may feel that an upgrading of the name of their language is absolutely a must in order to match the many - *it's* found there, and opt for *Spanyolit*, and even get a chuckle out of it. The same is true for *Espanyolit* (*espanyol* + *it*-- of *ivrit*) or *Sepharadit* for Israeli Ladino speakers.³¹

Those who refer to the language as *Espanyol* are of two types: people living in European countries where Spain is called *Spanya* or *Espanya*, and Spanish scholars interested in the culture and language of the Sepharadim who use the term *Espanyol*.³² The former phenomenon results from a native speaker's trying to explain their language to outsiders who only know the country of Spain, while the latter phenomenon results from outsiders who know the country of origin as Spain attempting to label the language they are studying.

An earlier study conducted by David Bunis who presented his findings at the Conference on Hebrew and Other Jewish Languages of the Association for Hebrew Studies in 1975, found that *Judezmo* was the name preferred.

³⁰Harris, pp. 110-111, 141-142.

³¹Harris, p. 138.

³²Harris, p. 139.

His conclusion was based on research publications, primary printed documents, and interviews with Sepharadim in New York and elsewhere.³³ Some scholars cast aversion at the term *Judezmo*, saying it is a corruption of *Judaismo* which means Judaism. The discussion in this area revolves around the general understanding that Judezmo is the religion of the Jews and not their language. Louis Levy, David Barocas and David Altabe of the American Society of Sephardic Studies feel Judezmo is to be used only in the sense of Judaism, but not as the name of the language.³⁴ In a letter written by Barocas to Professor Marvin Herzog, chairman of the Department of Linguistics at Columbia University on the occasion of the University establishing a chair of Sephardic literature called Judezmo, Barocas further objects to the use of the term:

The term Judezmo, it is my firm belief, was first coined by the Sepharadim of the Orient long ago, after the Spanish of their ancestors had deteriorated considerably. Their synagogues and prayer-books were the principal source of their religion. The similarity between the Ladino of the liturgy and their daily language prompted them to call their dialect Judezmo. These poor and benighted casalinos lacked the intellectual capacity to determine the difference between their dialect and their Jewishness. They associated the two and Judezmo remained in usage among them.³⁵

In addition to this correspondence on the subject, is one which took place between Dr. Isaac Jerusalmi and Dr. Werner Weinberg in which Dr. Jerusalmi was asked to explain the use of the term Judezmo. Dr. Jerusalmi

³³Marvin I. Herzog, Letter to David N. Barocas, 1 November 1977 (Hebrew Union College, Cincinnati, Box SC A-78, 309), p.2.

³⁴Harris, p.138.

³⁵David Barocas, Letter to Prof. Marvin I. Herzog, 14 November 1977 (Hebrew Union College: Cincinnati, Box SC A-78, 309), p. 3-4.

contends that depending on the particular audience being addressed the speaker will choose different terms. He explains that the term Judezmo is used by Sepharadim when speaking with Ashkenazim who are familiar with their own term Yiddish. He says:

[T]he aim of the Sephardic Jew is to describe his language in terms easily understandable to the Ashkenazim. That is probably when he will use the word Judesmo, in an obvious attempt to equate it with Yiddish. As if to say, you have a one-word label for your language, it is Yiddish which encapsulates the language (-ish) and the religion (Yid); we, too, have a similar, one-word label, it is Judesmo which basically means Judaism, but it can also be allowed to extend to the language of our Judaism.³⁶

It is generally understood then, that Judezmo is primarily a reference to the religion: Jewish. Those who call the language Judezmo are not making a distinction, perhaps because they do not know that a distinction should be made, or perhaps because they wish to stress the connection of their language with that of the Jewish people.

Added to the discussion of these two terms, is the debate over the labels Ladino and Judeo-Spanish. Although as noted above, 80% of the respondents in Harris' poll believed the terms to be synonymous, scholars differ as to whether Ladino should be used only for the language of sacred texts, while Judeo-Spanish is reserved for the vernacular, or whether they are indeed synonyms. This discussion stems from the fact that this language like all Jewish languages has a Hebrew-Aramaic component, and that especially in translations of religious works Ladino reflects Hebrew calques and syntactic peculiarities which render it heavy. For example the

³⁶Dr. Isaac Jerusalmi, Letter to Dr. Weinberg, 14 December 1986, p. 2.

Haggadah's translation of הלילה הזה is *la noche la esta*.³⁷ Of this phrase Barocas says, "This is Ladino--a special vocabulary, literal, servile translation of the Hebrew syntax into Spanish. But the spoken word had a different rhythm."³⁸

Fifteen years ago, Haim Vidal Sephiha, a Belgian born French Jew of Turkish-Jewish parentage and a chemist by profession, made a similar argument that the vernacular and the text language are of distinctly different quality. He worked out a general formula for Jewish languages.³⁹

Judéo-langues

Judéo-X Calque Judéo-X Vernaculaire

With respect to Ladino, his verdict is as follows:

Judéo-Espagnol

Judéo-Espagnol calque
or Ladino

Judéo-Espagnol vernaculaire
or Djudezmo.

Based on his own experience with interlinear translations of classic texts, Sephiha contends that Judeo-Spanish needed to develop calques for pedagogic reasons. He says:

³⁷David Barocas, *A Study on the Meaning of Ladino, Judezmo and the Spanish Jewish Dialect* (New York: The Foundation for the Advancement of Sephardic Studies and Culture, Inc., 1976) p.51.

³⁸Barocas, *A Study*, p.51.

³⁹Jerusalmi, p.4.

Les traducteurs juifs de la Bible et des textes liturgiques se sont efforcés de CALQUER le texte hébreu comme l'ont fait les pédagogues et auteurs de nos traductions latines juxtalinéaires. Ils l'ont calqué tant du point de vue de la syntaxe...sans tenir compte des exigences de la langue vernaculaire.⁴⁰

Séphiha uses the example of the literal translation of Genesis 37:14 to demonstrate his principle:

וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ נָא רֵאאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחֶיךָ....

He gives the "literal translation" Ladino (Judéo-Espagnol calque) as:

"I dicho a el anda agora vee a paz de tus ermanos..."

The vernacular translation Djudezmo (Judéo-Espagnol vernaculaire) he says would be:

*"I le dicho, anda agora mira komo estan tus ermanos..."*⁴¹

It appears that Séphiha bases his argument on a poor foundation: He seems to believe that calquing שְׁלוֹם from the verse as *paz* rather than translating it as *komo estan* is evidence that the language of textual translations is basically *pedagogic* in nature, to *teach Hebrew* or what have you. He may not be aware that beyond *pedagogy* or the *teaching of Hebrew*, where an interlinear translation would surely come in handy, what was at stake was the entire apparatus of centuries of Jewish *Halachic* and *Midrashic-Homiletic* tradition! The Ferrara Bible knew that. That is why it

⁴⁰Haim Vidal Séphiha, *Le Ladino*, (Paris: Centre de Recherches Hispaniques, 1973), p. 45.

⁴¹Haim Vidal Séphiha, *Le Judéo-Espagnol* (Paris: Editions Entente, 1986), p.65.

insisted on having a translation *palabra por palabra dela verdad Hebrayca*.⁴² *Palabra por palabra* sounds indeed like another interlinear translation. But the crux is in the *verdad Hebrayca*, i.e. the delicate rabbinic structure of Judaism which needed preserving and strengthening. What kind of an exciting sermon can one preach on the basis of *komo estan tus ermanos*? With שלום אחיך, on the other hand, the entire array of Jewish commentators is masterfully brought into the context of this simple question.

With the passing of time, Séphiha's neat two tier system proved less clearcut than when first devised. The constant transfer of words between these two categories must have required some adjustment: Now sub-categories of *Ladinization* and *Djudezmization* were introduced, in fact undermining the entire original theory. According to this latest thinking, if a 100% Lagino item is discovered wandering in a Djudezmo context, Djudezmization must have taken place. And vice-versa, if a 100% Djudezmo item is found wandering in a Lagino context, Ladinization had taken place.

An illustration of this process serves to demonstrate the phenomenon: In Yoseph Shabbetai Farhi's תקפו של יוסף, when Yehuda meets the Ishmaelites, he greets them with a hearty *shalom alechem, ermanos*.⁴³ That is definitely Lagino. But when describing his brother Joseph to them, the same Yehuda says: *I por mi vida ke es un buen kilipur*, the word *kilipur*, according to Shéphiha's criteria, is a Djudezmo item but one which

⁴²Abraham Usque, Yom-Tov Athias, *Biblia* (Ferrara, 1553), title.

⁴³Yoseph Shabbetai Farhi, תקפו של יוסף (Livorno: Israel Costa, 1872), p. 14b.

obviously got placed in a Ladino context through Djudezmization! Examples of such "crossovers" can be multiplied *ad nauseam*.

In a translation from Ottoman Turkish such as that of the *Kanun Name de Penas*, the question becomes pivotal as to whether that book is in Ladino or in Judeo-Spanish?⁴⁴

- 1) By liturgical/sacred text criteria, it is not Ladino.
- 2) By slavish literal translation criteria, it contains plenty of Ladinizaton.
- 3) By the use of popular language elements, it would look like Judeo-Spanish.
- 4) By the introduction of Turkish calques, could it reflect Djudezmization?

At the other extreme Bunis, who would agree that Ladino should be limited to the name of the works translated from Hebrew or the Spanish of the religious books, believes with regard to the term Judeo-Espagnol that it "is a pseudo-scientific designation imposed on the Sephardic community from without, by researchers who have failed to recognize the true dynamics of the language."⁴⁵

Extant languages are usually not hyphenated, except by scholars writing about them. And yet, Ladino, a living language, is not treated as such. No one would question the impact of Hebrew syntax on the German translation of the Bible by Buber and Rosenzweig. Surely, it is not referred to as "Judeo-German." Similarly, the dominance of Hebrew syntax in the

⁴⁴Yisshaq Yerushalmi, *Kanun Name de Penas* (Cincinnati: Sephardic Beth Shalom Congregation, HUC-JIR, 1975).

⁴⁵Bunis, p.4.

French translation of the Bible by André Chouraqui, with *Quoi?* for the *Book of Lamentations*, does not create a brand new language called "Judeo-French," or some other hyphenated label.

In the camp of those who believe that Ladino is the correct term of reference for all forms of the language are Moshé Lazar and Isaac Jerusalmi. Lazar writes "Contrary to a popular view, the term Ladino is not applicable only to the sacred language of Bible translations and prayer, nor are the other names reserved solely for the spoken language."⁴⁶ Dr. Jerusalmi's closing words in his letter to Dr. Werner Weinberg would best summarize the attitude of someone tackling the question from the point of view of an insider with a rabbinic interest. He says:

In conclusion, here is my personal policy with respect to my mother tongue:

- I avoid Judesmo.
- I am resigned to Judeo-Spanish as a useful explanatory label.
- I prefer Ladino for every possible situation, including the spoken language. There is literary Ladino, vernacular Ladino, sub-standard Ladino, literal-slavish Ladino.⁴⁷

While many different names have been ascribed to the language spoken by the Sephardic Jews, there is no significant reason to believe that the language in books is any more fundamentally different from the spoken language than the language of English books is different from the street vernacular. Were the written and spoken Ladino more dissimilar, Sephardic Jews, who had learned only spoken Ladino and had not read it most of their

⁴⁶Moshé Lazar, *The Sephardic Tradition: Ladino-Spanish Jewish Literature* (New York: W.W. Norton and Company, Inc., 1972), p.26.

⁴⁷Jerusalmi, p.5.

lives, like myself, would have a great deal more difficulty reading and understanding the *Me'am Lo'ez* transliteration on which I have worked. I feel confident that the average Ladino speaker in 1988 can read Shaki's Ladino of 1899 with no difficulty whatsoever, precisely because the myth of two languages has been grossly exaggerated. Why then is this battle which calls for the use of this hyphenated term Judeo-Spanish with reference to the vernacular being waged with such vehement drive?

The constant preaching and sermonizing on this rather narrow debate has scared and confused people to such an extent that even religious texts which according to the strictest interpretation must still be described as being in Ladino, are now routinely and safely presented as being in the all-purpose Judeo-Spanish language. Recently, the bulletin of a Sephardic Congregation printed the picture of the cover of a well-known book where one can read *Paraphrasis Caldayca en los Cantares de Selomoh con el texto Hebrayco y Ladino*. Yet succumbing to the pressure of avoiding Ladino at all costs, the editor chose to describe the book in question as containing a translation of Song of Songs into *Judeo-Spanish*!⁴⁸

We literally come full circle as we look at a recent (1981) Passover *Haggadah* edited by N. Izidor Baruh in Istanbul.⁴⁹ The book is described on its cover page as containing a translation in *Musevi İspanyolcası*, which is

⁴⁸Bulletin of The Congregation Shearith Israel, ed. Rev. Dr. Marc D. Angel (New York, New York, No. 3 December 1986), pp. 1-2.

⁴⁹N. Izidor Baruh, *Pesah Bayramı Hatırası* (Istanbul: Dr. Ahayim Hastanesi Vakfı, 1981).

Turkish for Judeo-Spanish! Was not the Passover *Haggadah*, where it all began, supposed to be solidly in Ladino?⁵⁰

Perhaps this debate is founded merely on a matter of preference and convenience, or perhaps there is something more to it. The point has been reached when it is difficult to separate reality from fancy, expediency from ignorance. Could it be that those most insistent upon delineating separate terms--one for the spoken language supposedly shaped by the masses, and another for the slavish Hebrew-Spanish liturgical texts are unconsciously trying to disassociate the language from the control of the rabbis who were looked down upon and perceived as undesirables? The tomes of articles and studies unconvincingly debating the differences between Ladino and Judeo-Spanish have acquired by now a distinct anti-rabbinic tone. As a matter of fact, the absence of any rabbinic discussant from this debate with its all-encompassing religious ramifications is also highly significant.

⁵⁰The weekly *Şalom* of Istanbul is completely sold on the idea of Jüdeo-Español, with the word Jüdeo sounding in Turkish more like *juda* than Jewish!

III: SHAKI'S LADINO: VOCABULARY, SYNTAX AND STYLE

Following their expulsion from Spain, the Jews began to incorporate words from their host country's language to fill voids in their vocabulary. "Although Spanish remained the familiar language in regions inhabited by centers of Spanish Jews, their isolation resulted in two linguistic developments: The conservation of an archaic character of the language...[and] the adoption of foreign elements to express new concepts and objects, not available in their Spanish which had been cut off from the Iberian Peninsula."⁵¹ This linguistic conservatism was due to the fact that the Sepharadim were allowed to remain in their own areas and had little to do with their neighbors, thereby isolating themselves from the linguistic changes which were occurring to the Spanish language in Spain.

As the Jews traveled through countries and through history, they borrowed elements from several linguistic sources and synthesized them into their own unique system. In light of this, it has been said that "within the language's total system is reflected much of the history of Sephardic Jewry from its earliest beginnings to the present."⁵²

Just as the speakers of any living language must find a method to express new ideas and objects in their language, so the Jews of the Ottoman Empire had to find a means to express new concepts in Ladino. Shaki's Ladino reflects the various languages that entered into the vocabulary of the Jews of the Ottoman Empire. When in the later part of the 19th century,

⁵¹Harris, pp. 16-17.

⁵²Bunis, p.1.

the cultural influence of French and Italian schools began to be felt, linguistic features borrowed from these languages started to be woven into Ladino, in addition to the already present Turkish elements. In Shaki's case, these features had a considerable impact on his language which already contained Hebrew, Aramaic and Arabic loan words brought from Spain, and constituted the Ladino of the Sephardic Jew under the Ottomans.

Thus, in addition to individual loan words being integrated into Ladino, whole new patterns of syntax were brought into this language. What follows are examples taken from Shaki's commentary to the *Me'am Lo'ez* to *Shir ha-Shirim* which illustrate the linguistic nuances imbedded in Ladino. For each category, a few examples are given here; for a more complete list of foreign words and syntactic features, see Appendix B.

Hebrew:

- a) Words belonging to the Jewish religious vocabulary:

emuna
teshuva

- b) Words used to create new Hebrew derivatives:

from עָנָו 'anav (humble) > עֲנָוִּיּוּת 'anavut (humility)

- c) Words combined with Spanish affixes:

הֵן > *henoso*
מָזַל > *mazeloso* or *dezmazelado*

- d) Calques, such as:

1) Vocabulary

שָׂכַל > *dezijado*
רֹא'וֹ > *sus veigores*

2) Syntax

זמן-הגאולה > *tiempo-la-rigmisyon* for
*tiempo de la rigmisyon*⁵³

בעלת-מדות רעות > *patrona de muchas negras* for
ke tiene muchas negras

בעלי-מעשים רעים > *patrones de echas negras* for
ke tienen echas negras

When introducing a new word, Shaki will often give in parentheses a more familiar equivalent in one of the following three languages:

1) Hebrew

2) Ladino

3) Turkish

HEBREW a) used to clarify Ladino words (or to introduce the equivalent of well-known Ladino words):

dinastia (*mishpaha*)

manya (*middot*)

b) used to clarify words borrowed from French:

reformas (*takkanot*)

aluzyon (*es romez*)

c) used to clarify words borrowed from Italian:

majorita (*rov*)

⁵³Such Biblical Hebrew type Construct States (סמיכות) are not as infrequent as one might think. Other examples are:

שעת-החתונה > *ora-la-boda* for *ora de la boda*

שער-הקהל > *puerta-l-kal* for *la puerta del kal*

מבטן אמו > *de la tripa-la-madre* for *de la tripa de la madre*

LADINO a) used to clarify words borrowed from French:

asimilasyon (*asemejansa*)

delivrado (*eskapado*)

b) used to clarify other Ladino words:

donoza (*henaza*)

estilyen (*goteen*)

c) used to clarify Italian words:

djenitores (*padre i madre*)

TURKISH a) used to clarify words borrowed from French

frekuentavamos (*yurusheavamos*)

b) used to clarify other Ladino words:

marfil (*fildishi*)

milisyos (*buchukes*)

c) used to clarify words borrowed from Hebrew:

ben tavim (*zâde*)

In all of the above examples, Shaki guides his reader by providing his own explanation in parentheses.

Following is a partial list of words and expressions used freely in this *Me'am Lo'ez* with no clarification whatsoever. It is virtually impossible to develop clear criteria to sift through this lexical material in order to ascertain the exact transmission route from Spanish, French and Italian to Ladino.

Indeed, some of it is extant in Spanish, and could therefore go back directly to Spain. Some was clearly introduced under the impact of French and Italian cultural and commercial relations with the Ottoman Empire where Spain was not so active. For the majority, however, the precise transmission line will have to wait until more texts are studied. For the time being, we have only the impressions of native speakers who themselves are still engaged in this same process of borrowing French, and lately, English words. In their opinion, these foreign lexical items poured into Ladino under the impact of those who attended foreign schools, where Spanish played no role. Otherwise, why should Shaki feel the need to clarify words such as:

asimilasyon	(<i>asemejansa</i>)	
difisil	(<i>yuch</i>)	[Sp. difícil]
dinastia	(<i>mishpaha</i>)	
divorsar	(<i>kitar</i>)	
edifisyo	(<i>kaza</i>)	
fasil	(<i>kolay</i>)	[Sp. fácil]
konservar	(<i>guardar</i>)	
relativamente	(<i>konfrontando</i>)	
rezistir	(<i>dayanear</i>)	

The word *literatura* is a clear case in point.

a) It can be said that it is undoubtedly related to the Spanish word *literatura*.

b) It can also be argued that the People of the Book (*ahl al-kitab*) did not encourage the writing of (secular) literature. What they had was Scripture, Commentaries, Laws, Codes, Responsa, Kabbala, some philosophy, but no literature *per se*. Even in Hebrew, the word *sifrut* for literature is a relatively recent creation (*safrut*, derived from Aramaic אפרס, refers to the profession of a scribe). Thus when Shaki uses the word *literatura*, he

is probably hispanizing the French *littérature*, thereby creating a new word in Ladino which only coincidentally happens to be identical with its Spanish counterpart.

<u>From French</u>	<u>Ladino derives</u>
a) vocabulary	
bienfaisance	<i>bienfezensya</i>
collier	<i>kolyer</i>
b) expressions	
venons de dire	<i>vinimos de dizir</i>
qui n'a aucun rapport	<i>ke no tiene ningun raporto</i>
<u>From Italian</u>	<u>Ladino seems to derive</u>
dunche	<i>dunke</i>
lo stesso	<i>esteso</i>
<u>From Turkish</u>	<u>Ladino derives</u>
dayanmak	<i>dayanear</i>
çile	<i>enchilekado</i> ⁵⁴

Although borrowing words from other languages made for clearer expression, Ladino still had some internal linguistic deficiencies. In translating Shaki's commentary there were a few words which proved

⁵⁴P.P. Recuero in his *Diccionario Básico Ladino Español* (Barcelona: Ameller Ediciones) 1977, p. 45, s.v. *enchilekado* wrongly identifies this word with Turkish *çilek*, strawberry. Actually, it derives from Turkish *çile*, skein. The derivation process is probably on the analogy with *baranya*, as follows:

baranya = tangle > *enbaranyado* } involved, complicated
çile = skein > *enchilekado* }

somewhat elusive because of Ladino's limited vocabulary. Defining them entailed dropping any one-to-one word-definition correspondence in favor of trying to capture some of their subtleties. In each of the following examples a different aspect of the word is featured:

KUMPLIDA

<i>su determinasyon kumplida</i>	(paralleling קלם) > full determination
<i>byen kumplida</i>	> very <i>able</i> daughter
<i>ija tan ermoza i kumplida</i>	> so beautiful and <i>perfect</i> girl
<i>azen kumplir ala persona</i>	> <i>fulfill</i> the person
<i>kumplimyento de tus manyas</i>	> <i>matured</i> your practices
<i>tu restates en tu kumplimyento</i>	> you remained <i>steadfast</i>

SAVOR

<i>por su savor</i>	> for its <i>appeal</i>
<i>savrazos al komer</i>	> <i>tasty</i> to eat
<i>ke savroza es la amor</i>	> how <i>pleasant</i> is love

ESTIMADA

<i>el mas estimado</i>	> the most <i>precious</i>
<i>la razon dela estima</i>	> the reason for the <i>appreciation</i>
<i>es mas estimado</i>	> is more <i>valuable</i>

Ladino's limited vocabulary is also probably responsible for some unclear expressions. Thus Shaki will write a string of words to effectively get across a simple point. In

*ke este livro na tyene ninguna djusta eksplikasyon ala
parensya de su eskriturya ke solamente en su espirito ...*

the message he is trying to convey is that

on a *literal* level there is no exact meaning to the text, but that there is on a *metaphoric* level.

A similar phenomenon of constraining language can be detected in the phrase

sigun la oyra de sus obras

used for

according to the performance of its deeds.

SYNTAX

For almost five centuries, not only liturgical texts, but the entire sweep of rabbinic literature, from *Targum* to *Midrash*, from *Zohar* to Responsa had a radical and inescapable impact on Ladino. In the area of rabbinic writing and preaching, this impact is clear and undeniable. The language of the rabbis was not artificial, but quintessentially Jewish, as much as that of a non-Arab Muslim preacher who, because of his total immersion in the Koran and the *Hadith* Literature, must drown his speech with terms and imagery of authentic Muslim vintage.

Ladino's vocabulary dependency on Hebrew-Aramaic, based on an almost exclusive exposure to Biblical and Talmudic writings, has long been recognized and fairly well documented. What is still in its infancy is a thorough and systematic treatment of the same dependency in the area of syntax.

A case in point would be adverbs of the *-mente* (*-ment*) type, so common in Spanish, Italian and French. For some reason, most of them sound

strange and are notoriously absent from the daily conversation of Sepharadim.⁵⁵ Commonly used *-mente* adverbs include:

enteramente

solamente

or even *dezgrasyadamente*.

Only *Alliance* people would venture to use the rather heavy:

kategorikamente

ovligadamente

publikamente

definitivamente

absolutamente

puntualmente

relativamente

all of which are very well represented in Shaki's text.

⁵⁵Dr. Jerusalemi who has been my referee and resource person tells me that unsophisticated people even make fun of those who would use a *-mente* type adverb, as being pompous or showy. He assures me that a whole répertoire of cliché responses has been concocted to rhyme with the utterances of artificial displayers of French elegance, in an effort to make fun of them, or even to show contempt for their resented high-class standing. A case in point would be

- *comment ça va?* (instead of: *komo estas?*)

- *komo la vava!*

Turkish too, because of rapid Westernization, contained its share of bantering, such as

- *mersi!* (instead of *teşekkür ederim*)

- *pabucumun tersi!*

This delicate area of Ladino socio-linguistics--with its full counterpart in Rezaizade Ekrem's *Araba Seydası* (1896) and its display of massive French high-class phraseology in the context of a nineteenth century novel--is worth being further investigated.

Of course, the fact that Ləgino lacks such adverbs (others would say has forgotten that it had them or has not learned to use them) is not at all crippling for the language. As a reading of Shaki's words shows, at least two substitutes of well-known Semitic origin are very effectively used to remedy this situation. In Shaki's text, one can find *in lieu* of an Adverb, -

a) a preposition + a noun

<i>kan presteza</i>	(במהרה)	for	speedily
<i>en sekreta</i>	(בסתר)	"	secretly
<i>kan abundansa</i>	(בשפע)	"	abundantly
<i>de kontino</i>	(בתדירות)	"	continually
<i>en djeneral</i>	(בדרך כלל)	"	generally

b) Paronomastic Constructions of the Hebrew-Aramaic type involving

a verb + cognate noun + (adjective).

This *Me'am Lo'ez* contains a rich collection of these rather heavy, but perfectly authentic paronomastic constructions:

<i>el ovedesimiyento ke ovedesko</i>	for	my obeying	<i>constantly</i>
<i>azer sufrir sufrimiyento</i>	"	make suffer	<i>harshly</i>
<i>el abrigo ke nos abrigamos</i>	"	our being protected	<i>fully</i>
<i>rigmilda rigmisyon kumplido</i>	"	redeem her	<i>completely</i>
<i>kreer en la djusto kreensa</i>	"	believe	<i>correctly</i>
<i>te kumplites kumplimiyento verdadero</i>		you became	<i>truly</i> perfect,

or even the interrogative:

- *menospresyar la menospresyaran a el?* for would they *really* despise him?

which match colloquial phrases of the type

murir murya ? for did he *really* die?
vinir vino ? " did he *really* come?

Of equally direct Hebrew-Aramaic origin are these typical constructions also found in Shaki:

- 1) Incohesive use of the verb *tamar*:

tama a rekantar for he *begins* to tell the story

which parallels the Aramaic use of שקל as an Incohesive in

הוה שקיל ואזיל בתריה for he was *beginning* to follow him
estava tamando i indose detras,
tama a irse detras

- 2) Auxiliary verbs meant to convey an *adverbial* definition to another verb:

para ke torne i la resiva for for Him to receive her *again*
 שישוב ביקבל אותה

adjusta i kanta " he *further* tells
 מוסיף ומספר

- 3) Factitive/causative usage for certain verbs:

<i>azer anular</i>	for Piel	as in	לבטל
<i>denansyar</i>	for Hiphil	"	להגיד
<i>dar a saver</i>	for Hiphil	"	לחודץ

In two areas, the Spanish base of Ladin is intact in Shaki:

- 1) The gender agreement of the article/ adjective with its noun:

los profetas
falsos profetas
Hulda la profeta

Twice, however, Shaki (or his printer) violates Spanish/ Latin rules of agreement with reference to the same word *profeta* in:

*las profetas
de los profetas falsos.*

Also, to the despair of purists, Latin third declension type adjectives are often moved out of their class, yielding unwelcome forms.

Side by side with	<i>la prensipal sivdad</i>
Shaki has	<i>la alma espirituala !</i>

2) The gender/number agreement of the participle with its subject.

Here, however, an occasional vacillation is not rare, as in:

personas estimadas ke meresen ser adornadas
or
su sensya i su saver es muy alta i estimada

Of significance in translating Shaki's commentary is the close relationship between the Ladino Conjunction *i* and the Hebrew ו (as a conjunctive, adversative or consecutive particle), such as :

enderecha tus ovras i veras (וְאֵלֶיךָ) *komo ya te proteja.*

Also, Ladino *ke* renders all the functions of Hebrew כִּי or Aramaic ܕܝܢܐ , such as its well-known use in:

relative clauses
subordinate clauses
causal clauses
temporal clauses
consecutive clauses
concessive clauses.

Involved sentences like the following one are common place:

*I es ke, una vez ke es ansi, ke es la razon ke las promelas
i amenazas ke aze el Todo Poderoso a su puevlo*

Occasionally in trying to express himself, Shaki would make use of poor Ladino constructions making for clumsy sentences. For example he wrote: *algunas syertas* for *some*, when he could have used one or the other, but did not need both.

STYLE

Shaki's style of writing consists of long sentences, connected with an excessive number of *ke*'s and *i*'s. This results in complicated relationships between the members of each clause. A widespread characteristic of Ladino, probably inherited from Aramaic via Mishnaic Hebrew, is the use of a Pending Case, followed by a Resumptive Pronoun. Examples of the Pending Case, simple or compounded, occur on every page:

-El verguensozo, se le kalorean las karas

*-el ombre onesto i djusto, el penseryo de su karason es
salamente por ser aventurado....*

*-I es ke este santo libro, aun ke su forma de la kual el esta
investido, es muy pako entendivle, pero el kontyene unos altos
sekretos i es de una grande konsolasyon por el puevlo de Yisrael en
djeneral.*

A somewhat reverse phenomenon occurs when the Pending Case is placed at the end of a clause, after its own Anticipatory Pronoun:

yo vo la apresura, la geula

The spoken language copes with this undisciplined flexibility in word position due to its characteristic *singsang* which attempts to group together items that belong together.

In line with this singsong feature of Ladino which no one has ever studied in depth, Shaki will not hesitate to put a comma right after the subject. These are found at the beginning of a clause immediately before the verb, as if to invite a Biblical Hebrew style disjunctive accent for emphasis:

- *tu garganta , era alta i derecha*
- *estos dos pesukim , muestran el resultado*
- *no es ke la konstitusyon de su kuerpo , es mas mijor ke todo el mundo*

Finally, Ladino sides with Hebrew and especially with Aramaic in retaining many Ethical Datives to ascribe an advantage to the subject via its verb, particularly with verbs of movement. English achieves the same end by "personalizing" nouns rather than verbs:

- *vate detras de estos guadores, Moshe i Aharon.*
- follow Moses and Aaron, **your** guides.

MISCELLANEOUS REMARKS

Ideally, Shaki's Ladino should be transcribed by a *Selanikli* in order to do real justice to his peculiar phonetic features. It would clearly distinguish it from mine which is that of an *Istanbulli*.

A well established tradition in Hebrew-Aramaic is not to indicate gemination in unvocalized texts. Thus, when for *yerrado*, Shaki writes both

יִרְאָדוּ "yerado" and יִרְרָאדוּ "yerrado"

are we to assume that he meant *ר* both times, even though once he wrote one *ר* ?

Next to פאררר *parra*, he has קוריר *karir'er*

Next to טיררר *tyerra*, " גיראנדו *ger(r)leando*

Our transcription has been *ר* in all these cases.

In a few words with the *liquids* *r* and *l*, elision of the preceding vowel has been observed. Accordingly we have transcribed

<i>bevraje</i>	for the fuller	<i>beveraje</i>
<i>onrado</i>	"	<i>onorado</i>
<i>posiviladad</i>	"	<i>posiviladad</i>

As always, the *ל* in איל"ה *eya* remains controversial. Does it reflect a real *l* or is it a spelling habit? Historically, it may have had an etymological value, as in *ella*; but by Shaki's time this seems to have been totally forgotten, as indicated by

<i>yo</i>	>	ל"י
<i>ya</i>	>	ל"ה

where the *ל* has no etymological function. Its only role is to avoid the *י"*, *א"י*, *י"ה* combinations which are close variants of the *tetragrammaton*. A younger writer from Izmir like Ben Giat, with no apparent qualms about this particular feature, will spell

<i>yo</i>	>	י"
<i>ya</i>	>	י"ה

Although it can be said that Shaki's style, with his pending cases, *oun* *ke* clauses and ubiquitous *i*'s gives a Western reader the impression of perusing a collection of mixed up sentences of a detracting nature, it remains true that through all this, he never loses sight of the text *Shir ha-*

Shirim. Most verses are expertly integrated into the fabric of Shaki's *Me'am Lo'ez*. Indeed, it can be said that he managed to weave into his broader text almost all the verses of the Song of Songs. At times, the exact original words are captured; failing that, it is their interpretation which best suits his given theme. In all this, Shaki, as a student of the *Paraphrasis Chaldeyca* which he probably knew by heart, has very well courted the style of the *Targum Shir ha-Shirim* and brilliantly succeeded in telling once more the story of the Jewish people as a unique, ongoing love affair between God and Israel.

IV. CONTENT OF SHAKI'S COMMENTARY

A commentary tells the reader a great deal about the society and cultural milieu of the author. Such is true for Shaki's commentary to *Shir ha-Shirim*. Writing in 1899 as the century was about to end, Shaki probably felt he stood at a turning point in history. He still struggled with the past--in the aftermath of the Damascus Blood Libel in 1840, with the present--the growing religious ignorance of his people, and with the future--as a member of the first generation of *Alliance Israélite* school graduates to reach maturity, in an environment of intellectual modernity. He, therefore, tried to give his reader instruction in three main areas: He wanted to warn his community that persecution was still present in society; he wanted to educate his reader on matters of Jewish learning; and he wanted to caution them about the perils of modernity. Although the following points are not an exhaustive discussion of what Shaki writes in his commentary, they represent some of the highlights.

In his opening remarks Shaki states that he is writing this commentary in order to "console the weary hearts of our people and to let us know that, even though our people are persecuted and mistreated in many parts of the world, and considered like the most inferior creatures, we should not despair, but always have the faith and the hope in the Almighty who will care for us, remember us, and protect us with His High Providence."⁵⁶ When it came to explaining the persecutions of the past and the present, Shaki's commentary takes two basic approaches: a) it tries to help the people believe that they are still God's chosen people and have not

⁵⁶Shaki, p.9

been superseded by the Christians; b) it also teaches them that, though they may be suffering in this world, they will receive their true reward in the world to come.

In his first approach, Shaki's writing demonstrates a hint of Christian polemics. According to Raphael Loewe "whenever a piece of rabbinic exegesis implicitly emphasizes Jewish repudiation of a notion or belief so prominently associated with Christianity that any Jew, with even slight Christian contacts, might be expected to have heard about it...anti-Christian apologetic is to be assumed as a main motivation in the Jewish exegete...."⁵⁷ It seems that Shaki was familiar with the claims of those who believed that because of Israel's sins, Christians had taken the place of Jews as God's chosen people. In his commentary 1:6 Shaki refers to the "anti-semites" who mock Israel and claim that God has abandoned them. Playing on the word *ḥalav*, as the blackening resulting from the sin of the golden calf, Shaki has the people claim that the "enemies of Israel" should not look upon them with disdain because of this sin. He asserts that since this blackening is not Israel's true color, *i.e.* behavior, but only the result of having become accustomed to their surroundings, they can easily rid themselves of this color. While by using the image of a negress for the other nations, Shaki makes clear that their color, *i.e.* their Christian beliefs are congenital and cannot be removed to place them in God's favor.⁵⁸ Perhaps Shaki was familiar with the discussion between Origen and Rabbi Isaac who argued along these same lines: "According to Origen, the Church has displaced

⁵⁷Raphael Loewe. "Apologetic Motifs in the Targum to *Shir ha-Shirim*" *Biblical Motifs Origins and Transformations*, ed. Alexander Altman, (Cambridge: Harvard University Press, 1966), p. 174.

⁵⁸Shaki, 1:6.

sinful Israel as God's beloved. Rabbi Isaac's riposte is that God would not prefer a sin which is both congenital and chronic to a 'skin-deep' sin which occurred only once. Surely he argued, Christianity's contemporary idolatry disqualifies her more than Israel's historical peccadillo.⁵⁹ In this way Shaki seems to have responded to the people's concerns that God had abandoned them.

Probably aware that some Jews sent their children to missionary schools in which a priest might teach that Jesus was God's son, Shaki tries in 3:11 to explain why the title *mother* is given to the people of Israel in relation to God. To do so he outlines the way in which God, as would the father in his analogy, refers to Israel with the labels, *mother, sister, daughter*, from the greatest to the lesser affection: "Because of his great love and affection for her, he never called her by her own name, but called her *daughter*..."⁶⁰ Though here he discusses the situation in terms of feminine referents, Shaki may have been trying to ward off the arguments of people who were discussing the possibility of God having a son named Jesus or attempting to explain away the contention that Jesus was the "father, son and holy ghost," that is, the *mother, daughter, and sister*.

Similarly, Shaki treats the subject of מֹשֶׁה אֱלֹהֵינוּ in such a way as to effectively establish all references to Moses, the faithful shepherd, and to disassociate the term from any other possible reference. For him the מֹשֶׁה אֱלֹהֵינוּ is one who instructs the people toward God and who draws God's

⁵⁹Reuven Kimelman, "Rabbi Yohanan and Origen on the Song of Songs: A Third-Century Jewish-Christian Disputation," *Harvard Theological Review* 73, No 3-4 (July-Oct. 1980), pp. 593-594.

⁶⁰Shaki, 3:1.

protection toward the people.⁶¹ It is by following the laws and teachings of Moses that the people will become reconciled with God and find an end to their persecution, and not as Paul taught through belief in Jesus as the fulfillment of the Law and the means to salvation.

Citing from various Jewish commentators and philosophers such as Jehuda Halevi, Rabbi Yosef Albo, Don Yitzhak Abravanel, and the Rambam whom Shaki mentions, and Saadia, Bahya and Sforno whom he does not mention, he tries to console his readers. In an elaborate exposition dealing with mainline Jewish theodicy, he explains to them that though there is suffering in this world, the "good and bad promises that the Law promises to the one who obeys God's commandments and vice-versa, are not in themselves the reward or the punishment for the deeds. They are merely a means of preparation enabling them to profit from the true bounties, the spiritual bounties of the soul in the world to come."⁶² In this way Shaki intended to bring to the people lessons of courage and hope in understanding the incidents of anti-semitism which they had experienced in the past and which remained part of their world, if not in Salonica itself--that לְיִשְׂרָאֵל in Israel--at least in many parts of Christian Europe. It becomes apparent to Shaki's readers that the suffering of the Jews in Europe concerns him more than the situation of the Jews in the Ottoman Empire. One can speculate, therefore, that the Jews of the Ottoman Empire did not suffer persecution in proportion to the Jews of Europe, and even lived comfortably.

In addition to wishing to console the people, Shaki wanted to educate them concerning Jewish matters. In the words of his commentary he makes

⁶¹Shaki, pp.10-11.

⁶²Shaki, 4:16.

the reader aware of the fact that ignorance prevailed in the Jewish community and states that he wished to make it easy for the majority of the Jews in the East to be able to read and learn from his commentary. Therefore, as he put it, he wrote his commentary in the Spanish language (*en la lingua espanyola*).⁶³

Shaki, it appears, wanted to enlighten the reader in several different areas of Jewish concern. In his preface, he discusses for the reader the significance of the Biblical book of *Shir ha-Shirim*. After demonstrating his knowledge of different genres in Hebrew poetry, he indicates that he firmly believes *Shir ha-Shirim* to be of an allegorical nature. Following closely the example and the methodology of the *Targum*, he teaches the reader that the poem is a dialogue between God and Israel, relating to the entire gamut of Jewish historical experience (*Heilsgeschichte*), and the messianic future reserved for the Jewish people. For him, of course, anyone who takes the book literally as a series of love poems deserves to be chastized.⁶⁴

In his commentary to 1:1 where he further describes the reason for calling the book *Shir ha-Shirim*, Shaki traces the history of the Jewish people. Again like the *Targum*, he begins with Adam and the institution of the sabbath, then Moses, Joshua, Barak and Deborah, Hannah, King David, King Solomon, and finally the great redemption.⁶⁵ He further utilizes the metaphor of a misbehaving queen sent away twice by her king before she changes her evil ways and returns in good faith, to parallel the similar

⁶³Shaki, p. 6.

⁶⁴Shaki, p. 4.

⁶⁵Shaki, 1:1

relationship between Israel and God.⁶⁶ By means of this example which is carried throughout the commentary, Shaki teaches about Israel's two exiles and instructs the people with regard to their return and eventual redemption.

Shaki explains that Israel deserved prosperity for submitting to God's will and accepting God's commandments, but then lost this prosperity on account of her sins. He takes great pains to explain the story of the golden calf, taking the approach of many commentators and thinkers, especially Halevi, who attempted to clear Aaron and made excuses for the people's behavior. In his discussion of the *egel*, Shaki again struggles to rescue the people by attempting to distinguish between the notion of 'עֶלְזָא as an intermediary versus that of עֶלְזָא as a tangible body, which was believed actually to be a god. Following the Rabbi's speech in the *Kuzari*, he, too, tries to claim that in those days it was commonly believed that a tangible body was necessary for the people to receive god.⁶⁷

One cannot be certain to which philosophers Shaki was referring when he discusses divine providence in 4:16 and argues that it was, to use his vague term, backed by the "philosophic science."⁶⁸ Perhaps Shaki was acquainted with some of the Greek philosophers from his studies at the Alliance and refers to them, or perhaps he refers to the medieval Jewish philosophers who knew the arguments of the earlier philosophers. Regardless, he seems to want to convince his reader that his theory of

⁶⁶Shaki, p.12.

⁶⁷Shaki, p 50. and *Three Jewish Philosophers: The Kuzari*, ed. Isaak Heinemann (New York: Temple Book, 1985), p. 47-50.

⁶⁸Shaki, 4:16.

rewards is true and felt that marshaling the "philosophers" would strengthen his argument.

Shaki further delves into the realm of philosophy to discuss God's way of governing the world and the true nature of God. He describes two ways by which God rules the world: either according to the fixed order and natural set up which God established, or by going contrary or beyond nature. In translating references to *contra la natura* and *afuera la natura*, it was very tempting to simply say supernaturally; but this term would not reflect Shaki's full intent. Using "supernatural" would render both phrases identical; and although Shaki placed both "beyond nature" and "contrary to nature" on a somewhat similar level, in effect he used them to denote different phenomena, as in the following example:

"These promises, even though they are clearly **beyond nature**, since they are conditional and depend on our deeds vis-à-vis God, are not **contrary to nature**, because there are in this world many peoples and nations that prosper in all their endeavors and have the affairs of their life in good order, even though by their deeds they are not deserving."⁶⁹

As Shaki discusses the way in which God rules the universe, he slips in a reference to "the upper worlds (עולמות העליונים)". Whether he really intends to allude to kabbalistic ideas by using this term is not clear, but from this passage, it appears that he does have at least some superficial knowledge of Kabbalah.

With regard to God's true nature, perhaps in response to the philosopher's speech in the Kuzari, Shaki feels the need to establish that God is an infinite being, but that God is also concerned with the affairs of the world. He explains:

⁶⁹Shaki, 3:11.

"...all ancient peoples...even though they knew God, knew Him in an untrue fashion. They pretended that He was not aware or did not know about the matters of this world, and that there was no hate or love in Him, no like for somethings or dislike for others, and that the total order of things in the world even though stemming from Him, were by His will only as a necessity, similar to a shade that stems from the sun, whether the sun wants it or not. That is why God Most Holy wanted to give the Law to this people to make them uproot these false ideas from their heart...even though He is supreme and praised and there is no end or limit to His grandeur, nevertheless, He is the ruler of the world..."⁷⁰

In stating his positions, Shaki wants to be certain that his readers understand the notion of a universal God who, while ruling the cosmos, takes a particular interest in both the people of Israel and the righteous individual.

In addition to these philosophical teachings, Shaki brings instruction about general morality to the people. His readers learned how to behave both in public and in private. Shaki teaches that "a person must be proud and appreciate his self-worth, rather than belittling himself and feeling unimportant....any person who behaves this way can do much good for the public and benefit people with his good qualities...and he abstains from doing anything, small or great against morality and Judaism."⁷¹ With respect to private matters, Shaki subtly weaves the importance of fidelity in the home around verse one of chapter four: "**...like a closed garden** into which no one may enter, you, too, must be honest in your home and with your family

⁷⁰Shaki, 4:16

⁷¹Shaki, p. 53

so that you commit no shameful or dishonest act."⁷² Through the teachings he brought to the people in matters of Jewish learning and morality, Shaki attempted to preserve the past, maintain the present, and promote the future of Judaism.

With the Enlightenment sweeping Europe, hints of it began to enter the world of the Jews in the Ottoman Empire. Although still protected from the thrust of Western ideas, some questions concerning the truth of religious doctrines and the authority of the rabbis started to arise. Shaki took a strong stance on matters of this sort. He exclusively supported the position of tradition and the authority of the rabbis.

Early in his commentary, Shaki extolled the virtue of remaining faithful to Jewish customs, even though to his readers it may have seemed that it was because of those very customs that the people suffered. He warned the people not to follow the assimilationists as he said:

"The author of this poem wanted to make a passing reference to the need for us not to follow the wrong ideas of some of our coreligionists who, when they see the persecutions and the evils which our brethren in parts of Europe are bearing, assume that it all depends on the stringency of our customs and our religion which set us apart from the customs of our opponents. They presume to remedy this bad situation through assimilation, thereby abandoning our sacred customs and slackening many commandments of our sacred religion. They think that in this way the heavy yoke and troubles of our people will be lightened. But we must realize that this is the wrong method....Ultimately the exact opposite takes place. Rather than gain the favor of our enemies in return for assimilating to their habits, they hate us more and try to distance themselves from us, and with much hate they try to exterminate us as witnessed in many parts of Europe."⁷³

⁷²Shaki, 4:12.

⁷³Shaki, 2:14.

Shaki compared the assimilationists to the "foxes who spoiled the vineyard," by diverting the people from the right path. In establishing this comparison, he made it quite clear that the enemies were not just external—the nations of Europe, but internal as well. Shaki beautifully wove this theme into his commentary on 5:3. (Bold delineates verse.)

"I have already taken off my shirt, I said within myself, how can I put it on again? I have become accustomed to freedom, I have become unaccustomed to having the yoke of the Law and the commandments, how can I accept again this heavy yoke? **I washed my feet, how can I soil them again?** I have totally abandoned the old ways of Judaism, how can I soil myself again by accepting them anew? Here the writer of this poem is alluding to a group of individuals who existed among our people (and unfortunately perhaps still exist), who not only do not keep the customs and the laws of Judaism, but who also hate them, considering them to be dirty and disgusting customs."⁷⁴

Shaki continues his tirade attacking the assimilationists who believe that only the written law is God's law and claim that, because the oral law stems from the rabbis, it is not necessary to follow it. He accuses "there are many amongst the people who, either because of their evil ideas or because of not wanting to accept the yoke of the Law, claim that God's Law is only the תורה / שבכתב, that which is written in the Torah, but that the

⁷⁴Shaki, 5:3.

תורה שבעל פה is an addition by the sages."⁷⁵ From Shaki's commentary we learn that these questions which always accompany modernity, were challenging the Jews of the Ottoman Empire as well. We understand from his advice that by the turn of the century the attitude of many Jews was already being affected.

⁷⁵Shaki, 7:4.

V. METHODOLOGY

As previously stated, my work comprises two parts: a transliteration and a translation. Because each part was intended for a different audience, two different methodologies of transliteration have been used: one for the Ladino transliteration, and another for the English translation.

The Ladino Transliteration: This section was written keeping in mind the person who speaks Ladino and can read Ladino in Roman letters, but cannot read it in the Rashi script. Therefore, an attempt was made to be as true to the author's projected pronunciation as possible.

Some minor changes which were necessary deal with punctuation, and a few with typography. In view of the fact that Shaki's punctuation was at times very sporadic, some liberties were taken in guiding the reader through long clauses. These are not noted in the transliterated text. Spelling adjustments and corrections are represented with brackets followed by an exclamation point (!). Spelling changes involve: corrections in spelling designated in the text so that the reader will be made aware of errors by Shaki or the printer. Grammar corrections, designated in the same manner, are in the form of inserting missing words as in *i sela sovre togo* which should read *i [se!] sela sovre togo*; and cases of agreement between article and noun.

In general the phonetic system used to transliterate the Rashi script Ladino into Roman characters follows the native speaker's phonetical spelling. However, several letters in the Rashi script proved problematic: The ן and ן are both represented by the *n*. The ן is used for both

a and *u* and the *yod* is used for both the *i* and *e*. In addition *ḥ* represents both *dj* and *ch*, while *ḥ* represents French *j*. The *ṭ* renders the soft *g* and is pronounced as the *th* in the English article *the*. The *ẕ* is pronounced *s* by Sepharadim, and not *tz* as is the Ashkenazic custom, therefore only *s* is used in the transliteration. In addition the *ḥ*, *ḥ*, and *ḥ* with a diacritical mark above indicate the softer pronunciation. A transliteration chart of these special consonants is given at the beginning of the book.

An attempt is made to reflect Shaki's knowledge of foreign words by the use of italics. Because of their common Romance origin, French and Italian words which have become an integral part of everyday speech have not been italicized. On the other hand, all Hebrew and Turkish words have been italicized, even though they, too, have become part of the readers' vocabulary. In so doing, my purpose was to draw special attention to the extent of Hebrew and Turkish words and derivatives contained in Lagino. All difficult words have been listed at the end of the book in a general glossary.

Finally, only the annotations made by Shaki himself are in the Lagino text. All other annotations are given in the English translation.

The English Translation: The Talmud teaches with regard to the translation of a verse *חמור פסוק בצורתו חר' זה בדא' וחמוסי' עליו זה מצרף*: the one who translates a verse literally, behold that one is a liar, and the one who adds thereto, behold that one is a blasphemer and a libeller. The same can be said of translating the work of a commentator. Finding a balance between being too literal and too creative in translating is a difficult task. Though one may intuitively understand the passage, one must struggle to find the exact words which neither add to nor diminish

from the message the author wished to communicate. "Choosing one word over others, one inevitably sacrifices overtones and connotations. Thus we often speak of 'losing in translation,' yet it is also true there are gains."⁷⁶ Still, there remains a great challenge as the translator must attempt to capture the intent of the writer while simultaneously making the translation meaningful to the reader; for, after all is finished, the translation, too, must stand alone. This is the tension a translator inevitably must confront.

The English translation was made keeping in mind the person interested in reading a Sephardic commentary to Song of Songs and seeing how the verses are woven into the commentary. As a result of making these assumptions, therefore, an attempt is made to keep the translation as literal and true to Shaki's words as possible, while still allowing for smooth English constructions. Changes, however, are freely made in Shaki's punctuation, in keeping with English punctuation rules. In addition, to aid readers to recognize the dynamics of the verse in the commentary, the actual words of a verse are designated in bold characters, either by the words as they appear in the verse, or failing that, by an interpretation of the verse. A good example of the latter kind can be found in 6:12: the text has **לַמֶּלֶךְ נָדָב** which Shaki reads **לַמֶּלֶךְ נָדָב** to indicate the peoples and God who is merciful and holy. Therefore, the commentary has "the **peoples of the Holy and Merciful God....**"

For the most part Hebrew words used by Shaki remain in Hebrew characters so that the reader who is interested in knowing the Hebrew content of Shaki's *Lagino* will be able to determine such. In addition, the

⁷⁶Marcia Falk, *Love Lyrics from the Bible* (Sheffield: The Almond Press, 1982), p.54.

Hebrew words are also translated for the reader who does not know Hebrew. Words such as *Shechina* and *teshuvah* are written as they appear here because they have become quite familiar in English, using the popular phonetic system of Hebrew-to-English (כ,ן are "ch"). Occasionally Shaki will use a Hebrew expression and then translate it himself in the text. In such cases his translation is maintained. However, because his translation may not always be accurate, as in 5:14 where he translated גלגל המזלות as "stars" when he really meant planets, an explanation will be given in the footnotes provided at the end of the translation. Footnotes are further used to explain any concepts which represent cultural differences.

Shaki also used parentheses for synonyms of different languages. When such words in parentheses add a nuance to the translation, they are translated. But when the word in parentheses means exactly the same as the word it is clarifying, but in a different language, it has been left in parentheses, as for example "eternal (*de syempre*)."

Whenever Shaki quotes a Biblical verse, a Talmudic passage, or a philosopher, the full reference has been included in the text of the English translation.

Finally the layout of these two texts side by side, probably the first ever for a Ladino classic, was chosen to assist persons acquainted with Ladino and English to find their Sephardic roots.

APPENDICES

APPENDIX A

Places and Dates of Me'am Lo'ez Editions

(for more details, see Gaon and Yaari)

Rabbi Yaakov Hulli, *Genesis*

Constantinople	1730, 1748	
Salonica	1794, 1897	
Livorno	1822	
Ortaköy	1823	[printer: Arap Oğlu Boğos]
Izmir	1864	

Rabbi Yaakov Hulli, *Exodus* - middle of *Teruma*

Constantinople	1733, 1763, 1823
----------------	------------------

Rabbi Yitzhak Magriso, *Exodus*, from middle of *Teruma* - end

Constantinople	1746, 1753
Salonica	1799, 1803, 1859
Livorno	1823
Izmir	1864
Yerushalayim	1884-86

Rabbi Yitzhak Magriso, *Leviticus*

Constantinople	1753, 1767
Salonica	1802, 1866
Livorno	1822
Izmir	1870

Rabbi Yitzhak Magriso, *Numbers*

Constantinople	1764
Salonica	1803
Livorno	1823
Izmir	1867

Rabbi Yitzhak ben Shemaya Argueti, *Deuteronomy*

Constantinople	1773 [to end of <i>Ekev</i>]
Constantinople	1777 [from <i>Re-e</i> to the end]
Salonica	1798, 1829, 1883 [to <i>va-Ethhannan</i>]
Livorno	1823
Izmir	1868 [to <i>Ekev</i>]

Rabbi Rachamim Menachem Mitrani, *Joshua* [to ch. 8]

Salonica	1849, 1867
Izmir	1870 [ch. 8 to ch. 24]

Rabbi Raphael Chaim Pontremoli, *Esther*

Izmir	1864
Salonica	1867
Constantinople	1899

Rabbi Raphael Yitzhak Benveniste, *Ruth*

Salonica	1822
----------	------

Rabbi Yitzhak Yehuda Abba, *Isaiah*

Salonica	1892
----------	------

Rabbi Nissim Moshe Abud, *Ecclesiastes*

Constantinople	1898
----------------	------

Chaim Yitzhak Shaki, *Song of Songs*

Constantinople	1899
----------------	------

Singorina (Mademoiselle) Reyna Menahem ha-Cohen, *Daniel*

Salonica	1901
----------	------

APPENDIX B

HEBREW words belonging to the Jewish religious vocabulary:

<i>ahdut</i>	<i>dar</i>	<i>nazir</i>
<i>alehem ha-shalom</i>	<i>egel</i>	<i>neeman</i>
<i>aron ha-kodesh</i>	<i>emuna</i>	<i>neviim</i>
<i>aseret ha-dibberot</i>	<i>hakdama</i>	<i>parasha</i>
<i>averot</i>	<i>halila</i>	<i>pasuk</i>
<i>avot ha-alam</i>	<i>haver</i>	<i>remez</i>
<i>banim</i>	<i>has ve-shalom</i>	<i>ruah ha-kodesh</i>
<i>basar ve-halev</i>	<i>hehal ha-kodesh</i>	<i>saddik</i>
<i>bet-midrash</i>	<i>hillul ha-shem</i>	<i>sarim</i>
<i>bet ha-mikdash</i>	<i>issur</i>	<i>sefer Tora</i>
<i>be-ezrat ha-shem</i>	<i>kehilla</i>	<i>sehel</i>
<i>bi-mehera be-yamenu</i>	<i>keruvim</i>	<i>seyagim</i>
<i>galgalim</i>	<i>kiayim</i>	<i>shor</i>
<i>galut</i>	<i>leshan ha-kodesh</i>	<i>Talmud Tora</i>
<i>Gan Eden</i>	<i>meshal</i>	<i>tehillim</i>
<i>gedarim</i>	<i>mishkan</i>	<i>ummat ha-alam</i>
<i>geula</i>	<i>misvat</i>	<i>zehut</i>
<i>darshan</i>	<i>navi</i>	<i>zekenim</i>
<i>darush</i>		

HEBREW a) used to clarify Ladino words (or to introduce the equivalent of well-known Ladino words):

abondansa de buendades	(<i>shefa</i>)
azedor	(<i>paol</i>)
de amor	(<i>me-ahava</i>)
dinastia	(<i>mishpaha</i>)
divina	(<i>elohit</i>)
divinidad	(<i>elohut</i>)
dubyo	(<i>safek</i>)
entremedaryo	(<i>emsai</i>)
espirito divino	(<i>shefa elohi</i>)
eskopo	(<i>tahlit</i>)

LADINO a) used to clarify words borrowed from French:

asimilasyon	(<i>asemejansa</i>)
delivrado	(<i>eskapado</i>)
divorsar	(<i>kitor</i>)
edifisyo	(<i>kaza</i>)
enferma	(<i>hazina</i>)
ensenyarles	(<i>enbezarles</i>)
eternes	(<i>de syempre</i>)
eyos pretendian	(<i>les paresia</i>)
inutil	(<i>en baldes</i>)
konserver	(<i>guardar</i>)
medikamentos	(<i>kuras</i>)
konparar	(<i>asemejar</i>)
preteksto	(<i>achake</i>)
rekompensa	(<i>paga buena</i>)
relativamente	(<i>konfrontando</i>)
utilidad	(<i>provecho</i>)

b) used to clarify other Ladino words:

defekto	(<i>mankura</i>)
denonsyar	(<i>dizir</i>)
donoza	(<i>henaza</i>)
estilyen	(<i>gateen, manan</i>)
kavaya	(<i>kavaya embra</i>)
kerensya	(<i>tener el onor de ser kerido de tu parte</i>)
pendon	(<i>lt. bandiera</i>)
provizoryo	(<i>por oras</i>)
reskisyo	(<i>burako</i>)
sontraedor	(<i>travador</i>)
vedeja	(<i>bukla</i>)

c) used to clarify Italian words:

djenitores	(<i>padre i madre</i>)
------------	--------------------------

TURKISH a) used to clarify words borrowed from French:

difisil	[Sp. <i>difficil</i>]	(<i>yuch</i>)
esteriles		(<i>yaban</i>)
fasil	[Sp. <i>fácil</i>]	(<i>kolay</i>)

fasilidades	(<i>kalaylikes</i>)
frequentavamos	(<i>yurusheavamos</i>)

b) used to clarify other Ladino words:

altor	(boy)
enferma	(hazina)
marfil	(fil dishi)
ilo de mezurar	(chirpi)
kolorado	(kirmiz)
kosta	(ova)
milisyos	(buchukes)
muy poko	(kit)
ora	(tarla)
rezistir	(dayanear)
serkas	(kales)

c) used to clarify words borrowed from Hebrew:

ben tovim	(<i>zâde</i>)
-----------	-----------------

Words and expressions of foreign origin or pronunciation (French, Italian and Turkish) which by Shaki's time appear to be fully integrated into the Ladino of 1900.

a. vocabulary

from French	Ladino seems to derive	rather than from Spanish
anti-sémita	<i>anti-semita</i>	<i>anti-semita</i>
bienfaisance	<i>bienfezensya</i>	<i>beneficencia</i>
biographie	<i>biografíya</i>	<i>biografía</i>
capable	<i>kapavle</i>	<i>capaz</i>
collier	<i>kolyer</i>	<i>collar</i>
composer	<i>konpozer</i>	<i>componer</i>
composition	<i>kompazisyon</i>	<i>composicion</i>
du contenu	<i>de lo kontenido</i>	<i>de lo contenido</i>
corriger	<i>karijar</i>	<i>corregir</i>
culte	<i>kulto</i>	<i>culto</i>
droguiste	<i>dragista</i>	<i>droguista</i>

exterminer	<i>eksterminar</i>	<i>exterminar</i>
extrait	<i>ekstrakta</i>	<i>extracto</i>
hébraïque	<i>ebraika</i>	<i>hebraica</i>
initiative	<i>inisyativa</i>	<i>iniciativa</i>
intermédiaire	<i>entremedaryo</i>	<i>intermediario</i>
Judaïsme	<i>judaizma</i>	<i>judaismo</i>
littérature	<i>literatura</i>	<i>literatura</i>
manteau	<i>mantá</i>	<i>manto</i>
matière	<i>matyera</i>	<i>materia</i>
médicaments	<i>medikamentos</i>	<i>medicamentos</i>
obstacle	<i>obstakala</i>	<i>obstáculo</i>
parfumerie	<i>parfumeria</i>	<i>perfumeria</i>
persécution	<i>persekusyon</i>	<i>persecución</i>
publiquement	<i>publikamente</i>	<i>públicamente</i>
protéger	<i>protejar</i>	<i>proteger</i>

b. expressions

avoir l'intention	<i>tener la entisyon</i>
j'étais habituée	<i>era abituada</i>
un avenir brillant	<i>un avenir briyante</i>
bien entendu	<i>bien entendido</i>
à la fin du compte	<i>a la fin del kuento</i>
absolument impossible	<i>absolutamente emposible</i>
versés dans la science	<i>versados en la sensya</i>
faire allusion	<i>azer aluzyon</i>
cet état misérable	<i>este estado mizeravle</i>
je me suis déterminé	<i>me determini</i>
à aucun prix	<i>a ningun presyo</i>
je n'ai pas manqué	<i>yo no manki</i>
de notre propre initiative	<i>de nuestra propia inisyativa</i>
de nature à	<i>de natura a</i>
assemblée des fidèles	<i>asamblea de los fideles</i>
prendre part	<i>tomar parte</i>
au premier rang	<i>en el primer rango</i>
qui n'a aucun rapport	<i>ke no tiene ningun raporto</i>
sans aucune discussion	<i>sin ninguna diskusyon</i>
se mettre en guerre	<i>meterse en gerra</i>
venons de dire	<i>vinimos de dizir</i>
il daigne	<i>el denyo</i>
de bon sens	<i>de buen senso</i>
langage courant	<i>linguaje koryente</i>
peu au courant	<i>poko al koryente</i>

à quoi attribuer	<i>a kuala atribuir</i>
je viens de	<i>vengo de (I have just...)</i>
état actuel	<i>estado aktual</i>
avoir les moyens	<i>tener los medyas</i>
que du reste	<i>ke del resto</i>
en forme de dialogue	<i>en forma de dialogo</i>
bien entendu	<i>bien entendido</i>
de manière que	<i>de manera ke</i>
vouloir bien	<i>kerer bien (Would like to...)</i>
avec une pompe extraordinaire	<i>kon una pompa ekstraordinarya</i>
exécuter ses ordres	<i>egzekutir sus ordenes</i>

<u>from Italian</u>	<u>Ladino seems to derive</u>	<u>rather than from Spanish</u>
bandiera	<i>bandyera</i>	<i>bandera</i>
capace	<i>kapache</i>	<i>capaz</i>
concorrenza	<i>konkorensya</i>	
decidere	<i>dechidar/dechizar</i>	<i>decidir</i>
diritto	<i>dirito</i>	<i>derecho</i>
dovere	<i>dover/dever</i>	<i>deber</i>
dunche	<i>dunke</i>	
durata	<i>duraga</i>	<i>duración</i>
incastonato	<i>enkastonaga</i>	
maggiorità	<i>majarita</i>	<i>mayoría</i>
mezzo	<i>mezo</i>	
pranzo	<i>pranso</i>	
a proposito	<i>a propozito</i>	<i>a propósito</i>
religione	<i>relidjyon</i>	<i>religión</i>
scopo	<i>eskapo</i>	
sotto	<i>soto (komando)</i>	
signore	<i>sinyor</i>	<i>señor</i>
lo stesso	<i>esteso</i>	
valuta	<i>valutozo</i>	

<u>from Turkish</u>	<u>Ladino derives</u>
dayanmak	<i>dayanear</i>
görüşmek	<i>yurushear</i>
çile	<i>enchilekaga</i>

<u>from Hebrew</u>	<u>Ladino derives</u>
רואי	<i>sus veigares</i>
שכול	<i>dezijado</i>
שמך הקדוש	<i>tu nombre el santo</i>
ברחמך הרבים	<i>kon tus piadages las munchas</i>
האנשים הצ'קים	<i>las personas las djustas</i>
בחר ב...	<i>eskafo en eya</i>
הארכתי ב...	<i>alargi en la kestyon</i>
הרחיב ב...	<i>anchearse en</i>
כפרו ב...	<i>nyegaron en el</i>
	<i>nyegar el</i>
מרד ב...	<i>reveyar en</i>
רצה ב...	<i>envelunto en</i>
להיות זוכה	<i>ser meresyente</i>
עורר את	<i>azer despertar</i>
לישב את הלב	<i>aresentar el korason</i>
לחטות אחרי - אלהים אחרים	<i>trazyerrar detras otras dyazes</i>
מצא חן בעיניו	<i>topo grasya en sus ojos</i>
עבר את - מצותיו	<i>pasar sus komandos</i>
פסק את-הדין	<i>kortar juzgo</i>
רחמת עלינו	<i>te apiadates sobre nosotras</i>
הלך אחרי-	<i>ir detras</i>
קבלתי עלי	<i>resivi sobre mi</i>
בטל גזרות רעות	<i>anular las setensyas malas</i>

הוציא לאור	<i>kiter a luz</i>
לך לך	<i>vate a ti</i>
כנגד	<i>konfrante a</i>
שלם	<i>kumplido</i>
שלמותך	<i>tu kumplimyento</i>
מתנה	<i>dagiva</i>
סוף סוף	<i>al kava kava</i>
מח נורא חמקום הזה	<i>lugar myedazo</i>
עד אין-סוף	<i>asta no aver limito</i>
לעולם הבא	<i>al mundo venidero</i>
כל אחד ואחד	<i>kada uno i uno</i>
אחבתו חקוקה בלבו	<i>su amor kavakaga en su korason</i>
בעיני-אלהים ואדם	<i>en ojos del Dyo i la djente</i>
בלב שלם	<i>kon korason kumplido</i>
קריעת-הים	<i>arazgadura de la mar</i>
רים לבבה	<i>se enaltesya su korason</i>
אבינו שבשמים	<i>nuestro padre ke en los syelos</i>
ח' הוא האלהים	<i>A' el es el Dyo</i>

GLOSSARY

abrevrado	: watered
abrigo	: shelter, protection
achake	: pretext, excuse
adefla	: same as <i>adelfa</i> (الدفنة - δάφνη) oleander, rose-bay <i>vino de adelfa</i> : oleander wine (poisonous)
afalagar	: forgive, become reconciled, reassure, appease
afear	: (from <i>feo</i> , ugly) Causative: make ugly; discredit, blame
afyetado	: (<i>afeitar</i>) adorned, embellished <i>afyete</i> : ornament
agudo	: acute; sharp, keen, astute
akavigar	: caution
akevrantar	: bend; humiliate, submit
akontesimyento	: occurrence, happening, event <i>akontesimyentos akorrutavles</i> : frequent occurrences
akorrutavle	: current, frequent
akostar	: (<i>oreja</i>) lend an ear
alargar	: lengthen <i>alargar en</i> : deal at length, ... lengthily (חאריך ב...)
alarze	: (الارز) cedar
alberga	: (Shaki defines it as <i>grande sisterna</i>) large cistern
alhavaka	: (الحبق) <i>alhabaqa/albahaca</i> basil [Tr. fesleğen]
alimanya	: animal
alivyanar	: Causative: make light; be lenient (מקל)

opp. *apezgar*: be stringent (מחמיר)

altigüeza	: haughtiness, pride, arrogance
amenazo	: threat
amurchar	: wither, shrivel
anchearse en	: cause to be wide; elaborate (הרחיב ב...) <i>anchura</i> : width; salvation (ישועה) (واسع)
angustia	: anguish, oppression, affliction
anyazme	: bracelet (זרם)
apasentar	: graze (רעה)
apegar	: cleave (to God) (לבדוק)
apezgar	: cause to be heavy; tighten, press (הכביד)
aravyar	: outrage, vex, upset, anger
araigar	: (Sp. <i>raiz</i>) take root <i>araigado</i> : deeply rooted, firmly established
arazgar	: tear <i>arazgadura</i> : tearing (קריעה)
argaman	: (ארגמן) purple [Tr. <i>erguvan</i>]
aresentar	: cause to sit, seat <i>aresentar el korason</i> : calm down, sedate (לישב את הלב)
arash	: for <i>azeresh</i>
arroyo	: stream, brook
atadero	: sachet
avenido	: getting along; accomodating, good natured
aventurado	: (also <i>bienaventurado</i>) happy (אשר)
barraganía	: performance of mighty acts (גבורה) <i>barragan</i> : man of valor (גבור)

- ben tovim : belonging to nobility, noble (Tr. *zəde*)
- beroshim : (ברושׁים) cypress tree/wood
- bezero : calf (עגל)
- burlar : mock
- byenfezensya : (Fr. *bienfaisance*) charitable acts, welfare (גמילות חסדים)
- chirpi : (Tr. *çirpi*) thread leveler
- dədiva : gift (מתנה)
- dayanear : (Tr. *dayanmak*) resist
- deklaro : interpretation, commentary
- dekolgado : dependent on (תלוי)
- denonsyar : advise; expound, interpret (להגיד)
- derechedədes : upright deeds, righteous acts (מישרים)
- desterrar : uproot; banish
- dezijado : bereaved of children (שכל / תכל / שכל)
- dingo : worthy (שוה)
- dirito : (It. *diritto*) right
- djenero : generous one
ija del djenero: (בת נדיב)
- donozo : (Shaki explains it as *henaza*) gifted; gracious, pretty
- donzea : maiden
- ek : behold; look (חנה/חא)

embabukar	: engrossed in, preoccupied with
enbuelto	: wrapped, veiled
enchilekado	: (Tr. <i>cile</i> , skein) entangled; involved, complicated
endesparte	: let alone, not only
enkastonado	: (It. <i>incastonata</i>) inlaid
enkorvarse	: bow down
enpresyonar	: make an impression; be moved, be upset
enpreteserse	: (<i>preto</i> , black) be blackened, darkened
enprezentar	: make a gift; cancel a debt, forgive an offence, give up punishing, exonerate, exculpate
enramarse	: (<i>rama</i>) get entangled
enshalshado	: praised (משׁוּבַח)
entregar	: surrender, deliver
enveluntar en	: be pleased with (رضي عن) (רצה ב...)
envistido	: dressed; couched
ermoyo	: blossom
eskapar	: save
eskojer en	: choose (בחר ב...)
eskondedijo	: hiding-place
eskopo	: (It. <i>scopo</i>) scope, purpose, intention
eskulkar	: spy out (לרגל)
espesya	: spice
estajo	: obstacle
esteril	: wild (rather than sterile) (אילני-סרק)
esteso	: (It. <i>stesso</i>) the same
estilyar	: drip
estimado	: precious, adored, esteemed, revered, cherished

estrecho : narrow
estrechura: straits (מצר) (ضَرّ)
 opp. *anchura*: width; salvation (יְשׁוּעָה) (واسع)

fama : fame, reputation
 feuzya : trustworthy promise, pledge, assurance
 fonsado : army, host
 forfora : purple
 fortaleza : strength
fortaleza del sol: intensity of the sun
 freno : bridle (מָמָא)
 fuero : law, statute

gotear : drip
 guezmo : scent; fragrance, perfume

haver : (חבר) scholar, rabbi
 hazino : (חֲרִין) sick
 henozo : (בַּעַל-חַן) gracious

inimistad : enmity, animosity

Kamara Sublima : (Tr. *Báb-i Áli*) Supreme Chamber (לְשַׁכַּת הַגִּזְיָה)

kanto pikado	: cement stucco
kastilyo	: enclosure <i>kastilyar kastilya</i> : build an enclosure (ל/ע/שׂוֹת סִיג)
katar	: try, examine
kativar	: take/hold prisoner
kavakado	: carved (חִקוֹק)
ken me dyera	: would that (מִי יִתֵּן ...)
kerido	: dear, beloved
kevrantar	: crush, pound, weaken
kitar a luz	: bring out to light; justify, acquit (הוֹצִיא לְאוֹר)
komblesa	: concubine; retinue, entourage, companion
konfronte a	: vis-à-vis (גִּד)
konkorensya	: (It. <i>concorrenza</i>) rivalry, competition
konsensya	: conscience; mind
konsentime	: become aware <i>finá ke me konsenti</i> : by the time I became aware
konsorte	: spouse, mate (בֵּת וְג)
kontenerse	: take pride in, be haughty
kontraryo	: opposite <i>uzas de muestras kontraryas</i> : customs of our opponents
korál	: corral
koryente	: (Fr. <i>courant</i>) <i>meter al koryente</i> : inform <i>pako al koryente</i> : uninformed <i>lingua koryente</i> : contemporary language
korban toda	: (קֶרְבַּן תּוֹדָה) thanksgiving offering
korsa	: gazelle
kortar	: cut <i>kortar djuzgo</i> : decide (לְפָסוֹק אֶת-הַדִּין)
kosta	: coast, plain (Tr. <i>ova</i>)

Kosta	: for <i>Konstantinopoli</i> Constantinople/Istanbul (קושטא)
kovdisyar	: covet, lust; long for <i>kovdisyado</i> : ardently desired
kuatrega	: charriot (רכב)
kuervo	: raven
kuesta	: hill
kumplido	: wholesome; accomplished, sound, able, perfect (שלם) <i>kumplimyento</i> : fulfillment, steadfastness
kyerpich	: (Tr. <i>kerpiç</i>) sundried brick

lavadijo	: waterpool, washing pool (רחצה)
lecho	: couch (ערש)
ley	: law; religion (דת)
leido	: (instead of <i>meldado</i>) read
limunyozo	: mourner
loor	: praise, compliment

makula	: stain (מום)
mal de pezar	: unwillingly; insistently
mamparo	: protection <i>mamparar</i> : protect
manjera	: barren (עקרה)
marfil	: ivory
mashal	: (משל) parable
mayorgar	: dominate
melezinar	: heal, cure

mereser	: deserve (זכב) <i>ser meresyente</i> : be deserving (זוכב)
mesklar	: mix; associate with, commingle
mezo	: (It. <i>mezzo</i>) by means of
menospresyar	: despise, scorn, slight <i>menospresyavle</i> : despicable, contemptible <i>menospresyador</i> : despiser, contemner
milisyos	: twins
myedozo	: fearful, awe-inspiring (נורא/דחיל)
myentes	: (<i>parar/poner myentes</i>) consider; pay attention
nardos	: spikenard (נד)
natura	: nature <i>de natura</i> : natural <i>afuera la natura</i> : beyond nature <i>kontra la natura</i> : contrary to nature
negra	: (for <i>preta</i>) black
nombragia	: mention (זכר)
oka	: (Tr. <i>okka</i>) weight measure 1 <i>oka</i> = 1,282 grams
olgansa	: satisfaction
onra	: honor, glory (כבוד)
ora	: flowerbed (Shaki defines it as Tr. <i>larla</i>)
oria de la mar	: seashore
ovras dezonestas	: forbidden degrees of marriage; incestuous acts (גילוי ערוות)

parar	: (<i>de las reshas</i>) peer through the lattice (מצ"ן) <i>myentes</i> : pay attention, be careful
parasha	: (פרשה) weekly Torah portion The Ashkenazic pronunciation is <i>parsha</i> , with reduction of the pretonic <i>Qametz</i> , and the Sephardic pronunciation is <i>perasha</i> , with reduction of the ante-pretonic <i>Qametz</i> . The correct pronunciation is <i>parasha</i> .
pasar	: pass, transgress (עבר)
pavorozo	: fearful, awe-inspiring
pelar	: pluck, pull off
pendon	: banner (דגל)
perkurar	: try
pertenecer	: be worthy <i>pertenesyente</i> : worthy (זוכה)
pezar	: (<i>a mal de pezar</i>) unwillingly; insistently
pezgadumbre	: heaviness, burdensome; severity, stringency (חומרא / מחמיר) opp. <i>liyanez</i> : leniency (מקל)
piadades	: mercy (רחמים)
pozada	: resting-place
pranso	: (It. <i>pranzo</i>) banquet (משתה)
preñizmidad	: (for <i>plenizmidad</i>) integrity, sincerity
pretender	: assume
pujita	: increase; inclusion (רבו') <i>pujita de los sayos</i> : rabbinic inclusion opp. <i>aminguansa</i> : exclusion (מי'צוט)
pusa	: (Tr. <i>posa</i>) dregs

LXXX

rapoza	: fox
real	: (<i>de muchas reales</i>) dance of many companies
regalo	: gift; pampering <i>regalar</i> : pamper <i>ija regalada</i> : only daughter
rekojer	: gather together
rekonoser	: acknowledge
repudyar	: reject; repudiate, cast off
resfolgo	: relief
resivir sovre	: receive/take upon/accept the obligation (קבל עליו)
reskisyo	: cleft, hole (חגוי-הסלע)
reskovdar	: recline <i>reskovda</i> : place of reclining
retirar	: remove; withdraw, forsake; (retrieve a passage) quote
revanyo	: flock (צדר)
reverdigo	: verdant (רענן)
reveyar en	: rebel against (מרד ב...)
revyene	: is derived
rezistir	: resist (Shaki uses it inappropriately for <i>persist</i> , <i>insist</i> !)
ridoma	: bottle, flagon
rijidor	: ruler (מושל)
rijo	: guidance
rodear	: turn around, go around; circle
salon	: in 1:17 <i>salones</i> renders רח'טנו, our porches
savor	: taste, flavor

	<i>sayraza</i> : tasty, appealing, pleasant; exciting, beautiful cute.
sea	: (סאה <i>seah</i> , a dry measure, 1/3 of an <i>ephah</i> (According to Shaki it weighs 6 <i>akās</i>)
sed	: (also <i>ser</i>) thirst
sekeozo	: (from <i>seko</i>) parched, thirsty
semola	: semolina
sentea	: spark
serka	: fortress
sigyir	: follow <i>la sigyente</i> : the following <i>siguita/seguita</i> (It. <i>seguito</i>): following
simyento	: seed
sygal	: mark, indication (סגל)
sipres	: cypress
sirkusir	: circumcise
sodjugar	: subject
sonbayer	: lure, seduce <i>sonbayedor</i> : seducer, luring person
sonrejar	: be moved, be stirred
sontraer	: (<i>piadades</i>) draw mercy <i>sontraedor</i> : one who draws
sovre todo esto	: on account of all this, that is why (על כל זה)
syen	: temple
syervo(a)	: hind, young stag
templasyon	: libation (נסך) <i>templado</i> : diluted (wine)

teshuva	: (תשובה) penitence, repentance
todo bueno	: prosperity
Todo Poderoso	: Almighty
Tora	: (תורה שבכתב) <i>Torah shebikhtav</i> , Written Law (תורה שבעל פה) <i>Torah shebeal pe</i> , Oral Law
trazyerrar	: go astray, deviate <i>trazyerrarse</i> : err
tratado	: treatise
tyempo del bueno	: days of yore; glory days
una	: { <i>de una</i> } all at once
vayado	: hedge <i>vayadear</i> : dig a ditch/moat around something to protect it; hedge
vedeja	: hairlock, curl (Shaki defines it as <i>bukla</i>)
veidores	: (from <i>ver</i>) those seeing him, his onlookers (רואי')
venturozo	: fortunate
verga	: mast, beam
visyo	: enjoyment, delight <i>visyazo</i> : delicate, tender
yugo	: yoke (עול)
yurushear	: (Tr. <i>gürüşmek</i>) keep company with, associate
zâde	: (Tr. <i>zâde</i>) noble (בן-טובים)

CORRIGENDA

to Shaki's Ladino text

Page 9,	Line 18	<i>fraguguada</i>	read	<i>fraguada</i>
" 10,	" 24	<i>lo paso</i>	"	<i>lo ke paso</i>
" 13,	" 17	<i>senklavos</i>	"	<i>esklavos</i>
" 15,	" 2	<i>i sela</i>	"	<i>i se sela</i>
" 16,	" 27	<i>livlo</i>	"	<i>livro</i>
" 55	" 14	<i>esperaron</i>	"	<i>asperaron</i>
" 57	" 9	<i>liisyan</i>	"	<i>lisyan</i>
" 59	" 11	<i>rengrasyado</i>	"	<i>engrasyado</i>
" 70	" 5	<i>se los pela</i>	"	<i>se les pela</i>
" 93	" 11	<i>sontrayente</i>	"	<i>sontraete</i>
" 99	" 7	<i>por ganas</i>	"	<i>por ganar</i>
" 102	" 10	<i>lo debasho</i>	"	<i>lo de debasho</i>
" 121	" 6	<i>se se burlan</i>	"	<i>se burlan</i>
" 126	" 15	<i>i tus sevo</i>	"	<i>i sus sevo</i>

BIBLIOGRAPHY

BOOKS-ENGLISH

- Barocas, David. *In Search of Our Sephardic Roots*. New York: The Foundation for the Advancement of Sephardic Studies and Culture, Inc., 1970.
- Barocas, David. Letter to Prof. Marvin Herzog, 14 Nov. 1977. Hebrew Union College-Jewish Union Institute, Box SC a-78, 309.
- Barocas, David. *A Study on the Meaning of Ladino, Judezmo and The Spanish Jewish Dialect*. New York: The Foundation for the Advancement of Sephardic Studies and Culture, Inc., 1976.
- Benardete, Mair José. *Hispanic Culture and Character of the Sephardic Jews*. Ed. Marc Angel. New York: Sepher-Hermon Press for the Foundation for the Advancement of Sephardic Studies and Culture and Shearith Israel, 1981.
- Benardete, M.J. "Tract V: An Intro to the Me'Am Lo'Ez" *In Search of Our Sephardic Roots*. Ed. David Barocas. New York: The Foundation for the Advancement of Sephardic Studies and Culture, Inc., 1970.
- Besso, Henry V. "Judeo-Spanish--It's Growth and Decline." *A Study on the Meaning of Ladino, Judezmo and the Spanish Jewish Dialect*. Ed. David Barocas. New York: The Foundation for the Advancement of Sephardic Studies and Culture, Inc., No. 11, Dec. 1976.
- Besso, Henry V. *Judeo-Spanish Literature*. Paper read at Third World Congress of Jewish Studies, Hebrew University, Jerusalem. rpt. from *Le Judaïsme Séphardi*, Great Britain: John Wadsworth Ltd., 1961.
- Besso, Henry V, comp. *Ladino Books In the Library of Congress: A Bibliography*. Hispanic Foundation, Reference Dept. Washington D.C.: Library of Congress, 1963.

- Block, Richard, trans. *Ibn Ezra's Commentary on The Song of Songs*. Thesis Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, 1982.
- Bunis, David. *Problems in Judezmo Linguistics*. New York: The American Sephardi Federation, 1975.
- Bunis, David. *Sephardic Studies: A Research Bibliography Incorporating Judezmo Language, Literature and Folklore, and Historical Background*. New York: Garland Publishing, Inc., 1981.
- Corominas, J.. *Diccionario Crítico Etimológico De La Lengua Castellana*, 4 Vols. Bern: Editorial Francke, 1954.
- Crews, Cynthia. *Notes on Judeo-Spanish II*. rpt. Proceedings of the Leeds Philosophical Literary Society, Volume 7, Part IV, Dec.1955, pp. 217-230.
- Crews, Cynthia. *Notes on Judeo-Spanish III*. rpt. Proceedings of the Leeds Philosophical Literary Society, Volume 8, Part I, May 1956, pp. 1-18.
- Crews, Cynthia. *Extracts from the Meam Loez (Genesis) with a Translation and Glossary*. Proceedings of the Leeds Philosophical Literary Society, Volume 9, Part II, Sept. 1960, pp. 13-105.
- Congregation Shearith Israel, The. *Bulletin*. Ed. Rev. Dr. Marc Angel. New York: New York, No. 3, Dec. 1986.
- Dunlop, D.M.. *The History of the Jewish Khazars*. New Jersey: Princeton University Press, 1954.
- Dropsie, Moses. *A Brief Sketch of the Alliance Israélite Universelle*. Philadelphia: The Jewish Exponent Press, 1889.
- Falk, Marcia. *Love Letters from the Bible*. Sheffield: Almond Press, 1982.
- Gámez, Tana, de, Ed.. *Simon and Schuster's International Dictionary English / Spanish, Spanish / English*. New York: Simon and Schuster, 1973.

- Girard, Dennis, revd.. *Cassell's French Dictionary*. London: Cassell and Co. Ltd., 1977.
- Goldfarb, Edward, trans. *A Translation and Analysis of the Yiddish Commentary to Song of Songs by the Maggid of Dubno, Jacob Kranz*. Thesis Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, 1982.
- Halkin, A.S.. "Ibn Aknin's Commentary on the Song of Songs." *Jubilee Volume of Jewish Theological Seminary of America*. New York: Jewish Theological Seminary of America, 1950, pp. 389-424.
- Harris, Tracy. *The Prognosis for Judeo-Spanish: Its Description, Present Status, Survival and Decline, with Implications for the Study of*. Diss., Georgetown University, 1979.
- Heineman, Isaak, ed. "The Kuzari." *Three Jewish Philosophers*. New York: Temple Book, 1985.
- Herzog, Marvin. Letter to David Barocas. 1 Nov. 1977. Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, Box SC a-78, 309.
- Jerusalimi, Rabbi Isaac. Letter to Dr. Weinberg. 14 Dec. 1986. Rabbi Isaac Jerusalimi's collection.
- Kaplan, Rabbi Aryeh, trans. et al.. *The Torah Anthology: Meam Loez*. New York: Maznaim Publishing Co., 1977, ff.
- Kaplan, Ronold. *Significant Themes in the Song of Songs From Rabbinic Perspective*. Thesis Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, 1980.
- Kayserling, Meyer. *Biblioteca Española-Portuguesa-Judaica*. New York: K'tav Publishing House, 1971.
- Kimelman, Reuven. "Rabbi Yohanan and Origen on the Song of Songs: A Third Century Jewish-Christian Disputation." *Harvard Theological Review*, 73, No. 3-4 (July-Oct. 1980), pp. 567-595.

- Lazar, Moshé. *Diccionario Ladino-Hebreo con Glosario Ladino-Español*. Jerusalem: Institute Ben-Zvi, 1976.
- Lazar, Moshé. *The Sephardic Tradition: Ladino-Spanish Jewish Literature*. New York: W.W. Norton and Company, Inc., 1972.
- Loewe, Raphael. "Apologetic Motifs in the Targum to Song of Songs." *Biblical Motifs: Origins and Transformations*. Ed. Alexander Altman. Cambridge: Harvard University Press, 1966.
- Molho, Michael. *Le Me'am Lo'ez: Encyclopédie Populaire du Sépharadisme Levantin*. Thessalonique, 1943.
- Nehama, Joseph. *Dictionnaire Du Judéo-Espagnol*. Madrid: Instituto Benito Arias Montano, 1977.
- Paraphrasis Caldaica En los Cantares de Selomoh*. Amsterdam: David de Crasto Tartaz, 1664.
- Pope, Marvin H. *Song of Songs: A New Translation with Introduction and Commentary*. Anchor Bible Series. New York: Doubleday and Co., 1977.
- Rebora, Piero. *Cassell's Italian Dictionary*. London: Cassell and Co. Ltd., 1977.
- Recuero, Pascual Pascual. *Diccionario Básico Ladino-Español*. Barcelona: Ameller Ediciones, 1977.
- Recuero, Pascual Pascual. *Me'am Lo'Ez: El Gran Comentario Bíblico Sefardi, 4 Vols.* Madrid: Editorial Gredos, S.A., 1964, ff.
- Segal, Joshua, trans. *Sforza's commentary on the Song of Songs*. Thesis Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, 1983.
- Séphiha, Haim Vidal. *Le Judéo-Espagnol*. Paris: Editions Entente, 1986.
- Séphiha, Haim Vidal. "El Ladino Verdadero o Judeoespañol Calco, Lengua Litúrgica." In *Actas De Las Jornadas de Estudios Sefardíes*. Ed. Antonio Viudos Comarosa. Spain: Universidad de Extremadura, 1981.

- Séphiha, Haim Vidal. *Le Ladino*. Paris: Centre de Recherches Hispaniques, 1973.
- Simon, Maurice, trans. *Midrash Rabba--Song of Songs*. London: Soncino Press, 1939.
- Singerman, Robert. *The Jews in Spain and Portugal: A Bibliography*. New York: Garland Publ., 1975.
- Studemund, Michael. *Bibliographie zum Judenspanischen*. Ed. Helmut Buske. Hamburg, 1975.
- Urbach, Ephraim E.. "The Homiletical Interpretations of the Sages and the Expositions of Origen of Canticles and the Jewish-Christian Disputation." *Studies in Aggadah and Folk Literature*. Ed. Joseph Heinemann. Jerusalem: Magnes Press, 1971.
- Usque, Abraham, and Yom-Tov Athias. *Biblia*. Ferrara, 1553.
- Weisner, Christa. *Jüdisch-Spanisches Glossar zum: Me'am Loez des Jacob Kuli Genesis und Exodus bis Teruma*. Hamburg: Helmut Buske Verlag, 1981.

BOOKS - HEBREW

- אברבנאל, דון יצחק. פרוש על התורה ויקרא. ירושלים, 1964.
- אלבו, יוסף. ספר עקרים. לעמבערג, 1861.
- בנכנשתי, דוד. מלים עבריות בספרדית-יהודית. ירושלים: מורשת, 1984.
- בן-מנחם, נפתלי. "הדפוס העברי בקושטא מאת אברהם יערי". *Studies in Bibliography and Booklore*. Cincinnati: HUC-JIR, Vol. X (Winter 1973-74), No. 3.
- גאון, מ. ד. משכיות לבב על מעם לועז. ירושלים: דפוס "המערב", 1933.
- גרשטנקורן, יצחק. ספר אהבה בתענוגים. בני ברק: דב גוטרמן, תשי"ח.
- הלוי, יהודה. ספר הכוזרי. Prague, 1838.
- יעקב מגיד מישרים בק"ק דובנא. קול יעקב. ווארשא, 1964.
- יערי, אברהם. רשימת ספרי לאדינו הנמצאים בבית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. ירושלים, 1936.
- ירושלמי, יצחק. קאנון נאמי די פינאס. סינסינאטי: ק"ק בית-שלום וסימינארייו ראביניקו ג'וד'יו, 5735.
- ירושלמי, שמואל. ילקוט מעם לועז: אוצר האגדה הפירושים וההלכה על תורה נביאים וכתובים. ירושלים: אור חדש, כ"ג כרכים.
- מרכוס, שמעון. השפה הפרדית-יהודית. ירושלים: קרית-ספר, 1965.
- פאפו, אליעזר. פלא לועז. טריזלאדאדו אין לאדינו פור מאנו די סו איז'ו יאודה אליעזר פאפו. Wien: Druck von Jacob Schlossberg, 1870-72.
- פרחי, יוסף שבתי. תקפו של יוסף. ליוורנו: משה ישועה טובייאנא, 1872.
- עראמה, ר' יצחק. ספר עקידת יצחק. Pressburg, 1849.
- שאקי, חיים יצחק. ספר מעם לועז שיר השירים. קונסטאנטינופלה: הוצאת חברת העברי, 5659.

הוצאת חברת העברי

ספר
מעם לועז
שיר השירים

Deklaro del *Shir ha-Shirim* dando a entender la
eksplikasyon de sus byervos i el rezultado de su
kontenido, por dar a saver a el pueblo santo de
Yisrael la kerensya i amor del Todo Poderoso kon
su pueblo, rekajido i trezladado delos deklaros de
Sinyores *hahamim, alehem ha-shalom*, por

Haim Yishak Shaki

Mearif Nezaret-i Celilesinin 23 Mart 315 tarihli
214 numarali ruhsatnamesile tab olunmuştur

Besho el Governo de nuestro Sinyor el Rey, Sultan
Abdul Hamid Han II, Y"H.

ש' עת חזמיר חגי'ע וקול חתור נשמע בארצ'ם לפי

Editores

Benjamin Raphael Joseph i su *haber*

Konstantinople 5659

Enprimeria Al. Numismatides, Printer, Zünbüllü
Han No. 24

ספר
מעם לוועז
שיר השירים

Commentary of the *Song of Songs* providing an explanation of its words and a summary of its contents in order to inform the holy people of Israel about the favor and love of the Almighty with His people; collected and translated from the commentaries of our sages, peace be upon them, by

Haim Yitzhak Shaki

Printed with authorization number 214 of His Majesty's Ministry of Education dated 23 March 315 A.H.

Under the government of our Sovereign the King, Sultan Abdul Hamit Han II, may His Majesty be exalted

ש' עת חומיר חגיע וקול חתור נשמע בארצנו לפי

Publishers
Benjamin Raphael Joseph and assoc.

Constantinople 5659

Al. Numismatides, printer,
24, Zünbüllü Han.

Los editores se rezervan todos los derechos de reproduksyon ke ninguno puede estamparlo en ninguna manera ni en ningun tyempo, por no pasar el komando de nuestra Ley santa ke disho לא תשׁי גבול רעך .

En mezmo tyempo los onoravles lektores son rogados de kerer byen entre sus amigos i konosidos, azer la propaganda de este uvraje de una lektura tan enteresante i tan enstruktiva.

Kosta[ntinopla], be-yom 7 le-hodesh Ziv [el dia 7 del mez de Ziv, anyo 5659]

שׁי לבנימן אמר ידיד חי ישכן לבטח לפיק

Adereso por las provinsyas:
Benjamin Raphel Joseph

Librair

The publishers reserve all rights of reproduction. No one may reprint this book in any fashion or circumstance without transgressing the commandment of our holy Law which says לא תשיג וכול רעך .

At the same time, our honorable readers are requested to kindly publicize this work of such interesting and instructive reading among their friends and acquaintances.

Constantinople, on the 7th day of the month of Ziv, 5659 ש' לבנימן אמר
ידיד ה' ישכן לבמח לפיק

Address for the provinces:

Benjamin Raphel Joseph

Bookseller

PREFAS

Entre todas las eskrituras--o livros--resividos en nuestro puevlo por santos, tales ke el livro de *Iyyov, Mishle, las Megillot: Rut, Eha, Kohelet*, etch., el mas estimado i kerensyozo de eyos es la megilla presente *Shir ha-Shirim*. El es muy estimado i muy santo, sigun disho un grande sayvo delos *Hahme ha-Mishna*, Ribbi Akiva ben Yosef: El mundo entero no es pertenesyente a igualarse kon el dia ke enel se dyo el *Shir ha-Shirim* a Yisrael. Todas las eskrituras --o los shirim-- son santos, i el *Shir ha-Shirimes* santo delos santos.

El sayvo Ribbi Eleazar ben Azarya eshemplo este santo livro a una roska kitada de una *se* (una medida de sesh *akos*) de trigo, despues de kitarle la arina i la semola, ke sin dubyo (*safek*) es muy refinada i limpya.

I el es muy kerensyozo ke kaje no ay una persona de los ke saven meldar en nuestro puevlo, ke no a meldado este livro muchas vezes. I es de un uzo antiguo i oy ainda egziste de meldar esta megilla en todas las kehillot kada noche de Shabbat; i partikolarmente entre los shabbatot de Pesah a Shavuot, antes de enpesar la orasyon dela noche en asamblea delos fideles.

Pero una vez ke savemos muy byen ke todos nuestros santos livros tyenen un mezmo eskopo, ke es el azer saver i ensenyar alos fideles la moral i la santedad, i dar a konoser alas personas sus deveres verso el Dyo i la djente; una vez ke esto es byen siguro, no seria ahora inutil de azernos un plazer o mezmo un dover de bushkar a saver ke es la razon dela estima i la kerensya

PREFACE

Among all the writings --or books--considered as holy by our people, such as the book of Job, Proverbs, the Megillot: Ruth, Lamentations, Ecclesiastes, etc., the most precious and beloved of all is the present megilla--Song of Songs. It is very precious and very holy, as one of the greatest sages of the Mishna, Rabbi Akiba ben Yosef, said: The whole world is not worthy to be compared to the day on which the Song of Songs was given to Israel. All the writings--or the poems--are holy, but the Song of Songs is the most holy (Midrash Song of Songs 1.1).

The sage Rabbi Eleazar ben Azaria compared this holy book to a biscuit made from one *seah* (a measure of six *okas*) of wheat after removing the flour and the semolina which, without a doubt (קדוש), becomes quite refined and clean (Midrash Song of Songs 1.1). This book is so beloved that, among those of our people who know how to read, there is scarcely anyone who has not read it many times. It is an ancient and also current custom to read this scroll in all synagogues every Friday night, particularly on the Sabbaths between Passover and Shavuot before the start of the evening service in the assembly of the faithful.

However, since we know very well that all of our holy books have the same purpose, which is to inform the faithful by teaching them ethics and sanctity, and to acquaint people with their responsibility towards God and man, since this is well established, would it not then be futile for us to enjoy or even to feel obligated trying to know the reason for the

del libro prezente mas ke todos? I portanto konsultando un poko los libros de nuestros saygos, nos es fasil (*kolay*) a entender la razon de esto. I es ke este santo libro, aun ke su forma dela kual el esta envestido, es muy poko entendivle, pero el kontyene unos altos sekretos i es de una grande konsolasyon por el puevlo de Yisrael en djeneral.

Su aotor el saygo Rey Shelomo ijo del Rey David kompozó este libro kon *ruah ha-kodesh* por azer saver de loke tyene ke akonteser a nuestro puevlo, delas persekusyones i angustyas ke van a pasar por su kavesa, i ke ala fin sigun el no se olvida de su Santo Dyo i se entrega ala muerte por su amor, ansi tambien el Dyo Santo no se olvida de su puevlo, i va venir tyempo de ser protejado de su alta Providensya i tener un avenir briante.

Alora es byen razonavle ke este libro sea muy estimado i muy kerensyozo en ojos del puevlo mas ke todas las santas eskrituras de su djenero (byen entendido afuera delos 5 libros dela Ley, *hamisha humshe Tora*, i de los libros de *Neviim* i delos *Tehillim*) syendo el aze konsolar los korasones de este puevlo abatido i persekutido por sus enemigos, i les enspira la amor i la feuzya en el Todo Poderozo.

Portanto malgrado la verdaderia de loke vinimos de dizir, se topan algunas personas ke mankando de saver lo kontenido i el espirto de este santo libro, se azen de el otra idea i no lo konsideran komo su alta valor.

Ay mezmo algunos ke van mas leshos a dezdenyarlo i konsiderarlo komo un kante de amores *halila*

appreciation and love of this book more than any others? Nevertheless, after briefly consulting the book of our sages, it is easy (*kolay*) for us to understand the reason for this, i.e., even though the form in which this holy book is couched is little understood, still it contains some deep secrets and is generally of great consolation for the people of Israel.

Its author, the sage King Solomon, son of King David, wrote this book with the help of the holy spirit to make known what would happen to our people as a result of the persecutions and oppressions that would befall them. But that in the end, since they do not forget their Holy God but surrender to death for His love, so too the Holy God does not forget His people, so that when the time comes, they shall be protected by His high Providence and shall have a bright future.

Then, it stands to reason that this book should be more precious and more beloved in the eyes of the people than all the other holy writings of its kind (except, of course, the five books of the Law, חמ"ש חומ"ש' תורה, and the books of the prophets and the Psalms) since it consoles the hearts of this people, downtrodden and persecuted by its enemies, while inspiring them with love and faith in the Almighty.

Even so, despite the truth of what we have said, there are some people who, due to their ignorance of the content and spirit of this holy book, think of it differently and do not appreciate it according to its high value.

There are even those who go further by disdainning it and considering it as a love song, חלילה far be it.

Es mucho de regretar de toparse en nozotros personas kon tales ideas. Esta djente no pensan no kalkolan, ke si era sigun sus penseryo, es posivle ke los savyos antiguos, *Anshe Keneset ha-Gedola*, los sostenedores del Djudaizmo pozyeran este livro en el primer rango de las santas eskrituras? Si avia enel livro *Shir ha-Shirim* la mas chika koza de pensar sovre su moral lo alavavan tanto los *Hahme ha-Mishna* i lo resivian por santo sin ninguna diskusyon? Ke kantidad estuvyeron diskutyendo por los livros *Mishle*, i *Kohélet* si pertenesian ser resivid^{os} por santos o no, syendo ay en eyos unas palavras ke paresen ser kontra lo djusto. I ala fin dechizaron de resivirlos entenyendo byen ke no ay nada lo ke pensar de eyos. I komo resiven este livro sin ninguna diskusyon? Ma es djuntamente lo ke vinimos de dizir ke nuestros sinyores hahamim antiguos ke ya tenian siguramente la idea mas aklarada ke nozotros, partikularmente en loke toka ala relidjyon, ya supyeron i entenyeron ke la idea del aotor de este livro no es por dizir las palavras sigun sus pareser, ma ay en el unas ideas muy altas i muy estimadas ke meresen ser respektadas por sus alta valor. I kada verso i verso ke no tyene una djusta eksplikasyon en su forma, en meldando su komentaryo (*perush*) se eksplika byen su kontenido.

I syendo es byen savido ke todas las santas eskrituras, mezmo akeas ke sus mezm^{as} palavras son entendivles de su prima forma (*peshet*), kon todo, eyas kontyenen muchas eksplikasyones. I es muy posivle ke todas sean djustas, keryendo dizir ke su aotor kon una palavra kijo azer aluzyon (ser *ramez*) a muchas kozas. I ke esto no es muy raro mezmo por algunas palavras de unos altos personajes, no kere dicho por unas palavras dichas por los profetas o por algunos savyos kon *ruah ha-kodesh*, ke kuant^o mas deve ser de la sorte por el livro prezente *Shir ha-Shirim* ke sus propyas

It is very regrettable to find people with such ideas among us. Don't these people think, can't they figure out that if it were according to their thoughts, how could our ancient sages, the men of the Great Assembly, the keepers of Judaism, have included this book in the canon of the Holy Scripture? Had there been the slightest thing in this book of Song of Songs to question its morality, would the rabbis of the Mishnah praise it so much, and would they consider it as holy without any discussion?

They discussed extensively whether the books of Proverbs and Ecclesiastes deserved to be considered holy, since they contained some questionable words, but in the end they decided to accept them realizing that there was nothing of the sort in them (Yadaim 3:5). How then could they have accepted this book without any discussion? But this is precisely what we have just said: that our ancient rabbis who certainly had a clearer idea than us, particularly with regard to religion, knew and understood that the idea of the author of this book was not to use his words as they seem, but that it contained some very deep and precious ideas that deserved to be respected for their high value. And so, any single verse for which there is no correct interpretation in its present form, can have its content well explained when its commentary (פירושו) is read.

And of course all holy writings, even those whose words are understandable in their literal sense (פשוט), contain many interpretations, and it is very possible that all of them are correct, that is to say that their authors wished with a single word to allude to (hint at) many things. And this is not such a rare thing, even for certain words of some prominent people, not to mention some words said with the Holy Spirit by the prophets or certain sages, how much more so must it be the case for the present book, Song of

palabras no tienen ninguna justa eksplikasyon, ni ke ninguna persona de buen senso puede imajenarse ke el Rey Shelomo, el mas saygo de todo el mundo, konpozó un libro de un kante de amores, en un senso ke no tyene ni enpesijo ni kavo, ke syertamente el kontyene unas eksplikasyones ke dan a entender lo contenido i el espirto dela eskritura.

Es ansi ke muchos saygos antiguos i modernos deklarar este libro kada uno de una manera. I puede ser, sigun dishimos, ke todos son djustos ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

Estos deklaros son eskritos, byen entendido, en *leshan ha-kadesh*, de manera ke pueden entenderlo solamente los ke son versados en la sensya i en la literatura ebraika. Pero akeos de nuestros ermanos ke no son tanto saygos ni konosen la sensya, malgrado toda sus konfiensa en nuestros antiguos saygos i en sus ideas sobre este libro, kedan muy pensativles i no se les aresenta sus korason a kualo atribuir kada verso i verso de este libro muy poko entendivle por eyos.

Es dunke sobre este eskopo ke me determini de deklarar este santo libro en la lingua espanyola--lingua konosida por oras por la mayor parte de nuestros korelidjyonaryos del Oryente--en un lenguaje koryente i entendivle kon el eskopo ke nuestros keridos ermanos se agan una idea mas o menos del espirito i lo contenido de este santo libro. I ke no se trazyerren detras de la idea de akea djente ke mentimos ariva.

Esta ovra ke yo penso azer--si el Todo Poderozo me ayuda--aunke no es una ovra ke merese ser alavada, syendo no ay en eya mas ke una traduksyon de

Songs, whose actual words have no one correct interpretation, nor could any person with good sense imagine that King Solomon, the wisest of the whole world, could write a book of love songs in a way that has neither a beginning nor an end, because certainly it must have contained some interpretations which clarify the content and the spirit of this composition.

That is to why many ancient and modern sages have interpreted this book each in his own way, and it is possible, as we have said, that all of them are right ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

These commentaries are written, of course, in the holy language, so that only those well-versed in this discipline and in Hebrew literature can understand them. However, those of our brothers who are not so educated or acquainted with this discipline remain quite confused and are not satisfied as to what to attribute each and every verse of this book which is very little understood by them, despite all their confidence in our ancient sages and their ideas about it.

It is, therefore, with this purpose that I decided to write a commentary to this holy book in the Spanish language--a language known for the time being by the majority of our coreligionists in the East--in a contemporary and intelligible language for our beloved brothers to form an approximate idea of the spirit and content of this holy book so that they will not be misled by following the ideas of the above mentioned people.

Since, far from deserving any praise, all there is in this work which I plan to write with the help of the Almighty are translations of well-known books written in the holy language on this subject such as the commentaries of

los libros eskritos byen konosidos en el *Ieshon ha-kodesh* a este sojeto tales ke los *perushim* delos sinyores Rashi, Aben Ezra, Mesudot, R' Yishak Arama, Morenu ha-Rav Alsheyh, Beur, etch. i es sovre èsta razon ke en vezes vo eskrivir mas de una eksplikasyon sovre algunos pesukim, los ke me paresen ke son mas serkanos dela verdad. Kon todo kreo ke plazera en ojos de los keridos lektores, nada de mas ke por el santo eskopo de azerlos saver ke este livro no tyene ninguna djusta eksplikasyon ala parensya de su eskritura, ke solamente en su espirito, i ke sus propyos versos no son ke unos eshemplos imajinaryos, sigun vamos a dizir mas adelante, *be-ezrat ha-Shem*.

Rashi, Ibn Ezra Metzudot, Rabbi Isaac Arama, Rabbi Alsheikh, Beurl, etc., I will at times write more than one interpretation about certain verses, which to me seem closer to the truth. However, I believe this will please my dear readers, if for no other reason than for the sacred purpose of letting them know that this book does not have at first glance any one correct interpretation of its text unless in metaphor, and that its very verses are only imaginary metaphors, as we shall say further on, with God's help.

HAKDAMA

Antes de enpesar en el deklarado de este santo libro, me parese interesante dar a entender en primero su kontenido en djeneral, sea el eskopo de su aotor, sea la forma i la manera de su kompozisyon. I syendo ya es savido ke kualunke koza ke ay en ser--ke egziste enel mundo--sea naturel (טבעי *tivi*) sea fakturado (מלאכותי *melahuti*) provyene de 4 kozas ke son: el חומר *hamer* (la matyera), la צורה *sura* (la forma), el פועל *poel* (el azedor), el תכלית *tahlit* (el eskopo), es sovre esto ke topi menesterozo de eksplikar un poko las kavzas ke izyeron egzistir este estimado libro, syendo byen entendido sigun la valor de las kavzas de un seer, ansi es su rezultado.

I por seer un poko util a algunos delos keridos lektores ke no estan al koryente de esto ke vinimos de dizir, penso eksplikarme un poko mas klaro en traendo un eshemplo, i es:

Ke si vimos, por eshemplo, un edifisyo--una kaza-- devemos saver por siguro ke esta kaza no nasyo ansi de nada. Es ke uvo 4 kozas ke kavzaron la egzistensya de este edifisyo: 1) es la matyera, kere dizir las kozas delas kuales se izo esta kaza, komo dizir: la pyedra, el fyerro, el lenyo, etch., ke sin esto no egzistia esta kaza. 2) es la forma, kere dizir ke esta echa en forma de kaza, komo dizir: ke kontyene salones, techo, suelo, etch., ke si no era en esta forma no se le puedia dar nombre de kaza. 3) es el azedor, ke si no era una persona ke la fraguaria, nunca se aria de suyo una kaza. 4) es el eskopo, kere dizir, ke si el fraguador, o el azedor fraguar de esta kaza no

INTRODUCTION

Before beginning the commentary on this holy book, I thought it would be interesting to explain first its contents in general, that is the purpose of its author, as well as the form and the manner of its composition. It is known that anything in existence--that exists in this world--whether it is natural (טבעי) or artificial (מלאכותי) proceeds from four causes which are: the חומר --the material, the צורה--the form, the פועל--the maker, the תכלית--the purpose (ר' צחק עראמה, פר' עקידת צחק, א'). That is why I found it necessary to explain a little the causes that brought about this precious book, it being well understood that a being is judged according to the value of its causes.

In order to be more helpful to some of our dear readers who are not familiar with what we have just discussed, I plan to explain myself a little more clearly by bringing in an example.

And [here] it is: If, for example, we saw a building --a house-- we fully realize that this house did not arise out of nothing. There must have been four causes that brought about the existence of this building: First is the material, that is to say the stuff out of which this house was made, meaning: the stones, the iron, the lumber, etc. without which this house could not exist. Second is the form, that is to say, that it is built in the form of a house, meaning that it contains living rooms, a roof, a floor, etc., for were it not for this form, it could not be called a house. Third is the builder, for were it not for the person who built it, it would never have become a house on its own. Fourth is the purpose, that is to say, if the builder, the one who had the house built, did not have a purpose from

tenia de antes un eskopo o por morar al i aprovecharse de eya, o por alquilaria o semejante, nunca se fraguaria esta kaza, syendo es absolutamente enposivle de azer una koza sin eskopo. Es dunke estas 4 kozas ke izyeron meter en seer este edifisyo. De esta manera se puede pensar por todo lo ke egziste en el mundo.

Es muy byen entendido ke sigun la valor de sus kavzas, ansi deve seer la valor dela koza. Una kaza konstruida de buenas matyeras, de pyedras de marmol i de kanto pikado por eshemplo, es mas valutoza de akea fraguada de adoves i *kyerpiches*. Akea kaza ke kontyene sus buenos salones anchos i espasyozos, i todos sus akomodos reglados, es mas mijor, sin dubyo, de una fraguada (fraguada!) sin regla i de una forma dezmodrada.

Ansi, un edifisyo fraguado por el primo maestro i kon el eskopo de servir por morada de un alto personaje i semejante, es mas estimado de un edifisyo fraguado por un ordinaryo i por azerlo koral de kuatropeas i semejante. I ansi por todo loke egziste en seer. Allora, una vez ke esto es muy razonavle, es menester de dar a entender la valor de las kavzas ke izyeron egzistir este santo livro por pueđer konoser de ai la valor i la estima del livro. I es lo siguiente:

La matyera de este livro es una konversasyon del puevlo de Yisrael kon su kerido i amado, el Dyo Santo i Bendicho por lo ke lo abandono de protejarlo kon su Providensya komo antes, i unas palavras del puevlo trayendose a rekordo los buenos dias pasados, i unas prometas del Dyo Santo por el avenir de este puevlo, sigun vamos a onchearnos mas despues.

Kuanto ala forma de este livro, aki es menester de avlar un poko mas klaro, i es ke este livro no es kompuesto kon la fuerza umana--naturala de un autor

the beginning, whether to live in it and use it, or to rent it out, or some other purpose, this house would never have been built, since it is absolutely impossible to make something without a purpose. Hence, it is these four causes which brought about this building. It is possible to think in this way about everything that exists in the world.

It is well known that the value of a thing must be according to the value of its causes. A house built of good materials, of marble stones and of cement stucco for example, is more valuable than one built of adobe and sundried bricks. A house which contains nice living rooms, wide and spacious, and all its comforts well organized is undoubtedly better than one built without any plan and misshapen.

Similarly, a building built by a top architect intended as a dwelling place for a prominent person and the like, is more valuable than a building built by an ordinary architect, made as a corral for animals and the like, and so it is for everything that is in existence. Now since this is very reasonable, it is necessary to explain the merit of the causes that brought about this holy book, in order to understand, thereby, the value and the significance of this book, which is the following:

The substance of this book is a conversation between the people of Israel and their dear and beloved, Holy and Blessed God, because He stopped protecting them with His Providence as before; and some words of the people reminiscing about the good days [now] passed; and some promises by the Holy God about the future of this people, as we shall later elaborate.

As to the form of this book, here it is necessary to be more explicit, because this book is not written by the innate-human power of an author

komo resto de libros de poezias i de sensyas kompuestos por algunas personas sigun sus pareser. No, este santo libro no es kompuesto ansi. El es eskrito kon *ruah ha-kodesh* (*ruah ha-kodesh* es una chika kualita de *nevua*--profetezia--ke una persona posedando los medyos ke traen a esto la santedad, la sensya, las buenas manyas verso la djente, el lugar, la pozisyon, etch., mezmo ke no perteneser ser profeta, en vezes se le enviste entre si un espirito de santedad i kon una fasilidad ekstraordinarya avla unas kozas de sensya i poezia etch., lo ke no era de su uzo asta entonses.) El Savyo i Rey Shelomo ijo de David (kon estos byervos ya se entyende byen la valor dela tresera kavza ke es el *poel*) ke es el aotor de este libro, eskrivyo esta konversasyon del pueblo de Yisrael kon su Dyo, sigun las palavras ke le vinyeron a su boka kon *ruah ha-kodesh*. No sigun lo [ke] paso por su idea.

Kuanto al eskopo de este libro, el es delos mas estimados ke puede ser, su *tahlit* es de azer konsolar los korasones abatidos de nuestro pueblo, i darnos a saver ke aunke esta nuestro pueblo persekutido i maltratado en muchas partes del mundo, i konsiderado komo el mas enferyor delas kriansas, ke no nos dezesperemos, i ke tengamos syempre la feuzya i la esperansa enel Todo Poderoso, ke tendra nuestro kudyo i se rekordara de nozotros i nos protejara kon su alta Providensya.

Estos son dunke los kuarto kavzos ke izyeron egzistir este santo libro i ke sigun se ve byen klaro son los mas alavados ke puede ser, i ke su resultado deve ser muy estimado. Allora enpesaremos en su deklaracion kon la esperansa שלא יצא תקלה מתחת ידי אמן.

like other books of poetry and learning written by some people according to their judgment. No, this holy book is not written like this; it is written with the help of רוח הקודש--the holy spirit. (רוח הקודש is a lower quality of נבואה--prophecy--because a person, through holiness, learning, good manners towards people, social position, etc., sometimes has the means to feel inwardly invested with a spirit of holiness whereby, even though he is not worthy of becoming a prophet, he can utter words of learning and poetry with an extraordinary ease which was not his custom till then.) The wise King Solomon, son of David (with these words of course one understands the value of the third cause, the maker) who is the author of this book, wrote this conversation between the people of Israel and their God, according to the words which came to his mouth with the help of רוח הקודש-- the holy spirit, not according to what crossed his mind.

As to its purpose, this book is among the most cherished ones, whose purpose -- תכלית is to console the weary hearts of our people, and to let us know that, even though our people are persecuted and mistreated in many parts of the world, and considered like the most inferior creatures, we should not despair, but always have the faith and the hope in the Almighty who will care for us, and remember us, and protect us with His high Providence.

These are, therefore, the four causes that brought about this holy book and as is obvious, are the most praised possible, so that the result must be very precious. Let us then begin its commentary in the hope that שלא יצא (Berakhot 28b). תקלה מתחת ידי אמן

Pero, antes de tomar a eksplikar kada pasuk i pasuk, me parese muy interesante rekontar el ekstrato de lo kontenido de este livro entero en djeneral, i despues dar a entender el deklarado de kada pasuk i pasuk. I es ke sigun dishimos, el sayyo Rey Shelomo *alay ha-shalom* vido kon *ruah ha-kodesh* ke va arivar un tyempo ke el puevlo de Yisrael por sus manyas negras i desovegesimyento alos komandos de Dyo se va topar en un estado muy triste, soportando muchos males i persekusyones de sus enemigos. I tanto se topa abatido ke le suve aranko de korason en rekordandose delos dias pasados i de lo bueno ke tenia kuando azia la veluntad de Dyo, i yora i esklama demandando piadades del Santo Dyo ke torne a su amistad de antes i ke lo proteje de su Providensya i lo eskape de sus males.

El Todo Poderozo ke es yeno de piadades i de mercedes, El de su parte kere mas mucho apiadarse de su puevlo i eskarparlo de todas sus angustyas i aserkarselo komo antes. Pero esto no depende mas ke de el--el puevlo mezmo--syendo el tyene muchas mankuras ke eyas kavzaron ke fuera desterrado de su buen estado. I por eyas meresyos de sonportar estos males. I sobre esto es menester ke el se repyenta de sus negras manyas i ke torne a sus buenos caminos para ke pueda ser protejido del Dyo komo antes.

Entremyentes, el puevlo va somportando males i angustyas sin topar ningun remedyo. El Todo Poderozo no kere ainda protejarlo una vez ke ainda estan en sus negras manyas. El puevlo no esta sayyendo ke manera aserkarse de el Dyo i kualo es lo ke deve azer por ser agradavle a su veluntad, syendo ke de la mucha largia del kativeryo se olvido ke manera es azer la veluntad del Dyo. Ahora es absolutamente muy menesterzo un entremedaryo-- *ish ha-*

However, before beginning to comment verse by verse--I think it is appropriate to sum up the general content of this entire book, followed by the verse by verse commentary. And as we said, the sage King Solomon, peace be upon him, saw with the help of the holy spirit that there will come a time when the people of Israel, because of their evil ways and disobedience to God's commandments, will find themselves in a very sad situation, enduring many evils and persecutions from their enemies. And they will find themselves so weary that this yearning will tear their heart, as they remember the days of yore and the bounty they had when they did God's will, and they will cry and exclaim asking for the Holy God's mercy that He should return to His previous love, protecting them with His Providence and saving them from their troubles.

The Almighty who is full of compassion and mercy wants, for His part, to be compassionate with His people and save them from all their afflictions, drawing them near to Him as before, but this depends only on them, the people themselves--since they have many sins which caused them to be uprooted from their good land, on account of which they deserved to endure these evils. That is why it is necessary for them to repent of their evil ways and to return to their good ways, so that they can be protected by God, as before.

In the meantime, the people continue enduring evils and afflictions without finding any remedy. The Almighty does not want to protect them yet, since they are still pursuing their evil ways. The people do not know how to draw near to God and what they must do to be acceptable to His will, since, due to the great length of this captivity, they have forgotten how to do God's will. Therefore, an intermediary אֱלֹהֵי הַבְּרִיָּה is absolutely necessary who, on the

benayim el kual sea kapavle de una parte dar a saver a este puevlo ke estan yerrados en sus ideas, i ke es menester ke tornen de sus negros caminos i mostrarles kualo es el kamino ke deven tomar, i de otra parte ke sepa--este entremedaryo-- azer atirar la proteksyon de Dyo sovre su puevlo i ke les amostre sus piadades i ke los konsole i les prometa de protejarlos i amarlos komo entonses.

I todo tyempo ke estavamos en nuestro estado i teniamos la grande ventura de aver en nozotros personas pertenesyentes por la *nevua* (profetezia), estos entremedaryos eran los [las] profetas, los kuales konsejavan al puevlo de una parte, i rogavan al Dyo de otra parte. I El kon sus piadades las muchas se apiadava desu puevlo i los eskapava delos males. Pero dezgrasyadamente dezde ke no egziste mas estos avantajos en nozotros, no ay ken nos kastige, ni ken nos konseje, kedimos komo las ovejas sin pastor ke no saven komo irsen por el kamino derecho. Es sovre esto ke el Rey Shelomo penso de azerse el --el mezm--entremedaryo, i imajino un envento muy savyo en envistyendo este pasaje entero de todo lo ke akontesyo i tyene ke akonteser a este puevlo, en un eshemplo muy ermozo, i es: Ke avia una ija de un *ben tovim* (*zâde*) muy luzya i byen kumplida, la kualo estava kativada en un lugar de salvajes sin pueder deskabuirse.

Un rey grande i poderozo, savyo i muy komplido, vyendo a esta ija tan ermoza i kumplida, topo grasya en sus ojos i le ato una fuerte amor, i eskojo en eya mas ke todas las mujeres de su palasyo. I en toda okazyon no mankava de inchirla de toda sorte de buendades i regalos i grandes dadivas. No kere dicho ke i eya a su torno, toda su amor era kon el, i por su nombradia via luz. Pasando un poko de tyempo, esta ermoza ija se dezvio del kamino derecho i

one hand, is capable of teaching this people that they are wrong in their thinking and that it is necessary for them to return from their evil ways, showing them which path they must take, and who, on the other hand, knows--this intermediary--how to draw God's protection on His people, so that He can show them His mercy, consoling them and promising to protect and to love them as before.

All the while that we were in our land, we had the good fortune of having among us people worthy of נביא (prophecy). Those intermediaries were the prophets, who on the one hand advised the people, and on the other hand implored God. And He, with His great mercies, had mercy on His people and saved them from their evils. But, unfortunately, since we do not have these advantages any more, there is no one to chastise us, nor to advise us, we have been left like sheep without a shepherd which do not know how to walk in the right path. That is why King Solomon thought of making himself-- personally-- an intermediary, and he imagined a very ingenious concept by investing this entire episode with everything that occurred and will ever occur to this people in a very appealing metaphor: Once there was a very beautiful and very able daughter of a noble person- בן טובים (zôde) who, held captive in an uncivilized place, was unable to escape.

As a certain great, powerful, wise and very able king saw this so beautiful and perfect girl who found favor in his eyes, he loved her immensely and he chose her above all the women in his palace. He never missed an opportunity to bestow upon her all kinds of favors, gifts and important presents. Needless to say that all of her love, too, was for him and the mere mention of him filled her with joy. After a while, this beautiful girl was

izo la amor kon uno delos esklavos (sinklavos!) del rey. Vyendo esto el rey se ensanyo mucho sovre eya i ordeno de kitarla de su palasyo i ke no vea su kara por un syerto tyempo. La dezventurada mujer fue desterrada del palasyo del rey, i a mal de su pezar iba indo de lugar en lugar, i de sivdad en sivdad yorando i mauyando, rekograndose de los buenos dias pasados i dela amor ke le tenia el rey. I agora dezechada i aborresida de todos, i kon yoro i alguaya dizia: "Ah! Ken me dyera i tornaria a lo de antes ke mi singor rey me amara de nuevo i me aserkara a su lado komo antes.

Entremyentres el rey se rekodro de su mujer i de lo ke izo, i vyendo su arepintimyento kumplido, se apiado el rey de eya i la mando a tomar, i le fraguo un palasyo, i estuvo kon amistad kon eya mucho tyempo. Pasando un syerto tyempo, de tanto regalo i de mucho bueno ke eya tenia, se enaltesyo su korason i se izo patrona de muchas manyas negras. I por mucho consejo ke le davan sus amigos, eya no oyia ni ovedesia a ninguno, asta ke vino en grado ke eskayo mucho en ojos del rey, i la desterro de nuevo de su palasyo i la abandono a su ventura sin kudyar por eya. Ma todavia no la kito de ser su mujer definitivamente. I aun ke por su negro komportamyento meresyo ser desterrada del palasyo del rey, kon todo el tenia la amor de su mujer kavakada en el korason, i syempre esperaba kon despasensya kuando sera akel dia ke se arepyenta eya delas negras manyas, i azerla traer onde el komo antes.

Byen entendido ke eya de su parte, vyendose en un estado dezesperado i indo de mal en mal, aborresida i dezechada de todo ken la via, se le arankava su korason i esperaba kon mucha despasensya la ora ke el rey la mandara a tomar, i la ara retornar a su posto. Porke eya ya savia ke el rey, aunke se

led astray from the right path and fell in love with one of the king's slaves. Seeing this, the king became very angry with her and ordered that she be removed from his palace in order not to see her face for some time. The unfortunate woman was uprooted from the king's palace and would go unwillingly from place to place and from city to city crying and moaning, remembering her good old days, and the love which the king felt for her. And now, cast aside and hated by all, crying and wailing, she said, "Oh would that I could return to my former status, and that my master, the king, would love me anew, drawing me near to him as before.

In the meantime, the king remembered his wife and what she did, and sensing her complete repentance, he felt sorry for her, and sent for her, and built her a palace, and was in love with her for a long time. After a while, because she was so pampered and had great bounty, her heart became haughty and she developed many bad habits. And for all the advice her friends gave her, she did not listen to anyone, to the point that she was discredited in the eyes of the king, who, unconcerned about her, uprooted her again from his palace, abandoning her to her fate. But still he did not definitely divorce her as his wife. And while she deserved to be uprooted from the king's palace on account of her bad behavior, he had, nevertheless, his wife's love engraved upon his heart, and always desperately hoped for the day when she would repent from her evil habits, so that he would have her brought back to him as before.

Of course, as she, in turn, saw herself in a desperate situation, going from bad to worse, hated and crushed by all those who saw her, she kept yearning deeply and hoping impatiently for the day when the king would send for her and restore her to her status. Because she knew that, though the king was

aravyava kon eya, ma no abandonava enteramente de tenerle su amor. De esta manera fueron pasando mezes i anyos; eya espera ke su marido, el rey, la mande a tomar i le aga ver su amor komo antes. El espera ke eya abandone sus negros caminos i ke se apronte para ir onde el.

Entremyentres se topan enmedyo algunas mujeres ke tyenen entereso de esta separasyon de el rey kon la reyna, i bushkan a tesher intrigas por azerla aborreser ala reyna en ojos del rey, i azer pyedrer la esperansa ke eya tyene en su marido.

Entre todo esto, uno delos ijos, kerido del rey i de la reyna, se topa al koryente de este pasaje, i [se] sela sovre todo dela malisya de estas mujeres intrigantes. I kon su sensya i entelijensa aze de una manera a meter pas entre sus keridos djenitores (padre i madre).

El kompoze un kante savrozo i mete en la boka de su madre (komo ke eya esta avlando) unas palavras yenas de amor i de alavasyones por su marido el rey. I va dando a saver ke, si aunke esta muy leshos de el, no tyene otro penseryo mas ke en el, i ke todo su dezeo es ke le espanda la mano i torne la resiva komo antes. I de pasada va dando a konoser sus vertudes i sus buenas kualidades de eya mezma, de manera a azer sontraer la amor de su byen amado marido el rey sovre eya.

Ansi tambyen pozo en la boka del rey unas palavras de amor i konsolasyon por su kerida mujer, i ke le asigura ke basta ke eya se repyenta de sus negras manyas i torne al kamino derecho, nunca el olvida su amistad i esta pronto a resivirla kon amor.

angry with her, he had not totally renounced his love for her. In this way months and years passed: she hoped that her husband, the king, would send for her and would demonstrate to her his love as before; and he hoped that she would abandon her evil ways and prepare herself to return to him.

In the meantime, there appeared some women with a stake in this separation between the king and the queen who tried to weave plots to have the queen hated by the king and to erode her hope in her husband. In the midst of all this, one of the beloved sons of the king and the queen gets wind of this episode and he is angry over the wickedness of these plotting women. With his astuteness and intelligence, he somehow tries to make peace between his beloved parents (father and mother).

He writes an appealing poem, putting into his mother's mouth (as if she were speaking) words filled with love and praise for her husband, the king, in which she states that her thoughts are completely with him, even though she is far away from him, and that her only desire is for him to extend his hand and to welcome her again, as before; and she goes on incidently, to make known her own virtues and her good qualities, in order to draw upon herself the love of her dearly beloved husband, the king.

Similarly, he also puts into the mouth of the king, words of love and consolation for his beloved wife to assure her that, as long as she repents from her evil ways and returns to the right path, he would never forget his love, and that he is ready to receive her with love.

Kon este ermozo kante ke kantava el savyo i entelijente ijo, fue kapavle a azar aunar a su kerida madre kon su kerido padre. Ke ala fin del konto entendyo ke era menester ke eya bushkara enderechar sus caminos, i enpeso azar ansi. I su sinyor, ke esto era lo ke esperava, la mando a tomar kon mucha kerensya i la incho de su buendad i amor mas ke antes.

Esto es el eshemplo ke topo el Rey Shelomo, i sovre esta entinsyon konpozo este kante ermozo komo ke la dicha regna, o el pueblo de Yisrael, yora de dezespero, keshandose del estado dezesperado ke se topan, i se van rekogrando de lo bueno ke tenian kuando estaban en su buen estado, komo akea regna kuando estava enel palasyo de su amado rey. I van azyendo las alavasyones de su Santo Dyo, i mostrando ke aunke oy estan abatidos i persekutidos, no tyenen otro penseryo ni otra esperansa mas ke en El. I de otra parte el Santo Dyo aze las alavasyones de su pueblo, i da a saver ke El ya supo lo ke eskojo por pueblo, i les dize ke todavia el, el pueblo, kale ke enpese a tornar de los negros caminos para ke sea meresyente de ser resivido kon amor komo antes. I Shelomo kon *ruah ha-kodesh* promete ke esto tyene ke ser ala fin, ke el pueblo tornaran i se arepintian de sus negros caminos, i seran protejados del Dyo Poderoso.

Esto es el eskopo i lo kontenido djeneral de este livro, i aora deklararemos kada *pasuk* i *pasuk* sovre este sujeto, sigun prometimos.

I savresh keridos lektores, ke ay algunos sinyores *hahamim zihronam II-veraha* ke eksplikian el kontenido de este livro en otro senso, i lo deklarän en forma de dialogo entre la alma i el kuerpo---o en otros byervos---entre las fuersas espirituales dela persona kon las fuersas del kuerpo. I vyendo ke de

With this beautiful song which the wise and intelligent son sang, he succeeded in reuniting his beloved mother with his beloved father. For in the end she understood that she had to try to straighten her ways and she began to do so. And her husband, who was waiting just for this, sent for her with much love and filled her with his bounties and love, more than before.

This is the metaphor that King Solomon created, and he wrote this beautiful poem with it in mind, whereby the said queen, or the people of Israel, cries in despair, complaining about the desperate situation in which they find themselves, and keep remembering the bounty they had when they were on their good land, like that queen when she was in her beloved king's palace. And they keep singing the praises of their Holy God and demonstrating that, even though today they are weary and persecuted, their only thought and hope is in Him. And on the other hand, the Holy God sings the praises of His people, and informs them that He knew what He chose as a people, and He tells them that they, the people, must begin to repent from their evil ways, so that they will deserve being accepted with love, as before. And Solomon, promises with the help of the holy spirit--*וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ* that ultimately the people will repent, forsaking their evil ways, and will be protected by the Almighty God.

This is the general scope and content of this book, and now let us comment verse by verse on this subject, as we promised.

Know, dear readers, that there are some rabbis, may their memory be for a blessing, who explain the content of this book in another sense, commenting in the form of a dialogue between the soul and the body, or in other words, between a person's spiritual forces and his corporeal forces. And when I

esta eksplikasyon puedemos retirar mucho provecho por el moral i el Djudaizmo, me determini de deklararlo tambyen en esta forma. Pero esta eksplikasyon vo desharla para el kavo del livro *be-ezrat ha-Shem*, terminandose el deklarado del livro [livro!] entero en la forma ke enpesimos, syendo es emposivle de mesklar en un pasuk, i mezmo en un kapitolo, 2 eksplikasyones ke no tyenen ningun raporto una kon otra, i os meter en enbaraso al kerido lektor.

saw that we can derive many benefits on morality and Judasim from this type of explanation, I decided to comment in this form as well. But בצורת פשוט--with God's help, I shall leave this explanation to the end of the book, by finishing the commentary on the entire book in the same form with which we began, since it is impossible to mix in one verse, let alone in one chapter, two explanations which have no connection with each other, and would be a burden to our dear readers.

KAPITULO 1

שיר השירים אשר לשלמה 1:1

Savresh ke los shirim --o las poezias ke ay en la literatura djudia son 3 sortes.

El uno es, una kompozisyon de unos versos reglados de una forma ke kada 4 o 5 byervos termina las 2 o 3 letras de alkavo del byervo de unas mezmaz letras. I esto se yama *shir haruzi*. De esta sorte de poezia son los shirim de nuestros illustres savyos despues del kativeryo, tales ke Ribbi Yehuda ha-Levi, Ribbi Shelomo ibn Gabirol, Ribbi Avraham Aben Ezra, i muchos komo eyos. El sigundo es una kompozisyon de unos versos kurtos para ke sean leidos kon kante i kon boz savroza. Esta sorte de shirim se kompoze la mas parte de unos versos de 5 o 6 byervos. Pero senplemente sovre unas kuestyones altas i enchilekadas, o por alavar la grandeza del Kriador, o para ensenyar la moral i la edukasyon ala djente o semejante.

De esta kualita de shir, son kaje todos los salmos de David, i el livro de *Mishla*, i muchos kapitulos del livro *Iyyov*.

El treser sorte de shir es una kompozisyon de unas palavraz de eshempros imajinaryos ekstraordinaryos kompuestos para alavar o afear una koza fuertemente, o para traer la alegria o la tristeza. Ke kon la fuersa de la imajinasyon delos eshempros ekstraordinaryos, se araiga en el korason del

CHAPTER 1

שיר השירים אשר לשלמה 1:1

Know that the שירים **Shirim**--or poems found in Jewish literature are of three kinds:

The first is a composition of some verses arranged in such a form that the last two or three letters of every four or five words end with the same letters. This is called שיר חרוז . The poems of our illustrious sages after captivity such as Rabbi Yehuda ha-Levi, Rabbi Solomon Ibn Gabirol, Rabbi Abraham Ibn Ezra, and many like them, are of this kind. The second is a composition of some short verses to be read in chant and with a sweet voice. This type of poem is composed primarily of verses with five or six words, but deal simply with some deep and involved questions, or praise the greatness of the Creator, or teach morality and education to the people or the like.

Almost all the Psalms of David, the book of Proverbs and many chapters of the book of Job belong to this category of poetry.

The third type of poem is a composition worded with imaginary and extraordinary metaphors written to praise or to denounce something strongly, or to evoke happiness or sadness, because under the impact of the extraordinary metaphors imagined by the author his main intent takes root

meldador el ekstrato dela idea de su kompozitor. Konke todavia entyende muy byen el meldador ke las mezmaz palavraz dela poezia no son verdaderas. I kuantos mas falsos i imajinaryos son los eshemplos dela poezia, mas ermoza i estimada es akea poezia, komo disho un saygo מ'מב מ'מב, la ermozura i la buendad del shir es su falsia.

De esta kualita de shir, son la mas parte de las shirot de nuestra santa Ley. Komo por egzempyo la shira ke disheron Moshe Rabbenu *alay ha-shalom* i Yisrael kuando salieron de Misrayim la ora ke se razgo la mar. Onde dize מ'ינך ה' ה' א'ש מלחמה ה' שמו. "A' es ombre de gerra, A' es su nombre." מ'ינך ב'כך, "tu derecha A' es enfortesido kon fuerza" echt., echt., ke es byen entendido ke esto es un eshemplo imajinaryo i falso porke el Todo Poderozo no es persona ke va gerrear, El no es kuerpo ke tyene braso derecho. Ma esto es unos eshemplos por dar a entender la fortaleza i la fuerza del alto Dyo ke es Todo Poderozo asta no aver limite. I ke el kompozitor no topa unos byervos mas konvenivles para darse a entender loke kere dizir ke kon unos eshemplos semejantes. Esta kualita de shir es mas estimado de todos, i no se permite ningun saygo de kompozer semejantes poezias ke solamente por un eskopo muy emportante o por oraigar en el korason delas personas las djustas ideas i konoser i saver la grandeza del Todo Poderozo o para azer konsolar los korasones delos tristes i abatidos, o semejante.

De esta sorte de shir es el shir prezente, el livro *Shir ha-Shirim*. Sus palavraz mizmas no son verdaderas, i no son ke unos eshemplos imajinaryos por konsolar el korason del puevlo de Yisrael i enspirarle la feuzya i la esperansa en nuestro Padre ke en los syelos sigun dishimos muchas vezes.

in the heart of the reader. Nevertheless, the reader certainly understands that the very words of the poem are not true, and the more unreal and imaginative the metaphors of a poem, the more beautiful and precious is that poem, like a sage who said *חזקו בזה* --the best part of poetry is its prevarication. The majority of poems in our holy religion are of this quality, as for example the poem which Moses our teacher, peace be upon him, and Israel said when they went out of Egypt when the sea split, where it says *ה' איש מלחמה ה' שמו*. "The Lord is a man of war, the Lord is His name" (Exodus 15:3). *ימין ה' נאדרת בכח*. "Your right hand, Oh Lord, is fortified with strength, etc., etc." (Exodus 15:6) for it is certainly understood that this is an imaginary and untrue metaphor because the Almighty is not a person to wage war. He is not corporeal to have a right arm. Rather, this is a metaphor to describe the power and the strength of the High God who is infinitely All-Powerful for which the author, except for such metaphors, doesn't have adequate words to express what he wants to say. This type of poem is more appreciated than all the others, but no sage ventures to compose such poetry except for a very important purpose or to instill right ideas into the hearts of people, and to acknowledge and realize the greatness of the Almighty or to console the hearts of those who are sad and in despair, or the like.

The present book, Song of Songs, is this type of a poem; its very words are not true, and they are but imaginary metaphors to console the heart of the people of Israel and to inspire them with faith and hope in our Father who is in the heavens, as was repeatedly said.

Aora esto es la eksplikasyon de este pasuk *שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלֹּמֹה*. I es ke ya es savido ke Shelomo *ha-Meleh alav ha-shalom*-kompozitor de este shir--era una persona muy savyo i muy kumplido, sigun disho el pasuk por el *וַיַּחֲכֶם מִכָּל הָאָדָם*, "se izo mas savyo de todas las personas"- i avlo kon su grande sensya 3000 eshempros. I kompozó 1005 shirim. Aora dize aki el pasuk este shir de Shelomo es shir de los shirim, kere dizir el mas estimado i alavado de todos los shirim ke izo, sigun dishimos syendo el es de la kualita superyor delas poezias, ke es el mas alavado de todos.

I ay ken dize ke loke eskrivyo el pasuk *Shir ha-Shirim* es por azernos saver ke este shir de Shelomo *ha-Meleh alav ha-shalom* es uno delos dyez shirim ke se disheron por boka de unos altos personajes por alavar ael Santo Bendicho El por las buendades ke oze syempre kon sus ijos en djeneral i en partikular ke son los sigyentes.

1) es el shir ke disho Adam *ha-rishon* kuando supo ke por *zehut* del dia santo de shabbat le perdono el Singor del mundo su pekado, sigun dize el pasuk *מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת וְכוּ'*, ke fue dicho de Adam *ha-rishon* sigun disheron *rabbotenu zihronam li-veraha*.

2) es el shir ke disheron Moshe Rabbenu *alav ha-shalom* kon todo el puevlo de Yisrael, kuando salyeron de Misrayim i se les razgo la mar -- *Yam Suf*- i eskaparon por entero de sus persegidores, sigun dize el pasuk *אִזְּ שִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'*.

Now, this is the explanation of the verse **שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשֹׁלֹמֹה**. It is well-known that King Solomon, peace be upon him, the author of this poem, was a very wise and accomplished person, as the verse says about him

וַיְהִי כִּי יִהְיֶה חָכָם מִכָּל הָאָדָם. "He became wiser than anyone" (I Kings 5:11). And in his great wisdom, he uttered 3000 proverbs and he wrote 1005 poems. Now the verse here says that this **Song of Solomon** is the song of the songs; that is to say the most appreciated and praised of all the songs he wrote, since, as we said, it is a poem of superior caliber, it is praised more than the others.

And there are those who say that the reason the verse states **שִׁיר הַשִּׁירִים** **Song of Songs** is to make us know that this song of King Solomon, peace be upon him, is one of the ten songs which were said by prominent personalities to praise the Holy One, blessed be He for the bounties which He always performs with His children in general and with the following in particular :

1) First is the song which Adam, the first man, sang when he knew that the Lord of the world pardoned his sin by the merit of the holy day of Shabbat, as the verse says **מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת** (Psalm 92:1) which was said by Adam, the first man, as our Rabbis, may their memory be for a blessing, said.

2) Second is the song which Moses, our teacher, peace be upon him, sang with all the people of Israel, when they went out of Egypt and the sea--the Sea of Reeds--split for them and they were saved forever from their persecutors, as the verse says **אִזְּ שִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'** (Exodus 16:1).

3) es, el shir ke disheron Yisrael en loke estavan en el dezyerto sekeozos por agua i les aparejo el Dyo un pozo de agua manante ke iba kaminando kon eyos, komo dize el pasuk או ישיר ישראל את השירה הזאת.

4) es el shir ke disho Moshe Rabbenu *alay ha-shalom* el tyempo ke se iba espartir de este mundo i kijo kastigar i doktrinar a su pueblo Yisrael. Allora izo su kastigeryo en forma de shir, komo dize el pasuk ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

5) es, el shir ke disho Yehoshua bin Nun kuando estuvo gerreando kon 5 reyes del pueblo Amori en Gibeon al medyo de un dia de vyernes i enpesaron Yisrael a perseguir alos enemigos. Rogo allora Yehoshua al Dyo Santo ke izyera detener al sol i ala luna onde se topavan por kontinuar en la viktorya. I el Todo Poderozo oyo su boz i se detuvyeron el sol i la luna 36 oras enel lugar ke estavan asta ke terminaron de ekstreminar a todos los enemigos sigun dize el pasuk או דבר יחושוע וכו'.

6) es, el shir ke disheron Barak i Devora kuando entrego el Todo Poderozo en sus manos a Sisera i Yavin Rey de Canaan, i reposaron el pueblo de Yisrael, komo dize el pasuk ותשר דבורה וברק בן אבנועם.

7) es, el shir ke disho Hanna kuando el Dyo Poderozo oyo su rogativa i paryo a Shemuel *ha-Navi*, sigun dize el pasuk ותתפלל חנה וכו'.

8) es, el shir ke disho David *ha-Meleh alay ha-shalom* kuando lo eskapo el

3) Third is the song which Israel sang when they were in the desert thirsty for water, and God prepared for them a well of flowing water which would travel with them, as the verse says או יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת (Numbers 21:17).

4) Fourth is the song which Moses, our teacher, peace be upon him, sang when he was about to depart from this world and he wanted to admonish and advise his people Israel. So he made his admonishment in the form of a song, as the verse says, וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת (Deut. 32:1).

5) Fifth is the song that Joshua son of Nun sang when he was fighting against the five kings of the Amorite people in Gibeon at noon on a Friday when Israel began to pursue their enemies. Then Joshua implored the Holy God to make the sun and the moon stop where they were so as to continue with their victory. And the Almighty heard his voice and the sun and the moon were stopped for 36 hours where they were until they finished killing all their enemies, as the verse says, או יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ וְכֹו (Joshua 10:12).

6) Sixth is the song which Barak and Deborah sang when the Almighty delivered into their hands Sisera and Jabin, King of Canaan, and the people of Israel rested, as the verse says, וְתִשָּׁר דְּבוֹרָה וּבָרַק בֶּן אֲבִינוֹעַם (Judges 5:1).

7) Seventh is the song Hannah sang when the Almighty God heard her petition and she gave birth to Samuel the prophet, as the verse says וְתִתֵּן פֶּלֶל וְתִתֵּן פֶּלֶל חַנָּה וְכֹו (I Samuel 2:1).

8) Eighth is the song which King David, peace be upon him, sang when the

Dyo Poderoso de poder de todos sus enemigos i reposo de sus fatigas, sigun dize el pasuk וְדַבֵּר דָּוִד לֵה' אֵת כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת.

9) es, el shir prezente ke disho Shelomo *ha-Meleh alav ha-shalom* kon *ruah ha-kodesh* delante el Singor del mundo por alavar su grandeza i rekontar los vertudes i buendades del puevlo de Yisrael, i sontraer las piadades del Dyo Santo sovre este puevlo semen de sus keridos amigos, *avot ha-alam*: Avraham, Yishak, i Yaakov *alehem ha-shalom*.

10) es, el shir ke somos aparejados el puevlo de Yisrael de dizir en tyempo ke el Santo Dyo se rekordara de su puevlo, i nos salvara del kativeryo, i nos eskopara de todos nuestros moles, sigun disho Yeshaya *ha-Navi alav ha-shalom*, בְּיוֹם הַהוּא יוֹשִׁיר הַשִּׁיר הוּא וְכו'.

I sovre esto, syendo este shir de Shelomo *ha-Meleh alav ha-shalom* es uno de estos dyez shirim, eskrivyo el pasuk *Shir ha-Shirim* para azernos saver ke este shir es estimado, syendo es uno delos dyez shirim afamados sigun dishimos. I ay ken dize ke loke eskrivyo el pasuk *Shir ha-Shirim* es para ser *romez* i traernos a rekodro loke dishimos en la *hakdama*, ke este shir es kompuesto de 2 partidas de shir. La una es la poezia i alavasyones ke aze el puevlo de Yisrael a su byen amado Dyo, i deplora de el su amistad i su proteksyon. I la sigunda es las alavasyones ke aze el Dyo de su kerido puevlo, i las konsolasyones ke le da en prometyendole de apiadarse de el i protejarlo de amistad. I sovre esto eskrivyo *Shir ha-Shirim*, keryendo

Almighty God saved him from the power of all his enemies and he rested from his weariness, as the verse says וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֵת כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה (II Sam. 22:1).

9] Ninth is the present song which King Solomon, peace be upon him, said with the holy spirit--רוּחַ הַקֹּדֶשׁ -- before the Master of the world to praise His greatness and recount the virtues and bounties of the people of Israel, and to draw the Holy God's mercy over this people, the seed of His beloved friends, the patriarchs Abraham, Isaac and Jacob, peace be upon them.

10] Tenth is the song which we, the people of Israel, are prepared to sing when the Holy God shall remember His people and redeem us from captivity, and save us from all our hardships, as the prophet Isaiah, peace be upon him, said, בְּיוֹם הַהוּא יוֹשִׁיר הַשִּׁיר הַזֶּה וְכוּ' (Isaiah 26:1) [Targum *Shir ha-Shirim* 1:1].

That is why, since this song of King Solomon, peace be upon him, is one of the ten songs, the verse states **Song of Songs** to let us know that this song is precious, since it is one of the ten famous songs, as mentioned before. And there are those who say that the reason why the verse states **Song of Songs** is to remind us with a hint of what was said in the הקדמה Introduction, that this song consists of two distinct parts: the first is the poetry and the praises which the people of Israel says to their beloved God while deploring His lack of love and protection. And the second is the praises which God says of His beloved people, and the consolations He gives them by promising to have mercy on them and to protect them with love. And that is why he wrote **Song of Songs** meaning that this song is

dizir ke este *shir* es kopuesto de dos *shirim*.

1:2 'שקני מנשקות פיהו

El pueblo de Yisrael, vyendose en kativeryo, aborresido i persekutido de muchos enemigos, se rekodra de las buendades i amistades ke le tuvo echo el Dyo Santo, entonses kuando lo izo kitar de Misrayim kon muchos milagros i maravias, i del dia tan estimado i alavado, onde se le aparesyo su Providensya en el monte de Sinay i fue venturozo de sentir de boka del Dyo los dyez mandamyentos dela Ley. I oora, viendose manko de todo bueno, se asemeja a akea reyna ke dishimos en el *mashal*, ke, topandose separada i apartada de su marido, su bien azedor i protektor, se rekodra de lo bueno ke tenia kuando estava en pas i amor kon su kerido amado, i del fondo de su korason yora i dize: "Ah, ken me dyera i mi kerido amado se aserkara de mi komo antes i me bezara delos bezos de su boka."

(Dela fuerte imajinasyon ke syente avlando esto, le parese komo ke esta avlando kon el, facha kon facha, i dize): Ke tus amores i kerensyas me son mijores ke todos los visyos i pasa-tyempos i bevrojes savrozos komo el vino.

Ansi dize el pueblo de Yisrael: Ken me dyera i ser venturozo ke pozara su *Shehina*--su Providensya--kon nozotros komo antes, i ovedesyeramos a sus komandos, komo fue akel dia santo ke tus kerensyas - tener el onor de ser kerido de tu parte--nos son mas mijores ke todos los visyos i plazeress de el mundo.

composed of two songs.

1: 2 'שקני מנשקות פיהו 2: 1

When the people of Israel see themselves in captivity, hated and persecuted by many enemies, they remember the bounties and signs of friendship which God Most Holy had done for them, when He brought them out of Egypt with many miracles and wonders, and that meaningful and praiseworthy day when God's Providence appeared on Mt. Sinai as they were fortunate to hear from God's mouth the Ten Commandments of the Law. And now seeing themselves deprived of all good things, they compare themselves to that queen whom we mentioned in the parable. She finds herself separated and driven away from her husband, her benefactor and protector, and she remembers the well-being she enjoyed when she was on good terms with her dear beloved. And from the depth of her heart she cries and says, "Oh, would that my dear beloved were to come near me as before and **kiss me with the kisses of his mouth.**"

(Due to the strong impression evoked by these words, she feels as if she was speaking with him face to face, and says:) "To me **your affections and yearnings are better** than all the enjoyments and amusements and delicious drinks **like wine.**"

Thus says the people of Israel: "Would that I were fortunate enough for Him to place His *Shechina*--His Providence--in our midst as before so that we would obey His commandments, as on that sacred day when Your yearnings--to have the honor of being loved by You-- are for us better than all the enjoyments and pleasures of the world."

לִרְיָח שְׁמִיךָ מוֹבִיִּים 1:3

(El puevlo de Yisrael enpesa a rekantar las alavasyones del Dyo Santo komo akeya reyna ke aze las alavasyones de su marido, el rey, i dize): A el guezmo de tus buenas azeytes i golores de parfumeria, ke guezman de tan leshos, te izites una buena fama, ke el ke nombra tu nombre, le parese komo ke tyene delante vazyado el buen azeyte de almiskle ke tyene una golor muy fina, i por esto, muchas donzeas te amaron. Ansi dize el puevlo de Yisrael, ala fama de tus milagros i maravias i tu barragania i tu poder grande ke mostrates entonses por el amor de tu puevlo, de sentir tu nombradia te amaron mizmo muchas donzeas - personas de otros puevlos komo Yitro i Rahav - i resivieron tu Ley santa por tu amor.

מִשְׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ נִרְוָצָה 1:4

(El puevlo de Yisrael kere azer atirar las piadades del Dyo Santo, ke poze su Providensya sovre el, i se asemeja ala reyna ke va rogando i diziendo): Tu mi kerido amado, solamente yamame a tu lado i yo korrere detras de ti. Azme entrar a tus kamaretas, ayi nos agozaremos i nos alegraremos kon ti, mentaremos tus kerensyas i tus amistades ke son mas savrozas ke el vino. I sin dubyo, no ay ken me afee por esta ardyente amor ke tengo kon ti, syendo es tus buenas virtudes i derechedades ke te azen amar.

Ansi dize el puevlo de Yisrael. Tu, nuestro kerido i Santo Dyo, amostramos un enpesijo de kerensya i salvasyon, i nozotros korreremos detras de ti. Fraguamos la kaza santa, i nos agozaremos i nos alegraremos kon ti,

לִרְיָח שְׁמִיךָ מוֹבִים 1:3

(The people of Israel begin to recount the praises of God Most Holy, like that queen who praises her husband, the king, and say:) **"With the scent of Your fine oils** and the fragrances of Your exquisite perfumes, smelled from afar, You have made Yourself a **good reputation**. Anyone who mentions **Your name** thinks that good musk oil of fine fragrance is **spilled** before him. **That is why many maidens have loved You.**" Thus the people of Israel say; "By the reputation of Your miracles, wonders and mighty acts, and the great power which You then displayed for the sake of Your people, who mention Your name, even many maidens have loved You (persons from other peoples like Jethro and Rahab) and have received Your holy Law for Your sake."

מִשְׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ נִרְצָה 1:4

(The people of Israel wish to solicit the mercy of God Most Holy for Him to place His Providence over them. They compare themselves to the queen who prays and says:) "You, my dear beloved, **just call me to your side and I would run after you. Let me enter your chambers. There let us enjoy ourselves and let us rejoice with you. Let us mention your yearnings** and your affections, **sweeter than wine**. Undoubtedly, no one can blame me for this ardent love I have for you, since your good virtues and upright deeds render you lovable."

Thus says the people of Israel: "You, our dear Holy God, show us the beginning of Your will and salvation, so that we will **run after You**. Build for us Your Holy Temple so that we may **enjoy and rejoice with You**. Let

alavaremos tus ovras bendichas i los milagros ke azes syempre kon nozotros, ke son mijores ke todos los visyos del mundo, tus derechedades i tus buendades te azen amar.

I loke eskrivyo el posuk מִשְׁכַּנִּי אַחֲרָיִךְ נְרוּצָה sontraeme, korrere detras de ti--ke paresen 2 byervos, uno kontra de otro, ke kuando ay sontraedor--travador--no es konvenivle de korrer detras, komo ken korre para alkansar a alguno. Aunke es savido ke en los shirim o las poezias no se aze tanto atansyon en las eskrituras puntualmente, kon todo, ay ken dize ke kijo azer aluzyon (ser *ramez*) ke la rogativa del pueblo de Yisrael ael Todo Poderozo es ke nos de korason bueno para servirlo delos dos sortes ke son: *mi-yira ume-ahava*. I es ke ya es savido ke ay dos medyos para servir i ovedeser los komandos del Todos Poderozo. El uno es servirlo de myedo i temor, ke konosyendo su podestania i barragania, ke todo loke kere azer puede sin ke ayga ken lo defenda en ninguna koza, syendo el solo i uniko es el patron i rijidor del mundo, este penseryo aze traer ala persona la temor del Kriador i le enspira el myedo de pasar sus komandos del espanto no sea ke se ensanye sovre el i lo apene por sus pekados. El sigundo sorte es, servir al kriador *me-ahava* de amor. Kere dizir ke parando myentes la persona i konosyendo la grandeza i la alta valor del Dio Santo, le entra su amistad en el korason i bushka azer todos sus komandos, komo akel ke bushka azer la veluntad de su ijo kerido i regalado, no por ningun myedo ni espanto, otro ke por su amor ke lo tyene kavakado en su korason.

Estas 2 sortes de ovedeser i servir a Dyo, aun ke la ultima, ke es de amor, es mas estimada, kon todo i la primere tambyen es muy menesteroza, sigun esta deklarado en los livros delos Singores *Hahme ha-Musar alehem*

us praise Your blessed deeds and miracles which You always do for us. They are better than the enjoyments of the world. **Your righteous deeds** and Your bounties **render You beloved**.

The intent of the verse מִשְׁכֵּנִי אַחֲרֶיךָ נִרְצָה **draw me after you, let us run after you**, seem to be two mutually exclusive words, for when there is a puller--one who is drawing--there is no need to run after anyone as if to catch him. Even though it is known that in poems and poetry strict adherence to the literal word is not observed, some say that the intention was to allude (to hint) to the prayer of the people of Israel to God Almighty so that He would give us a good heart to serve Him on two levels which are--מִירָאָה out of fear and מֵאַהֲבָה out of love. It is well known that there are two methods of serving and obeying the commandments of the Almighty. The first is to serve Him out of fear and awe based on the knowledge of His dominion and mighty acts. He can do anything He wishes without anyone being able to restrain Him since He is the one and only master and ruler of the world. This thought brings people to the fear of the Creator and inspires them with the dread of transgressing His commandments for fear that He may become angry with them and punish them for their sins. The second level is to serve the Creator מֵאַהֲבָה out of love. That is to say by being careful and knowing the greatness and worthiness of God Most Holy, His love enters one's heart and one tries to fulfill all His commandments, as someone who tries to fulfill the will of his dear and only son, not because of any fear or dread, but rather because of his love which is inscribed upon his heart.

Even though the latter of these two levels of obeying and serving God--out of love--is more precious, nevertheless, the first is quite necessary, as it is stated in the books of the Sages, peace be upon them, in the Musar

ha-shalom. Sobre esto, tomo el posuk esta manera de byervos מִן שָׁכַנִּי keryendo dizir ke el pueblo de Yisrael rogamos al Dyo ke nos sontrayga, ke nos trave, kere dizir ke nos de fuersa para servirlo de myedo i espanto, komo akel ke se va indo detras del ke lo esta travando. I tambyen, ke nos de poder para korrer detras de el, sin aver travador, kere dizir ovedeser sus komandos i servirlo de amor i korrer detras de sus komandos de nuestra propya inisyativa, sin myedo i espanto de ninguna koza, otro ke por su amor.

שְׁחֹרָה אֲנִי וְנָאוֹה 1:5

אֶל תִּרְאוּנִי שְׂאֵנִי שְׁחֹרְחֹרֶת 1:6

(Los enemigos de Yisrael - los antisemitas - se burlan kon menospresyo de este pueblo, no mas ke por kavza de sus relidjyon. Eyos lo konsideran komo una espesya mas basha de todos los kriados, i les traen a rekordo sus negro komporto i sus pekados enormes ke azian en tyempo de sus bueno. Allora responde el pueblo de Yisrael (komo ke esta avlando kon sus enemigos) i se asemeja ala reyna ke dishimos ke sus komblesas i enemigas le enspiran el dezguste i el dezespero de si para si, i eya les responde): **(5)** Vozotros, ijos de Yerushalayim, mis komblesas, no pensesh ke mi amigo, el rey, me aborresyo porke esto morena i enpretesida. Saved, ke aunke so morena, ma so ermoza. I aunke paresko komo las tyendas delos Kedarim (un pueblo ke abita syempre en los campos kon tyendas) ke syempre son empretesidas del sol i la luvya, ma me es muy fasil enblankeserme i azerme komo las telas i kortinas del palasyo de Shelomo. **(6)** I no me veash kon dezdenyo por loke esto enpretesida. Saved ke esto no es de mi natura, es la kavza del sol ke me miro mucho i me izo empreteser. Porke mis ermanos, ijos de

Literature. That is why the verse contains such words מִשְׁכֵּנִי אַחֲרָיִךְ נִרְצָח to convey the notion that we, the people of Israel, pray to God that He should draw us, that He should pull us, that He should give us the strength to serve Him out of fear and awe, like one who goes behind the person who is drawing him. And also that He should give us strength in order to run after Him, without there being a drawer other than His love, that is to say to observe His commandments and to serve Him out of love and to run after His commandments of our own initiative, without any fear or trepidation.

שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאֹחַ 1:5

אֶל תִּרְאוּנִי שְׂאֲנִי שְׁחֹרְחֹרֶת 1:6

(The enemies of Israel--the anti-semites--mock this people with scorn for no other reason than their religion. They consider them as a species lower than all creatures, and they remind them of their bad behavior and their enormous sins which they committed during their glory days. Then the people of Israel respond --as if they were talking to their enemies--and compare themselves to the above-mentioned queen whose female entourage and enemies generate in her a feeling of disgust and despair about herself, and she responds:) [5] "You, **daughters of Jerusalem**, my companions, do not think that my friend, the king, hates me because I am tan and darkened. Know, that even though **I am tan, I am beautiful**; and even though I **resemble the tents of Kedar** (a people dwelling in tents on the fields) always darkened by the sun and the rain, nonetheless, it is very easy for me to become as white as the drapes and the curtains of **Solomon's palace**. [6] Therefore, **do not look upon me with disdain because I am darkened**. Know that this is not my natural color, **it is due to the sun** which blackened me because I was **overexposed** to it. For my brothers, **sons of**

mi madre, se ensanyaron kon mi i me forsaron de ser guardiana delas vinyas en medyo dela fortaleza del sol, myentres ke no era abituada a ser guardiana ni de mi vinya mizma, i es por esto ke esto empretesida. Me ke me es muy fasil a azerme blanka sigun loke es de mi natura, lo ke no sosh ansi vozotras, mis enemigas, ke de natura sosh pretas ke nunka vos puedesh enblankeser.

Asemeja esto djustamente a akea esclava negra (preta, del trivo delos negros) ke fue un dia a inchir agua dela fuente. Su kompanyera la ve ke esta muy alegre i gustoza, demandandole la kavza de esta alegria, le responde la negra: "Tengo mucha razon de estar muy alegre, syendo esto muy sigura ke en pokos dias, mi singor va divorsar (kitar) a su mujer i me va tomar a mi."

"Porke razon?", le demando su kompanyera.

"Porke le vido las manos enpretesidas de karvon," le respondyo la negra. A loke le dize su kompanyera, "estas manos enpretesidas de karvon, es muy fasil ke se enblankeskan en lavandose mucho byen kon agua i shavon, lo kual tu negregor es de natura ke no tyenes nunka esperansa de ser enblankesida.

Ansi dize el puevlo de Yisrael a sus enemigos. No pensesh ke el Dyo Poderozo nos aborresyo definitivamente por nuestros pekados. Si aunke estamos enpretesidos de pekados verso el Dyo, ma nuestro prensipyo i nuestra rasa es ermoza, ke si aunke estamos enpretesidos komo las tyendas de Kedar, nos es fasil kon *teshuva* i repentimyento de nuestros pekados, enblankesermos komo las tyendas de Shelomo. I no tenesh dirito de menospresyarnos por los pekados ke tuvimos echo en tyempo de nuestro

my mother, became incensed with me and forced me to become the guardian of the vineyards in the midst of the heat of the sun, while I **was not accustomed to be the guardian of even my own vineyard,** and that is why I am darkened. But it is very easy for me to become white, **as that is my natural color, which is not the case for you, my enemies, for you are naturally black, unable ever to become white."**

This is exactly similar to that negro slavegirl (black, from the tribe of the negroes) who went one day to get water from the fountain. Her companion seeing that she was very joyful and happy, asked her the reason for her joy. The negress answered: "I have ample reason to be very joyful, since I am convinced that in a few days my master will divorce (separate from) his wife and marry me."

"Why so?" asked her companion.

"Because I saw her hands blackened with coal," answered the negress.

To which her companion said: "It is very easy to turn these hands blackened with coal into white by washing them thoroughly with soap and water, while your blackness is by nature, you have no hope of becoming white."

Thus do the people of Israel say to their enemies. Do not think that the Almighty God has despised us permanently on account of our sins. For although we are darkened by sins against God, still our origin and our race are beautiful, for although we are darkened like the tents of Kedar, it is easy for us to become white like the curtains of Solomon through *teshuva* i.e., the repentance of our sins. Therefore, you have no right to despise us on account of the sins which we committed involuntarily in our glory days.

bueno, porke no era esto de nuestra propya veluntad. Eramos forsados de nuestros vizinos, ijos de nuestra madre, los diferentes puevlos de la tyerra ke frekuentavamos (*yurusheavamos*) kon eyos. Estos nos izyeron forsar a ke guadraramos sus vinyas, ke los sigyeramos en sus negros uzos i no nos deshavan guadrar nuestra vinya, azer los komandos de nuestra santa relidjyon.

הגידה לי שאהבה נפשי 1:7

(El puevlo de Yisrael entyenden en fin ke loke van a tener repozo i bueno es en abandonando sus negras manyas i azyendo la veluntad del Dyo Santo. I le rogan ke les de a saver ke manera es loke deven azer por serle agradavle. Asemeja ala reyna ke esta separada de su marido ke, entenyendo ke eya kale ke bushke irse detras de el azerle su veluntad, le dize): Tu mi kerido, el ke te ama mi alma, denonsyame, dime, onde es loke apasentas tus ovejas (el titolo de pastor era muy estimado entonses ke asemejavan al pastor a los reyes i a los mas grandes personajes) i onde es lo ke las azes echar oras de medyo dia, i yo ire ai por toparte. Ke porke sere komo bolando de lugar en lugar sovre los revanyos de tus kompanyeros por topar tu lugar?

Ansi roga el puevlo de Yisrael a el Dyo Poderozo. Tu, Singor del mundo, el ke ama mi alma, denonsyame, dime komo es lo ke apasentas tus ovejas, kualo es nuestro dover por azer tu veluntad? Porke ke sea komo bolante de lugar en lugar? Porke ke ayga en nuestro puevlo djente ke no sepan kualo es el kamino derecho i bushken a irsen a otros revanyos?

We were forced by our neighbors, children of our mother, the different peoples of the land with whom we associated (*yurusheavamos*). They forced us to guard their vineyards, to follow their bad habits, while they did not allow us to guard our vineyard, to obey the commandments of our holy religion.

חגידה ל' שאחבה נפשי 1:7

(The people of Israel finally understand that they will have rest and prosperity only by abandoning their bad habits and doing the will of God Most Holy. And they implore Him to inform them of what they must do to be pleasing to Him. [This is] like the queen who, being separated from her husband, realizes that she must follow him and do his will, [and] says to him:) **"You my beloved, whom my soul loves, advise me, tell me where it is that you graze your sheep and where you make them lie down at noon, so that I can go there to find you.** (The title *shepherd* was highly valued then, for they compared kings and important people to the shepherd.) **Why should I be drifting aimlessly from place to place over the flocks of your companions to find your place?"**

Thus do the people of Israel implore God Almighty: **"You, Master of the world, whom my soul loves, advise me, tell me how do You graze Your sheep? What is our obligation to do Your will? Why should I drift aimlessly from place to place? Why should there be amongst our people persons who do not know the right way and who seek to go to other flocks?"**

אם לא תרעי לך 1:8

(El rey syente las palavras de su amada la reyna, i su dezero de irse onde el i le responde): Tu mi kerida amada, la ermoza entre las mujeres, si no saves onde es mi pozada i onde es lo ke apasento mis revangos, i tyenes el dezero de sigyirme i venir onde mi, salte i kamina detras delas patadas delas ovejas, i apasenta tus kavretos mas ariva de los pastores, ai es lo ke me puedes topar, i ser serka de mi.

Ansi responde el Santo Dyo a el puevlo de Yisrael: Tu mi ermozo puevlo entre los puevlos, si no puedes saver de ti mezmo kualo es mi veluntad i mis komandos, salte de este penseryo i vate detras delos uzos de tus padres i embeza a tus ijos sigyir sus kaminos. I ahora tu seras meresyente de ser mas estimada i mas ariva de resto delos puevlos dirijidos por los *sarim* de ariva.

לסוסתי ברכבי פרעה 1:9

נאו לחייך בתורים 1:10

תורי וחב נעשה לך 1:11

Tu mi kompanyera, dize el rey a su byen amada (ansi la nombra "kompanyera" de mucha kerensya) sos en mis ojos mas estimada de todas tus komblesas i te asemejo ala kavaya (kavayo embra) entre la kavayeria de Paro, rey de Edjipto (los buenos kavayos son del Edjipto) ke bria mas ke todos. Ansi tus buenas vertudes i kualidades pasan ael resto de mujeres. Tus keshadas son ermozas ke meresen ser adornadas i afyetadas kon rangos de djoyas, i tu garganta pertenese ser adornada kon restas de perlas i pyedras presyozas. I yo no monkore de odornarte sigun tu merito i

אם לא תדעי לך 1:8

(The king hears the words of his beloved, the queen, and her desire to come back to him, and answers her:) "You my dear beloved, **the most beautiful among women, if you do not know** where my resting place is, where I graze my flocks, and you wish to follow me and come home to me, **start walking in the footsteps of the sheep, and graze your kids above the shepherds.** There you can find me and be close to me."

Thus replies God Most Holy to the people of Israel: "You, my most beautiful people among the peoples, if you cannot determine on your own what my will and my commandments are, get out of your mindset and follow the customs of your ancestors and teach your children to follow in their ways. Then shall you deserve to be more valued and to be placed above the the rest of the peoples who are ruled by the ministers above."

לסוסתי ברכבי פרעה 1:9

נאוו לחייך בתורים 1:10

תורי זחב נעשה לך 1:11

The king says to his cherished love; "You, **my companion**, (thus he calls her "companion" out of great fondness) are in my eyes more valuable than your retinue and **I compare you to the mare** (the female horse) **amongst the chariots of Pharaoh**, King of Egypt, which stands out more than all others. (Good horses are from Egypt.) Thus, your good virtues and qualities surpass those of other women. **Your cheeks are beautiful** and deserve to be adorned and embellished **with rows of jewelry; your neck deserves to be adorned with strings of pearls** and precious stones. As for me, I shall indeed adorn you according to your merit and **I shall make for you**

te are rangos de oro kon pinturyas de plata.

Ansi dize el Dyo Santo a su peuvlo Yisrael: Tu, mi kompanyera i kerido peuvlo, sos estimada en mis ojos mas ke tus enemigos. Ay en ti personas estimadas ke meresen ser adornados i inchidos de todas las buendades. Vendra tyempo ke sigun tu meresimyento te pagare de todo bueno.

Ay ken eksplika estos pesukim 7 - 11 de esta manera: I es ke el puevlo de Yisrael vyendosen entornados de sus enemigos i persigidores, se enkoraja i roga del Todo Poderoso, dizyendo: Singor del mundo, denonsyame komo va ser nuestra egzistensya? Komo vamos a somportar estas injustisyas de nuestros enemigos antisemitas ke nos keman komo el sol del medyo dia! Porke sere komo aka limunyoza enbuelta kon la kara tapada mirando de enfrente los revangos de tus kompanyeros?

Si no saves, tu mi ermozo puevlo - responde el Kriador - komo va a ser esto, salte del estado aktual i mira a ver las patadas de las ovejas. Enbezate delas ovras delos antiguos tus padres ke se eshemplaron alas ovejas, i estate siguro ke va venir tyempo onde vas a pasear mizmo a tus kavretos, no kere dicho tus grandes personajes mas ariva de las moradas de los otros pastores. I no te espantes no sea tu fin en este kativeryo, por tanto ke te persigen tus enemigos. Ke esto asemeja alos kavayos en la kavayeria de Paro, kuando pasaron Yisrael en salyendo de Misrayim por la mar, ke los kavayos delas kuarteguas de Paro korrian kon mucho dezero ala mar, ke les paresia las olas dela mar komo unas kavayas, ke ivan

necklaces of gold with silver studs.

Thus says God Most Holy to His people Israel, "You, my companion and beloved people, in my eyes you are more valued than your enemies. There are amongst you valuable people who deserve to be adorned and filled with all bounties. There will come a time when I shall pay you with well-being according to your just desert."

There are those who explain verses 7-11 in this manner: It so happened that when the people of Israel saw themselves surrounded by their enemies and persecutors, they took courage and implored the Almighty, saying: "Master of the world, advise me on the manner of our existence. How are we to endure the injustices of our enemies, the anti-semites, who scorch us like the midday sun? Why should I be like a veiled mourner with her face covered--watching from afar the flocks of Your companions?"

"If you, my beautiful people, do not know how this shall be," answers the Creator, "get out of your present condition and try to see the footprints of the sheep. Learn from the deeds of your forefathers who compared themselves to the sheep. Rest assured that there shall come a time when you shall graze your kids, not to mention your leaders, above the dwelling places of the other shepherds. Do not be afraid that your end will come through this captivity.

"Even though your enemies persecute you, their fate shall be like Pharaoh's chariots. They are like the horses in Pharaoh's cavalry when Israel, going out of Egypt, crossed the sea. Those horses in Pharaoh's cavalry ran passionately towards the sea, mistaking the waves of the sea for mares

aprovecharsen de eyas, i sus fin fue ke eyos i sus kavayeros se undyeron en la mar. Ansi todos tus enemigos los antisemitas ke te persigyen pensan de tener provecho kon esto, ma sus kavo va ser komo las kuartreguas de Paro.

1:12 עד שחמלך במסבו

1:13 צרור חמר דודי לי

1:14 אשכול הכפר דודי לי

(El puevlo de Yisrael rekonose las buendades ke el Dyo izo i aze syempre kon nozotros i lo alava dizyendo): Aun ke mis espesyas i mis golores buenas dyeron sus buen guezmo en loke mi sinyor el rey esta reskovdado en su pranso, tenyendo toda sorte de golores delante el, i kon todo, mis buenos guezmos plazyeron a el mas ke todos--aun ke nuestras buenas ovras plazen delante el Sinyor del mundo mas ke las ovras de nuestros adversaryos, kon todo esto, las enormes mersedes ke el izo i oze kon nozotros, pasan a todas nuestras ovras, komo un atadero de almiskle ke su buen guezmo pasa a todas las golores. I rogo sovre esto ke ansi kontinue syempre a estar entre mis pechos--mi korason--syendo sus moravias i sus mersedes son muy sublimas komo el guezmo del razimo del kofer (una espesya muy goloryoza) kuando esta en las vinyas de En Gedi (un lugar en Eres Yisrael) ke su guezmo es muy ekselente.

1:15 חנך יפה רציתי

(El Poderozo Dyo rekonose la valor de su puevlo i lo alava): Tu mi kerido puevlo--dize el Sinyor del mundo--tu eres ermoza, tyenes buenas kualidades i virtudes, i tus ojos son komo de polombinos ke no alevantan

ready to mate. Drowning in the sea was their fate and that of their riders. This, too, will be the fate of all your enemies, the anti-semites, who persecute you and plan to take advantage of you, but their destiny will be like that of Pharaoh's chariots."

1:12 עד שהמלך במסבו

1:13 צרור חמר דודי לי

1:14 אשכול הכפר דודי לי

(The people of Israel acknowledge the bounties that God did and always does with us and praise Him, saying:) While my spices and my sweet fragrances have given forth their good scent as my master, **the king was reclined at his banquet** having various other fragrances before him, nevertheless, **my good scents pleased** him more than all others. Even though our good deeds are more pleasing before the Master of the world than the deeds of our adversaries, nevertheless, the great mercies that He has done and does for us surpass all of our deeds like a **sachet of musk** whose good scent surpasses all other fragrances. That is why I pray that He should continue to **be between my breasts**--my heart-- since His wonders and His mercies are outstanding, like the scent of **henna clusters** (a strong smelling spice) whose smell is excellent when it is **in the vineyards of Ein Gedi** (a place in the land of Israel).

1:15 חנך יפה רעיתי

(The Almighty God acknowledges the value of his people and praises them): "You, my beloved people," says the Master of the world, **"you are beautiful, you have good qualities and virtues, and your eyes are as**

ojos a ninguna kriansa mas ke a su konsorte *bat zug* ansi tu no te sontraes detras de otros dyozes, es ansi dunke tu ermozura, tus buenas virtudes ke te azen amar.

הנך יפה דודי 1:16
קורות בתינו ארזים 1:17

(Respuesta del pueblo): Tu nuestro santo i kerido Dyo, ermozo i kerensyozo, ke tus buendades i mercedes ke azes kon nozotros son muchas, ke mizmo izites asta un grado ke aprontates nuestro lecho--lugar de nuestro repozo--komo un arbol revedrido, i las vergas--las moradas--de nuestra kaza las izites de palo de alarzes, i nuestros salones--lugar onde azer la promenade--de palo de beroshim (un pino muy alavado), ansi nos fraguates la Kaza Santa i el *Bet ha-Mikdash* de una manera muy estimada, i el *Bet Kodesh ha-Kodashim* (lugar de poner el *Aron ha-Kodesh*) de una manera ekstraordinarya.

(Otra ekspliksyon del pasuk 7 ה'גידה לי וכו' , i lo ke sigye en forma de dialogo entre el pueblo de Yisrael kon el Dyo Santo):

(7) Singor del mundo--dize el pueblo de Yisrael--denonsyame, amado de mi alma--komo me vas a pasentar, a giarme en este kativeryo entornado de muchos enemigos? I komo vamos a tener repozo a sostener el Djudaizmo kon tantas persekusyones? Porke sere komo una enbuelta indome kon los ojos tapados sovre los revanyos de tus kompanyeros! Sovre esto az tu por tu nombre el Santo, i poza tu Providensya sovre nozotros por no pedrer nuestra egzistensya *has ve-shalom*, sigun izites kon nozotros en Misrayim, mizmo ke no eramos meresyentes.

those of doves who do not lift up their eyes to any creature other than their mate, spouse-- *bat zug* בַּת זֶג . You, too, are not drawn to other gods; that is why your beauty and your good virtues make you loved."

הִנֵּךְ יְפֵה דֹדִי 1:16
קִוּוּ בְּתֵינוּ אֲרוֹמִים 1:17

(The people's answer): **You are** our holy and **beloved** God, **beautiful** and **caring**, whose bounties and mercies for us are many, to the point of even preparing **our bed**--our resting place like a **verdant tree**. **The beams** -- the habitations--**of our house** You have made them of **cedar wood**; and our **porches** where we take our walk, **of cypress wood**, an outstanding variety of pine. That is how You have built for us the Holy Temple and the Sanctuary in an admirable fashion and the Holy of Holies, (where the Holy Ark was placed) in an extraordinary way.

Another explanation of verse 7 הִגִּדְתָּ לִי וְכו' and what follows, in dialogue form between the people of Israel and God Most Holy:

(7) "Master of the world," says the people of Israel, "**inform me, my soul's beloved, how will You graze me**, to guide me in this captivity, surrounded as I am by many enemies? With so many persecutions, how shall we have the opportunity of maintaining Judaism? **Why should I be as one who is veiled, going about the flocks of Your companions** with my eyes covered? On account of this, act for the sake of Your holy name and place Your Providence over us, as You did with us in Egypt, even though we were not deserving, so that we shall not lose, God forbid, our existence."

(8) (El Singor del mundo): Tu, mi puevlo ermozo, si no saves ke manera va ser tu egzistensya en este estado, sal i mira a tus djenitores antiguos, ke manera se sotometian eyos ala veluntad de Dyo, i resivian muchos kastigeryos i apretos kon amor. I no te espantes por tu egzistensya, ke vendra tyempo onde pasentaras a tus kavretos mas ariva delas moradas delos pastores.

Kontinuasyon

(9) Kunto a loke dizes ke poze mi Providensya sovre ti komo ize en Misrayim, es verdad ke en loke eras en Misrayim, syendo mizmo kaji igual alos Misriyim--komo es la kavaya en la kuartregua--ke no eras entonses entera kumplida, kon todo te konsideri komo mi kompanyera i te kiti de akel negro estado. Pero entonses, (10) eran adornadas tus keshadas kon frenos, i tu garganta kon restas. Tuvites entonses dos grandes ovras ke por eyos meresites todo bueno. Prima, ke te sotometites enteramente a mi veluntad, komo uno ke tyene freno en sus keshadas, ke no se menea por ninguna parte, i kon un pedaso de masa sin leydar salites del Edjipto kon mujeres i kriaturas sin saver onde ir i onde venir, solamente por ovedeser mi komando por boka del Pastor *Neeman* (Moshe Rabbenu *alay ha-shalom*) sigun dize el *navi* וברתי לך חסד נצורִיךְ אהות כלולותיךְ לבתךְ אחרי במדבר בארץ לא זרועה. I sigunda, ke resivites el yugo de mi Ley i de mis komandos kon mucha kerensya i amor, komo akel ke adorna su garganta kon restas de pyedras presyozas i djoyas ermozos, no komo akel ke ovedese por fuersa. Pero agora mankas enteramente de estas buenas ovras. Sovre

esto (11) torna a kaminar derechamente kon mi, i te aremos unos frenos de oro kon pinturyas de plata, i kamina kon prenizmidad en mi Ley i mis misvot, ahora seras meresyente ke poze sovre ti mi Providensya komo antes.

(12) El puevlo de Yisrael--Sinyor del mundo es verdad ke entonses tuvimos estas buendades, ma dezgrasyadamente no kontinuo mucho tyempo. Ke ainda en loke el Rey esta en su reskovdo--ainda no se avia kumplido 40 dias ke resivimos la Ley de tu santa boka--ke nuestro almiskle ya perdyo su buen guezmo i izimos el *egel*. I kon todo esto (13) tu nos amostrates tus piadades i no kitates tu Providensya de nozotros komo el almiskle kuando esta byen atado ke no fuye su buen guezmo. I kontinuo tu Providensya estar adyentro de nozotros komo entre nuestros pechos. I mas izites kon nozotros ke nos perdonastes este pekado en pagandote de nozotros a grano a grano komo el razimo de *kofer* ke krese en las vinyas de En Gedi (14) ke dan fruto 7 vezes enel anyo, ke sus granikos son chikos, i no te vengates de nozotros de una, sigun era nuestro meresymento. I te apiadates de nozotros, komo akel rey ke se aravyo mucho sovre su ijo i djuro de echarle sovre el una pyedra muy grande, i ke apiadandose sovre el, ke si se la echava de una, era syerto ke se iba murir, la espedaso la pyedra en chikos pedasos i le fue echando a pedasiko a pedasiko. I dunke sigun entonses no meresiamos resivir estas buendades, i tu, por tus piadades las muchas, te apiadates sovre nozotros, ansi aora apiadate i poza tu Providensya sovre nos.

(15) El Sinyor del mundo--Tu, mi kompanyera, tu fuites ermozo, no

now you are entirely lacking of these good deeds. Therefore (11) return to walk righteously with me and **we shall make you golden bridles studded with silver**. Walk with integrity in my Law and my commandments, and you shall deserve that I place my Providence over you as before.

(12) The people of Israel: "Master of the world, it is true that then we possessed these good qualities, but unfortunately they did not last very long. Even **while the king was reclining**, while not even 40 days had passed since we received the Law from Your holy mouth, **our musk oil had already lost its good scent** and we made the [golden] calf. Nonetheless, (13) You showed us Your mercies and You did not remove Your Providence from us, **like musk oil** which is tightly capped and whose good fragrance cannot escape. Your Providence continued to stay in our midst as if **in our breasts**. Moreover, You forgave us this sin receiving atonement from us grain by grain like the **henna cluster which grows in the vineyards of Ein Gedi**. (14) They bear fruit seven times a year and their granules are small. And You did not take vengeance upon us all at once as we deserved. But You forgave us like that king who became very angry with his son and swore to throw a very large rock at him. Later he had mercy upon him because, if he were to throw it all at once, his son would certainly die. So he broke up the rock into small pieces and he threw a small piece at a time. Therefore, just as when we did not deserve to receive these bounties, You pitied us on account of Your many mercies, so now, too, have mercy upon us and place Your Providence over us."

(15) The Master of the world: "**You, my companion, you were**

tuvites tu entonses mucha culpa en este echo del *egel*. Fue el *erev rav* (la djente de otros pueblos ke se opegaron entonses ala salidura de Misrayim kon Yisrael), ke izo todo akel mal, i tus ojos - tus grandes - (ansi se yaman los grandes del *dar* לַצַּדִּיקִים) eran komo palombas ke no trokan sus konsorte. Ansi eyos no me trokaron kon otros dyozes, i sovre esto meresian ke pozara mi Providensya sovre eyos.

(16) El pueblo de Yisrael--Singor del mundo, no eramos entonses meresedores de ser giados por tu Providensya por nuestros *zehuyot*. Es tu ke eres ermozo - piadozo - i tambyen agradavle, ke mizmo la ora dela ravya, te afelagates kon la orasyon de nuestro Pastor *Neeman Moshe* Rabbenu *alav ha-shalom*, i te repintites de azernos el mal ke meresiamos. I fuimos mas venturozos, ke nuestros lechos fueron revedridos, nuestras mujeres eran revedridas en sus djudaizmo, no achetaron a ningun presyo tomar parte en esta ovra de *egel*. I mas (17) las vergas de nuestra kaza --la kaza de Yisrael--ke son nuestros Patriarkas los *Avot ha-Olam*, eran alarzes, su *zechut* mamparo entonses sovre nozotros i nuestros salones, los pilares de nuestro sostenimyento--nuestros giadores Moshe i Aharon--eran de *beroshim* --eran bastante fuertes por mamparar sovre sus ijos. I dunke, sigun entonses nozotros mezmios no meresiamos de ser apiadados, i tu nos apiadates, ansi aora apiadamos i poza tu Providensya sovre tu pueblo.

beautiful, you did not have then much blame in the matter of the golden calf. It was the mixed multitude (the people from other nations who joined Israel during the exodus from Egypt) who did all that evil. But **your eyes** -- your leaders (thus are called the great ones in each generation עֲנִי קֶעֶדֶת) **were like doves** which do not change their mate. Similarly they did not exchange me for other gods, and on account of this they deserved that I place my Providence over them."

(16) The people of Israel: "Master of the world, we were not worthy to be guided by Your Providence on account of our merits. **But You are beautiful, merciful**, and amenable, for even when in anger You let Yourself be appeased by the prayer of our Faithful Shepherd, Moses, our teacher, peace be upon him, and You repented from doing to us the ill we deserved. We were even more fortunate that **our couches were verdant**, our women were reinvigorated in their Judaism; they did not agree, under any circumstance, to take part in this deed of the golden calf. And what is more (17) **the beams of our house**--the house of Israel--who are our patriarchs, the eternal fathers, were **cedars**, their merit then protected us. And our **panels**, the pillars of our sustenance--our guides Moses and Aaron -- **were of cypress wood**--were strong enough to protect their children. Therefore, just as then we ourselves did not deserve to be pitied, yet You were merciful to us, so now, too, have mercy upon us and place Your Providence over Your people.

KAPITULO 2

אני חבצלת השרון 2:1

(El pueblo de Yisrael roga al Dyo ke sigun lo tuvo protejido antes sin mereserlo, ansi lo apiade i aora, aun ke no lo merese).

Es verdad--dize el pueblo de Yisrael--ke yo entonses kuando sali de Misrayim, era kumplida i buena, i resivi tu Ley santa kon mucha amor i kerensya, pero yo fui komo la alhavaka ke krese enel Sharon, lugar revegrido i de muchas aguas buenas, i komo la roza ke krese en los vages ke son yenos de agua ke sus ermozura i sus valor es todo tyempo ke estan dientro la agua. Pero en retirandolas dela agua, en vista se amurchan i se sekan i pyedren toda su valor. Ansi--dize el pueblo de Yisrael--todo tyempo ke estava kon mi el Pastor *Neeman* Moshe Rabbenu *alay ha-shalom*, di mis buenas golores i resivi sovre mi de ovedeser los komandos del Dyo i dishe: כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. Pero por un momento ke este pastor se alesho de onde mi, se amurcho i se seko mi vertu, i al punto nos trozyerrimos detras del *egel* i nos retirimos del komando del Dyo. I sovre todo esto, tu, Sinyor del mundo, no mirates entonses nuestros pekados i pozates tu Providensya sovre nozotros. Ansi tambyen az aora kon nozotros i protejanos kon tus piadades, aun ke no somos ainda pertenesyentes.

כשושנה בין החוחים 2:2

(Respuesta del Dyo Santo):

CHAPTER 2

2:1 אני הבצלת השרון

(The people of Israel ask God that just as He protected them earlier without their meriting it, so too He should have mercy on them now, even though they do not deserve it.)

The people of Israel say: "It is true that when I went forth from Egypt I was perfect and good, and I received Your Holy Law with great love and affection. But I **was** like **basil** which grows in the **Sharon**, a verdant place having many pure waters, and like the **rose** which grows in the water filled **valleys**. They keep their beauty and value as long as they are in the water, but when withdrawn from it, they wither and dry up and lose all their value." Thus say the people of Israel, "as long as the Faithful Shepherd Moses, our teacher, peace be upon him, was with me I gave forth my pleasant scents and I took upon myself to obey God's commandments, and I said כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (Exodus 24:7). But as soon as the Shepherd distanced himself from me, my virtue withered and dried up, and immediately we went astray after the golden calf and we abandoned God's commandment.

Inspite of all this, You, Master of the world, did not look at our sins then and You placed Your Providence upon us. Do similarly with us now and protect us with Your mercy even though we are not yet deserving."

2:2 כשושנה בן החוחים

(Reply of God Most Holy):

Aun ke es verdad lo ke dizes--dize el Todo Poderoso--ke muy poko fue loke turo tu buendad entonses, pero akel tyempo no era mucha tu culpa, syendo estuvites mucho tyempo mesklada kon los Edjipsyanos, i malgrado tu veluntad, te enbezates sus negros uzos i sus malas ovras, i sovre esto te era muy fasil de kontinuar en akeos uzos, i no meresias ser muy afeada, sigun no es de afear mucho akel luzyo i ermozo mansevo ke su padre le dyo mucha moneda i lo izo vendedor de perfumerias en una koleja dezonorada, ke si este ijo se va a kaminos negros, no se puede mucho akulparlo, syendo asemeja ala roza entre los espinos ke es emposivle ke no salga punchada i burakada. I sovre esto, no miri entonses tus pekados i te fui protejando todo akel tyempo. Lo kual aora ke no tyenes ninguna razon por no ovedeser mis komandos i kon todo esto kontinuas en tus negras ovras, no mereses ke te apiade i te eskafe de tus males.

2:3 כתפוח בעצי היער

(Vyendo el puevlo de Yisrael ke ainda no plazyo al Todo Poderoso de rekordarse de nozotros, bolta su kara a sus komblesas--sus enemigos--i dize):

No pensesh ke nozotros vyendo esta tadria i largura de kativeryo nos vamos a enfastyar i reveyar en nuestro Dyo i abandonar la fey de nuestros avuelos *has ve-shalom*. No, aun ke vimos ke el abrigo ke nos abrigamos en la solombra de nuestro Santo Dyo es oy muy poko konfronte el repozo i lo bueno ke tyenen nuestros enemigos, como la diferensya dela solombra del

"Even though what you say is true," says the Almighty, "that your goodness was short lived then, you were not entirely at fault because you spent a long time in association with the Egyptians, and against your will you learned their bad habits and their wicked deeds. That is why it was easy for you to persist in those bad habits. But you did not deserve to be blamed, just as one does not entirely blame a handsome and attractive young man whose father gave him a lot of money and made him a perfume vendor in a street of ill-repute. If this son goes astray, one cannot hold him entirely culpable, since he is **like a rose among the thorns** which, as it grows, must be pricked and ridden with holes. That is why I overlooked your sins and continued to protect you all during that time. Now, however, that you have no excuse to disobey my commandments, you are still continuing your evil deeds, you do not deserve that I should have mercy upon you and save you from your troubles."

כתפוח בעצי היער 2:3

(When the people of Israel sees that the Almighty did not yet find it pleasing to remember them, she turns to her companions, her enemies, and says):

Do not think that as we see this delay and extended captivity, we will become frustrated and rebel against our God, and abandon, God forbid, the faith of our ancestors. No, even though we see that the protection we enjoy today in the shade of our Holy God is very little compared to the well-being and the bounty our enemies have, nonetheless, I coveted and **preferred to sit in His shade** in the firm hope that I would not tarry to eat of **its fruit which is sweet to my palate**. (This is like the difference between

arbol de mansana (ke tyene mas de sol ke de solombra) o la solombra de resto de arboles ke son kuyertos de ramas, kon todo kovdisyi i preferi asentarme en su solombra, kon la esperansa byen sigura ke no tagrare a komer de su fruto ke es dulce a mi paladar. Loke no ay esta esperansa en los arboles de la shara ke son todos esteriles (*yabon*).

2:4 חב'אני אל בית היין

Kontinuasyon

I tambyen no vos pareska ke el Togo Poderozo ke nos esta deshando en este estado mizeravle es ke se enfastyo de nozotros i abandono su amistad definitivamente kon nos. No es ansi, aunke El nos izo traer ael lugar del vino - nos izo kotivar en un estado ke delas muchas angustyas paresemos komo borrachos de vino--kon todo, El levanta su pendon--su bandyera--sovre nos en sinyal de amor i nos reklama su puevlo--sus ijos.

2:5 סמכוני באש'שות

Kontinuasyon

Sovre esto no apezgesh vuestro yugo sovre nozotros, sostenedmos un poko kon ridomas. No nos desh a beber el vino de adefla puro i kon abundansa. Damoldo dyentro de ridomas. Sostenedmos kon mansanos - damos un poko de libertad por afloshar la borraches de vuestros yugos (komo la mansana ke aze afloshar la borraches del vino); porke entendedlo ke mi enfermidad --mi *hazindag*--es de su amor ke tyene kon nozotros, i es solamente por nuestra buendad ke nos esta kastigando: כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱחָב ה' יוֹכִיחַ וּכְאֵב

the shade of the apple tree--which has more sun than shade--and the shade of the rest of the trees which are covered with branches.) This yearning is not found among the trees of the forest, all of which are non-fruit bearing (*yatan*).

2:4 הִבִּיאֵנִי אֶל בֵּית חַיִּין

Continuation

Also, do not believe that the Almighty is leaving us in this pitiful situation because He is frustrated with us and has forever given up His love for us. This is not so. Even though He **brought us to the banquet room**--He made us prisoners in a situation where, because of our many afflictions, we seem drunk with wine--nonetheless, He lifts up **His banner**--His flag **over us** as a signal of **love** and He reclaims us as His people--His children.

2:5 סַמְכוּנִי בְּאַשִׁישׁוֹת

Continuation

Therefore, do not press your yoke over us. **Sustain us awhile with flagons [of wine]** Do not make us drink abundantly pure rose-bay wine. [Rather] give it to us in flagons. **Sustain us with apples**--give us some liberty to weaken the intoxication caused by your yoke (like the apple which weakens the intoxication of wine.) Please understand that **my illness**--my sickness--**is because of the love** He has with us, and it is only for our own good that He chastizes us and not, God forbid, because of His enmity against us: **כִּי אֶת אֲשֶׁר יֵאָחֵב ה' יוֹכִיחַ וְכִאֲבָב אֶת בֶּן יִרְצֶחַ** God chastizes

את בן [בין] ירצה . El Dyo kastiga a el ke ama komo el padre a el ijo ke kere mas byen--i no es por su inimizad kon nozotros *has ve-shalom*

2:6 שמאלי תחת לראשי

Kontinuasyon

Azed atansyon ke mizmo aora en este kativeryo no nos abandona por entero. I aunke su syedra mete debasho nuestra kavesa, tenemos muchos obstakolos debasho de nuestra kavesa ke no puedemos repozar. Pero kon su derecha me abraza, aze kon nozotros unas maravias afuera de la natura ke no nos desha ser abandonados por entero.

2:7 השבעתי אתכם בנות ירושלים

(El Todo Poderoso, aun ke ainda no envelunto de pozar su Providensya kon su puevlo, i eskaparlo de sus males, kon todo, akavida alos enemigos de Yisrael ke no persigyan ni agan mal a su puevlo).

Vos akondjuro ijas de Yerushalayim (ansi son entitolados los *ummat ha-alam* en boka de los profetas, konporte el puevlo de Yisrael ke es entitolado en nombre de *banim*)--dize el Dyo Santo--ke seash komo los korsos o syervos del kampo si kon vuestras persekusyones i males ke aresh a mi puevlo, me aresh forsar i aresh despertar a el amor ke yo tengo kon el antes de su tyempo, asta ke envelunte eya mizma--la kompanya de Yisrael--i sea pertenesyente a ser protejada de mi parte.

whom He loves like a father chastizes his most beloved son" (Proverbs 3:12).

שְׁמַאֲלִי תַחַת לְרַאשִׁי 2:6

Continuation

Be aware, even now in this captivity, He has not abandoned us forever. Even though He puts **His left hand under our head**, we cannot rest because we have many troubles over our heads. But **He embraces me with His right arm**--He does for us miracles beyond nature, so that He does not forsake us forever.

הַשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם 2:7

(Even though the Almighty does not yet desire to place His Providence over His people and save them from their troubles, nonetheless, He warns Israel's enemies not to persecute or to harm His people.)

"**I adjure you daughters of Jerusalem,**" (the nations of the world are so designated by the prophets as against the people of Israel which is designated by the name בְּנוֹת sons) says the Holy God, "may you be like the **gazelles or hinds of the field**; otherwise by your persecutions and troubles which you will inflict on my people, you will force me to **arouse the love** that I have for them before its time--**until she please**, she herself--the people of Israel--and she deserve to be protected by me."

קול דודי חנה זה בא 2:8

(Kontinuasyon del pueblo de Yisrael kon sus enemigos)

No pensesh--dize el pueblo de Yisrael a sus enemigos--ke donde vos akondjura ansi el Dyo Poderozo, es ke no tyene ainda la entisyon de kudyar sovre nozotros, i kere desharnos ansi lungo tyempo. No es ansi, la boz de mi kerido retinje en mis orejas komo ke esta vinyendo. Basta solamente ke nozotros enderechemos nuestros kaminos, ke nada no le empide a El. El salta sovre las montanyas, i traversa las kuestas.

דומה דודי לצבי 2:9

Kontinuasyon

El--mi kerido--asemeja a el korso o al chikito delos syervos ke korre kon mucha presteza, ansi El puede azer su veluntad kon mucha presteza sin ke nada lo enpida. I mezmo aora ke nos topamos leshos de su proteksyon, El kudya sovre nozotros en sekreto. I en la ora ke no se pensa, aze ver su amistad kon nozotros. El aze atansyon por las ventanas, i se aze ver por las reshas.

ענה דודי ואמר לי 2:10

(El pueblo de Yisrael entyende loke se burlan de el sus enemigos, dizyendo: una ves ke sigun vuestro dizir, vuestro Dyo vos ama i kudya sovre vozotros, ken lo enpide a no protejervos i eskapervos de vuestros males? Sovre esto les responde la kompanya de Yisrael):

קול דודי חנה זה בא 2:8

(Continuation of the conversation of the people of Israel with their enemies):

"Do not think," says the people of Israel to their enemies, "that if the Almighty God adjures you, it is because He does not yet have any intention of taking care of us and wants to leave us like this for a long time. That is not so. **The voice of my beloved** resonates in my ears as if **He were coming**. It is enough for us to straighten our ways, for nothing holds Him back; **He leaps over mountains and skips over hills**.

דומה דודי לצבי 2:9

My beloved, He **resembles the gazelle or the young hart** which runs swiftly, thus He can do His will very swiftly without any impediment. Even now, when we are far from His protection, He watches over us in secret and unexpectedly shows His love for us. **He looks in through the windows and peers through the lattice**.

ענה דודי ואמר לי 2:10

(The people of Israel understood why their enemies mock them, saying. "Since you claim that your God loves you and protects you, who keeps Him from not protecting you and saving you from your troubles? Thereupon, the people of Israel replies):

Es djuntamente sovre esta demanda ke mi kerido me respondyo i me disho:
 Alevanta mi kompanyera, mi ermoza, i vate a ti. Es de ti lo ke depende
 todo. Aparejate, enderecha tus ovras i veras komo yo te protejo i te
 eskapo de todos tus males.

2:11 כִּי הִנֵּה חֲסִתּוֹ עָבַר

Kontinuasyon

I veras ke el invyerno--los dias eskuros komo el puro invyerno--ya paso.
 La luvya--los dias de angustya i de tingevla komo los dias ennuvlagos--ya
 troko su forma i no egziste mas.

2:12 הַנְּצִנִּים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ

Kontinuasyon

I no solamente no vas a ver mas estos dias eskuros, ma al kontraryo vas a
 ver unos tyempos klaros i ermozos komo la prima vera ke los ermoyos
 aparesen en la tyerra. I ke la ora del kante delos pasharos arivo, i la boz
 del tortolo se aze sentir en nuestro pais.

2:13 הַתָּאנָה חֲנֻמָּה פְּנִיָּה

(El Todo Poderozo aze enkorajar a su puevlo)

Tu, mi kompanyera, mi ermoza, dize el Dyo Santo ala kompanya de
 Yisrael--no penses ke te es muy difisil sakudirte de tu inyoranasa i
 enderechar tus kaminos. Ya tyenes los medyos por puerder azerlo. Ek, la

It is precisely regarding this question that **my beloved answered and said to me: "Arise my companion, my fair one, come away!"**

Everything depends on you, prepare yourself and set right your deeds, then you will see how I will protect you and help you in all of your troubles.

2:11 כִּי הִנֵּה הִסְתּוּ עֲבָר

Continuation

Then you shall see that **the winter** --the dark days like the deep winter-- **is past**. **The rains** --the oppressive and dark days like the cloudy days-- **have changed and are gone.**

2:12 הַנְּצִנִּים נִרְאוּ בָאָרֶץ

Continuation

Then not only shall you no longer see these dark days, but just the opposite--you shall see clear and beautiful days like spring when **blossoms appear on earth, and the time for the birds to sing has come and the voice of the turtledove is heard in our land.**

2:13 הֲתֵאֵנָה חֲנֻמָּה פְּגִיָּה

(The Almighty encourages His people) "You, my companion, my fair one," says the Holy God to the people of Israel, "do not think that it is too difficult for you to shake-off your ignorance and set right your ways. You already have the means to be able to do so. Behold, **the fig tree is**

igera ya espunto sus igos, i las parras espuntaron sus uvas i dyeron sus buen guezmo. Ya se topan entre tu puevlo personas sayyas i kumplidas i buenas (el puevlo de Yisrael se eshemplo ala igera i ala vinya כבכורה כרם ה' צבאות וכו' בתאנה בראשית, כרם ה' צבאות וכו') ke kon sus buenos doktrinos pueden ser kapavles de azer enderechar vuestros kaminos i azervos tornar en *teshuva* I aora alevanta mi kompanjera, mi ermoza, i vate a ti.

יונת' בחנוי' הסלע 2:14

Kontinuasyon

De mas, te digo mi kerida komo la palomba - dize el Dyo Santo a su puevlo--ke si aunke te topas aora en estrechura dyentro los reskisyos--burakos--de la pinya, no te dezesperes, no kites la feuzya de mi. Pensate komo ke estas en el eskondedijo de los eskalones ke es muy fasil por toparte en vista en la punta dela eskalera. Por tanto tu kale ke agas tu dover. Azme ver tu vista, vere ke la forma divina-- *selem Elokim*--ke te di si lo tyenes en tus karas. I alora azme oir tu boz de rogativa i te sintire, ke loke me es tu boz sovroza, i bushko kumplir tus demandas es kuando veo tu vista ermoza, ke tu forma--tu sinyal--del Judaizmo la tyenes limpya i klara.

Ay ken deklara este pasuk en este mezmo senso ke vinimos de dizir, *be-dereh remez*. I es ke el aotor de este shir kijo ser *romez* de pasada a ke no nos vayamos detras dela idea yerrada de algunos de nuestros korelidjyonaryos, ke vyendo las persekusyones i los males ke estan

covered with fig buds, the vines with grape blossoms give off their fragrance. There are amongst your people knowledgeable, well-informed and good individuals who by their good education are capable of setting right your ways and making you return in *teshuvah*. (The people of Israel are compared to the fig tree and the grapevine--כבכורה בתאנה--' **arise my companion, my fair one, and come away.**"

יונתי בחגוי הסלע 2:14

Continuation

"Furthermore, I tell you my beloved who is like **a dove**," says the Holy God to his people, "that even though now you find yourselves in narrow straits **in the clefts--holes--of the rock**, do not despair, do not lose your faith in me. Pretend you are in the **hiding places of the stairs**, for it is very easy to find yourself at the top of the stairs. Nonetheless, you must still do your duty. **Let me see your countenance**, let me see if the Divine image--צלם אלקים--which I gave you is on your face. And then **let me hear your voice** of prayer and let me listen to you, **for your voice is sweet to me**, and I try to fulfill your requests when I see your **comely countenance**, because your shape--your mark--of Judaism is clean and clear."

There are those who explain this verse symbolically in the same manner we have just mentioned. The author of this poem wanted to make a passing reference to the need for us not to follow the wrong ideas of some of our coreligionists who, when they see the persecutions and the evils which our

somportando nuestros ermanos en algunas partes dela Evropa, i pretendyendo ke todo esto depende dela pezgodumbre de nuestros uzos i de nuestro kulto ke nos desparte tanto delos uzos de nuestros kontraryos, se imajinan de remedyar este negro estado kon asemejarnos a eyos en abandonando nuestros uzos sagrados, i en dando de pasada sovre muchas enkomendansas de nuestra santa relidjyon. I pensan ke de esta manera se tyene ke alivyanar el yugo pezgado i los males de nuestro puevlo. Pero devemos saver ke esto es una idea muy yerrada, no es de esta manera ke nuestro puevlo tyene la esperanza de ser delivrado (eskapado) de sus onsyas. Es djuntamente al kontraryo. Es en azyendo la veluntad del Kriador i konformandomos a todos sus komandos ke tenemos la esperanza ke se va apiadar de nozotros i va eskaparnos de todas nuestras angustyas. No es en azyendo kontra su veluntad i su Ley santa. I djuntamente a este sujeto trae un eshemplo el "Talmud", de unos pishkados ke estando en la mar i vyendo ke vinian personas por peshkarlos, se ivan fuyendo i eskondyendo mas adyentro. En la oria de la mar se topava la rapoza. Vyendo alos pishkados ke estan fuyendo i eskondyendosen en el fondo dela mar, les propoza de salirsen dela mar i de adjuntarsen a eya i bivar en djuntos. "O, dezmeoyada" --le responden los pishkados-- "tu no eres un entelijente animal, ma ke un torpe. Si enel lugar onde es nuestra bivyenda i nuestro abrigo, ainda nos estamos espantando, komo seria nuestra suerte si salimos de aki i nos vamos onde no puedemos bivar ni un momento?"

Es ansi loke nozotros keremos dizir. Si en estando enel Djudaizmo i solamente por algunas syertas mankuras i negras ovras ke tenemos, estamos sonportando tantos males, komo seria nuestra sorte si abandonamos enteramente los komandos de nuestra relidjyon? I sovre este

brethren in parts of Europe are bearing, assume that it all depends on the stringency of our customs and our religion which set us apart from the customs of our opponents. They presume to remedy this bad situation through assimilation, thereby abandoning our sacred customs and slackening many commandments of our sacred religion. They think that in this way the heavy yoke and troubles of our people will be lightened. But we must realize that this is the wrong method; it is not in this fashion that our people can hope to be liberated (*eskapado*-saved) from their oppression. It is just the opposite. It is by doing the will of the Creator and conforming to all His commandments that we can hope that He will have mercy upon us and save us from all our oppressions, and not by acting against His will and His holy law. It is precisely in this context that the Talmud brings the example of some fish that were in the sea who, upon seeing people approaching to catch them, escaped and hid in the depths. On the seashore was a fox. When it saw the fish escape and hide in the depths of the sea, it offered to take them out of the sea and to live together in mutual company. "Oh, brainless creature!" the fish answered. "You are not a smart animal, but rather a fool. If in our habitat and shelter we are still afraid, what would be our fate, were we to get out of here to a place where we cannot survive even for a moment?" (Berakhot 61b).

We wish to say similarly: If, while remaining within Judaism, we are still enduring so many troubles simply because of some shortcomings and certain evil deeds we perform, what would be our fate were we to abandon entirely the commandments of our religion? In the same manner a certain preacher

mezmo senso eksplika uno de los sinyores *darshanim* el pasuk. (Devarim 28 [20!]) והיית ממשש בצחרים כאשר ימשש העור באפלה ולא תצליח את דרכיך והיית אך עצוק ורצוק כל הימים.

Esto es un doktrino del Pastor *Neeman* Moshe Rabbenu *alay ha-shalom* ke todo tyempo ke por nuestros pekados nos topamos en kativeryo, sin ningun abrigo i proteksyon, ke no nos sonbaygamos detras dela vista de nuestros ojos, de bushkar a remedyar nuestros males kon abandonar los uzos sagrados de nuestro kulto i asemejarnos a nuestros adversaryos por serles agradayles, por tener reposo i gozar de visyos de este mundo. Ke si azemos ansi toda nuestra pena sera inutil (en baldes) i sera nuestra suerte komo el syego ke apalpa en la tingevla, ke toda su pena es en baldes, syendo en la tingevla, no ay ken lo atine i lo apiade. I nunca podemos prosperar en este kamino ke, aunke ala aparensya parese aver kon esto un poko de resfolgo, ma ala fin del konto es djusto al kontraryo. I en lugar de obtener de nuestros enemigos sus favor en paga de nuestra asimilasyon (asemejansa) a sus uzos, nos aborresen mas mucho i bushkan alesharsen de nozotros i eksterminarnos kon mucha inimistad, sigun lo estamos vyendo en muchas partes dela Evropa. I esto es loke termina el dito pasuk והיית אך עצוק ורצוק כל הימים.

El remedyo solamente es de bushkar a konservar los uzos puros i las doktrinas de nuestra santa relidjyon. I ovedeser a komando del Dyo i rogarle ke se apiade de nozotros i nos eskape de nuestros males, i tener la feuzya en las palavras de el profeta ke dize אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחושך ה' אור לי (Miha 7).

explains this verse וְהָיָה מִמֶּשֶׁשׁ בַּצָּהָרִים כְּאִשֶּׁר יִמְשָׁשׁ הָעוֹר בְּאִפְלָה וְלֹא (Deuteronomy 28:29 [20!]). This is the teaching of the Faithful Shepherd Moses, our teacher, peace be upon him. While we find ourselves in captivity because of our sins, with no shelter or protection, we should not allow ourselves to be seduced by the sight of our eyes, into trying to solve our problems by abandoning the sacred customs of our religion and by emulating our adversaries in order to please them, have tranquility, and enjoy the delights of this world. If we do this, all our effort is futile (*en balades*--in vain) and our fate is like a blind person groping in the dark. Since he is in the dark, no one can distinguish him nor have mercy on him, all his effort is in vain. We can never prosper on this path, for even though outwardly there seems to be some relief, ultimately the exact opposite takes place. Rather than gain the favor of our enemies in return for assimilating (*asemejansa*) to their habits, they hate us more and try to distance themselves from us, and with much hate they try to exterminate us as witnessed in many parts of Europe. This is the meaning of the end of the verse וְהָיָה אִךְ עֲשׂוֹק וְרָצוֹן כָּל הַיָּמִים. The only solution is to try to keep the true customs and the teachings of our holy religion, and to obey God's command and pray for His forgiveness that He may save us from our troubles, and to have faith in the words of the prophet who says (Micah 7:8) אֵל תִּשְׁמַח אֹיְבֵי לִי כִּי נִפְלֵתִי קִמְתִּי כִּי אֲשָׁב בַּחוּשׁךְ ה' אֹר לִי.

Aora esto es loke kijo azer aluzyon Shelomo *ha-Meleh alav ha-shalom* en este pasuk 'וַיֹּאמֶר בַּחֲגוּי' הַסֵּלַע וְכוּ'. Dize el Todo Poderoso a su pueblo Yisrael: Si te topas en el kativeryo i estrechura adyentro los reskesyos dela pinya i debasho los eskalones, no penses de salvarte de tus angustyas kon abandonar tu relidjyon i asemejarte a tus enemigos. Es djuntamente al kontraryo ke debes azer. Tu azme ver tu vista, vere tu kara limpya ke no la ensuzyates kon tus negros uzos. Azme alora oir tu boz, tus rogativas i tefillot, i seras respondido i apiadado, ke loke es tu boz savroza es kuando tu vista es ermoza.

2:15 אַחַז לֹא שׁוֹעֵלִים

(Respuesta del pueblo de Yisrael):

Es verdad--dize el pueblo de Yisrael--tenemos en nozotros personas savvyas i djustas, ke kon sus doktrinos i consejos nos es fasil de tornar en *teshuva* i repintirnos de nuestros negros uzos. Pero se enramaron en nozotros unas rapozikas chikas ke danyan las vinyas i sovre todo una vinya ke sus frutos son chikos. Tenemos muchos enemigos agudos ke nos estan azyendo dezviar de el kamino derecho de ovedeser el komando de nuestra relidjyon, i nos estamos sonbayendo detras de sus consejos. I alora, ke manera puedemos tener la esperansa ke el Dyo Santo se va apiadar de nozotros?

2:16 דודי לי ואני לו הרועה בשושנים

Kontinuasyon

Porke, esto ke mi kerigo es favoravle a mi, es kuando i yo so ovedesyente a

Now, that is what King Solomon, peace be upon him, alludes to in this verse: "וְנָתַתִּי בַּחֲגוּרֵי הַסֵּלַע וּבִין" (The Almighty says to his people Israel: "If you find yourself in captivity and in narrow straits, in **the clefts of the rock and under the cliffs**, do not think of saving yourself from your problems by abandoning your religion and assimilating to your enemies. You must do exactly the opposite. **Let me see your countenance**, let me see that you have not soiled your clean face with your evil customs. **Let me hear your voice**, your petitions and prayers, then you shall be answered and forgiven, for **your voice is sweet and your countenance is comely**."

2:15 אחוזו לנו שועלים

(The answer of the people of Israel):

"It is true," say the people of Israel, "there are amongst us knowledgeable and just people. With their teachings and advice it is easy for us to return in *teshuva* and repent from our evil customs. But some **little foxes that spoil the vineyards** and above all, a vineyard with small fruits, are entangled amongst us. We have many sharp enemies who are diverting us from the right path in the observance of the commandments of our religion, and we are being lured by their advice. And so, how can we hope that God Most Holy will have mercy on us?"

2:16 דודי לי ואני לו הרועה בשושנים

Continuation

Because **my beloved finds favor with me** only when I obey His

sus komandos. I kuando el se pasea en las rozas ke ve nuestras manyas ermozas komo las rozas, no kuando dezgrasyadamente estamos ennegresidos kon nuestros negros kaminos.

ער שיפוח היום ונסו הצללים 2:17

Kontinuasyon

Sovre esto, rogo mi kerido, ke antes ke se ago muy tadre, antes ke se asople el dia i se fuygan las solombras del dia, antes ke nos araigemos por entero en las ideas i los uzos negros, rodea mi kerido--asemejate a el korso o a el chikito delos syervos ke kaminan kon presteza--sovre las montanyas esparzidas, rekoje este espartimyento de entre ti a nozotros, i auna nuestros korasones por azer tu veluntad i poza tu Providensya sovre nozotros.

Otra eksplikasyon en este kapitolo

אני חבצלת השרון 2:1

(El puevlo de Yisrael keryendo atirar la amor del Togo Poderozo sovre el, toma rekontar sus buenas ovras de eya mezma komo keryendo dizir ke merese ser tomada en piadad de su parte.)

Yo--dize el puevlo de Yisrael--asemejo ala alhavaka (una flor ke tyene un guezmo ekselente) del "Sharon" (un lugar grosu i visyozo), i ala roza delos vages ke sus colores i sus ermozura son ekstraordinaryos. Ansi mis virtudes i mis buenas ovras son muy estimadas, ke syempre ago todo lo

commandments, and when He strolls amongst the roses, He sees that our customs are as beautiful as **the roses**, but not when unfortunately we are darkened by our evil ways.

עד שיפוח היום ונסו הצללים 2:17

Continuation

That is why, I pray my beloved before it is too late, **before the day blows and the shadows of the day flee**, before we are permanently rooted in evil ideas and ways, **turn around my beloved--emulate the gazelle or the young stag** which walk swiftly **on the scattered hills**. Bring us together from this estrangement between us and unite our hearts to do Your will, then place Your Providence over us.

Another explanation of this chapter

אני חבצלת השרון 2:1

(Wishing to attract the Almighty's love upon themselves, the people of Israel begin to recount their own good deeds, as if wishing to say that they deserve to be shown compassion by Him.)

"I," says the people of Israel, "**resemble the basil** (an excellent smelling flower) **of Sharon** (a large and delightful place), and **the rose of the valleys** whose scent and beauty are extraordinary. Thus my virtues and my good deeds are very valuable, because I always do everything possible to

posible por azer tus komandos.

2:2 בשושנה בין החוחים

(Respuesta del Dyo Santo)

Tu mi querida kompanyera--dize el Dyo Santo--es verdad ke tyenes buenas vertudes i keres azer mis komandos, ma pensate ke estas entre tus enemigos--tus sombayedores--komo la roza entre los espinos ke debes kudyar mucho por no desharte sonbayer detras de sus consejos, i ke no pyedras tu valor como la roza kuando esta yena de punchones.

2:3 כתפוח בעצי היצר

(Avla del pueblo de Yisrael)

Komo la valor del arbol de mansana entre los arboles esteriles (ke no dan fruto, *yaban*) ansi es konsiderado en mis ojos la kreensa enel uniko Dyo i el ovedesimyento ke yo ovedesko alos komandos de su relidjyon enfrente resto de kreensas. Kovdisyi asentarme basho la solombra del mansanal aun ke es muy poka, kon la esperansa de komer su fruto--la mansana--ke es dulce a mi paladar. Ansi me kontento--dize el pueblo de Yisrael--estar soto la solombra de nuestro Santo Dyo, aun ke por oras es muy poka--esta solombra--i esto somportando muchos males de mis enemigos los antisemitas, por estar firme en mi fey, kon la esperansa de komer de su fruto ke es dulce.

observe Your commandments."

כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחֻחוּתִים 2:2

The reply of the Holy God.

God Most Holy says, "It is true that you, my beloved companion, possess good virtues and desire to observe my commandments, but consider that you are amongst your enemies--those who lure you astray. **Like the rose among the thorns**, you must be careful not to allow yourself to be lured by their advice, and not to lose your value like the rose when it is punctured full of holes."

כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיֵּצֶר 2:3

(A speech by the people of Israel):

"**Like the value of the apple tree among non fruit bearing trees** (those that do not give fruit, *yaban*--wild) **so is**, in my view, the belief in the one God and my constant obedience to the commandments of His religion vis-à-vis other creeds. **I delighted to sit beneath the shade of the appletree**, even though it is very little, hoping to eat from **its fruit**--the apple--**which is sweet to my palate**. So am I content," says the people of Israel, "to be under the shade of our God, even though for the time being this shade is very little and I am enduring many hardships from my enemies, the anti-semites, to be strong in my faith, hoping to eat from its sweet fruit."

הביאני אל בית היין 2:4

Kontinuasyon

Rogo de mi kerido Dyo--dize el pueblo de Yisrael--ke me amostre su kerensya, i ke poze su Providensya (*hashgaha*) sovre mi a ojos de todo el mundo, agame traer al lugar del vino (ansi era un uzo antiguo ke keryendo alegrarsen dos amigos publikamente se asentavan en un lugar delos buenos bevrages i del vino). I en sinyal de amor ke levante sovre mi su pendon, ke sepan todo el mundo komo yo so su protejada i es a El ke yo apartengo.

סמכוני באשישות 2:5

(El pueblo de Yisrael avla kon sus kaveseras)--sus sinyores *hahamim*-- sus rijidores.

Sostenedme--dize el pueblo de Yisrael a sus rijidores--kon ridomas de vino. Enfortesedme kon mansanass (ke tyenen buen guezmo i retorna la alma). Bushkadme los medyos morales i materyales por pueđer sostenerme en este kativeryo i por pueđer tener la esperansa de ver tornar de nuevo la proteksyon del Dyo Santo sovre mi. Porke oy esto enferma (*hazina*) solamente por mi amor kon el Dyo i su relidjyon, i por no kerer azer kontra su veluntad.

שמאלו תחת לראשי 2:6

Kontinuasyon

Sovre esto, roged por mi al Dyo Santo ke meta su braso syedro debasho de mi kavesa, ke kudye sovre mi komo kudya por todos los pueblos sigun el

חביאני אל בית היין 2:4

I ask of my beloved God, says the people of Israel, to show me His affection by placing His Providence (ה/שגחה) over me before the whole world, and to **bring me to the place of wine** (it was an ancient custom for two friends who wished to rejoice publicly to sit in a place of good drinks and wine), and as a sign of **love, raise over me His banner** that all the world may know that I am under His protection, and that I belong to Him.

סמכוני באשישות 2:5

(The people of Israel speak with their leaders)--their sages--their rulers. **"Sustain me with with flagons of wine,"** say the people of Israel to their rulers. **"Strengthen me with apples** (which have a good scent and restore the soul.) Find for me the moral and material means to sustain myself in this captivity and to maintain the hope of witnessing again the return of God Most High's protection over me. **For today I am sick** only on account of **my love** for God and His religion, and because I desire not to go against His will."

שמאלו תחת לראשי 2:6

Continuation

Therefore, beseech God Most Holy **to place His left arm under my head** to watch over me like He watches over all the nations, according to the law

rijo dela natura. I sovre todo ke su derecha me abraze, ke me amostre
ovras maraviozas afuera la natura en sinyal de su amor.

2:7 השבעתי אתכם בנות ירושלים

(El pueblo de Yisrael keryendo el mizmo tomar koraje por pue^{der}
sostenerse en este kativeryo, avla entre si--entre sus myembros).
Akondjuro a vozotras ijas de Yerushalayim--a kada uno en partikolar-- ke
seash abandonados i depedridos sin protektor, komo las korsas o syervas
del kampo (sortes de alimanyas) si aresh unas ovras kontra su veluntad de
natura a azer aborreser i anular nuestro amor kon el Dyo Santo. O la
kontra, si aresh remenear ala amor por fuersa, asta ke envelunta i venga de
suyo la ora de ser eskapados de nuestras angustyas.

2:8 קול דודי הנה זה בא

Kontinuasyon

No pensesh mis ijas ke esto es muy leshano. No. Tengo la esperansa ke
este dia no tadrara. I ek la boz de mi kerido ke esta vinyendo saltando
sovre las montanyas, traversando las kostas (ovas). Basta solamente ke
seamos pertenesyentes, ke de resto le es muy fasil por aserkarse de
nozotros.

2:9 דומה דודי לצבי

Kontinuasyon

Mi kerido asemeja a el korso ke nunka durme (el korso tyene esta natura ke

of nature. Above all, **let His right arm embrace me**, let Him show me marvelous, deeds outside of nature as a sign of His love.

השבעת אתכם בנות ירושלים 2:7

(Wishing to encourage itself in order to survive in this captivity, the people of Israel speaks to itself--to its members) **I adjure you daughters of Jerusalem**, each of you in particular--that you will be abandoned and lost without a protector like the **gazelles or the hinds of the field**-- two types of animals, if you do any deeds against His will liable to make us hate God Most Holy and annul our love for Him. Or the opposite **if you arouse love** by force, **if your stir up love** by force **before He wills it** and before the moment for us to be redeemed from our anguishes arrives by itself.

קול דודי הנה זה בא 2:8

Continuation

Do not think my daughters that this is far off. No, I hope that this day shall not delay. **Hark, it is the voice of my beloved who is coming leaping over the mountains, crossing the plains.** If we could only be deserving! Then it would be very easy for Him to draw near to us.

דומה דודי לצבי 2:9

Continuation

My beloved is like a gazelle who never sleeps (the gazelle's nature is

mezmo kuando durme tyene el un ojo avyerto) o el chikito delos syervos ke es muy koryente en su kamino. El no esta leshos de nozotros, syempre esta detras de nuestra pared--loke nos aze separar de el a nozotros--el esta azyendo atansyon de las ventanas i parando myentes delas reshas kuando sera la ora ke seremos pertenesyentes para aserkarnos onde El.

ענה דודי ואמר לי 2:10

(La kompanya de Yisrael keryendo darse a entender ke todo tyempo ke se konporta de buena manera kon el Dyo, syempre se topa kontente; toma a rekontrar su biografia dezde ke empeso a ser pueblo i los pasajes ke pasaron sovre eyo).

En loke ainda estava enel kativeryo de Misrayim--dize el pueblo de Yisrael--ke mi kerido--el Dyo Santo--me mando a dizir kon boz alta i kon altigieza por mezo de Moshe i Aharon dizyendo: Alevantate mi kompanyera, mi ermoza, i vate detras de estos giadores, Moshe i Aharon.

כי הנה חסתי עבר 2:11

Kontinuasyon

Ke el invyerno ya paso, los dias de luvya pasaron i se fueron. Ya se fueron los dias onde no puede la persona menearse de su lugar, ya se kumpyo el termino de tu esklavedad.

such that even when it sleeps, it has one eye open), **or the young hart which is swift in its pace.** He is not far from us. **He is always behind our wall**--which separates us from Him. **He scrutinizes through the windows and peers through the lattice** to determine the time when we will deserve to draw near to Him.

2:10 צנה דודי ואמר לי

(Wishing to explain that as long as they behave well towards God, they are always satisfied, the people of Israel begin to recount its life story since its inception as a people and the experiences they had.)

"While I was still in captivity in Egypt," says the people of Israel, "**my beloved**, God Most Holy, **proclaimed to me** loudly and with pride through Moses and Aaron: **Arise, my companion, my fair one** and follow Moses and Aaron, your guides."

2:11 כי הנה חסתי עבר

Continuation

For now the winter is past, the days of rains are over and gone. The days when a person is confined to his abode are gone, the term of your servitude is over.

הנצנים נראו בארץ 2:12

Kontinuasyon

Las flores se vyeron en la tyera. Vino el tyempo dela prima-vera, donde los pasharos enpesan a chuchulear i kantar kon sus boz savroza, i la boz del tortolo (un pasharo de una boz muy dulce) ya se esta sintyendo por la parte de nuestra tyerra.

התאנה חנמה פניה 2:13

Kontinuasyon

La igera ya espunto sus chikos igos, i las parras sus chikas uvas ke dyeron un guezmo ekselente. Dunke tyenes pronto todos los medyos ke azen plazer al kaminante. Ansi tu, puevlo de Yisrael--me dize el Dyo Santo--vas a topar muchos plazer en tu viaje enel dezyerto, vas a ser akompanyada delos 2 pilares de fuego i de nube, vas a tener la magna i el pozo de agua ke no tengas menester de fatigarte por tus menesteres. I dunke alevantate mi kompanyera, mi ermoza, i vate kon eyos.

יונתי בחגוי הסלע 2:14

Kontinuasyon

Yo me fui alora detros de mis giadores--dize el puevlo de Yisrael--i mi kerido me disho. Yo no bushko nada de ti en paga de todas estas buendades ke yo te ago mas ke tu, mi palomba, ke no me trokas por otro - komo la palomba ke no troka a su-konsorte. Ai enel dezyerto en los reskesyos--burakos--dela pinya, en los eskondeijos de la eskalera--en

הנצנים נראו בארץ 2:12

The flowers have appeared on earth, springtime has come when the birds begin to whistle and sing with their sweet voices **and the voice of the turtledove** (a bird with a very sweet voice) **is heard in our part of the world.**

התאנה חנמה פניה 2:13

Continuation

The fig tree sprouted its tiny figs, and the vines their tiny grapes of fine fragrance. Therefore all the things pleasant to the traveller are ready for you. "Similarly you, people of Israel," God Most Holy says to me, "shall find many delights on your journey in the desert: you will be accompanied by two pillars of fire and cloud, you shall have manna and the well of water to keep you from growing tired looking after your needs. Therefore, **arise my companion, my fair one and go with them.**"

יונתי בחווי חסלע 2:14

Continuation

"Then I followed my guides," said the people of Israel, "and my beloved said to me--I want nothing from you in return for all these favors that I am doing for you, except that you, **my dove** shall not exchange me for another--like the dove which does not change its mate. Prepare and ready yourself to receive my Law there in the desert, **in the clefts--holes--of the rock in the covert of the cliff,** in the caves of Mt. Sinai. **Let me hear your**

los kavos del monte de Sinay--ai aprontate i aparejate a resivir mi Ley.
 Azme oir tu boz ke keres ovedeser a mis komandos, ke tu boz dicha es
 savroza i tu vista es ermoza. I yo no manki de azer ansi i me apronti kon
 mucha kerensya a resivir su Ley santa i dishe kon mucha amor כל
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע todo loke avlo el Dyo vamos azer i
 vamos a ovedeser.

אחוו לנו שועלים 2:15

Kontinuasyon

Pero, malorozamente--dize el puevlo de Yisrael--en medyo de esta alegria,
 nos se enramaron kon nozotros unas rapozas, unas rapozas, ke aunke son
 chikas son kapavles por danyar vinyas, i kuantto mas unas vinyas ke sus
 frutos son chikos. Ansi el *erev rav* djente ordinarya ke salyeron kon nos
 de Misrayim i se mesklaron kon nozotros, nos sombayeron i nos izyeron
 trazyerrar del kamino derecho i izimos el *egel* i muchas ovras kontra la
 veluntad del Dyo. Danyaron nuestra vinya--nuestra esperansa de ver fruto
 de nuestras ovras--en loke ainda estava kon sus chikos frutos ke no se
 avia arayigado byen el amor del Dyo en nuestro korason.

דודי לי ואני לו הרועה בשושנים 2:16

Kontinuasyon

I kon todo esto, mi kerido es a mi i yo a el, ni el abandono su amistad de mi
 por entero, ni yo abandoni mi amor en el por desharlo i irme detras de
 otros dyozes. I el se paseava por las rozas. Aunke se aravyo kon nozotros,
 el pozo su *Shehina*--su Providensya--en las rozas del puevlo, Moshe i

voice saying that you want to observe my commandments, **for your voice when uttered is sweet and your countenance comely.** I, too, did not fail to do so, and I prepared myself with much care to receive His holy Law and I said with great love, **א' כל הדברים אשר דבר ה' נעשה ונשמע** that the Lord shall say, we shall do and we shall obey" (Exodus 24:7).

2:15 אחוז לנו שועלים

Continuation

"However, unfortunately," says the people of Israel, "in the middle of all this joy, some **foxes became entangled with us; foxes which, even though small, are capable of damaging vineyards,** especially **vineyards with small fruit.** Similarly the mixed multitude of common people who came out with us from Egypt and mixed with us, lured us astray and caused us to deviate from the right path, so that we made the golden calf, and performed many acts against the will of God. They **damaged our vineyard**--our hope of seeing the fruit of our labors-- **while the fruit was still tiny**--when the love of God was not yet well-rooted in our heart."

2:16 דודי לי ואני לו הרועה בשושנים

Continuation

In spite of all this, **my beloved is mine and I am His.** He did not abandon His love for me forever, nor did I abandon my love for Him by leaving Him and following other gods. **He strolls through the roses.** Even though He got angry with us, He placed His *Shechina*--His Providence--amongst the

Aharon, i los 70 *zekenim*.

2:17 עַד שִׁפּוּחַ הַיּוֹם

Kontinuasyon

Antes ke se izyera tagre, i ke se asoplara el sol dela tyerra i se fuyeran las solombras, antes ke se arayigara en nozotros las ideas yerradas i la negra kondukta del *erev rav* ke yo me arepinti de mis negras ovras, i bushki afalagar a Dyo Santo por mano de nuestro Pastor *Neeman* Moshe Rabbenu *alay ha-shalom*, i le rogi dizyendo: repyentete de tu ravya. Rodea komo el korso o el chikito de los syervos ke korren kon presteza mesmo sovre las montanyas espartidas i nada no les enpide por saltar de un lugar a otro. Ansi no mires nuestros pekados ke azen espartir de entre ti a nozotros. I ven poza tu Providensya sovre nos.

Keridos lektores,

Aun ke la matyera i la forma de este livro, no es ke solamente el deklaró del *Shir ha-Shirim* i no mas, ma syendo el eskopo (*tahlit*) es--sigun dishimos en la *hakdama*--azer saver a nuestros onoravles lektores--los ke estan poko al koryente--algo kuantó de las kozas Djudias, i syendo ke entre nuestro lavoro fue menester de senyalar muchas vezes el echo del *egel* ke izyeron Yisrael enel dezyerto, me parese a propozito de avlar un poko mas ancho de esta kuestyon, kreendo ke no seria sin provecho si nuestros keridos lektores se azen una idea mas o menos de este echo. I es ke:

Muchos de nuestros savyos antiguos se azen un dover de bushkar a entender ke seria esta kuestyon de el *egel*? Eyos pensan--kon mucha razon--ke es

roses of His people--Moses and Aaron, and the seventy elders.

עַד שִׁפּוּחַ הַיּוֹם 2:17

Continuation

Before it was too late and before the **sun blew gently** off the earth, **and the shadows fled**, before the erroneous ideas and the bad behavior of the mixed multitude took root in us, I have already repented for my bad deeds, I tried to reassure God Most Holy through our Faithful Shepherd, Moses our teacher, peace be upon him, and prayed saying, "**Repent** from your wrath, **turn around like the gazelle or the young hart** that run swiftly even over the divided mountains and nothing hinders them from jumping from one place to another. Similarly, do not consider our sins which distance You from us, and come, place Your Providence upon us."

Dear Readers,

Even though the substance and form of this book is merely the exposition of the Song of Songs and nothing else, since, as we stated in the Introduction (*hakdama*) the overall scope (*tahlit*--purpose) is to teach our uninformed, honorable readers something about Jewish matters, it seemed appropriate to me to elaborate somewhat further on the subject of the golden calf made by Israel in the desert, which by necessity was alluded to many times in the course of our work, in the belief that this would be a beneficial effort if our dear readers had more or less some idea on this matter.

Many of our ancient sages consider it a duty to try to understand what this matter of the golden calf entailed. They believe with much reason --that it is incredible to say that the people of Israel accepted as a god the golden

una kosa enkreivle de dizir ke el puevlo de Yisrael, resivyeron por dyo a el bezero echo de sus propyas manos del oro de sus anyozme. Porke, komo es posible ke este puevlo entelijente *am haham ve-navon*, este puevlo ke ainda tyene en sus ojos las ovras maraviozas afuera la natura ke el Todo Poderoso izo kon eyos una detras de otra, i sovre todo la arazgadura dela mar, este puevlo ke ainda no ay 40 dias ke resivyeron la Ley en monte de Sinay kon una pompa ekstraordinarya, una kosa ke no se tyene sintido nunka, ke el Dyo Santo aga sentir su veluntad a 600 mil almas de puevlo kon una fuerza divina (*elohit*), komo es posivle ke esto todo sea olvidado en un momento, i ke eyos mizmos se kreen ke este bezero de oro, echo de sus manos, ke no avla, ni kamina, ni tyene ningun espirito de vidās, este bezero es el ke kito a Yisrael de Misrayim? I sovre todo es mucho de maraviar--si es ansi--komo acheto Aharon azer, el mezmo, este krimen tan fuerte, mizmo si lo matorian? Porke sigun nuestra Ley, la persona deve deshorse matar i no azer una de 3 *averot* ke son: *avoda zara* (servir a un seer kualunke, afuera del Dyo Santo) i *gilluy arayot* (azer ovras dezonestas) i *shefihut damim* (matar kualunke persona). I dunke si esta ovra del *egel* es sigun parese ke resivyeron por dyo a este seer, komo *Aharon kedosh A'* aze esto kon su mano?

I es a esta demanda tan seryoza ke bushkan responder nuestros saygos kada uno una manera. I la mas verdadera i ke aze aresentar el korason, es--sigun mi poka idea - la respuesta del ilustre saygo Ribbi Yeuda ha-Levi *alav ha-shalom* en su estimado livro *ha-Kuzari* (I:97). En este livro, en la konversasyon del *haver* kon el rey Kuzari, en loke el *haver* aze las

calf fashioned with their own hands from their gold bracelets. For how is it possible for this intelligent people *עם חכם ונבון* (Deuteronomy 4:6), this people before whose eyes are the miraculous deeds beyond nature which the Almighty performed for them one after another, and above all the splitting of the sea, this people for whom not even forty days have passed since they received the Law at Mt. Sinai with extraordinary pomp, an unheard of event whereby God Most Holy should make His will known to 600 thousand individual souls with a divine force (*אלהות*), how is it possible that all this could be forgotten in a moment and that they themselves could believe that this golden calf made with their hands--which does not talk, or walk, nor has any life-- that it is this calf which brought Israel out of Egypt? If this is so then what is more amazing is --how did Aaron himself agree to commit this severe crime, even if they would have killed him? For according to our Law a person must allow himself to be killed rather than commit one of the following three *עבירות* sins: *עבודה זרה* (worshiping any being other than God Most Holy), and *גילוי עריות* (committing dishonest deeds²), and *שפיכות דמים* (murdering anyone). Thus if the making of the golden calf is, as it appears, i.e., that they accepted this being as a god, how is it possible that Aaron, the holy one of the Lord, *אהרן קדוש ה'* (Psalm 106:16) did this with his hands?

It is this serious question that our sages tried to answer each in his own way. In my humble opinion the most truthful and satisfying is the answer of the illustrious sage Rabbi Yehuda ha-Levi, may peace be upon him, in his valued book *The Kuzari* *הכוזרי* (The Kuzari 1:92-96). In this book, during the conversation between the Rabbi and the king Kuzari, while the Rabbi praises the people of Israel, the king urges him not to forget the crime that

alavasyones del pueblo de Yisrael, le roga el rey de no olvidarse el krimen ke kometyeron este pueblo de azer un bezero i konsiderarlo por dyo, enos ke resivyeron la Ley, i le demanda si despues de esto, keda lugar por azer las alavasyones de este pueblo? El *haver*, kon su sensya remarkavle i kon la dulsor de sus avlas, aze konvenser al rey ke si aunke esto es un pekado grande relativamente ala valor del pueblo, ma no es un krimen enpardonavle sigun parese. El le aze saver ke el eskopo delos ke izyeron azer este bezero, no fue nunca kon la idea ke esto mizmo es un dyo, i ke este pedaso de oro es el ke kito a Yisrael de el Edjipto. No. Sus eskopo era solamente por tener un entremedaryo (*emsai*), porke la Providensya Divina (שפּע אלהי) pozara sovre eyos, mezo un kuerpo apalpavle. Ke savresh ke todos los pueblos de entonses, mizmo los ke konosian a Dyo, pensavan ke para ke poze sovre las personas la Providensya Divina, era menester ke uvjera entre eyos apropiado un kuerpo apalpavle *geshem* ke en el poze el espiritualizmo divino (רוחניות אלהי) i de el ke lo resivan el pueblo. De esta manera pensavan tambyen algunos de entre el pueblo de Yisrael ke loke pozava en eyos el espirito divino (שפּע אלהי) era mezo un kuerpo apalpavle, sea mezo de Moshe el mezmo o mezo de otra koza. Sigun kreemos oy nozotros mezmios ke el espirito divino poza prensipalmente en los lugares santos komo las *kehillot* i los *bate midrashot*. I sigun vamos a dizir mas despues, i kuando suvgo Moshe entonses al Monte de Sinay por traerles las tavlas dela Ley, pensaron ke es sovre estas tavlas ke tyene ke pozar el espirito divino. I vyendo la todria de Moshe--syendo el no les fikso el tyempo ke iba venir--i no savyendo ke fue de el, ahora uvo diferentes ideas entre el pueblo, i uvo entre eyos personas ke pensaron ke era absolutamente menester de tener apropiado un kuerpo apalpavle para ke en el apozara la divinidad i servir al Dyo mezo este kuerpo, sin ke

this people committed in making a golden calf and considering it as a god, just as they were receiving the Law, and [the king] asks if after all this, there is still room to really praise this people? With his remarkable knowledge and the sweetness of his words, the Rabbi convinces the king that even though this is a grave sin, relative to the position of this people, still it is not as unforgivable a sin as it seems. He explains to him that the purpose of those who made this golden calf was never meant to be that this was a god, nor that this piece of gold brought Israel out of Egypt. No, their intent was only to have an intermediary 'אמצע' so that the Divine Providence 'שפע אלה' would dwell over them through a tangible body. You should know that all the peoples then, even those who knew God, believed that in order for Him to place his Divine Providence over people, it was necessary for a tangible body 'גשם' to be set aside amongst them, with the Divine Spirit (sic. 'רוחניות אלה') in it and through which the people would receive Him. Some among the people of Israel thought likewise, that it was through a tangible body that the Divine Spirit ('שפע אלה') dwelt among them, whether it be through Moses himself or by means of some other thing, just as we ourselves believe today that the Divine Spirit dwells primarily in holy places like Synagogues 'קהלות' and Houses of Study 'בתי מדרשו'. And as we shall mention later, when Moses then went up Mt. Sinai to bring them the Tablets of the Law, they thought that the Divine Spirit would dwell over these tablets. But when they saw Moses' delay--since he did not determine the time of his return--and not knowing what happened to him, there were then different ideas amongst the people. Some amongst them thought it absolutely necessary to set aside a tangible body for the godhead to dwell upon, so as to serve God through this body, even though not denying that it is

todavia van a renegar ke es al Dyo Santo ke kale servir i no a este kuerpo.
 I es sovre esto ke se rekojen onde Aharon i le dizen ke les ago un kuerpo
 semejante kon esta intisyon. Aharon, despues de penar mucho i echarlos de
 un dia a otro, puede ser se arepintiran de esta idea, i vyendo ke no uvo
 remedyo i ke puedian kometer un krimen mas grande, ke lo matavan
 pudeser, aksepto a mal de pezar azer sus demandas, syendo ala fin del
 konto no es servir *avoda zara*, i demando ke trucheran el oro delas djoyas
 de sus mujeres, lo ke es un poko difisil (*yuch*) pensando ke entremyentes
 va arivar Moshe i se arepyenten de esta idea. Eyos kon el dezero de obtener
 sus demandas, no asperaron [esperaron!] a el oro de sus mujeres i dyeron
 eyos mezmos el oro menesterozo i se izo el *egel*. El puevlo ordinario ke
 avia entre eyos, el *erev rav*--i ke seguramente se topava en eyos algunos
 ke se embabukavan en la sensya de astrolojia (una sensya falsa ke sus
 sayos pretenden ke las planetas i las estrejas tyenen poder en sus mano
 de rijir alguna koza en este mundo) sin pensar a ver la valor de este kuerpo
 de oro, disheron al puevlo de Yisrael, אלה אלהיך ישראל אשר העלוך,
 מֵאֵרֶץ מִצְרַיִם, kijendo dizir ke kon la fuerza dela estrea ke es de esta
 forma *shar* es loke izo Moshe todas sus maravias, i no es kon la fuerza
 del Todo Poderozo. I es esta djente basha solamente ke niyegaron enel Dyo,
 i meresyeron ser todos matados. Pero el resto, todo el puevlo de Yisrael no
 tuyeron nunka la idea de niyegar el Dyo Poderozo i sus pekado fue
 solamente en estos dos puntos:

Primo ke eyos izyeron una forma, loke les fue defendido no azer ninguna
 forma, sigun los enkomendo en los *Aseret ha-Dibberot*: לא תעשה לך
 פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל וכו'. I sigundo, ke no tenian el dirito
 de atribuir una divindad a una koza echa de sus manos sin orden del Dyo. I

God Most Holy who must be served and not this body. And that is why they gather around Aaron and they request to make for them such a being in line with this intention. After working hard and stalling for several days in the hope that they would reconsider this idea, and when he saw that there was no alternative and that they could commit an even greater crime by even perhaps killing him, Aaron accepted their insistent demands, since in the final analysis this was not idol-worship *עבודת זרע*. Then he asked that they bring the gold of their wives' jewelry, a difficult thing (*yuch*) to do for them because he thought that in the meantime Moses would arrive and they would give up on the idea. In their desire to have their request fulfilled they did not wait for their wives' gold, rather they themselves gave the necessary gold and so the golden calf was made.³ The common people, the mixed multitude, who were amongst them certainly included some who were engrossed in the science of astrology (a false science for its scientists maintain that the planets and the stars have the power to rule over certain things in the world), and who, without considering the value of this golden object, said to the people of Israel: *"אלה אלהיך ישראל אשר"* *העלוך מארץ מצרים* (Exodus 32:4). Meaning that Moses performed all of his miracles by the power of the constellation in the form of a bull *שור* and not by the Almighty's power. Thus it was only these infamous, lowly people who denied God and they all deserved to be killed. But the remainder, the entire people of Israel, never intended to deny God Almighty and their sin was only on these two points:

First, that they made an image when they were prohibited from making any image as was commanded them in the *עשרת הדברות* Ten Commandments: *לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל וכו'* (Exodus 20:4). And

si mesmo en lugar de azer un bezero, fraguavan una kaza a sus pareser para sakrifika ai a nombre de Dyo o para rekojersen ai azer orasyon a El sin su orden, i esto era un pekado. Ma ke si era esto sus pekado, no nos vinia a nozotros ninguna koza de maravia, una vez ke nozotros azemos semejantes fraguas i las veneramos i las onoramos i dizimos ke ai partikolarmente poza el espiritu divino, i nos permetemos mesmo a enkorvarnos delante el *Hehal ha-Kodesh*, aun ke es un pedaso de metal, syendo nuestra intisyon es enkorvarnos ala Providensya Divina ke poza ai, i no nos maraviarnos por esto, syendo ansi estamos enkomendados, sigun no es de maraviar por las formas de *keruvim* ke izyeron en el *Beit ha-Mikdash*, syendo ansi fue el orden de Dyo.

I nos maraviarnos del *egel* ke izyeron, syendo no ay agora en nuestro tyempo azer semejante para servir a Dyo, i nos parese una koza muy estranya. Ma ke sigun dishimos, no es sigun parese, i sus pekado es solamente en estos dos puntos ke enmentimos, i ke relativamente a sus valor ke el Dyo los eskojo de entre todos los puevlos i les mostro su amistad, azyendo kon eyos unas ovras maraviozas afuera la natura, esto es un pekado muy grande ke kalia ke eyos, a sus torno, estuvyeran muy a tento a no azer ninguna koza kontra su veluntad. I es sovre esto ke el Dyo se aravyo mucho kon eyos i es kon mucha pena i muchas rogativas del Pastor *Neeman*, Moshe Rabbenu *alay ha-shalom* ke se afalago kon eyos. Esto es el ekstrato delas palovras de este illustre saygo Ribbi Yeuda ha-Levi *alay ha-shalom* a este sujeto.

Esto muy siguro, ke no me akulparan los onoravles lektores si pasi un poko el limito i alargi en una kuestyon ke no depende dela forma de nuestra

second, that they did not have the right to attribute a divine quality to something made with their hands without God's order. Even if, instead of the golden calf, they had built a house on their own initiative to sacrifice there in God's name or to gather there to pray to Him, without His command, this too would have been a sin.

But if this were their sin, we shouldn't be at all surprised when we construct similar buildings and we show our respect to them, honoring them and saying that there in particular dwells the Divine Spirit. We even allow ourselves to bow down before the Holy Ark *הַכֹּלֶל הַקֹּדֶשׁ* even though it is a piece of metal, since our intention is to bow down to the Divine Providence which dwells there. We are not surprised by this since we are so commanded, just as there is no need to be surprised by the shapes of the *כְּרוּבִים* cherubim which they made in the Holy Temple *בֵּית הַמִּקְדָּשׁ* since it was God's command. But we are surprised by the golden calf since nowadays there is nothing similar in serving God, so this seems something very strange to us. But as we said this is not as it seems. Their sin is only with regard to these two points which we mentioned. Relative to their worth when God chose them from amongst all the peoples and showed them His favor, doing for them marvelous deeds beyond nature, this was a very grave sin, because they in turn should have been very careful to do nothing against His will. And that is why God became very angry with them. And it was through the great efforts and many prayers of the Faithful Shepherd, Moses, our teacher, may peace be upon him, that He became reconciled with them. This the the gist of the words of the illustrious sage Rabbi Yehuda ha-Levi, peace be upon him, on this subject.

I feel confident that my honorable readers will not hold it against me if I

ovra, syendo--sigun dishimos--todo va a un eskopo. Kunto ke mas ke de esta lisyon [liisyon!] nos enbezamos un doktrino muy emportante, i es ke aunke es byen savido ke no konvyene a ninguna persona ke se kontenga en si mezmo en ningun modo de koza de este mundo, una vez ke es persona, ke no tyene fermeza en nada, no en su vida, no en su moneda, no en su onor, i ke el avlar mas sobre este sujeto es sin menester, pero, en kozas ke toka ala moralidad i al Djudaizmo, deve la persona kontenerse i apresyar su valor mezma i ke no se konsidere por muy chiko i de poka emportansa, i de esto sale dos provechos muy emportantes. Primo es, ke rijendose la persona de esta manera puede azer mucho provecho al publiko i azer gozar de su buendad ala djente, ke si al kontrario una persona kere ser muy modesta (לִצְנוּת) i no se konsidera dingo de mesklarse en ningun echo de una komunidad o de byenfezensya--por eshemplo, esta modestia es kavzante de azer danyo al publiko, ke puegia ser ke si tomava parte en alguna ovra de byen, kon su entelijensa i su fuersa puegia arivar a azer unas ovras de utilidad (provecho) ala djente, porke basta ke una persona--sea ken sea--tenga una buena idea i bushka azer alguna ovra de byen, syempre ariva a un buen resultado. Ansi si una persona ve a sus kompanyeros--sus amigos--kaminando en unos kaminos tuertos kontra la moralidad i el Djudaizmo, i no konsiderandose dingo de doktrinarlos i konsejarlos, los desha en sus negro, esto es un pekado muy grande ke puegia ser, si los konsejava, se repintian de sus negras ovras, i kaminavan en kamino derecho.

I sigundo, ke kuando la persona konose su valor i su dinyidad, i se konsidera superyor also otros, se retira de azer ninguna ovra chika o grande kontra la moralidad i el Djudaizmo, mizmo si otros azen unas kozas semejantes i no

have gone a little too far in elaborating on an issue outside the structure of our work since--as we said--it is all for the same purpose. In addition we learn a very important principle from this lesson which, as is well known, is that it is not fitting for anyone, a mortal with no security in anything, to be overly proud in any earthly matter--not in his life, not in his money, not in his honor; and any further elaboration on this subject is unnecessary. However, with regard to issues of morality and Judaism a person must be proud and appreciate his self-worth, rather than belittling himself and feeling unimportant. Two important benefits stem from this. First, any person who behaves this way can do much good for the public and benefit people with his good qualities. For if on the contrary a person wants to maintain a low profile (ל'נצל) and does not for instance consider himself worthy of becoming involved in any communal or welfare matters, this reserve is liable to cause harm to the public, because with his intelligence and strength, had he possibly taken part in some good action, he could have done some useful deeds for the people. Because as long as a person, whoever he is, has a good idea and tries to do some good deed, he always attains tangible results. Thus if a person sees his companions--his friends--walking in some crooked path, against morality and Judaism, and considering himself unworthy of teaching and advising them, leaves them in their wickedness, this is a very grave sin. For had he advised them, they could have repented from their bad deeds and walked on the right path.

Second, when a person recognizes his worth and his position, and considers himself above others, he abstains from doing anything, small or great, against morality and Judaism, even if others do so and think nothing of it.

pensan por nada. Porque esto es una koza byen klara, ke los defektos (mankuras) dela persona se kalkolan segun su valor. Si una persona onorada aze una chika mankura, es konsiderado en ojos de todos por el mas grande defekto ke puede ser. Djustamente komo un vistido de seda muy estimado ke una chika gota de agua le aze perder su valor, myentres ke los vistidos ordinaryos no trokan su valor mizmo kon unas manchas mas grandes. I esto es djustamente lo ke dize el sayyo Ribbi Yohanan enel Talmud en konversando, kualo es *hillul ha-Shem* (ezbivlar el nombre del Todo Poderoso) disho este sayyo *hillul ha-Shem* es, si uno komo mi vo al kasab i le tomo karne i no le pago el enporto devista. Mirad asta onde va la estima i la valor de una persona, ke una koza ke muchos lo azen i no menos pensan ke es una koza indjusta, por un ombre estimado se konsidera *hillul ha-Shem*. I es djustamente sobre esta razon ke el Dyo Santo se ensanyo mucho kon el puevlo de Yisrael por el pekado del *egel*, aunke el pekado, el mizmo, no es ekstraordinaryo - segun dishimos - ma konsiderando la valor del puevlo, se aze un pekado muy grande.

I esto deve ser un doktrino para nuestro puevlo djeneralmente, ke devemos komportarnos en todas nuestras ovras verso la djente, i partikularmente kon los otros puevlos, kon la mas pura onestedad ke puede ser. I ke kondsiderandomos ke somos el puevlo eskojido de Dyo, כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לִי, ישראל לסולתו, devemos azer todo lo posivle a konservar nuestra onor i nuestra dinyidad o no azer unas ovras ke paresen kontra la moralidad, mizmo si no son. I ke no se diga por nozotros ke somos patrones de unas negras ovras i defektos *has ve-shalom*. I es ahora ke tenemos la esperansa de ser engrasyados [rengrasyados!] en ojos de Dyo i la djente komo disho Shelomo *alay ha-shalom* וּמֵצָא חֵן וְשִׁבְל מִבְּעֵינֵי אֱלֹקִים וְאֵדָם.

For it is quite obvious that a person's shortcomings are determined according to his worth. If an honorable person makes a small mistake it is considered in everyone's eyes as the biggest possible shortcoming. This is exactly like a small drop of water making an expensive silk suit lose its value, while ordinary suits do not change their value even with larger stains. This is precisely what the sage Rabbi Yohanan says in the Talmud in discussing what constitutes חילול ה' (profaning the name of the Almighty). This sage said חילול ה' would be if someone like myself goes to the butcher and buys meat and doesn't pay the price right away (Yoma 86a). See to what extent a person's position and worth can go! Something that many do and in no way think that it is an injustice is considered חילול ה' for a prominent person. And it is precisely because of this reason that God Most Holy became furious with the people of Israel for the sin of the golden calf, even though the sin in itself was not so unusual--as we said-- but considering the position of the people, it becomes a grave sin.

And this must be a lesson for our people in general: that we must behave in all our deeds with people and particularly with the other nations, with the utmost possible honesty. Considering that we are the chosen people of God (Psalm 135:4) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו, we must do everything possible to preserve our honor and our dignity by not doing any deeds which may seem to be against morality, even if they are not. And let it not be said of us that we commit bad deeds and have shortcomings, God forbid. And it is then that we have the hope of finding favor in the eyes of God and man, as Solomon said "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם" (Proverbs 3:4).

NOTA DEL AUTOR

Este libro es un tratado sobre la fey (*emuna*) i la relidjyon Djudia de una manera tan savya i tan savroza ke enspira la amor de la relidjyon a el meldador. El es kompuesto en forma de dialogo entre un rey delos *Kuzarim*--entonses idolatro--ke kijendo resivir sobre si la verdadera ley i kreer en la djusta kreensa, mando a yamar a un kapo de kada relidjyon i a un pilosof, ke le dyeran a entender kada uno su *emuna*. I despues de konsultar kon kada uno de eyos i no topandose kontente, izo traer un savyo Djudyo. I konversando un poko kon el, plazyeron sus palavras en sus ojos i le rogo ke le embezara el Djudaizmo i la relidjyon Djudia i ke no se fuera de su lado. I le iba azyendo muchas demandas sobre diversos puntos dela relidjyon. I el savyo le iba eksplikando todo de buena manera. Es de esta forma ke Ribbi Yeuda ha-Levi *alev ha-shalom* kompozó este estimado libro. I todas las demandas ke ay ke demandar sobre algunos puntos dela relidjyon los pozo en boka de Kuzari, i las eksplikasyones i respuestas las pozo en boka del savyo ke lo nombra el *naver* (ke sinyifika el *haham*).

Este dialogo, aun ke es una kompozisyon inventada del dito savyo Ribbi Yeuda ha-Levi, i no uvo semejante konversasyon entre el rey Kuzari i el savyo, pero el pasaje mizmo es verdadero, sigun lo rekonta la estorya. Este puevlo de los Kuzarim es un puevlo antiguo - serkano de rasa delos Bulgaros i delos Ongarezes, estabilisido en la Azya, serka del Rio Volga (en la Rusia), sobre la mar *Kaspyen*. Este chiko puevlo tuvo la viktorya entonses, i sodjugo muchos estados vizinos i se izo un reynado muy grande. Su relidjyon era entonses como sus vizinos la idolatria, i enel anyo 4500 mas o menos, abandono este grande puevlo la idolatria i se

AUTHOR'S FOOTNOTE:

This book is a treatise about faith (אמונה) and the Jewish religion [written] in such an intelligent and delightful way that it inspires the reader with a love for religion. It is composed in the form of a dialogue between a king of the Khazars--then an idolator-- who wishing to embrace the true religion and to believe in the right belief, convened the leaders of every religion along with a philosopher, so that each would explain to him his own faith אמונה. After consulting with each one of them, and still unsatisfied, he summoned a Jewish sage. After a short talk with him, his words pleased the king who implored him to teach him about Judaism and the Jewish religion and not to leave his side. And he would ask him many questions regarding various points touching on religion. And the sage would clearly explain to him everything. That is how Rabbi Yehuda ha-Levi, peace be upon him, composed this cherished book, i.e., all the questions to be asked regarding various points of religion, he put in the mouth of the Kuzari, while the explanations and answers, he put in the mouth of the sage whom he calls the רב (which means the רבב rabbi).

Even though this dialogue is a composition invented by said sage Rabbi Yehuda ha-Levi, and there was never such a conversation between the King of the Khazars and the sage, still the event itself is true, as history recounts it. This Khazar people is an ancient people--close to the Bulgarians and Hungarians by race, established in Asia near the Volga River (in Russia) on the Caspian Sea. This small nation was victorious then and subjected many neighboring states and became a very large kingdom. Its religion then was idolatry like that of its neighbors, but approximately in

konvertyo al Djudaizmo kon la ayuda de un grande sayo dela Mezopotamia
(*Aram Naharayim*) Ribbi Yishak ha-Sangari *alav ha-shalom* i kontinuo este
estado serka de 270 anyos, asta ke se enfortesyo la podestania del governo
Ruso i se deperdyo este governo delos Kuzarim-Djudyos i el puevlo se
mesklo kon el puevlo Djudyo en la Espanya i en otros lugares.

(Nota del aotor)

the year 4500, this great nation abandoned idolatry and converted to Judaism with the help of a great sage from Mesopotamia (ארם נחרים) Rabbi Yitzhak ha-Sangari,⁴ peace be upon him. This situation continued for nearly 270 years until the authority of the Russian government gained strength, while this government of the Jewish Khazars was lost and the people became integrated into the Jewish people in Spain and in other places.

(Author's note)

KAPITULO 3

על משכבי בלילות [בללותו] 3:1

(Kontinuasyon del Kapitulo 2)

Pero - dize el pueblo de Yisrael--toda mi rogativa fue sin provecho, i estuve entonses echada en mi lecho enferma (*hazina*) en eskuridad i tingeva komo las noches. Bushki a el ke amo mi alma--a el Dyo Santo - por ver si se repintyo de su ravya i si se afalago kon mi. Ma no lo topi. No kijo afalagarse.

אקומה נא ואסובבה בעיר 3:2

Kontinuasyon

I kon toda, no pedri mi esperansa, no kiti la feuzya de El, dishe: Me levantara i rodeare en la sivdad, en las kayes i en las plasas. Bushkare a El ke amo mi alma. Estuve rodeando en el dezyerto de lugar en lugar, asta ke se afalagara kon mi. I por tanto no lo topi. Refuzo de pozar su Providensya sovre mi toda akel tyempo, i me disho לא אעלה בקרבך, no kero estar kon ti.

מצאוני השמרים 3:3

Kontinuasyon

Entre este tyempo, topava kon los guardianes--mis giadores--Moshe i

CHAPTER 3

על משכבי בלילות 3:1

(Continuation of Chapter 2)

"And yet," says the people of Israel, "my entire entreaty was to no avail, so I was then lying **on my couch** sick (*hazina*) in darkness and gloom **like the night**. I sought the one my soul loves--the Holy God-- to see if He repented from His anger and if He reconciled with me. **But I did not find Him**, He did not want to be reconciled."

אקומה נא ואסובבה בעיר 3:2

Continuation

Despite all this I did not give up hope or lose my faith in Him. I said, "**Let me arise and go around in the city, in the streets and in the broad places**. Let me **seek Him whom my soul loves**." I was going around in the desert from place to place until He made up with me. **Yet I did not find Him**. He refused to place His Providence over me all that time and He said to me "לא אעלה בקרבך", I do not want to be with you" (Exodus 33:3).

מצאוני השמרים 3:3

Continuation

During this time, **I met with the guards**--my guides, Moses and Aaron.

Aharon. I aun ke eyos somportavan muchas fatigas por mi, kon todo yo no me verguensava de demandarles si es ke vitesh a el ke amo mi alma, si es ke savesh si el Dyo Santo se repintyo de su ravya, i eyos no me respondian.

3:4 כמעט שעברתי מהם

Kontinuasyon

Pero, este estado no kontinuo syempre, i apenas pasi de eyos--de mis guardianes--ke muryeron Moshe i Aharon i ke yo pensava ke allora iva ser depedrida enteramente. No fue ansi, i entonses topi al ke amo mi alma. I se apiado el Dyo de nozotros i nos izo entrar ala tyerra de Kenaan mezo de Yehoshua el profeta, kon mucha amistad i muchas maravias kontra nuestros enemigos. I allora yo lo travi i no lo deshi afloshar. Resivi sovre mi de ovedeser todos sus komandos i guadrar todos los doktrinos de su santa Ley asta ke lo ize traer ala kaza de mi madre, i ala kamareta dela ke me paryo. Kamini en buenos kaminos, ke meresi por eyos ke pozara Su *Shehina*--Su Providensya--en el *mishkan* Shilo i en la kaza Santa ke fragui a su onor--el *Bet ha-Mikdash*.

3:5 השבעתי אתכם בנות ירושלים

(Yisrael bolta la kara a sus enemigos i les dize):

Es sovre esto ke yo vos akondjuro--ijas de Yerushalayim--ke seash abandonadas komo los korsos o syervos del kampo, si, todo tyempo ke me topo en kativeryo, me aresh aborreser del Dyo Santo i aresh abandonar su amor kon mi, en azyendome sonbayer a pasar sus komandos, syendo ya

Even though they bore many impositions for my sake, I was not embarrassed to ask them **have you seen the one my soul loves?** Do you know if God Most Holy has repented from his anger? But they would not answer me.

3:4 כמעט שעברתי מהם

Continuation

However, this situation did not last forever, **scarcely had I passed them**--my guardians--when Moses and Aaron died, and I thought then that I would be entirely forsaken. It was not like this, because then **I found the one my soul loves**, and God had mercy on us and brought us into the land of Canaan through Joshua, the prophet, with great affection and many miracles against our enemies. And so **I drew him and did not let him loose**. I took it upon myself to obey all His commandments and keep all the teachings of His holy Law, until **I brought him to the house of my mother, and to the chamber of the one who gave me birth**. I walked in good paths on account of which I deserved that He should place His *Shechina*--His Providence in the sanctuary of Shilo and in the Holy Temple that I built in His honor--the בית המקדש.

3:5 השבעתי אתכם בנות ירושלים

(Israel turns toward its enemies and says to them:)

That is why **I adjure you, daughters of Jerusalem**: May you be abandoned like **the gazelles or hinds of the field** if, all the while that I am in captivity, you make me hated by God Most Holy and cause Him to forsake His love for me by enticing me to transgress His commandments,

estash vyendo ke el envelunta en mi, i espera solamente ke yo sea pertenesyente para ke tenga mi kudyado i me proteje.

3:6 מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר

(Yisrael kontinua a rekontrar su pasaje):

Tanto era yo estimada en ojos de todo el mundo--dize el pueblo de Yisrael --ke todos se maraviavan i se demandavan: Ken es esta ke suve del dezyerto, alta i derecha komo unos pilares de umo i komo los datilares, i guezmando de miskle i ensensyo i de todo modo de polvo de espesya del drogista? Ansi todos los pueblos se maraviavan i se retemblavan de sentir nuestra grandeza i nuestra gloria, vyendo los pilares de fuego i de nube ke kaminavan syempre delante nozotros, i las maravias grandes ke azia el Dyo kon nozotros, komo disho el pasuk 'וְשָׁבַח' שִׁמְעוּ עַמִּים יְרֵחוֹן חֵיל אֲחֹז' / שִׁמְעוּ עַמִּים יְרֵחוֹן חֵיל אֲחֹז' , los pueblos ajenos sintyeron nuestra fama i se retemblaron; dolor les travo alos moradores de *Pelashet*.

3:7 הִנֵּה מַמְתּוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה

Kontinuasyon

Entonses antes ke se fraguara el Santuvaro en Yerushalaim, el lecho de Shelomo, el sentro del Djudaizmo--el *mishkan*-- ke se topava en las sivdades *Nov*, *Gibeon*, *Shilo*, aun ke la fragua materyal no era muy fuerte, pero moralmente era muy enfortesida, nos metyeron entonses 60 barraganes, 60 guardyas (*mishmarot*) de Kohanim, Leviim i Yisrael, de unas personas djustas i timyentes de Dyo por kudyar i sostener el Djudaizmo entre el pueblo.

since you already see that He is pleased with me and that He is merely hoping for me to become worthy, in order to take care of me and protect me.

3:6 מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר

(Israel continues to recount its story)

"I was so considered in the eyes of all the world," says the people of Israel, "that everyone was amazed and asked--**who is she that comes up from the desert, tall and upright like pillars of smoke** and like date trees, and smelling of **musk and incense** and of **all kinds of spices from the druggist?**" Similarly, all the nations were amazed and trembled to hear of our greatness and our glory when they saw the pillars of fire and cloud which always went before us and the great miracles which God did for us.

As the verse says, שָׁמְעוּ עַמִּים יְרֵגוֹן חֵיל אֶחָד יוֹשֵׁבֵי פְלִשְׁתִּי (Exodus 15:14). The other peoples heard our reputation and they trembled, the inhabitants of Philistia were seized with pain.

3:7 הִנֵּה מַמְתּוֹ שֶׁלִּסְלִמָּה

Continuation

At the time, before the sanctuary in Jerusalem was built--the **couch of Solomon**, the center of Judaism, the Tabernacle which was found in the cities of Nov, Gibeon and Shilo--even though its physical structure was not very strong, it was morally well fortified: they had placed **then sixty warriors** and sixty guardians (מִשְׁמָרוֹת) of Kohens, Levites, and Yisrael from among just and God fearing persons, to care for and maintain Judaism among the people.

כלם אחוי חרב 3:8

Kontinuasyon

Todos nuestros rijidores eran armados de espada, todos eran praktikos en la gerra moral kontra las ideas yerradas i los appetites dela natura. Kada uno tenia su espada sovre su lado por no deshar al puevlo ke se trazyerraran en sus kamino del espanto de no kayer en la eskuridad komo las noches i ke no fueran kavzantes de irsen en kativeryo por sus pekados.

אפריון עשה לו המלך שלמה 3:9

Kontinuasyon

Mas despues, el Rey Shelomo le izo a El--a nombre de Dyo Santo--un manyifiko palasyo-- *Bet ha-Mikdash*--konstruido kon orden divino, komo disho David *ha-Meleh alav ha-shalom*: הכל בכתב מיד ה' עלי השביל, i entonses pujo la grandeza moral i materyal del puevlo, la konstruksyon de este palasyo era de lenyos de Levanon, el monte estimado de todos.

עמודיו עשה כסף 3:10

Kontinuasyon

Sus pilares izo de plata, las bazas dela fragua de esta Kaza Santa era por emblankeser i alimpyar los korasones del puevlo komo la plata, su kuvertura el *kapporet* ke kuvria el *Aron ha-Kodesh* era de oro, su kortina el *parohet* ke apartava del *Hehal* al *Bet Kodesh ha-Kodashim* era de

כלם אחוי חרב 3:8

Continuation

All of our rulers were **armed with sword**, all were **trained in moral war** against wrong ideas and natural appetites. **Each one had his sword on his side**, so as not to let the people go astray in their paths for **fear** of falling into darkness like that of **the nights**, so as not to be responsible for going into captivity on account of their sins.

אפריון עשה לו חמלך שלמה 3:9

Continuation

Later on **King Solomon made for Him** -- for the name of God Most High--a **magnificent palace**--בית המקדש--constructed by divine command as King David, peace be upon him, said: (ו) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל (Chronicles 28:19). As a result, the moral and material greatness of this people increased. This palace was built **with wood from Lebanon**, a mountain cherished by all.

עמודיו עשה כסף 3:10

Continuation

Its pillars he made of silver, the foundations of the structure of this Holy Temple were for purifying and cleansing the hearts of the people like silver. **Its cover** כפרת which enveloped the ארון הקודש Holy Ark--was **of gold**. **Its curtain** פרכת which seperated the בית ה' from the בית חיצוני was **of purple** ארגמן (a delicate material of various

argaman (una tela fina de colores varyadas), adyentro flameava el fuego del amor del Todo Poderozo kon su puevlo, mas ke kon todas ijas de Yerushalaim (resto de puevlos) donde se via ai klaramente la Providensya del Dyo Santo kon las ovras maraviozas ke se azian adyentro de esta Kaza Santa.

צאינה וראינה בנות ציון 3:11

Kontinuasyon

Salid i veed--dize el puevlo de Yisrael a sus enemigos--kalia ke vyerash la grande alegria ke tuvo akel dia (el dia ke se estreno el *Beit ha-Mikdash*) el Dyo Santo i Poderozo. I la korona ke lo korono a el su madre--la kompanya de Yisrael--(kuando el Todo Poderozo esta kontente dela kondukta de su puevlo, les da los titolos de paryentes los mas serkanos, sigun vamos a dizir mas despues), el dia ke se auno todo el puevlo de Yisrael kon alegria grande i korason kumplido para servir a Dyo Santo i ovedeser sus komandos ke fue entonses la alegria de su korason komo el novyo ke se alegra por su novya kuando es buena, sigun dize el Navi כַּמְשׁוֹשׁ חֲתָן עַל כְּלֵה יִשְׂרָאֵל , komo se alegra el novyo por su novya, ansi se alegrara el Dyo por ti kuando eres ovedesyente a sus komandos:

I savresh ke los singores *hahamim zihronam li-veraha* en el Midrash se konsintyeron en estos byervos de este pasuk בַּעֲמִירָה שְׁעִמְרָה לוֹ אִמּוֹ ke paresen difisil a eksplikarsen, porke ke manera se puede dar el titulo de *madre* a el puevlo de Yisrael relativamente a el Dyo Santo?

I demanda a este sujeto el saygo Ribbi Shimon ben Yohay a Ribbi Elazar

colors). **Inside**, the fire of the Almighty's love for His people burned, a **love** greater than that **for the daughters of Jerusalem** (the other nations), where one could clearly see the Providence of the Holy God through the miraculous deeds that were done within this Holy Temple(Exodus 25:17).

צאינה וראינה בנות ציון 3:11

Continuation

"**Go forth and see**," says the people of Israel to its enemies. "You should have seen the great joy of **The Holy and Powerful God** on that day (the day the **בית המקדש** was dedicated). And **the crown with which his mother crowned him, the daughter of Israel, the day** when the people of Israel **was united with great joy** and perfect heart to serve God Most Holy and obey His commandments, for then **the joy in His heart** was like the groom's who rejoices over his bride when she is good, as the prophet says: **במשוש חתן על כלה ישש עליך אלהיך** (Isaiah 62:5), just as the groom does rejoice over his bride, thus will God rejoice in you when you shall be obedient to His commandments." (When the Almighty is pleased with His people's conduct, He gives them the titles of closest relatives, as we shall say later):

Notice also that the sages of the Midrash , may their memory be for a blessing, were aware of the wording of this verse **בעצמרה שצמרה לו אמו** which seems difficult to explain, because how is it possible to give the title of *mother* to the people of Israel in relation to the Holy God? On this subject, Rabbi Shimon ben Yohai asks Rabbi Elazar ben Rabbi Shimon if he

Beribbi Shimon: Si tyene sintido de su padre (un savyo muy distinguido), la eksplikasyon de esto. El kual le respondyo ke esto asemeja a un rey ke, tenia una ija regalada, i dela mucha kerensya i amistad ke le tenia, no la nombrava de su propio nombre, i la yamava *ija*, keryendo amostrarle mas su kerensya le dyo el titulo de *ermana*. Pujandole mas su amistad, le dyo el titulo de *madre*. Ansi--dize este savyo--kuande el Todo Poderoso tyene amistad kon su pueblo, le da el titulo de *ija* וְכֵן בֵּית וְרָא' וְכֵן. Si le puja mas la amistad lo yama *ermana*. Tenyendolo en mas kerensya lo nombra *madre*. I es sovre este punto ke el aotor del *Shir ha-Shirim* se permite a dar este titulo de *madre* a el pueblo de Yisrael.

I aun ke el eskopo de nuestro livro no es por deklarar los *midrashim*, ma una ves ke por eksplikar un poko mas el pasuk dicho tuvimos menester de dizir estas palabras del *Midrash*, avlaremos un poko mas por entender de pasada la sinyifikasyon de estos titulos i la diferensya de uno a otro.

I es ke: Ya es byen savido ke el Patron i Rijidor de todo el mundo, rije este mundo de dos sortes. El uno es sigun el orden fiksado i la kompozisyon natural ke ordeno i fikso a todas las kriansas del mundo la ora ke las krio. Sea las kozas ke se azen de si mezmo, sin ayudo delas personas, komo dizir la natura del mundo de ariva (*alam ha-galgalim*) los korsos de el sol i la luna etch.; sea las kozas ke se azen mezo las personas komo dizir ke si la persona ara i sembra su kampo, vinyendo su tyempo, la tyerra kita su produkto. Este rijo no tyene ninguna relasyon kon las ovras de la persona verso el Dyo. El sol i la luna azen sus korsos de kontino, sin mirar las ovras de la djente; la persona, sea buena o negra ke ara i sembra su tyerra, la

heard the explanation of this from his father (a very distinguished sage). The latter replied to him, that this is like a king who had an only daughter. Because of his great love and affection for her, he never called her by her own name, but called her *daughter*. When he wished to show her his love, even more, he gave her the name *sister*. When his affection increased further, he gave her the name *mother*. So said this sage: When the Almighty has affection for His people, He gives them the name *daughter* וְכִנּוּ (Psalm 45:11). If His affection increases, He calls them *sister*. Having them in even greater affection, He names them *mother*. It is on account of this point that the author of *Shir ha-Shirim* allows this title of *mother* to be given to the people of Israel (Midrash Song of Songs 3:11).

Even though the purpose of our book is not to expound on the midrashim, since we needed to quote these words from the Midrash, in order to further explain the above verse let us elaborate somewhat so as to understand in passing the significance of these titles and the difference between them.

It is well known that the Lord and Ruler of all the world rules this world in two ways: One, according to the fixed order and natural set up which He ordained and established for all creatures of the world at the time He created them, whether it be self-regulating things without the help of people, that is to say the composition of the upper world (עוֹלָם הַגְּלוּלִים) the course of the sun and the moon, etc., or whether it be the things which people themselves do, that is to say when a person cultivates and plants his field, in due time, the land does give forth its produce. This process has no relationship with a person's deeds vis-à-vis God. The sun and moon are continuously on their orbit, regardless of people's actions. Anyone, good or

natura no mira sus ovras i da su fruto. Si un puevlo chiko i flako se mete en gerra kon un puevlo fuerte i grande, sigun la natura djeneral, el grande englute al chiko sea bueno, sea negro, i ansi todo loke es naturel.

El sigundo rijo es, loke rije en algunas okasyones afuera--i mezmo kontra --la natura. Komo dizir ke aze en vezes ke muchas personas aren i sembren sus tyerra en mizmo tyempo, la una ke de su buen produkto en uno, syen (1:100), i la otra ke sea komo pinyasko ke no kite ni loke sembro. Un puevlo flako i chiko ke vensa a un otro puevlo fuerte superyor a el muchos tantos, i komo esto semejante.

Esta baza es byen syerta i muy rezya sigun nuestra fey (*emuna*) i nuestra relidjyon. I es kon esto ke se puede eksplikar i entender los pasajes sinyalados en la Biblia delas ovras maraviozas echas por mano delos profetas i altos personajes, enteramente afuera la natura.

De mas es byen savido--sigun nuestra *emuna*--ke el puevlo de Yisrael djeneralmente, es dirijido kon este ultimo rijo--afuera dela natura djeneral--sigun lo dize en muchos lugares dela Biblia i partikularmente en las prometas i amenazos (ברכות וקללות) sinyaladas en las *parashiot Behukatay, Ki Tava*. Onde lo repeta muchas vezes ke si el puevlo de Yisrael somos ovedesyentos a komandos de Dyo i azemos su veluntad kon amor i kerensya, i El a su torno, tyene nuestro kudyado, en todo modo de koza i nos da repozo i prospero en nuestra vida, nuestra famiya i verso todo el mundo. I al kontraryo si nozotros no ovedesemos sus komandos i

bad, who cultivates and sows his land, why nature pays no attention to his deeds, but gives forth its fruit. If a small and weak people wages war against a strong and big people, according to the nature of things the big one should swallow up the small one, be it good or bad; and so with anything that belongs to nature.

Second, on certain occasions His ruling beyond or even contrary nature, that is to say sometimes many people cultivate and sow their fields at the same time: one gives forth its good produce a hundredfold, while the other is like a rock which does not even return the original seeds. This resembles the case of a weak and small nation conquering another strong nation many times superior to it.

This principle is well-founded and quite unshakable according to our faith (אמונה) and our religion. And it is by it that one can explain and understand those accounts singled out in the Bible of miraculous deeds, entirely beyond nature, performed by the prophets and prominent people.

Furthermore, according to our faith, it is well known that the people of Israel are generally governed the latter way--supernaturally, as it says in many places in the Bible and particularly in the blessings and the curses ב' תבוא and בחוקות' indicated in the weekly portions ברבות וקללות where it is frequently repeated that if, we, the people of Israel, are obedient to God's commandments, and do His will with love and affection, then He in turn will care for us in all matters and will give us rest and prosperity in terms of our life, our family, and vis-à-vis the whole world. But, on the contrary, if we do not obey His commandments and we abandon

abandonamos su relidjyon, i el tambyen abandona su amistad i tira su Providensya de nozotros i nos desha ir de mal en mal.

Estas prometas dela Biblia a un ke no tyenen menester de ser aprovadas, kon todo la estorya nos amostra byen klaro la realizasyon de estas prometas en muchas epokas. Ke todo tyempo ke nuestro pueblo ovedesia a komandos dela relidjyon, syempre era prosperante en todos sus echos, i al kontraryo. Es dunke byen visto ke el rijo de nuestro pueblo en djeneral no es sigun la natura djeneral, otro ke relativamente a nuestras ovras verso el Dyo Santo.

Es byen entendido ke kuando el Dyo Santo nos aze rijir sigun nuestras buenas ovras, no es syempre de un mezmo grado, i depende de el grado de nuestra buendad. Si nozotros somos djeneralmente ovedesyentes a sus komandos, i lo sirvimos sigun nuestro dover, i El tambyen kumple nuestros dezeos menesterozos djeneralmente komo dize en la Biblia (Shemot 23:25) [Mishpatim! 23-25] ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך. וחסירותי מחלה מקרבך. לא תחיה משכלה ועקרה בארצך את מספר מיך אמלא. Si vozotros sirviresh a A' vuestro Dyo i oresh sus komandos komo un servitor, El bendizira tu pan i tu agua--aprontara tu mantenimyento kon abundansa--El retirara toda sorte de maladia de entre ti. No deshara aver dezijada i manyera en tu tyerra, no murira ninguno de entre ti antes de kumplirsen sus dias echt.

Estas prometas, aunke son klaramente una koza afuera la natura, una vez ke son a kondisyon i dependen de nuestras ovras verso el Dyo, ma no son unas kozas kontra la natura, porke ay en el mundo mucha djente i pueblos

His religion, then He too will abandon His affection and remove His Providence from us and let us go from bad to worse.

While these promises of the Bible do not need to be proved, nonetheless, history shows us very clearly the realization of these promises time and over again. Indeed, whenever our people obeyed the commandments of their religion, they always prospered in their endeavors, and vice versa. It is therefore obvious that generally our people's governance is not according to the rule of nature, but in terms of our deeds toward the Holy God.

It is well understood that when the Holy God rules us according to our good deeds, it is not always on the same level, but depending on the level of our goodness. If generally we obey His commandments and we serve Him according to our due, then He also generally fulfills our necessary desires, as it says in the Bible וְעַבַּדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִיְמֶיךָ וְחִסְרוֹתַי מִחֲלָה מִקֶּרֶבְךָ. לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת מִסְפֵּר יָמֶיךָ אִמְלֹא (Exodus 23:25). If you shall serve your God and do His commandments as a servant, He shall bless your bread and your water, He shall prepare your sustenance abundantly, He shall remove from amongst you all kinds of disease. He shall not allow women to be childless or barren in your land, no one from amongst you shall die prematurely, etc..

These promises, even though they are clearly beyond nature, since they are conditional and depend on our deeds vis-à-vis God, are not contrary to nature, because there are in this world many peoples and nations that

ke prosperan en todos sus echos i tyenen los akomodos de sus vida en buena regla aun ke no son pertenesyentes sigun sus ovras.

Pero ay un grado mas superyor a este, i es ke si nozotros somos mas kerensyozos del Dyo, ke tenemos nuestro penseryo a no azer ninguna koze kontra su veluntad, allora El aze kon nozotros unas ovras maraviozas enteramente kontra la natura, koza ke no lo pueden obtener ningun puevlo del mundo. Komo vimos loke izo Yehoshua en Gibeon, ke kon su rogativa a Dyo, izo detener el djiro del sol i la luna 36 oras; Eliyahu, por azer sostener el Djudaizmo, komando ke no uvjera luvya en Eres Yisrael sin su orden. I ansi fue ke se detuvo de azer luvya serka 3 anyos. Elisha izo arebivir al ijo dela *Shunamit* despues de aver kedado de bivar. I muchas ovras komo estas ke se ven klaramente ke son rijidas kon su rijo partikular, kontra el rijo natural.

Ay en vezes un grado mas alto ke esto. I es ke si mezmo el Todo Poderozo asetensya una mala setensya sovre su puevlo, El--El Dyo Santo--resive la rogativa del profeta o de un *saddik* i aze anular su setensya sigun lo izo muchas vezes nuestro Pastor *Neeman* Moshe Rabbenu *alay ha-shalom* i sigun dize David *ha-Meleh alay ha-shalom* (II Shemuel 23:3) אמר אל-ה' , 'ישראל לי דיבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אל-הים', dize el Dyo de Yisrael aunke so yo el ke podesto en todas las personas komo podesto en todo el mundo, kon todo, el *saddik*, el ombre ke ovedese mis komandos i teme del Dyo senseramente el podesta en mi setensya; yo setensyo una koza, el aze anular.

Aora kon esto ke vinimos de dizir puedemos entender la eksplikasyon de

prosper in all their endeavors and have the affairs of their life in good order, even though by their deeds they are not deserving.

However, there is a level still superior to this one which is: when we yearn more for God, and we set our minds on doing nothing against His will, then He will do for us some miraculous deeds entirely contrary to nature, which no people on earth can obtain. As demonstrated by what Joshua did at Gibeon, when with his entreaty to God, he caused the sun and the moon's orbit to stand still for thirty-six hours. Elijah, in order to maintain Judaism, commanded that no rain should fall on the land of Israel without his order, and it was thus that rain was withheld for nearly three years. Elisha revived the son of the Shulamite after he had died, and many other deeds like these which are clearly visible as being governed by His particular rule, contrary to the natural order.

Sometimes there is a level higher than this one, when the Almighty Himself has decreed a bad sentence for His people, He--the Holy God-- may receive the prayers of a prophet or a righteous one, and nullify his sentence, as our Faithful Shepherd, Moses our teacher, peace be upon him, did many times, and as King David, peace be upon him, says "אמר אלהי ישראל לי דיבר צור" (II Samuel 23:3). The God of Israel says--even though I am the ruler over all people, just as I rule over all the world, nonetheless, a righteous person who obeys my commandments and sincerely fears God, can overrule my decrees; I decree one thing, he may overturn it.

Now with what we have just said, we can understand the thrust of this

este midrash i la diferensya de estos titolos de *ija*, *ermana*, *madre*. I es ke kuando el Dyo Santo nos tyene en amistad, por nuestras buenas ovras, el kumple todas nuestras demandas i no nos desha nada a dezear komo un padre ke kumple los dezeos de su ija regalada i byen amada. I entonses nos konvyene el titolo de *ija*. Si nuestro meresimyento es mas mucho, allora el nos konsidera komo *ermana*, permite a algunos de nozotros ke agan unas ovras kontra la natura, komo es El el Patron de todo el universo ke puede azer loke le plaze. Si estamos en mas kerensya kon El, El nos konsidera komo *madre* ke no refuza de kumplir la demanda de algunos personajes de nozotros, mezmo si es kontra su setensya komo no refuza ninguno ala rogativa de su kerida madre. I es entonses ke nos pertenese el titolo de *madre*. (Estas palavras son retiradas del livro *Bina le-Ittim 2'*-- *darush 32* ke si aunke son *dereh derash*, ma son muy savrozas *u-metukim mi-devash*).

midrash and the difference between these titles of *daughter*, *sister*, and *mother*. It is when the Holy God holds us in affection for our good deeds, He fulfills all of our requests and doesn't leave us wanting anything, like a father who fulfills all the desires of his only beloved daughter. The title *daughter* is then appropriate for us. If we become more deserving, then He considers us as a *sister*, He allows some of us to carry out deeds contrary to nature, since He is the Lord of all the universe who can do whatever He pleases. If we become more beloved by Him, He considers us like a *mother* by not refusing to fulfill the requests of some of our prominent people, even if it is contrary to His decree, just as no one refuses the request of his beloved mother. It is then that we deserve the title *mother*. (These words quoted from the book *בִּינָה לַצִּיּוֹת*, may their memory be for a blessing, *derush 32*, even though homiletically couched, are still very appealing and sweeter than honey.)

KAPITULO 4

4:1 חֵן יָפָה רָצִיתִי

(Terminando el pueblo de Yisrael de rekontar las alavasyones del Dyo Santo, i de rogarle de renovar su amor kon El komo antes, toma el Todo Poderozo a rekontar la valor i la estima de su pueblo i las buenas ovras ke azian en sus primeria, ke por eyas meresyeron ke pozara su *Shehina* entre eyos. I les da a saver ke si keren ke torne i los proteje komo antes, es menester ke i eyos se komporten de buena manera komo antes).

Dezde ke tu sos mi kompanyera, dezde ke envelunti i te eskoji por mi pueblo--dize el Todo Poderozo--ke fuites ermoza, tuvites buenas ideas i buenas ovras. Tus rijidores, los grandes de tu pueblo ke kudyavan por tu buendad moral i materyal, eran ermozos i kovdisyozos komo los ojos delos palombinos ke atiran el amor i la kovdisya de sus veidores. Tu kaveyo relustrozo, se via de adyentro de tu velo komo los kaveyos del revango delas kavras, ke abashando del monte *Gilead* i enramandonsen en los punchones, se les [los!] pela i se les peyna i se azen relustrozos. Ansi, mezmo en el enteryor de tu pueblo (los ke no son afamados por grandes) se topavan unas personas santas i limpyas (los *Nezirim*) ke se apartavan delos visyos i plazeris de este mundo.

Ay ken deklara este pasuk de esta manera:

CHAPTER 4

הַנֶּחֱרַץ יִפְהַרְצֵתִי 4:1

(With the people of Israel finishing to recount the praises of God Most Holy and to implore Him to renew His love for them as before, the Almighty begins to recount the worth of His people, His affection for them, and the good deeds that they used to do earlier, on account of which they deserved that He place His *Shechina* in their midst. And He lets them know that if they want Him to protect them again as before, they, too, must behave in as good a manner as before.)

"Since you became **my companion**, since I was pleased with you and I chose you as my people," says the Almighty, "**you have been beautiful**, you have had good thoughts and good deeds. Your leaders, the great ones of your people who watched over your moral and material well-being, were beautiful and engaging **like the eyes of the dove** which attract the love and the longing of those who see them. **Your** shiny **hair** was seen through your veil like the hair **of the flocks of goats** which, as it becomes entangled in the thorns, is plucked, combed and made shiny, **when they stream down Mount Gilead**. Similarly, even amidst your people (those who were not known as great ones) some saintly and immaculate individuals were found (the Nazirites) who refrained from the enjoyments and pleasures of this world."

There are those who explain this verse in this manner:

Tu sos ermoza mi kerida, i tu ermozura era de estimarse, porke tus ojos eran adyentro tu velo, porke tus rijidores tenian syempre el tino en el enteryor de el puevlo. Kudyavan syempre por la populasyon (המון העם) a no desharlos trazyerrar en caminos tuertos, i es ansi ke tu kaveyo (la klasa sigundaya de un puevlo se eshempla alos kaveyos ke son el sovraje del kuerpo) mezmo la klasa ordinarya del puevlo asemejavan al revanyo delas kavras kuando abashan del monte de *Gilead* ke amostran relustrozaz, lo ke no es ansi si los rijidores se aleshan del enteryor de el puevlo i no kudyan por sus adelantamyento moral i materyal ke entonses keda el puevlo en la ingyoransa i pyedre todo su valor i su ermozura.

4:2 שניך בעדר הקצובות

Tus dyentes, tus barraganes ke salian ala gerra i vensian la pelea i komian a sus enemigos kon sus dyentes, todos eyos eran limpyos komo el revanyo de ovejas fiksadas i regladas kuando suven del lavadero (lugar onde se lavan i se alimpyan las ovejas) ke todas eran djustas, kumplidas, i no avia en eyas una kon makula. Ansi, mezmo kuando iva Yisrael a pelear kon sus enemigos, se komportavan todos, kon djustedad i onestedad i santedad, komo dize en la Biblia en la gerra ke izyeron Yisrael kon Midyan: וְלֹא נִפְקַד נַפְשׁוֹ אֶחָד, dize ke, en dodjemil almas ke fueron a gerrear, no uvo entre eyos ni uno ke mankara a su dover de onestedad i djustedad.

Ay ken eksplika este pasuk ansi:

You are beautiful, my beloved and your beauty was to be admired, for **your eyes** were inside your veil, because your leaders always had their thoughts turned to the core of your people. They always watch out for the public (המון העם) not to let them go astray on tortuous paths. That is how **your hair** (the second segment of a people is comparable to hair, an appendage to the body) even the segment of the ordinary people were comparable to **flocks of goats** which appear shiny when they **descend from Mount Gilead**. However that is not so if the leaders distance themselves from the core of the people and do not watch over their moral and physical advancement, for then the people remain in their ignorance and lose all their worth and appeal.

4:2 שניך כעדר הקצובות

Your teeth, your warriors who went out to war and triumphed in battle, and devoured their enemies with their teeth, all of them were clean like an orderly, well-arranged **flock of sheep** when they **come up from the washing pools** (a place where the sheep were washed and cleansed) **for all of them were intact** and complete, and **none among them had any stains**. Similarly, when Israel went to battle with its enemies, they all behaved well with righteousness, honesty and sanctity, as the Bible says about the war Israel waged against Midian. It says ולא נפקד ממנו איש (Numbers 21:49) of the 12,000 souls who went out to fight, no one among them failed his duty in honesty and righteousness.

There are those who explain this verse in this way:

Tus djuezes i tus administradores, los ke djuzgavan al puevlo i se entremetian en sus echos (los djuzgadores i administradores se eshemplan alos dyentes ke kortan el djuzgo i aprontan los menesteres del puevlo komo los dyentes ke kortan i aprontan la komida), eran todos onrados i estimados--dize el Dyo Santo--komo el revanyo delas ovejas kuando suven del lavadero, todos eran modestos (ענווה) i avenidos unos kon otros komo un revanyo de ovejas reglado i fiksado. I es de esta manera ke vian buen fruto de sus ovras, i no avia en eyos dezijada. Loke no es ansi si los rijidores de un puevlo no son avenidos en sus ideas i keren kada uno sostener su idea kon kapricho, ke allora todas sus ovras son dezijadas. Penan por azer algunas buenas ovras ma no arivan a ningun resultado.

4:3 כחום השני שפתותיך

Tus besos, tus profetas, tus predikadores (*darshanim*), aun ke avlavan kon fortaleza kon el puevlo i los kastigavan por sus pekados fuertes komo el ilo kolorado (*kirmiz*) (los fuertes pekados se eshemplaron a esta kolor אדום), kon todo, syendo eran sus palavras sin ningun entereso personal i solamente por amor de Dyo i su Ley, eran kovdisyozas i estimadas en ojos del puevlo, i resivian kon plazer sus kastigeryo i se korijavan de sus negras ovras. Asta ke venia en grado ke mezmo tu "syen" (los lados dela kara dela persona, allado de los ojos, se yama syen) ke esta adyentro de tu velo, mezmo la klasa sigundaya ke esta eskondida enel enteryor del puevlo, asemejavan a el pedaso de agranada buena ke todos sus granos son ermozos de vista i savrozos de komer. Ansi kon los buenos doktrinos de tus predikadores, todos se korijavan i se ermozeavan komo la granada.

"Your judges and your administrators who judged the people and mediated their affairs were all honored and esteemed," says the Holy God, **"like the flock of sheep when they come up from the washing pools.** (The judges and administrators are compared to **teeth** which decide a verdict and prepare the needs of the people, like teeth which cut and prepare food.) All of them were humble (ענווים) and got along with each other like a well-arranged and orderly flock of sheep. That is how they saw the good fruits of their labors and **no barren ones were among them.** However, this is not so when the leaders of a people do not get along with each other, but everyone wants stubbornly to support his idea. Then all of their actions are barren; they try to carry out some good deeds, but get no results.

4:3 כחום השני שפתותיך

Even though **your kisses**, your prophets, your preachers (דברשנים) speak forcefully with the people and chastize them for their sins which are deep **like a crimson thread** (*kirmiz*) (grave sins are compared to this color "אם יהיו חטאיכם כשני" (Isaiah 1:18), nonetheless, because **their words** entailed no personal advantage and were only for the love of God and His Law, they were **acclaimed** and appreciated by the people who willingly received their chastisement and redressed their bad deeds to the point that even your **temple** (the sides of a person's face, next to the eyes is called temple) which is **behind your veil**, even the second segment of the people which is hidden in its core **resembled a piece of good pomegranate** whose seeds are beautiful to view and delicious to eat. That is how, with the good teachings of your preachers, everyone redressed themselves and became beautiful like a pomegranate.

Ay ken deklarar este pasuk de esta manera:

Kon el buen rijo i doktrino de tus rijidores, entonses todo el puevlo eran djustos en todo partikular. Tus besos, tus palavras eran derechas i djustas komo el ilo kuando lo echan por mezurar una koza (*chirpi*) ke deve estar syempre djusto. Ansi no avia en eyos falsias i mintiras, i no se repintian de lo ke dizian (sigun fue en tyempo delos *meraggelim* (espiones) ke mando Yehoshua a Yeriho por eskulkar la tyerra, i entraron ala sivdad i apozaron en el otel de una syerta mujer nombrada Rahav. La kuala, entendiendo ken eran eyos i ke era sus misyon, los eskapo de sus persigidores, i entonses le djuraron los ditos *meraggelim* a Rahav ke en sodjiguando la sivdad ivan a tener su kudyado de eskapar a eya i a toda su famiya de todo mal, i le dyeron un ilo kolorado *וְהָיוּ הַיָּמִין*, ke lo enkolgara en su ventana por sinyal, i izo ansi. I kuando sodjiguo Yehoshua la sivdad Yeriho i ekstermino a todos los moradores de ai, sigun el komando de Dyo, ordeno alos ditos *meraggelim* ke fueran onde Rahav i ke la protejaran a eya i a toda su famia; i izyeron ansi por no falsar sus prometa). I tus palavras eran ermozas, no tenian menester--komo los mintirozos--de bushkar ermozear sus palavras para ke fueran kreidos dela djente, syendo eyas mezmaz eran ermozas i vedraderas i todo el puevlo, mezmaz la klasa ordinarya, eran verguensozos komo la granada, blanka i kolorada, (el verguensozo se le kolorean las karas).

4:4 כְּמוֹדֵל דָּוִד צוֹאֵרָךְ

Tu garganta, era alta i derecha komo la torre ke fraguo David en Yerushalayim (מצודת ציון) por mostrar a los pasajeros el kamino derecho.

There are those who explain this verse in this way.

Because of the good guidance and the teaching of your leaders, everybody then was fair in every respect; **your kisses**, your words were upright and fair **like thread** when it is used to check something (*chirpi*) which must always be straight. Thus no fraud and lies were found among them, so that they did not have to regret anything they had said. Such was the case with the spies (*espiones*) that Joshua sent to Jericho to scout the land, who entered the city and stayed at the "hotel" of a certain woman named Rahav. As she understood who they were and what their mission was, she saved them from their pursuers, at which point the said spies swore to Rahav that as the city was besieged, they would take care to save her and all her family from harm and they gave her a crimson thread **וְהָיוּ כְּשָׁרָה** to hang in her window as a sign, and she did this. When Joshua besieged the city of Jericho and killed all of its inhabitants, according to God's command, he ordered the said spies to go to Rahav to protect her and all of her family. And so they did in order not to disavow their promise. And your words **were nice**, they did not have to try to enhance their words, as liars would, to make them believable to the people, since they were essentially nice and truthful people and everybody, even the ordinary segment, was circumspect like the pomegranate, white and red in color (the circumspect blush).

4:4 כְּמִגְדַּל דָּוִד צוֹאֵרָךְ

Your neck, was tall and straight like the **tower which David built** in Jerusalem **וְהָיוּ כְּשָׁרָה** to show the travellers the right path. And in order to

I por guadrar la siguridad de todo el puevlo, izo enkolgar sovre eya miles de eskudos (sortes de armas) i todas las armas delos barraganes. Ansi la kamara delos altos djuezes (*sanhedrin*) ke avia en la Kaza Santa לְשֹׁכֵת הַגּוֹזִית (la Kamara Sublima), era una torre alta ke todo el puevlo parava myentes en eya a no trazyerrarsen el kamino derecho. I en eya estaban dekolgados todos los deklaros dela Ley. I todas las kozas ke eran en dubyo (*safek*), es eya (la kamara) ke lo eksplikava i lo deklarava. Sigun dize en la Biblia (*Devarim* 17:6) בִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבַר לְמִשְׁפָּט וְכוּ' וְעָשִׂיתָ עָלָיו כְּכָל הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכָל אֲשֶׁר יֹרֹךְ. Dize: Si vendra un tyempo ke tendras algun dubyo en alguna koza delos djuisyos dela ley sovre kualunke koza, i no saves komo azer, debes de irte ala Kaza Santa--el *Bet ha-Mikdash*--i vendras ala Kamara Sublima, alos djuzgadores i onde el presidente ke sera en akel tyempo, i konsultas kon eyos sovre tu demanda, i loke te dizen los ditos, debes de azer, i no puedes tirarte de sus palavras ni a derecha ni a eskyedra.

שני שדיך בשני עפרים 4:5

Tus dos pechos ke mamavas de eyos tu mantenimyento i te sostenias, eran kovdisyozos komo dos milisyos (*buchukes*) de los chikos korsos, nasidos dela korsa, kuando se pasean por las rozas ke son muy agradavles ala vista de ojo. Ansi tus dos kapos rijidores, el kapo espiritual (*ruhani*) el *Kohen Gadol*, i el kapo materyal (*gashmi*) el Rey ke alechavan i sostenian sus fideles kon sus buenos doktrinos i buenos rijos, eran djustos i igual uno al otro komo dos milisyos, i eran kerensyozos del puevlo, kuando paseavan sus ovejas--sus puevlo--en las rozas, ke los azian enkaminar en kaminos buenos i ermozos komo las rozas.

keep the safety of all the people, he let hang upon it **thousands of shields** (a type of weapon) **and the weapons of the warriors**. Similarly, the chamber of the supreme judges סנהדרין which was in the Holy Temple לשכת הגזית was a high tower for all the people to pay attention so as not to go astray from the right path. And from it emanated all of the decisions of the Law, and it (the chamber) explained and decided anything which was held in doubt (ספק) as it says in the Bible: וכו' ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' "כי יפלא ממך דבר למשפט (ספק) (Deut. 17:8-10). It says: When the time comes that you have any doubt with something regarding the judgements of the Law and you do not know what to do, you must go to the Holy Temple -- the המקדש and come to the Supreme Chamber⁵, to the judges and to the president of the time, and you shall consult them concerning your question. Whatever the above [judges] tell you, you must do, and you cannot deviate from their words either to the right or to the left.

שני שדיך כשני עפרים 4:5

Your two breasts from which you suckled your sustenance and you sustained yourself were appealing **like twins** (*buchukes*) **of small fawns born to a gazelle** when they walk amongst the roses which are pleasing to view. Similarly your two chief leaders, the spiritual head (רוחני) the High Priest and the lay head (גשמי) the king,⁶ who nursed and sustained their faithful with their good teachings and good guidance were fair and equal to each other like twins and they were beloved by the people, **as they grazed their sheep--their people--amongst the roses**, because they made them walk in paths as good and as beautiful as the roses.

עד שיפוח היום 4:6

I sovre esto - dize el Todo Poderoso - sovre estas buendades ke avia en ti, todo tyempo ke el sol no se asopla i no se fuyen las solombras, todo tyempo ke kontinuavas en tus buenas ovras i tu buen komporto, ke me determini i dishe: ire i me estare en el monte del almiskle i en la kosta (*ova*) ke krese el ensensyo. Pozare mi *Shehina*--mi Providensya kon ti en el monte santo *Har ha-Moria* i en la Kaza Santa.

כלך יפה רעיתי 4:7

אתי מלבנון כלה 4:8

I es ansi ke todo tyempo ke tu eras entera ermoza i no avia ninguna makula en ti, ke todas las klasas de tu pueblo todas eran kumplidas; kada una a su grado, ke yo te tenia mucha amistad i muchas vezes te mandava akavidar por mezo de mis profetas dizyendo: kon mi ven mi kumplida, kon mi ven del monte Levanon. No sea ke te aleshes de mi lado en indote detras de algunas vanas ideas i yerradas kreensas. Kata i mira, rekordate dela grandeza ke les di a tus avuelos por sus fey i sus kreensa en mi. Rekordate las ovras maraviozas ke ize kon eyos kuando pelearon kon los fuertes reyes del pueblo *Emori*, los abitantes delas montanyas *Senir* i *Herman* unos lugares myedozos i temerzos komo moradas de leones i montanyas de tigres. Rekordate de esto todo i no te trazyerres detras de otras kreensas.

4:6 עד שיפוח היום

That is why--says the Almighty--on account of these good qualities that you possessed, all the while that **the sun did not let up and the shadows did not flee**, all the while that you continued in your good deeds and your good behavior, I decided and said: **Let me go** and stay on the **mountain of musk and to the plain (ayb) where the frankincense grows**. Let me place my *Shechina*--my Providence on you in the holy mountain of Mount Moriah, in the Holy Temple.

4:7 כלך יפה רעיתי

4:8 אתי מלבנון בלה

That is why as long as you were **entirely beautiful** and **had no blemish in you**, all the segments of your population were perfect each to its own level, I had great affection for you, and frequently I sent you a warning through my prophets saying: "**Come with me my fair one, come with me from the Mount of Lebanon.**" Do not distance yourself from my side by following some empty ideas and wrong beliefs. **Examine and see**, remember the status I gave your ancestors because of their **faith** and belief in me. Remember the miraculous acts that I did on their behalf when they fought against the mighty kings of the Amorite people, the inhabitants of the mountains **שניר Senir** and **הרמון Hermon**, fearful and awe inspiring places like the **dwelling places of lions and the mountains of tigers**. Remember all this and do not go astray after other beliefs.

לבבתני אחותי כלה 4:9

Porke me travates el korason, tu mi ermana, mi kumplida. Izites atirar mi amor sovre ti, me travates el korason, solamente por la mirada de uno de tus ojos, i por la vista de un kolyar (kordon, afyete ke se enkolgan en la garganta) de tu garganta. Te tengo mucha kerensya, solamente por amor de una persona de tus djenitores, el patriarka Avraham ke izo estabilir mi divinidad (*elohut*) i mi podestania entre la djente, i por tu pastor, el Pastor *Neeman* Moshe ke te izo afyetar i kaminar en mi Ley i mis enkomendansas.

מה יפודריך אחותי כלה 4:10

Alora--dize el Dyo Santo--ke ermozas son tus kerensyas--mi ermana kumplida, si tu kontinuas a sigyir los consejos de los dichos Avraham i Moshe. Ke buenas son tus kerensyas, mas ke el vino i todos los visyos del mundo, si tu kaminas en los kaminos ke te reglaron los ditos. I ke ekselente es tu buena fama, mas ke el guezmo de todas las espesyas.

נפת תמפנה שפתותיך כלה 4:11

Sovre esto--dize el Todo Poderozo--no pyedras el kamino derecho. Ovedese los consejos delos dichos: Tus besos ke gotean dulsura, komo si debasho tu lingua tyenes myel i leche. Trabaja en la Ley santa i asaventate a konoser las verdaderas ideas ke son dulces mas ke la myel, i el guezmo detus vistidos, ke guezmen komo el monte Levanon, tus buenas *middot*

לבבתני אחותי כלה 4:9

For **you have captured my heart, you, my sister, my fair one.** You have drawn my love upon you, **you have captured my heart merely with the glance of one of your eyes, and by the sight of a necklace on your neck** (a chain, an ornament which hangs on the neck). I love you dearly, merely because of the love of one of your ancestors, the patriarch Abraham who established my divinity (אלהות) and my power amongst the people and because of your shepherd, The Faithful Shepherd Moses, who adorned you and made you walk in my religion and my commandments.

מה יפן דרך אחתי כלה 4:10

Then, the Holy God says, **"How beautiful are your affections, my perfect sister,** if you continue to follow the advice of Abraham and Moses mentioned above. **How good are your affections, better than wine** and all the delights of this world, if you walk on the paths delineated by them for you. **And how excellent is your good reputation, better than the fragrance of all the spices."**

נפת תמפנה שפתותיך כלה 4:11

"Therefore," says the Almighty, "do not lose the right path. Obey the advice of the above mentioned people: Let **your kisses drip sweetness,** as if you had **honey and milk under your tongue.** Toil in the Holy Religion and learn to recognize true ideas which are as sweet as honey. **And let the fragrance of your garments be like the fragrance of Mt. Lebanon.**

(manyas) i tu buena kondukta kon el Dyo i la djente, ke den su buen guezmo de leshos, komo el monte Levanon ke de muy leshos se syente su buen guezmo.

4:12 בן נעול אחתי כלה

I mas--dize el Todo Poderozo--deves ser onesta en todas tus ovras morales i materyales i komo un guerto serrado ke no ay ken pueda entrar adyentro, ansi debes ser onesta en tu kaza i tu famia ke no agas ninguna ovra verguensoza i dezonestas. I komo una fuente serrada i siyada ke no ay ken la pueda avrir, ansi debes ser onesta en tus ovras buenas i en tus ideas verdaderas a no desharte sonbayer i pedrer tu saver i tu sensya, indote detras de otras ideas.

4:13 שלחך פרדס רמונים

4:14 נרד וכרכם קנה וקנמון

I si tu kontinuas a komportarte de esta manera--dize el Dyo Santo--tus ramas, todos tus myembros (todo el puevlo) seran komo el verdjel de granadas i de todo sorte de frutos visyozos i delos buenos guezmos: el sipres, i nardos ke es muy estimado por su buen guezmo i la savor de sus frutos. Ansi sera tu puevlo onrado por su sensya i su saver, i estimado por sus buenas manyas. I su fama ira asta muy leshos komo el verdjel ke kontyene el nardo, el asafran, la kanela, el sinamon i todo modo de lenyos de ensensyo. I el miskle i el sandalos i toda sorte de espesyas prensipales de un verdjel semejante, va su guezmo--sin dubyo--asta muy leshos.

Let your good qualities (habits) and your good behavior with God and the people give off their good fragrance from afar like Mt. Lebanon whose good scent can be smelled from a great distance."

4:12 גן נעול אחתי כלה

"In addition," says the Almighty, "you must be honest⁷ in all your deeds, moral and material, and like a **closed garden** into which no one may enter, you, too, must be honest in your home and with your family so that you commit no shameful or dishonest act. And like a **closed and sealed fountain** which no one can open, you, too, must be honest in your good deeds and in your ideas about truth, so that you shall not allow yourself to be misled and lose your knowledge and your wisdom by following strange ideas."

4:13 שלחך פרדס רמונים

4:14 נרד וכרכם קנה וקנמון

"And if you will continue to behave in this manner," says the Holy God, "**your branches**, all your members (all the people) will be **like a pomegranate orchard**, and [like an orchard of] all kinds of **exquisite fruits** and of good fragrance: the **cypress tree and the spikenard** which are highly valued for their good fragrance and the taste of their fruits. Similarly your people will be honored for their wisdom and their knowledge, and appreciated for their good habits. And its reputation shall extend far off like the scent of an orchard which contains **nard, saffron, calamus, cinnamon, and various incense woods**. And the fragrance of such an orchard of musk, sandal-wood and **other main species** undoubtedly spreads quite afar.

מעין גנין באר מים חיים 4:15

I tu prospero moral i materyal, kontinuara syempre sin kedär, komo el verdjel ke es abevrado dela fuente ke mana del pozo de aguas manantes i ke estilyan (manan) del monte Levanon ke nunca se seka ni pyedre su buena fama.

עורי צפון ובואי תימן 4:16

(El puevlo de Yisrael vyendo la mucha kerensya del Dyo Santo i sus buenos consejos, solamente por su buendad--del puevlo--resive sovre el de ovedeser syempre sus doktrinos i no abandonar nunca sus komandos para pueđer mereser de tener repozo en este mundo i gozar en el mundo venidero de las buendades vedradas, las buendades eterneles [de syempre]).

Ke se remenee el vyento de *safon* (nord, *payras*), i venga el vyento de *darom* (sud, *nadas*), ke sople en mi guerta i ke estilyen (goteen) sus espesyas. Rogamos al Dyo--dizen el puevlo de Yisrael--ke nos apronte todos nuestros menesteres por la vida de este mundo. (Las buendades i provechos de este mundo--provechos del kuerpo--se eshemplaron al *safon* ke es la parte syedra de la persona en mirando a *mizrah* (la parte de onde espunta el sol). I las buendades vedradas del mundo venidero, las buendades espirituales, se eshemplaron al *darom* ke es la parte derecha dela persona, sigun vamos a dizir mas despues) i tener olgansa i repozo por pueđer azer los komandos de nuestro Dyo i kreer en su Ley santa sin mesklita de otras vanas kreensas. I venga mi kerido a su guerto ke poze su *Shehina* entre nozotros i koma sus frutos visyozos ke seamos venturozos

מַעֲיֵן גִּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים 4:15

And your moral and material prosperity shall always continue, uninterrupted, like the **garden** which is watered from the **fountain springing from the well of living waters flowing from Mount Lebanon** which never dries up, nor loses its good reputation."

עוֹרֵי צִפּוֹן וּבֹאֵי תִימָן 4:16

When the people of Israel sees the great love of the Holy God and His good advice, solely based on the goodness of the people, it takes upon itself always to obey His teachings and never to abandon His commandments in order to deserve having rest in this world and enjoying the true bounties, the eternal (*syempre*) bounties in the world to come.

Let the North wind (*nord, payras*) **blow** and **let the South wind** (*sud, nodas*) **come and blow upon my garden and let its spices flow out** (*gateen*). We implore God--says the people of Israel--to prepare for us all our needs for life in this world (the bounties and benefits of this world--the benefits of the body--are compared to the North which is on the left side of a person facing the East, the side from where the sun rises) and the true bounties of the world to come (the spiritual bounties are compared to the South which is on the right side of a person, as we shall see later), so that we will have satisfaction and rest to fulfill the commandments of our God and to believe in His holy religion without the interference of other false beliefs. And **let my beloved come into His garden** to place His *Shechina* amongst us **and let Him eat its delicious fruits** that we may

de gozar delas buendades vedraderas delos visyos espirituales (רוחניים) en el mundo eternal (de syempre) ke esto es la ultima esperanza dela persona.

Ke savresh, keridos lektores, ke una delas bazas del Djudaizmo es, la kreensa (*emuna*) en השארת הנפש kere dizir la imortalidad dela alma, ke la alma dela persona no se muere komo se muere el kuerpo, i syempre keda biva en el mundo vedradero. I kome del fruto de sus ovras ke izo en este mundo. Ke toda la rekompensa (paga buena) ke da el Dyo Santo a el ombre por sus buenas ovras, i la pena ke apena alos negros por sus negras ovras, la resive, la mas parte la alma enel mundo vedradero, el mundo eternal, i no el kuerpo en este mundo, en un mundo de una vida muy kurta i de ninguna valor. I es kon esta vedradera kreensa (i aprovađa por la sensya "filosofika") ke se puede eksplikar las kozas sekretas i los akontesimyentos akorrutavles ke vimos en este mundo, ke nuestra konsensya no puede byen entenderlo. I es una kuestyon ke todos los savyos i los profetas, enpesando del grande de eyos Moshe Rabbenu שלום ha-shalom, se izyeron un dover de tratar de eya, i es, lo ke vimos muchas vezes i muy akorruto לו, רשע ומוב לו, צדיק ורע לו, kere dizir ke un ombre onesto, i justo kon el Dyo i kon la djente, lo vimos sufrir en este mundo de toda sorte de sufrimyento, kuando en su moneda i su mantenimyento, kuando en su kuerpo, i kuando mezmo en su vida. I la kontra, una persona negra kon el Dyo i la djente, goza de todo lo bueno i visyos de este mundo. I ke estas kozas paresen muy estranyas ala prima vista a ojos dela persona, porke una vez ke toda persona ke kree en Dyo, kree i konose ke El es djusto i derecho הוא צדיק וישר הוא, i dunke porke ke sea esto ke en lugar de pagarle a el djusto de todo bueno, i azerlo gozar

be worthy of enjoying the true bounties of the spiritual delights (רוחניים) in the eternal world (*de syempre*) for this is a person's ultimate hope.

Notice, dear readers, that one of the foundations of Judaism is the belief (אמונה) in "השארת הנפש" the abidingness of the soul which means the immortality of the soul, for a person's soul does not die like his body dies, but it always abides living in the true world and reaping the fruit of its labors done in this world. For any reward (good retribution) the Holy God gives a person for his good deeds, or any penalty He inflicts on the wicked for their bad deeds, it is the soul that receives it for the most part in the true world, the eternal world, rather than the body in this world, a world where life is very short and of no value. And it is by this true belief (backed by the "philosophic" science⁸) that one can explain the secret things and the chain of special events that we saw in this world which our mind cannot well comprehend. This is a question which all the sages and the prophets, beginning with the greatest of them, Moses, our teacher, peace be upon him, made a point of dealing with, i.e., what we have seen many times and quite often "צדיק ורע לו, רשע וטוב לו" (Berakhot 7a), meaning, as we have seen, that a person who is honest and righteous with God and man may suffer from all kinds of adversities in this world, whether monetarily, or in his occupation, or bodily, or even in his private life. And vice versa, a person who is wicked with God and man may enjoy the prosperity and the delights of this world. While these things may seem very strange at first glance, anyone who believes in God-- by the same token --believes and acknowledges that He is just and righteous "אל אמונה ואין [אולו] עול צדיק וישר הוא" (Deuteronomy 32:4). Why then should it be that rather than

de todos los plazeres del mundo en paga de su buendad, lo aze sufrir, i en
 veces unos sufrimyentos muy fuertes? I ansi porke tyene ke deshar gozar
 al negro de todos los plazeros del mundo, myentras ke por sus negras ovras
 merese todas las penas ke puede aver en el mundo? Pero kon esta baza ke
 vinimos de dizir se eksplika muy fasil esta kuestyon. I es ke ya es byen
savido, ke es emposivle ke ayga en el mundo persona ke todas sus echas
 sean ovras de byen i ke no aga algunas ovras negras verso el Dyo o la
 djente, komo disho el savgo: (*Kohélet* 7-20) כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאָרֶץ
 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחַטָּא . Lo esteso, es emposivle ke una persona aga
todo ovras negras, ovras dezonestas, sin ke aga en su vida algunas ovras
 buenas. Syendo alkavo kavo tyene en su kuerpo la alma entelijente, la alma
 divina ke bushka azer todo lo bueno.

De mas es byen entendido ke en todo modo de koza se da la preferensya a la
 majorita (*רוב*) kere dizir ke la majorita, lo mucho de una koza es loke
 pasa adelante i tyene mas valor.

I sovre esto, el Todo Poderozo ke es djusto i derecho i paga a kada uno i
 uno sigun su merito, le paga por todo lo ke aze de bueno i de negro, sigun la
muchidumbre de sus ovras, tanto buenas komo negras. Komo dizir ke una
 persona ke la mas parte de sus ovras son buenas, aunke tyene tambyen i
 unas pokas ovras negras, esta persona merese ser rekompensado syendo la
 majorita de sus ovras son buenas. I por tanto i sus negras ovras ke tyene
 echo no se le van por ai, ni si las enprezenta el Dyo Santo. I sovre esto, en
 este mundo ke es un mundo de poka durada i ke todos su plazeres i
buendades son de muy poka valor, le paga aki a esta persona su paga por
 sus negras ovras i lo aze sufrir algunos sufrimyentos de este mundo, i la

rewarding the righteous person with prosperity, and letting him enjoy all the pleasures of this world as a reward for his goodness, He lets him suffer, and at times quite harshly? And similarly, why should He allow the wicked person to enjoy all the pleasures of this world, while for his bad deeds he deserves all the possible punishments ever? However, on the basis of what we have just discussed, this question may be very easily explained. It is well known that it is impossible to find in this world anyone who has performed exclusively good deeds without ever having committed some evil acts against God and man, as the sage said: *כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר* "כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר" *עָשָׂה טוֹב וְלֹא יָחַטָּא* (Ecclesiastes 7:20). Similarly, it is impossible for anyone to have performed exclusively evil acts, dishonest acts, without having done a few good deeds in his life, since ultimately, he has in his being an intelligent soul, a divine soul which tries to do everything good.

Furthermore, it goes without saying that in all cases, the majority (רוב) is given preference; that is to say, that the majority, the greater part of anything, comes first and carries more weight. That is why the Almighty who is righteous and upright, and rewards everyone according to his merit, rewards people for whatever good or bad they do, according to the majority of their deeds, whether good or bad. That is to say, a person whose deeds for the most part are good, though he may also have a few bad deeds, deserves to be rewarded, since most of his deeds are good. And yet, the bad deeds he has done, do not go by the wayside, even if the Holy God were to exonerate him. That is why, He repays this person for his bad deeds here, in this world of short duration and whose pleasures and bounties are of little worth, by subjecting him to some of this world's afflictions, while He

rekompensa por sus buenas obras ke son muchas, se las da en el mundo venidero, el mundo verdadero onde no ay kavo ni atemo, ke goze del fruto de sus obras.

Lo esteso, una persona ke la mayor parte de sus obras son negras i merese ser apenado, esta pena la tyene guadrada para el mundo verdadero, i por las pocas buenas obras ke tyene echo le paga el Todo Poderoso en este mundo, i lo aze gozar de unos visyos pasajeros i de poca valor sigun fueron sus buenas obras, pocas i de poca durado.

Esto es dunke la respuesta verdadera i la solusyon de esta kuestyon sigun esta byen deklarado en el Talmud i en los livros de nuestros savyos *alehem ha-shalom*, i es djustamente kon esta solusyon ke se aresenta el pasaje ke rekonta el Talmud: De un padre ke le komando a su ijo ke suvyera ala kamara de orivo i ke izyera שילוח הקן (שילוח הקן) es una *misva* dela Ley ke si ve una persona un nido de pasharos, i ke la madre esta asentada sobre sus chikitos, si kere tomarlos deve mandar ala madre--azerla bolar--i tomar despues alos chikitos, i no puede tomar ala madre kon losijos). I promete por esta enkomendansa la rekompensa de una vida lunga (למען). El ijo ovedesyo el komando de su padre i suvyo ala kamara i izo la *misva*, i parese ke este ijo kalia ke bivyerá mil anyos, syendo izo en mezmo tyempo dos enkomendansa relidjyozas כבוד אב ואם i שילוח הקן ke por todas las dos tyene su rekompensa eskrito en la Ley ke tyene ke alargar dias i tener todo bueno. I por tanto, este ijo abashando dela kamareta, se kayo dela eskalera i muryo. I dunke komo se puedia somportar esta koza sino era loke vinimos de dizir ke la rekompensa delas

rewards him for his many good deeds in the world to come, the true world, where there is no end or limit, and where he may enjoy the fruits of his labors.

Similarly, the retribution of a person most of whose deeds are bad and deserves to be punished is withheld for the world to come, while the Almighty repays him in this world for the few good deeds he has done, letting him enjoy some passing delights of little value, in accordance with his good deeds which were few and short-lived.

This is, therefore, the true answer and the solution to this question as it is well explained in the Talmud and in the books of our sages, peace be upon them. It is precisely this solution that clarifies the passage recounted in the Talmud about a father who ordered his son to climb to the upper chamber and perform "שילוח הקן". (שילוח הקן is a commandment of the Law that if a person sees a bird's nest and wishes to take away the chicks from under the mother which is sitting upon them, he must chase away the mother and then take away the chicks, but he cannot take the mother with her chicks.) Because of this commandment, a person is promised the reward of a long life (למען יטב לך והארכת ימים) (Deuteronomy 22:7). The son obeyed his father's order and climbed to the upper chamber to perform the commandment. It would seem that this son should have lived a thousand years, since he performed simultaneously two religious commandments, i.e., "כבוד אב ואם" and "שילוח הקן" a reward of length of days and full well-being is written in the Law for both. Nevertheless, as this son was coming down from the upper chamber, he fell from the stairs and died. Therefore, how can one accept this situation, were it not for what we have just

ovras dela persona es al mundo venidero? I esto es loke dize el Talmud למען יאריך ימים לעולם שכולו ארוך ולמען יטב לך לעולם שכולו טוב. La longura de dias i la buendad ke promete el Todo Poderoso a ken aze sus komandos, es en el mundo venidero, en el mundo ke ay longura, en el mundo ke ay buendad; no en este mundo kurto i falso.

I sobre esta baza eksplika muy byen, el saygo R. Yosef Albo *zihrono li-veracha* en su libro *Sefer ha-Ikkarim* el pasuk de David *ha-Meleh alav ha-shalom*, משפט' ה' אמת צדקו יחדיו (Seksyon 1, kapitulo 8) los djuzgos de A' son verdad se djustifikaron djuntos. Ke ala parensya no se puede entender byen el deklarado de estos byervos, kuolos djuzgos se djustifikon djuntos? Ma kon loke vinimos de dizir esto ooro, se eksplikon muy byen: i es ke kombina muchas vezes ke nozotros kedamos maraviozos por los djuzgos del Dyo ke no nos paresen djustos, *halila*, i no puedemos djustifikarlos, vyendo ke una persona ke sigun nuestro pareser kalia ke gozara de todas las buendades de el mundo por sus buenas ovras, i no es ke al kontrario, el Dyo lo esta deshando sufrir mucho. Ala kontra una persona goza de todas las buendades del mundo i ke sigun nuestra idea, este no meresia mas ke ser kastigado i apenado por sus negras ovras. Pero si nozotros viamos los 2 djuzgos ke aze el Dyo Santo kon una mezmia persona, el djuzgo de este mundo i al djuzgo de el mundo venidero, allora no teniamos nada de maraviarnos i viamos komo sus djuzgos son muy djustos. I esto es loke dize: משפט' ה', los dos djuzgos ke aze el Dyo alas personas aki i ayi son muy djustos en djuntos i no ay ninguna kosa de endjustisya *halila*. I por tanto, esta rezolusyon ke vinimos de dar--i ke la repetamos--ke toda la esperansa i la buena rekompensa ke espera la

stated--that the reward for a person's deeds is in the world to come? And this is what the Talmud says: למען יאריבון ימיך לעולם שכולו ארוך ולמען יטב לך לעולם שכולו טוב (Kiddushin 39b). The length of days and the bounty that the Almighty promises to anyone who does His commandments is in the world to come, a world in which there is permanence, a world in which there is bounty; not in this brief and false world.

On this basis the sage Rabbi Yosef Albo, may his memory be for a blessing, explains well in his book ספר העיקרים (Section 1, Chapter 8) the verse of King David, peace be upon him, "מ/שפּט' ה' אמת צדקו יחדיו" "The judgements of the Lord are true, they are righteous altogether" (Psalm 19:10). At first sight, the intent of these words as to which judgements are righteous altogether cannot be well understood. And yet, with what we have just said up to now, it can be explained very well. It often happens that we are left amazed by God's judgements which do not seem correct to us, חלילה and we cannot justify them when we see a person who, in our view, should have enjoyed all the bounties of this world for his good deeds, and yet it is only the opposite, God lets him suffer a lot! On the contrary, a person may enjoy all the bounties of this world, but in our view, he deserves only to be chastised and reprimanded for his bad deeds. And yet, if we saw the two judgements that the Holy God renders to the same person, the judgement in this world and the judgement in the world to come, then there would be nothing to amaze us, and we would see how His judgements are indeed just. And this is what מ/שפּט' ה' means: The two judgements that God renders to people here and there are indeed just together and there is nothing unjust, חלילה. And therefore, this resolution which we have just given and which we repeat, that all the hope and good reward a person

persona por sus buenas obras, i toda la pena ke merese por sus negras obras, son la mas parte para la alma en el mundo verdadero i no al kuerpo en este mundo falso i kurto, nos aze entrar en una kuestyon muy onda i una demanda muy emportante. I es ke, una vez ke es ansi, ke es la razon ke las prometas i amenazos ke aze el Todo Poderoso a su pueblo en guadrando o abandonando sus komandos (en las parashiot כ' תבוא -- בחוקות') todas son unas prometas por la vida de este mundo pasajero, la abundansa de nuestra comida i bebida, la sanedad de nuestros kuerpos, el senyorio i la grandeza kon nuestros vizinos echt., i la kontra en no ovedesyendo sus komandos, i no mensyona del todo el repozo i la pena espiritual ala alma en el mundo verdadero? I esto aze *has ve-shalom* entrar en *safek* ke no ay ninguna paga mas ke en este mundo.

Es sovre esta demanda tan seryoza ke kada uno de nuestros illustres saygos antiguos bushka remedyar, kada uno sigun su idea, i el saygo Don Yishak Abravanel alav ha-shalom en su estimado libro על התורה פרשת (בחוקות') rekoje ala suma de 7 las respuestas delos saygos antiguos a este sujeto.

I yo, aunke es muy posivle ke algunos delos lektores ya se enfastyarian dela largor de estas avlas, ma por ser un poko util a algunos de entre eyos ke dezean saver i se enteresan kon plazer de unas semejantes kuestyones, me paresyo konvenivle de tradusir aki dos de estas respuestas, las ke me paresen mas razonavles (aun ke todas pueden ser verdaderas ואלו ואלו) (דבר' אלקים חיים) i son las sigyentes:

expects because of his good deeds, and all the retribution he deserves for his bad deeds, are mostly for the soul in the world to come and not for the body in this false and brief world, brings us into a very deep question and very important inquiry. Namely, once this is so, why are the promises and the threats which the Almighty makes to His people, when they keep or abandon His commandments, (in the portions 'בחוקות' and 'כי תבוא') consistently about life in this passing world, i.e., the abundance of our food and drink, the health of our bodies, our dominance and aggrandizement towards our neighbors, etc., while conversely when we do not obey His commandments, then He does not mention at all the rest and the spiritual retribution for the soul in the true world? And this leads חס ושלום one into ספק doubt i.e., that there is retribution only in this world.

It is about this very serious question that each of our illustrious ancient sages tries to find a resolution, each according to his own idea, while the sage Don Yitzchak Abravanel, peace be upon him, in his cherished book (על) ('לעל') reduces to seven the sum of the replies of the ancient sages on this subject (Leviticus 26, p. 163).

Even though it is quite possible that some of my readers have already become bored by the length of these remarks, still in order to be somewhat useful to those amongst them who desire to know more and are delighted to be interested in such questions, I thought it would be convenient to translate here two of these replies which seem most reasonable to me (even though all of them could be true (ואלו ואלו דברי אלקים חיים), and they are the following.

La primera es loke dize el ilustre savyo ha-Rambam *alay ha-shalom* ke estas promesas buenas i negras ke promete la Ley a el ke ovedese a komandos del Dyo i la kontra, no son eyas mezmás la rekompensa o la pena por las ovras. Eyas son solamente unos medyos i aparejos para pueđer profitar delas buendades verdaderas, las buendades espirituales dela alma enel mundo venidero. Ke si una persona tyene su alma apegada kon el Dyo i aze los komandos dela Ley santa, el Todo Poderozo le promete de aprontarle todos sus menesteres en abundansa i ke tenga todos los medyos prontos para kitar a luz su penseryo i kontinue sus buenas ovras. Ke si le manka los moldes menesterozos, si no tyene su mantenimyento en regla, si su kuerpo sufre de alguna maladia, si tyene unos enemigos ke no lo deshan repozer, es emposivle ke pueda azer en regla i kon todas las kondisyones menesterozas, los komandos del Dyo i ke puede kumplir su alma i mereska gozar de las buendades espirituales en el mundo verdadero. Es por esto ke el Dyo le promete de aprontarle sus menesteres en este mundo para ke kon estos medyos sea venturozo de gozar delos visyos del otro mundo una vez ke su korason dezea ansi, i aze los komandos del Dyo. Ansi una persona negra ke no kere ovedeser los komandos de Dyo i aze kontra dela relidjyon kon sobervyo *וְכַבְדָּהּ בְּעַלְיוּתָהּ*, el Dyo lo amenaza de aprontarle muchos obstakulos i angustias ke no tenga repozo ni en este mundo, para ke su alma koma sus negros frutos, ke aleshandose mas de su kumplimyento, mereska resivir su negra paga i kastigeryo espiritual en el mundo vedradero. En kurto es ke todas las buendades ke el Dyo promete i akorda en este mundo ala persona por sus buenas ovras, no son ke unos medyos i aparejos para ke goze delas buendades eterneles (de syempre) las buendades espirituales de la alma en el mundo venidero. Ma las

The first is what the illustrious sage the Rambam, peace be upon him, said: These good and bad promises that the Law promises to the one who obeys God's commandments and vice-versa, are not in themselves the reward of the punishment for the deeds. They are merely the means and the preparations enabling one to profit from the true bounties, the spiritual bounties of the soul in the world to come. For if a person's soul cleaves to God by performing the commandments of the Holy Law, the Almighty promises him to prepare all his needs in abundance, so that he can have all the means ready to realize his thoughts and to continue his good deeds. For if he lacks the necessary means, if he does not have his sustenance in order, if his body suffers from some illness, if he has some enemies who do not let him rest, he could not possibly do God's commandments correctly and with all the necessary conditions his soul can fulfill in order to be worthy of enjoying the spiritual bounties in the world to come. This is why God promises to take care of his needs in this world, so that thereby he will be fortunate to enjoy the pleasures of the other world, since his heart so desires, and he fulfills God's commandments. Similarly, a wicked person who does not want to obey God's commandments and intentionally דאשׁל לעבד acts against religion, God threatens to prepare for him many obstacles and afflictions so that he will have no peace even in this world, with the result that his soul will eat of its bad fruits, because by further distancing himself from his fulfillment, he deserves to receive his evil retribution and his spiritual chastisement in the world to come. In short, all the bounties which God promises and grants a person in this world for his good deeds, are nothing but means and preparations so that he can enjoy the eternal (*de syempre*) bounties, the spiritual bounties of the soul in the

rekompensas i las penas mezmás son para la alma solamente en el mundo verdadero.

I es por esto ke las buendades de este mundo se eshemplan en boca delos sayos ala mano syedra, syendo son flakas i de poka emportansa como la mano syedra, ilas buendades i visyos espirituales ala mano derecha, como disho Shelomo: לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. Dize ke el sayo, el ombre onesto i djusto, el penseryo de su korason es solamente por ser aventurado ke su alma sea kumplida i mereska ser rekompensada a gozar delos visyos espirituales en el mundo verdadero, ke es turavle i rezyo como el braso derecho. I poka le enporta por la vida pasajera de este mundo. Pero el loko, el ke se va detras de appetites de su korason, todo su penseryo i todo loke aze es por las buendades i visyos de este mundo ke no tyenen ninguna valor i son flakos como la syedra, i no pensa por las buendades i los visyos vedrados. Esto es la primera respuesta.

La segunda es, ke es muy byen savido ke el eskopo (*tahlit*) del Todo Poderoso ke envelunto a dar la Ley a Yisrael es por azerles konoser su grandeza i su podestania i azer araigar en sus korason la kreensa verdadera i la manera djusta de konoser a El. Ke savresh ke todos los puevlos antiguos, antes ke se dyera la Ley (afuera de algunos syertos personajes como Shem, Ever, Abraham) mezmo ke konosian a Dyo, lo konosian de una manera afuera la verdad. Eyos pretendian (les paresia) ke El no konose ni save las kozas de este mundo, i ke en El no ay ni aborreser, ni amar, ni enveluntar en alguna kosa ni desplacer por otra, i ke todos los rijos del mundo aun ke provyenen de El, no son kon su kerer otro ke ovligadamente como la solombra ke provyene del sol, si kere el sol, i si no kere. I es

world to come. But the real rewards and the punishments for the soul are only in the true world.

That is why the sages compare the bounties of this world to the left hand since they are weak and of little importance like the left hand; and the spiritual bounties and pleasures to the right hand, as Solomon said, לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֹלוֹ (Ecclesiastes 10:2). The sage says, the inner thought of the honest and righteous person is only to be happy as his soul is fulfilled, and to deserve being rewarded to enjoy the spiritual pleasures of the true world, which is permanent and solid like the right arm, while he cares little about the transient life of this world. However, all the thoughts and all the actions of the fool who follows the appetites of his heart, are for the bounties and pleasures of this world which are of no value and are weak like the left hand, because he does not think about the true bounties and pleasures. This is the first reply.

The second, as is well known, is that the scope (תכלית) of the Almighty, who willed to give the Law to Israel, was to make them realize His grandeur and His power, and cause the true belief and right way of knowing Him to take root in their heart. Be aware that before the Law was given, all ancient peoples (except some individuals like Shem, Ever, Abraham) even though they knew God, knew him in an untrue fashion. They pretended (they thought) that He was not aware or did not know about the matters of this world, and that there was no hate or love in him, no like for somethings or dislike for others, and that the total order of things in the world even though stemming from Him, were by His will only as a necessity, similar to a shade that stems from the sun, whether the sun wants it or not. That is

sovre esto ke el Dyo Santo kijo dar la Ley a este puevlo para azerles arankar estas falsas ideas de sus korason i azerlos kreer ke El--el Dyo Santo--aun ke es muy alto i enshalshado i no ay kavo ni limito a su grandeza, kon todo El es el rijidor del mundo. El es ke krio este mundo sin aver nada, El es el ke krio la natura, i El es el ke la abandona la ora de su veluntad, i ke ay kozas ke envelunta en eyas, i ay kozas ke aborrese. En kurto es ke El es מִשְׁגִּיחַ בַּעֲלִיּוֹנִים וּבַתְּחִתּוֹנִים. El kata i mira los ovras de todo el mundo komo disho David *alay ha-shalom* מִי כֵה' אֱלֹהֵינוּ הַמְּגִבִּיה' לִשְׁבֹּת הַמִּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ ? Ken es komo A' nuestro Dyo ke, aun ke su grado es muy alto, El denya a tener su Providensya en los syelos i la tyera?

I sovre esto por azer konvenser a su puevlo de esta verdadera idea, fue menester de darle unas prevas klaras ke lo vean kon sus ojos mezmos i ke se konvenskan de esto. I esto es kon las prometas i amenazas ke les aze en kozas de este mundo, en las kozas moteryales ke si azen su veluntad sigun les enkomendo van a ver klaramente komo el esta abandonando la natura del mundo por eyos. Porke ken es la persona ke es kapavle de azer sekar la mar i posar por ayi kaji un milyon de almas i despues ke torne a lo de antes i ke pasen los enemigos i se aogan? Ken es akel puevlo ke syen personas de el aze persigir dyez mil almas? Ma vyendo ke ay esto en el mundo, i muchas otras kozas semejante, se konvense enteramente la persona ke el Dyo Santo es patron de todo el universo i El puede azer todo lo ke kere sin ke ninguno pueda defender sus ovras. I ke por esto kale ovedeser sus komandos ke esto es la baza entera dela relidjyon. Lo kual ke si les prometian--en paga de sus ovras--de azerlos gozar delas buendades espirituales en el mundo venigero, era muy probable ke estas prometas no

why God Most Holy wanted to give the Law to this people to make them uproot these false ideas from their heart and cause them to believe in Him--the Most Holy God--even though He is supreme and praised and there is no end or limit to His grandeur, nevertheless, He is the ruler of the world. He is the one who created this world from nothing, He is the one who created nature, and He is the one who forsakes it when He wishes, and that there are things He likes, and there are things He hates. In short, He is the one who is **מִי כֵה' אֱלֹהֵינוּ הַמְּגִבִּיה' לְשִׁבֵּת** He examines and sees the deeds of the whole world as David, peace be upon him, said: **הַמִּשְׁפִּילִי לְרֹאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ** (Psalm 113:5), who is like the Lord our God, for even though of supreme rank, He deigns to place His Providence in the heavens and on the earth? That is why to convince His people of this true idea, it was necessary for Him to give them some clear evidence that they could see with their own eyes and be thereby convinced. And it is by the promises and threats that He does for them in the material things of this world, that if they do His will as He commanded them, they shall see clearly how He forsakes on their behalf the natural [order] of the world. For who is the person capable of drying up the sea, causing nearly a million people to pass through it; and then causes the enemies to drown as they pass through, by making it return to its original state? Who is that people one hundred of whose individuals can pursue then thousand souls? But, with this and many other similar occurrences in this world, one becomes entirely convinced that the Holy God is the ruler of the whole universe, and He can do anything He wants without anyone being able to prevent Him from acting. Therefore, one must obey His commandments for this is the entire foundation of religion. That is to say, had He promised them, as a reward for their deeds, to let them enjoy the spiritual bounties in the world to

ivan azer ninguna empresyon en sus espirito i no ivan a konvensersen dela verdaderia de esta idea, porke son unas kozas ke no se ven kon los sintimyentos del kuerpo i ivan a dizir--sin dubyo--komo dizen la djente ken fue ai i bolto? Pero una kosa ke se ve kon el ojo no se puede nyegar, venid i mirad el pasaje de Naaman, Gran Ministro del Rey de Aram kuando fue ke estuvo leprozo, i ke despues ke no desho kosa ke no izo i todo fue sin provecho, i sobre la propozisyon de una muchachika Djudia ke estava kativada onde la mujer de dito Naaman, se adereso onde Yehoram Rey de Yisrael kon la rekomendasyon del Rey de Aram dizyendo: En vista ke resiveresh esta letro mira de milizinar a Naaman de su lepra. El Rey de Yisrael entonses muy flako i no podia a ningun presyo rezistir kontra el reynado de Aram, se tomo mucha ansya pensando ke esto es un preteksto (achake) del Rey de Aram por deklararle la gerra, porke dize, dyo so yo ke tengo poder en mi mano por arebivir almas o melezinar los enfermos? I se enpresyono mucho, fin ke razgo sus vistidos. Entonses Elisha el profeta, mando a dizir a Yehoram ke no se ansyara por esto, ke lo mandara a Naaman onde el i ke vea komo ay profeta en Yisrael. Naaman se adereso allora onde Elisha, i se detuvo en la puerta de kaza por sentir sus ordenos, i Elisha le komanda ke se lave 7 vezes en el Yarden i se melezinara kon esto enteramente. Naaman ke no tenia visto nunca unas oyras afuera la natura, sale de onde el kon ravya dizyendo, este Rio del Yarden es mijor delos rios de mi pais Dammesek el *Amana* el *Parpar*? Ke vo ver provecho de el mas ke de estos rios?

I portanto sobre la rogativa de sus mosos, izo lo ke le ordeno Elisha i se lavo 7 vezes en el Yarden i se melezino su kuerpo enteramente. Allora torno Naaman, el i su seguita, onde Elisha i del fondo de su korason atorgo

come, it is highly probable that these promises would not have made any impression on their minds leaving them unconvinced as to the truth of this idea, because these are things which cannot be perceived with the body's senses, and undoubtedly they would have responded as usual: Is there anyone who went there and returned? But something which is seen with the eye cannot be negated. Come and see the story of Naaman, the grand minister of the King of Aram, who was a leper. Having tried everything to no avail, he turned at the suggestion of a young Jewish girl held captive at [the house] of said Naaman's wife, to Jehoram, King of Israel, with a recommendation of the King of Aram, saying: As soon as you receive this letter try to cure Naaman of his leprosy! The king of Israel, then very weak and unable at any price to resist against the kingdom of Aram, became very upset thinking that this was a pretext (*schake*) for the King of Aram to declare war, because he said: "Am I God to be able to revive people or to heal the sick?" And he was so upset that he ripped his clothes! Then Elisha the prophet sent word to Jehoram not to be troubled by this, but to let Naaman come to him and see that there is a prophet in Israel (II Kings 5:8). Naaman then went to Elisha, and stopped at the door of the house to hear his orders. And Elisha commanded him to bathe seven times in the Jordan and he would be totally healed from this. Naaman who had never seen any deeds beyond nature, left him in anger saying, "Is this Jordan River better than the rivers of my country of Damascus, the Amanah (II Kings 5:12) and the Parpar (II Kings 5:15) that it should be more efficacious than these rivers?"

And yet, urged by his servants, he did what Elisha had ordered and he bathed seven times in the Jordan and his body was fully healed. Then Naaman and his entourage returned to Elisha and from the bottom of his heart he

dizyendo עתה ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל , aora supe dize, ke no ay dyo en toda la tyerra ke solamente en Yisrael, i resivyo sovre si de no servir mas a ningun dyo ke solamente a el Dyo Santo i Poderozo.

Vemos dunke ke loke se konvensyo Naaman ke el Dyo Santo es Poderozo i El es uniko i no ay afuera de El, es por la ovra maravioza ke vido kon sus ojos. Ke si no era esto, nunka se iba konvenser de esta verdadera idea, mezmo si le prometian todos los visyos del mundo venidero despues de murir. I esto es djustamente la razon ke el Dyo Santo promete de dar buena rekompensa alos ke ovedesen su komando, i negra paga alos ke no ovedesen en este mundo para ke lo vean kon sus propyos ojos i se konvenskan sigun dishimos. I por tanto ken tyene un poko de buen senso ya djuzga de esto ke es la alma ke tyene ke gozar o sufrir en el mundo venidero. Porke es muy fasil a entenderse ke esta persona ke aze unas echas maraviozas afuera la natura, no es ke la konstitusyon de su kuerpo, es mas mijor ke todo el mundo, es solamente kon la limpyeza de su alma i su apegamyento kon Dyo. I si esta alma es venturoza estando mizmo kon el kuerpo de azer semejantes ovras i gozar del fruto de sus ovras, komo no sera eya despues dela muerte ke no tyene ninguna mesklita de kuerpo? Ke siguro eya gozara oi delos visyos espirituozas sigun la ovra de sus ovras.

Esto es lo ke kijimos dizir sovre esta kuestyon tan emportante.

Esto muy seguro ke los keridos lektores entyenden muy fasil ke nuestro eskopo no fue aki por azer un tratado de esta kuestyon, ke no es aki su

confessed saying: **עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל הָאָרֶץ כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל** "Now I know," he said, "that there is no God in any land other than Israel" (II Kings 5:15), and he took upon himself not to worship any god other than the Holy and Powerful God. We see, therefore, that what convinced Naaman that the Holy God is Powerful, and that He is the only one and there is none besides him, was the marvelous deed which he saw with his own eyes. For were it not for this, he would never have been convinced of the true idea, even if he were promised all the pleasures of the world to come after death. This is precisely the reason why the Holy God promises to give a good reward to those who obey His commandment and a terrible punishment to those who do not obey in this world, so that they would see with their own eyes and be convinced, as we said. And yet, anyone who has a little common sense can already conclude from this that it is the soul which must enjoy or suffer in the world to come. Because it is very easy to understand why a person who performs miraculous deeds beyond nature, does so not because the constitution of his body is better than the rest of the world, but merely because of the cleanliness of his soul and his cleaving to God. And if such a soul is fortunate enough to do similar deeds and enjoy the fruit of its labors while it is still in the body, how could it not be fortunate after death, when it has no involvement with a body? For surely it will enjoy there the spiritual delights according to the performance of its deeds.

This is what we wanted to say regarding this very important question.

I am quite sure that my dear readers understand very easily that our purpose here was not to write a treatise on this question--for this is not the place,

lugar, ni se eskapa kon estas pokas palayras, ma nuestro eskopo es solamente ke vinyendo a propozito de nuestro lavoro alguna kuestyon ke toka al espirito del Djudaizmo de avlar un poko de eya, ke los onorables lektores se agan una idea mas o menos de eyo.

nor could it be exhausted with these few words--but rather, in conjunction with our work, merely to discuss somewhat a question which touches on the spirit of Judaism, so that my dear readers would have an approximate idea about it.

KAPITULO 5

5:1 באתי לגוי אחתי כלה

(Respuesta del Dyo Santo):

Vyendo tu dezero de ovedeser mis komandos, i azer mi veluntad, no manki, mi ermana kumplida, dize el Singor del mundo, de kumplir tu demanda. Vine a mi guerto. Entri kon ti ala tyerra santa, te ize fraguar el *Bet ha-Mikdash*, te apronti todos tus menesteres materyales porke tuvyras los medyos i fasilidades (*kolaylikes*) por azer mi veluntad i ke fueras venturoza de azer gozar tu alma de los visyos verdaderos en el mundo venidero. Pero, malorozamente, tu no te komportates de buena manera. De entonses ke ya empesates a mesklar lo negro kon lo bueno. Rekoji la *pura* del almiskle kon la espesya--no me dates a goler la espesya pura sin mesklita--komi la kanya kon la myel, bevi el vino mesklado kon la leche (una mesklita dezagradavle). Al punto ke fraguates la kaza santa a mi nombre kon kerensya i amor por azer mis komandos, akel mezmo tyempo fraguates un palasyo para la ija de Paro. Kuando ya vos aunatesh kon buen korason para sirvirme en esta kaza, aun kon todo, el puevlo sakrifisyavan en las *bamot* (*bama*, es un altar, una chika fragua alta komo un *mizbeah*, ke azia kada uno partikular onde le paresia i sakrifisyava ai a nombre de Dyo. I esto era defendido kategorikamente dezde ke se fraguo el *Bet ha-Mikdash*. Porke la veluntad de el Dyo Santo es ke todo el puevlo estemos aunados kon *ahdut*, i servamos a El todos en un lugar, en un sentro, i no kada uno aparte sigun su pareser). I no te basto esto, konbigates a tus vizinos ke komyeran i bevyeran kon ti, i dishistes, Vinid kompanyeros, komed; vinid keridos, beved i enborrachadvos.

CHAPTER 5

5:1 באתי לגוי אחותי כלה ו

(Reply of God Most Holy):

"Seeing your desire to obey my commandments and do my will, I did not fail **my perfect sister**," says the Master of the world, "to fulfill your request. **I came into my garden**, I entered with you into the holy land, I made you build the **בית המקדש**. I prepared all your material needs so that you would have the ways and means (*kolaylikes*) to do my will and be fortunate in causing your souls to enjoy the true delights of the world to come. But unfortunately, you did not behave in a good way. Even then you began to mix the bad with the good. **I gathered** the residue (*pusa*) of **the musk with the spices**--you did not let me smell the pure, unadulterated spice--**I ate the honeycomb with the honey, I drank wine mixed with milk** (a disgusting mixture). The very moment you built the Holy Temple for my name, with affection and love to do my commandments, at that same time you built a palace for Pharaoh's daughter. When you finally gathered to serve me with good heart in this House, still, the people were sacrificing on the **במות** altars (**במה** is a high place, a small structure tall like an altar, which everyone privately erected where he pleased and where he sacrificed in the name of God. But this was categorically forbidden since the **בית המקדש** was built. Because it is God's will that all the people gather in unity and serve Him in one place, in a center, rather than separately, each one according to his own thinking.) And as if this were not enough for you, you invited your neighbors to eat and drink with you and you said: **Come my**

Te adjuntates kon tus negros vizinos malgrado lo ke yo te enkomendi ke no frekuentaras (*yurushearas*) kon eyos. I te enbezates sus negros uzos, ovedesites a palavrás delos [delas!] profetas falsos [falsas!], i deprendites sus negros doktrinos. Este fue tu komporto entonses, en lugar ke yo esperava ke ivas ovedeser mis komandos kon todo tu korason. I dunke, tu fuites kavzante ke yo retirara mi Providensya de ti.

5:2 אֲנִי יִשְׁנָה וּלְבִי עַר

(La kompanya de Yisrael, se kesha amargamente de su negro komporto de entonses. I entyende ke su dureza de korason fue la kavza de su ruina, i termina dizyendo ke por endelantre, aun ke ainda la Providensya del Dyo esta teshos de eyos, kon todo eya no abandona nunca su relidjyon i se desha mizmo murir por su amor.)

Dezgrasyadamente--dize la kompanya de Yisrael--yo era entonses durmyendo. I por mucho ke me akavidavan i me doktrinavan mis profetas, no akostava oreja, i mi korason era espyerto por azer todo lo ke era kontra la veluntad de Dyo. I aun ke la boz de mi kerido -El Dyo Santo - batea por boka delos profetas i me dizia: Avreme mi ermana, mi kompanyera, mi palomba, mi kumplida, me rogava por mi buendad ke no abandonara su relidjyon, dizyendome: Rekordate ke te amo komo ermana por amor de mis amigos tus patriarkas Abraham, Yishak i Yaakov, ke por amor de eyos te konsidero mi paryente komo disho Moshe, כִּי מִי גֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרוּבִים אֵלָיו, ken es el mas grande puevlo ke el Dyo Santo es su *karav*--su paryente? Rekordate ke sos mi kompanyera, mi amiga, ke ize kon ti tantas buendades

companions, eat; come my beloved, drink and become drunk. You joined your bad neighbors even though I advised you not to associate (*yurushearas*) with them. You also learned their bad customs, and you obeyed the words of the false prophets and you learned their bad teachings. This was your behavior then, whereas I was hoping that you would obey my commandments with all your heart. And thus, you were the cause for my withdrawing my Providence from you.

אני ישנה ולבי ער 5:2

(The people of Israel complains bitterly about its earlier bad behavior and understands that the hardening of its heart was the cause of its ruin, and concludes saying that henceforth, while God's Providence is far off, it will still never abandon its religion and will even let itself die for the sake of His love.)

"Unfortunately," says the people of Israel, "**I was then asleep.** And for as much as my prophets warned me and taught me, I did not lend ear. And **my heart was awake** to do all that was against God's will. And though the voice of **my beloved**--the Holy God--**was knocking** by the mouth of the prophets and was saying to me '**Open to me, my sister, my beloved, my dove, my perfect one,**' still He implored me for my own sake not to abandon His religion, saying, 'Remember that I love you like a sister for the sake of my friends, your patriarchs Abraham, Isaac, and Jacob. Because of their love I considered you my relative, as Moses said, **כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו** (Deuteronomy 4:7). Who is the greatest people whose **קרוב** --relative is the Holy God? Remember that you are my companion, my

kuando te kiti de Misrayim komo aze la persona kon su amigo. No le olvides ke eres mi palomba. Yo te resivi a ti por puevlo, i tu me resivites a mi por Dyo, komo dize el pasuk: **את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמוע בקלו. וה' האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו וכו'** , tu lo enshalshates i lo resivites sovre ti por Dyo para enkaminarte en sus ordenes, i guadrar sus fueros i sus enkomendansas i sus djuisyos i enfin ovedeser todo loke dize. I El te enshalsho i te resivyo porke le seas un puevlo estimado en sus ojos komo un buen trezoro, i por azerte una alta pozisyon en tu loor, en tu fama, en tu ermozura, mas ke todos los puevlos, i a kondisyon ke vas a guadrar sus enkomendansas i vas a ser un puevlo santo, echt., (*Devarim* 26:17-19) [Devarim 26:15!]. Pensate ke eres mi kumplida, te di en monte de Sinay una Ley pura i onesta ke sus buenos doktrinos azen kumplir ala persona ke los conserva (guadra). I despues de todo esto tu me abandonas i te vas detras de dezeos de tu kuerpo, i eres kavzante ke el rosio, la abundansa de buendades (*shefa*) ke iva pozar en tu kavesa, resta en mi kavesa. I mis vedejas--mis kaveyos--se inchen delas gotas dela noche. (El *shefa* ke pertenesia abashar a el puevlo de Yisrael, si no lo meresen, resta kuando en los syelos, kuando se va onde no es menester). I aun ke tanto me mandava a dizir mi kerido i me doktrinavan mis profetas, kon todo, yo era durmyendo i no sintia nada.

Ay ken deklara este pasuk de esta manera:

Yo esto durmyendo--dize la kompanya de Yisrael--ma mi korason esta despyerto. Aunke yo esto undida en los penseryos de este mundo, mi korason --la sentea del Djudaizmo--no se amato de el puevlo. I en este enterval la

friend for whom I did so many bounties when I brought you out of Egypt, like a person does for his friend. Do not forget that you were my dove. I accepted you as my people, and you accepted me as your God, as the verse states: **את ה' האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו לשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמוע בקלו. וה' האמריך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו וכו'.** You praised Him and took Him upon yourself as your God to walk in His ordinances, to keep His laws and His commandments and His judgements and finally to obey all that He says. And He praised you and accepted you to be a people for Him, precious in His eyes like a good treasure, and to make for you a higher position by your reputation, by your fame, by your beauty more than all the nations, on condition that you will keep His commandments and will be a holy people, etc. (Deut 26:17-19). Consider that you are my perfect one, I gave you on Mount Sinai a pure and honest law whose good teachings fulfill the person who keeps them. And yet, after all this you abandon me, you follow the desires of your body, and you are the cause for the **dew**--the abundance of bounties (**שפץ**) that I was going to place on your head--to remain on **my head**. And **my locks**--my hair is filled with drops of the night. (The **שפץ** which was meant to go down on the people of Israel, if they do not deserve it, remains either in the heavens, or goes where it is not needed.) Even though my beloved sent word to me and my prophets taught me, nevertheless, **I was sleeping** and did not hear anything."

There are those who explain this verse in this manner:

I am sleeping, says the people of Israel, **but my heart is awake**. Even though I am drowning in the thoughts of this world, **my heart**--the spark of

boz de mi kerido bate en mi korason i dize: Avreme, espertate de esta ingoransa, tu mi ermama ke tyenes entre ti la alma espirituala, la alma divina. Tu mi kompanjera, mi kumplida, ke tyenes la posivilidad de ser mi kompanjera si bushkas a kumplir la alma, arepyentete de tu negro, i sontrayete [sontrayente!] detras de mi. Porke mi kavesa, mi puevlo, el prensipal de todos los puevlos, se inche de rosio, de lagrimas de sus ansyas i persekusyones. I mis vedejas, las chikas i diversas komunidades del puevlo ke estan esparzidas en diversos lugares, se incheron de gotas de luvya de la noche, estan sonportando muchos golpes del kativeryo. I dunke--dize el Dyo Santo--repyentete de tus negros kaminos i te eskapare de estas angustyas.

5:3 פשמת' את כתנתי

Kontinuasyon

I por tanto ke me avleva--dize el puevlo de Yisrael--yo refuzava de ovedeser sus komandos sin ninguna razon otro ke por mi negra veluntad. Ya me dezvisti mi kamiza--me dizia yo--komo ke me la vista? Ya me auzi en libertad, me dezuzi de tener yugo dela Ley i *misvat*, komo ke resiva otra vez este fuerte yugo? Me lavi mis pyes, komo ke me los ensuzye? Ya abandoni enteramente los vyejos uzos del Djudaizmo, komo ke otra ves me ensuzye a resivirlos de nuevo?

El kompozitor de este shir aze aki aluzyon (es *romez*) a una klasa de djente ke uvo en nuestro puevlo (i puede ser ay ainda malorozmente) ke no basta ke no guadran los uzos i las leyes del Djudaizmo, ma ke tambyen los aborresen i

Judaism--has not become extinguished from the people. And during this interval **the voice of my beloved beats** within my heart and says: **Open to me**, wake up from this ignorance. You, **my sister**, in whom is a spiritual soul, a divine soul, you **my beloved, my perfect one** who has the potential to become my companion, if you try to perfect your soul, do repent from your wickedness, and let yourself be drawn after me. For **my head**, my people, foremost among all the peoples, **is full of dew**, of tears from its worries and persecutions. And **my locks**, the small and diverse communities of people scattered in various places, **are filled with raindrops of the night**; they are enduring many blows because of their captivity. "And, therefore," says the Holy God, "repent from your evil ways and let me save you from these oppressions."

5:3 פשטת' את כתנת'

Continuation

"In spite of all that He said to me," says the people of Israel, "I refused to obey His commandments for no other reason than my ill will." **I have already taken off my shirt**, I said within myself, **how can I put it on again?** I have become accustomed to freedom, I have become unaccustomed to having the yoke of the Law and the מצוות commandments, how can I accept again this heavy yoke? **I washed my feet**, **how can I soil them again?** I have totally abandoned the old ways of Judaism, how can I soil myself again by accepting them anew? Here the writer of this poem is alluding to (hinting at) a group of individuals who existed among our people (and unfortunately perhaps still exist), who not only do not keep the customs and the laws of Judaism, but who also hate them, considering them

los konsideran komo unos uzos suzyos i askozos. I es sovre esto ke el Dyo Santo se ensanyo mucho sovre nozotros komo disho el Navi por loke aborresen ala Ley del Dyo, על שלשה פשעי יחודה וכו' על מאסם את תורת ה' וכו' (Amos 2:4) I esto es djustamente loke avlo la Ley en las *tahahot*: ואם בחקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי, אף אני אעשה זאת לכם וכו' (*Vayikra* 26:15) Dize ke si avra un tyempo ke no solamente aborreseran los *hukkim* dela Ley (*hukkim* es unas enkomendansas ke nuestra idea no alkanse a saver su razon verdadera, komo el *issur* de *basar ve-halav* de no komer ni gizar leche kon karne, el *issur* de *kilaim* de no vistir un vistido mesklado de lana kon lino, echt.) ma ke mezmo los djuisyos ke son muy razonavles para ken kere entenderlos, por no azer el komando de la Ley, les atribuen mil makulas i se askean de eyos, alora i yo are kon eyos *vehula*. El Dyo ke mos de fuerza para afirmar sus komandos amen).

דודי שלח ידו מן החור 5:4

Kontinuasyon

I kon todo esto, mi kerido ke es yeno de mersedes i piadades i envelunta ke yo me repyenta de mis pekados i ke mereska resivir sus buendades, vyendo ke no lo esto azyendo de mi propya veluntad, espandyo su mano del burako, me kastigo kon su Providensya, i me izo entregar muchas vezes en poder de mis enemigos. I mis tripas se sonrijeron por el--se remenearon por avrirle--para tornar en *teshuva*--(estos byervos de este shir עליו המו' ומצי' המו' עליו המו'--(estos byervos de este shir

to be dirty and disgusting customs. And that is why God Most Holy was angered with us, as the prophet said, "Because they have spurned the teaching of the Lord" **כִּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יְהוּדָה וְכוּ' עַל מַאֲסָם** " (Amos 2:4). And this is exactly what the Law said in the **אִם בַּחֲקוֹתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת מִשְׁפָּטִי תִגְעַל וּנְפֹשְׁכֶם לִבְלֹתִי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת בְּרִיתִי, אֲפִי אֲנִי אַעֲשֶׂה וְאֶת לָכֶם** **וְכוּ' (Leviticus 26:15)**. It says that if there will be a time when not only will they hate the **חֻקִּים** of the Law (**חֻקִּים** are those commandments whose true reason our mind cannot grasp, like the prohibition against milk and meat-- **בִּשְׂרָא וְחֵלֶב** of not eating or cooking milk with meat; the prohibition against **כְּלָאִים** of not wearing a garment made of wool mixed with linen, etc.) but even the ordinances, which are very logical to anyone who wants to understand them attributing to the commandments of the Law a thousand shortcomings and holding them in contempt in order not to observe them, then I, too, shall do to them etc. (Levit. 26:16). May God give us the strength to maintain His commandments, amen.

5:4 דודי שלח ידו מן החור

Continuation

And inspite of all this, **my beloved** who is full of mercy and compassion and wishes me to repent from my sins, so that I may deserve to receive His bounties, when He sees that I am not doing so by my own will, **stretched out His hand through the hole**, He chastised me with His Providence and many times handed me over into the power of my enemies. And **my entrails were stirred for Him**--they churned to open to Him--to return in *teshuvah* (the words of this poetic passage **"וּמִצֵּ' חֲמוּ עָלַי"** represent high

es una loor grande por el pueblo de Yisrael i su buena virtud ke todos los sufrimiyentos ke sufre de sus enemigos en loke token a su kuerpo, a su moneda, los sonporta kon pasensya i se sotomete a regevarlos. Pero kuando token a su relidjyon, kuando los bushkan a defender de guadrar las enkomendansas relidjyozas, entonses no pueden sonportar, se deshan murir i no pasar por fuersa los komandos dela Ley. Asemeja--dize el Rav Yaakov mi-Dubna, *zihrono li-veraha*--a un ijo ke aun ke no ovedese a su padre, i se va enkaminando en caminos negros mezmo si el padre lo harva i lo maltrata. Ma si ve alguna vez ke el padre, dela ansya del ijo se izo hazino, entonses no puede mas este ijo rezistir (*dayaneer*) a kontinuar en su negro, i se akevranta su korason, i bolta de su kamino negro por azer la veluntad de su padre. Ansi kuando vyene en punto ke por nuestros pekados somos kavzantes ke nuestros enemigos kerian defendernos de guardar los komandos dela Ley, entonses no puedemos mas sonportar i azemos todo lo posivle a repentimos de nuestro negro, i rogamos al Poderozo Dyo ke aga anular las setensyas malas. I esto es lo ke dize aki וּמֵעִי הִמּוּ עָלַי , mis tripas se sonrijeron por el por lo ke toka a el ke es guardar sus *misvat* i bushki azer (*teshuva*).

קמתי אני לפתח לדודי 5:5

Kontinuasyon

Alora--dize Yisrael--me alevanti por avrirle a mi kerido, bushki azer *teshuva* i repintirme de mis negras ovras, ma no lo pude azer. Mis manos goteavan el almiskle, ma entre mis dedos pasava el almiskle sovre las plantas del kadenado. Ya enpesavamos azer los komandos de Dyo, ma no tureva mucho. Lo bueno se eskurria por los dedos, i no puedjamos

praise for the people of Israel and its good virtue, because it bears with patience all the sufferings that it endures from its enemies when they touch its body and its money, withstanding them in submission. But when they touch its religion, when they try to prohibit them from keeping their religious commandments, then they cannot submit any longer, they let themselves die rather than transgress by force the commandments of the Law. This resembles, says Rabbi Yaakov of Dubna, may his memory be for a blessing, a son who while disobeying his father, walks along evil paths, even though his father spansks him or mistreats him. But if he ever sees that his father has become sick, worrying about him, he cannot any longer persist (*dayanear*) to continue in his evil ways. His heart bends, and he turns from his evil ways to do the will of his father (Jacob Kranz, *קול יעקב בחמיש* *המגילות*). So it is when it comes to the point when, because of our sins, we cause our enemies to want to prohibit us from keeping the commandments of the Law, then we can no longer tolerate [it] and we do everthing possible to repent from our evil and we implore the Almighty God to annul the evil decrees. And this is what is said here חמו עליו **my entrails were stirred for Him** --for what touches Him-- which is to keep His commandments and so I tried to repent.)

5:5 קמתי אני לפתח לדודי

Continuation

"Then," says Israel, "I **arose to open to my beloved**, I tried to do *teshuvah* and to repent of my evil deeds, but I could not. **My hands dripped with musk**, but **through my fingers the musk flowed** over the handle of the bolt." We had already begun to observe God's commandments, but this

konservarlo asta al kavo, sigun fue en tyempo de muchos reyes en el *Bayit Rishan* komo Azarya, Yotham, echt..

5:6 פתחתי אני לדודי

Kontinuasyon

I kuando ya le avri a mi kerido, ya tuve la buena ventura de tener dos reyes enteros kumplidos, Hizkiyahu i Yoshiyahu ke sirvyeron a Dyo kon toda sus fuersa, i izyeron todo loke plaze en sus ojos. Ma malorozamente era muy tadre, mi kerido, arodeo i paso. Los fuertes pekados ke tuvimos echo antes, kavzaron nuestra ruina ke el Dyo ya asetensyo ke nos fueros en kativeryo. Nos mando a dizir por mano de Hulda la profeta dizyendo komo retiri de delante de mi el reynado de Yisrael, ansi retirare i el reynado de Yehuda. I aborresere a esta sivdad--Yerushalayim--aun ke la eskoji, i ala Kaza Santa, aun ke dishe ke mi nombre sea al (II *Melachim* 23:27). Mi alma me salyo sintyendo estas palavras, esta mala setensya i malorozamente no paso mucho tyempo i la setensya se afirmo. Vino Nebuhadnessar, Rey de Bavel, i nos destruyo la sivdad i la Kaza Santa, i mos yevo en kativeryo a su sivdad, a Bavel. Allora lo bushki a mi kerido i no lo topi, lo yami i no me respondyo, somporti muchas angustyas en el kativeryo de Bavel i no fui respondida.

did not last long. The good dripped through our fingers and we could not hold it to the end, as it was at the time of many kings like Azarya, Yotham etc., during the First Temple.

5:6 פתחתי אני לדודי

Continuation

And when I **did open to my beloved**, I had the good fortune of having two completely perfect kings--Hezekiah and Josiah, who served God with all their might and did all that was pleasing in His eyes. But unfortunately, it was very late, **my beloved turned around and left**. The grave sins we had committed earlier caused our ruin, for God had already decreed that we would go into captivity. He sent word to us through Huldah, the prophetess, saying. "Just as I removed the kingdom of Israel from before me, so shall I remove the kingdom of Judah as well, and I shall despise this city--Jerusalem, even though I chose it, and the Holy Temple, even though I said my name shall be there" (II Kings 23:27). **My soul failed me when I heard these words**, this evil decree, and unfortunately, it was not long before the decree was fulfilled. Nebuchadnezzar, the King of Babylon, came and destroyed our city and the Holy Temple, and he took us into captivity to Babylon, his city. Then **I sought my beloved, but I did not find Him, I called him, but he did not answer me**. I endured many hardships in the Babylonian captivity, and I was not answered.

מצאני חסמים חסכבים בעיר 5:7

Kontinuasyon

Dezde entonses ke me toparon los guardianes ke rodean en la sivdad.
Toparon lake kijeron los podestadores onde fui en kativeryo. I me harvaron i me yagaron, me tomaron el manto de sovre mi los guardianes delas sirkas (kales). Kon sus persekusyones, kerian azerme abandonar la Ley i las enkomendansas del Dyo. Ma yo me entregava ala muerte por amor del Dyo i su Ley santa, i todas las fatigas i males ke suportava de mis enemigos, por kerer guardar las enkomendansas de la Ley, todo me paresia nada enfrente su amor.

השבעת אתכם בנות ירושלים 5:8

Kontinuasyon

Vos akondjuro a vozotras ijas de Yerushalayim (puevlos del mundo) -dize Yisrael - si topash a mi kerido ke le vash a dizir? Esto muy sigura ke le vash a dizir ke por su amor esto enferma. Vozotros sosh testiguos ke por no abandonar su Ley esto somportando de mis enemigos mil sortes de endjustisyas i repudyos.

מה דורך מדוד חיפה בנשים 5:9

(Los puevlos ajenos vyendo esta kantidad de kerensya i amor de Yisrael kon su Dyo i su Ley, bushkan a saver ke es la valor de esta emuna i de esta relidjyon mas ke todas, ke se entregan mezmo ala muerte por eya).

מצאני השמרים הסובבים בעיר 5:7

Continuation

Since then the **watchmen who go around the city found me**. Wherever I went into captivity, rulers found what they wanted. **They hit me and wounded me. The watchmen of the forts (*k'ales*) took my mantle from upon me**. By their persecutions they wanted to make me abandon God's Law and His commandments. But I would surrender to death for the sake of God and His holy Law. And all the travails and hardships that I was enduring from my enemies for wanting to keep the commandments of the Law, all seemed like nothing when compared to His love.

השבצתי אתכם בנות ירושלם 5:8

Continuation

"**I adjure you, daughters of Jerusalem** (the nations of the world)," says Israel, "**if you find my beloved**, what will you say to him? I am quite certain that you will **tell him that I am sick with love**. You can witness that in order not to abandon His Law, I am enduring thousands of various injustices and rejections from my enemies."

מה דורך מדור חיפה בנשים 5:9

(When the other nations see the extent of Israel's affection and love for its God and His Law, they try to scrutinize, more than they would do for others, this faith and this religion for the sake of which they surrender even to death.)

Ke es la valor de tu kerido--la ermoza delas mujeres--mas ke todos los keridos? Tu ke sos ermoza, posedas buenas virtudes i buenas ideas. Porke tyenes ke estar tanto akorrida detras de el, ke ansi nos akondjurate ke le digamos ke estas hazina de su amor? Una vez ke el bolto su kara de ti i no te esta keryendo protejar, abandonalo i tu, troka tu relidjyon i adjuntate kon nozotros i goza de los placeres del mundo.

5:10 דודי צח ואדום

(Respuesta del pueblo de Yisrael):

Aun ke yo so ermoza--dize la kompanya de Yisrael--tengo mi alma apegada kon mi kerido, syendo el es uniko en el mundo, ke no ay ken pueda kompararlo (asemejarse a El). Mi amor kon el no es komo otros pueblos ke aman a sus dyo kuando tyenen provecho de el, i kuando no topan provecho, lo abandonan. Yo lo amo a mi Dyo por su buendad i su alta valor, (Savresh keridos lektores, ke las kozas ke pueden ser amadas en el mundo, son tres modos, la primera es *ahavat he-arev*, kere dizir amar una koza por su sabor i por el provecho ke se tira de el ala ora, komo se aman los visyos i placeres del mundo. I es byen entendido ke esto es una amor muy falsa i ke mezmo kombina muchas vezes ke despues de amar una koza vyene a aborreserse, syendo es una amor pasajera i falsa. La segunda es *ahavat ha-mol*. Una koza ke se ama por el profito ke vyene de eya, aun ke la koza mezma no es de amarse. Komo se ama los medikamyentos (kuras) aun ke son amargas i desavoradas por el provecho ke traen ke melezinan el kuerpo. I komo se ama los negosyos i las fatigas por ganar [ganar!] dinero--aun ke el kuerpo no tyene ningun plazer de fatigarse--por el provecho ke trae al ke poseda la moneda. Esta amor aun ke

What is the worth of your beloved, the most beautiful among women, more than all the beloved ones? You, who are beautiful, possess good virtues, and good ideas; why must you let yourself be so driven after Him, since **you have thus adjured us** to tell Him that you are sick for His love? Once He has turned His face from you and is unwilling to protect you, you, too, forsake Him, change your religion, join us and enjoy the pleasures of this world.

דודי צח ואדום 5:10

(The people of Israel's reply): "Even though I am beautiful," says the people of Israel, "my soul cleaves to my beloved, since He is unique in the world for there is none who can be compared to Him (resembles Him). My love with Him is not like that of other nations who love their god as long as they benefit from him, but when they do not, they forsake him. I love my God for His goodness and superior standing." (You should know, dear readers, that the things which can be loved in this world fall into three categories: First is the אהבת הערב, that is to say, to love something for its appeal and for its momentary enjoyment, such as the love of the delights and the pleasures of this world. Of course this is a very deceptive love, and it often happens that after having thus loved something, one ends up hating it, since it is a passing and deceptive love. Second is אהבת המועיל the love of something for the benefit it provides, even though the thing in itself is not likeable, such as when one loves medications (*kuras*) --even though they are bitter and tasteless-- for being beneficial in healing the body; or as when one "loves" the dealings and hardships of earning money--even though his body gets no pleasure in becoming tired--for the benefit they bring to the

no es muy falsa i es un poko valiyte, ma ainda no es una amor verdadera. La tresera es *ahavat ha-tov*, kere dizir amar una koza, solo por su buendad, por su valor. Komo amamos de todo nuestro korason alas personas savyas, las personas djistas i plenizmas, aun ke no tenemos de eyos ningun plazer ni esperamos de eyos ningun provecho de esta kualita i kon miles de tantos mas, es la amor ke devemos tener kon nuestro Dyo Santo, mezmo si no teniamos de el ningun plazer ni provecho, solamente por su buendad i por su alta valor i estima ke no ay limite para su grandeza). I esto es loke responde la kompanya de Yisrael alos otros puevlos ke su amor a Dyo es de esta kualita superyor, i toma a rekantar sus buendades i su valor. El es klaro, blanko i kolorado. Se rije kon piadades kon los ke bushkan azer su voluntad, i kon rayya kon los ke no keren ovedeser sus komandos. (Lo blanko es sinyal de pas i amor, i lo kolorado es sinyal de rayya segun ya es savido). El es entornado de milyas de bandyeras de fonsados, tyene muchos servitores en los mundos de ariva, prontos a egzekutir sus ordenes. El es konosido por su alta valor i por sus ovras estimadas de todas las milyas de kriensas del mundo, komo el pendon (la bandyera) ke es konosida de milyas del fonsado por su altor i sus kolores.

5:11 ראשו כתר פז

Kontinuasyon

El es uniko en todos los mundos komo la kavesa en el kuerpo. Su klaridad i relustror es ekstraordinarya komo el trezoro de oro de Ufaz ke es muy poko (*kit*) en el mundo. I es muy valorozo i todas las kriensas del mundo

one who owns the money. Although this love is not quite as deceptive and is somewhat valid, it is still not a true love. Third is אהבת הטוב --that is to say loving something only for its goodness and its worth, as when we love with all our heart knowledgeable people, righteous and sincere people, even though we do not derive from them any pleasure, nor do we expect from them any benefit based on these qualities. And more than a thousandfold is the love we should have for our Holy God--even if we did not derive from Him any pleasures or benefit, merely for His goodness, His supreme standing and esteem, whose greatness has no limit.) And this is the reply of the people of Israel to the other nations that its love of God is of a superior quality, and they begin to recount His bounties and His standing. **He is clear, white and red.** He acts mercifully with those who seek to do His will, and angrily with those who do not wish to obey His commandments. (White is a symbol of concord and red is a symbol of anger as is already known.) He is surrounded by thousands of banners of the hosts; He has many servants in the worlds above ready to execute His commands. He is known for His supreme standing, and for His deeds recognized by all the thousands of creatures of the world, like **a flag** (*bandyera*) which is recognized by the **thousands** in an army for its height and its colors.

5:11 ראשו כתר פז

Continuation

He is unique in all the worlds like **the head** upon the body. His clarity and radiance are extraordinary **like the gold** treasure of Uphaz which is very scarce (*קלל*) in the world. He is most precious and all the creatures of the

provienen de el, como las millaryas de kaveyos ke kresen de una sola kavesa, i se azen unas vedejas (*buklas*) altas i largas, ansi todo este *mesiut*—el seer entero--todo provyene de El, i todos son pretos como el kuervo --son unas kozas muy sekretas ke no alkansa la idea de ninguna persona a saver la manera ke envelunto el Dyo Poderozo kriad todas estas kriansas, i tambien konfronte su klaridad i su onra todo loke ay en el mundo es preto i eskuro como el kuervo.

5:12 עֵינֵינוּ כִּיּוֹנִים עַל אִפְיָי מִים

Kontinuasyon

Sus ojos son como los palombos sovre arroyos de agua ke azen byen atansyon asta toparlos (alos arroyos) para abatir sus sed. Ansi es su Providensya (*hashgaha*) sovre nozotros. I kon mucha atansyon kudya aver kuando seremos meresyentes de gozar de lo bueno como si el tuviera algun plazer de esto, *halila*. I si mezmo nuestras ovras no son pertenesyentes en sus ojos, El los lava kon leche, aze todos sus remedyos por alimpyar nuestras ovras i ve kon atansyon nuestras buendades i aze kumplir nuestros menesteres.

5:13 לַחֲיוֹ בְּעֶרְוַת חֶבֶשׁ

Kontinuasyon

Su sensya i su saver es muy alta i estimada, ke sus keshadas (las palavras salen delas keshadas i delas palavras se konose la sensya) son como la ora (*laria*) de espesyas ke kresen ai unas espesyas de buenas drogas. I sus besos--sus palavras ke sintimos por boka de Moshe Rabbenu *alay ha-shalom*

world stem from him, like thousands of hairs which grow on a single head and become **high and long locks** (*buklas*), similarly this entire reality--
 מציאות --all existence--everything stems from Him. And they are all
black like a raven--these are very secret things that no one's mind can fathom to know as to why the Almighty God willed to create all these creatures. And in comparison with His clarity and His glory, everything in the world is black and dark as a raven.

עֵינָיו כִּיּוֹנִים עַל אַפִּיקֵי מַיִם 5:12

Continuation

His eyes are like doves over brooks of water which pay attention to find them (the brooks) to quench their thirst. Such is His Providence (השגחה) over us, and with great attention He takes care to see when we will be deserving to enjoy the delights, as if He derived some pleasure from it, חלילה. And even if our actions are not worthy in His eyes, he **washes them with milk**, He does everything possible to cleanse our actions and He scrutinizes our bounties and fulfills our needs.

לַחֲיוֹ כַּעֲרוֹגַת הַבָּשָׂם 5:13

Continuation

His wisdom and His knowledge are very high and appreciated for **his cheeks are like a bed** (*torla*) **of spices** from **where come good medicinal spices**. (Words come out of the cheeks and by one's words, one's wisdom is known.) And **his kisses**--His words which we heard from the mouth of Moses, our teacher, peace be upon him, and the rest of the

¡ resto de *neviim* son todas de mucha sensya ¡ buen guezmo komo las rozas,
¡ sus profetezia ¡ sus prometas se espendia komo el almiskle asta mucho
tyempo.

5:14 ידיו ולילי וחב

Kontinuasyon

Las ovras de sus manos son muy presyozas, El izo karruchas de oro
enkastonadas kon pyedras presyozas de Tarshish (una pyedra muy valutoza
ke se nombe topasyo). Krio entre los *galgalim* en los syelos, un prensipal
ke konta muchas estrejas (*galgal ha-mazzalat*) ¡ entre eyos krio muchos
klaros relustrozos komo el marfil (*fil dishi*) enbuelto en las zafiras (pyedra
presyoza).

5:15 שוקיו עמודי שש

Kontinuasyon

Sus pyernas komo unos pilares de marmol--krio este mundo debasho los
mundos de ariva (komo las pyernas ke son debasho el kuerpo entero) de una
manera rezya komo el marmol ¡ de unas matyeras de 6 terminos (todos los
kuerpos materyales (*geshamim*) son de 6 kavos, dos puntas de largor, dos
puntas de anchor, ¡ dos de altor). Todos los mundos son bazados sovre
simyentos de oro fino de Ufaz. Todos son sostenidos sovre el komando de
sus kriador, el Dyo Santo ¡ Poderozo, (sigun lo eshemplimos en pasuk 11) ¡
no es komo las ovras dela persona ke lo [de] debasho sostyene ¡ soporta lo de
ariva. El es al kontraryo de lo mas alto ke puede ser, sostyene todo lo de

prophets, contain much wisdom and good fragrance **like the roses**, and His prophecy and His promises **would spread like musk for a long time**.

5:14 ידיו גלילי זהב

Continuation

The deeds of **His hands** are very precious. He made **gold** wheels **inlaid with precious stones from Tarshish** (a very precious stone called topaz). He created among the גלגלים --orbits of the Heavens a main one which includes many stars --גלגל המזלות⁹ and amongst them He created many clear and radiant ones **like ivory** (*fil dishi*) **surrounded by sapphires** (a precious stone).

5:15 שוקיו צמודי שש

Continuation

His legs are like pillars of marble--He created this world beneath the upper worlds (like the legs which are under the entire body) as sturdy as marble, and of materials with six dimensions (all material bodies אשכולים-- have six dimensions: two points of length, two points¹⁰ of width, and two of height). All the worlds are **based upon seeds of fine gold** from Uphaz. All of them are sustained by the command of their Creator--the Holy and Almighty God (as we explained in verse eleven) and they are not like the actions of man where the lower part sustains and supports the upper part. Contrary to the highest ever possible, He sustains all that is below Him.

debasho de El. Su vista es komo el monte Levanon ke es muy estimado en guezmo i en sabor. Así son sus ovras presyadas i estimadas. El es syempre mansevo komo los pinos de alarazes; no ay en el presipyo, ni kavo, ni manseves, ni vejes *has ve-shalom*. El es syempre en un estado bivo i firme.

חכו ממתקים 5:16

Kontinuasyon

Su paladar es dulsuryas, i el entero es kovdisyas. El kon sus dulces doktrinos, amotra alas personas la manera de bivir en este mundo por tener repozo en este i en el otro. I es de kovdisyarse, tanto kuando nos amotra sus piadades, i tanto kuando nos kastiga, syendo savemos ke todo es por nuestra buendad. Esta es dunke--dize la kompanya de Yisrael--la valor de mi kerido, mi amigo. I komo es dunke posivle ke no este enfirma por su amor, i ke lo abandone i ke me vaya detras de otros?

His countenance is like Mt. Lebanon which is highly valued for fragrance and appeal. Such are His deeds, loved and **appreciated**. He is always young **like cedar pines**; He has no beginning or end, no youth or old age, **חס ושלום**. He is always in a living and resolute state.

חבו ממתקים 5:16

Continuation

His palate is sweetness, and He is altogether desirable. With His sweet teachings, He shows people the way of life in this world so as to have peace in this world and in the other. And He is desirable, whether He shows us His mercies or whether He chastises us, since we know it is all for our own good. **"This is, therefore,"** says the people of Israel, **"the worth of my beloved and my friend.** How then is it possible for me not to be sick because of His love, and to forsake Him and to follow others?"

KAPITULO 6

אנה הלך דורך היפה בנשים 6:1

(La kondukta del puevlo de Yisrael en este kativeryo i su atadero ala relidjyon esta la muerte, fue kavza de azer estabilir la divinidad (*elohut*) i la grandeza del Dyo Santo i Poderozo en muchos paizes i izlas onde no konosian su nombradia sigun es byen konosido los pasajes de los reyes Nebuhadnessar, Belshassar, Dariush, Koresh, i de muchos emperadores romanos ke fueron amigos entimos kon Djudyos i bushkavan akomodarles todos los medyos porke guardavan su Ley. I es unos komo estos ke demandan al puevlo de Yisrael):

Onde se fue tu kerido, la ermoza delas mujeres? Porke parte bolto su kara? I lo bushkaremos kon ti, tu ke eres esta kantidad de amoroza kon su Ley i sus enkomendansas--dizen los otros puevlos--porke esta El aravyado kon ti? Dimos ke manera es loke se afologo kon ti, i nozotros te ayudaremos a azerlo afolagar.

דודי ירד לנו 6:2

(Respuesta del puevlo):

Mi kerido, no se alesho de mi enteramente--responde la kompanya de Yisrael. El abasho a su guerto, ala *larla* delas espesyas pasearse en las guertas i a

CHAPTER 6

6:1 אנה הלך דודך היפה בנשים

(The behavior of the people of Israel in this captivity and their attachment till death to their religion resulted in the establishment of the Divinity (אלהות) and grandeur of the Holy God in many countries and islands where they did not know His reputation, as is well known from the accounts of kings Nebuchadnezzar, Belshazzar, Darius, Cyrus, and many Roman emperors who were close friends of the Jews, and tried to accomodate them with all means, because they kept His Law. And it is people like these who always ask the people of Israel):

"Where has your beloved gone, the most beautiful among women? Which way did he turn? Let us seek him with you--if you are so enamored with His Law and His commandments," the other nations say. "Why is He angry with you? Tell us how He can be reconciled with you, so that we can help you be reconciled with Him."

6:2 דודי ירד לנו

(Reply of the people)

"My beloved has not entirely distanced himself from me," replies the people of Israel. **"He went down into his garden, to the bed of spices, to**

rekojer rozas. El esta suemore kon su puevlo. El se pasea en las Yeshivot, en los *Talmude Tora*, en las *Kehillat*. Es ai ke tyene su entisyon a ver si nozotros travajamos en la Ley, si nozotros kudyamos por el adelantamiento de nuestros ninyos a ensenyarles (embezarles) los prensipyos de nuestra Ley i la amor del Dyo. I rekojer las rozas, resivir kon amor el buen guezmo de nuestras oyras. Porke todo tyempo ke ay travajar en la Ley, si aunke tenemos algunas mankuras ke azemos kontra la relidjyon, ay esperansa ke tornamos de nuestros kaminos, lo kual abandonando el travajo dela Ley, es muy difisil de puerder tornar en *teshuva* segun disho el *Navi* על עֲוֹנֵי אֶתְנָתְךָ . I dunke, si vozotros keresh ke el Dyo Santo se afelaje kon nozotros i nos proteje kon su Providensya, damos la libertad i aprontamos las fasilidades (*kolaylikes*) por puerder travajar en su Ley i en sus misvot. I allora veresh komo El es nuestro Dyo, i nozotros somos su puevlo.

אני לדודי ודודי לי 6:3

Kontinuasyon

I ke sigun yo tengo la amor kon mi kerido, ansi i mi kerido tyene la amor kon mi. I es por esto ke se pasea en las rozas a goler el buen guezmo de mis oyras.

יפה את רציתי כתרצה 6:4

El Todo Poderzo amostra su kontentes kon su puevlo por su buena idea i su komporto en el tyempo ke esta en kativeryo, loke no fue ansi en tyempo de su repozo i su bueno. I lo enkoraja ke kontinue en este konporto i ke tenga esperansa ke se le va afirmar su dezero en poko tyempo.

walk in the gardens and gather roses. He is always with His people, He walks amidst the *Yeshivot*, the *Talmude Tora* and the *kehiliat*. There He intends to see if we labor in the Law, if we care for the progress of our children, by teaching them (*embezarles*) the principles of our Law and the love of God. **And to gather the roses**, to receive with love the good fragrance of our deeds. For as long as we persist to labor in the Law, even if we have perpetrated some shortcomings against religion, there is hope that we may return from our ways; whereas when we give up laboring in the Law, it becomes very difficult to return in *teshuva*, as the prophet said: על צוכם את תורתִי And, therefore, if you want the Holy God to be reconciled with us and to protect us with His Providence, give us freedom and prepare for us the means (*kolaylikes*) to be able to labor in His Law and His commandments. Then you will see that He is our God, and we are His people.

6:3 אני לדודי ודודי לי

Continuation

Just as **I am in love with my beloved**, so **my beloved is in love with me**, and that is why He **walks among the roses** to smell the fine fragrance of my deeds.

6:4 יפה את רעיתי כתרצה

The Almighty shows His pleasure with His people for their fine thinking and their behavior all the while they are in captivity, which was not the case during the time of their tranquility and prosperity. And He encourages them to continue with this behavior in the hope that their aspirations will be fulfilled shortly.

Tu mi kerida--dize el Dyo Santo--ke en tyempo de tu bueno eras ennegresida komo las tyendas de Kedar kon tus malas ovras i negras ideas, aora sos ermoza komo la sivdad *Tirsa* (una sivdad prensipala en la tyerra de Yisrael alavada por sus buenas fraguas) i donoza (henoz) komo la sivdad Yerushalayim. Ke las fatigas i persekusyones ke sonportates en este kativeryo te izyeron ermozear i adovar tus buenas ovras i kumplimyento de tus manyas. I esto es la kavza ke aun ke ainda estas en kativeryo, sos favoroza, ke ninguno de tus enemigos puede azerte depedrer, komo si fueras entornada de muchos pendones.

חֲסִבִּי עֵינֶיךָ מִנּוּדִי 6:5

Kontinuasyon

Las buendades i alavasyones de tus grandes, tus kapos rijidores, dezde el enpesijo del kativeryo, no tengo menester de rekontarlos--dize el Dyo Santo--syendo eyos fue lo ke me enfortesyeron. Es eyos--los *anshe keneset ha-gedola*--ke izyeron sostener el Djudaizmo kon sus reformas (*takkanot*) i sus buenas reglas. Es eyos ke kon sus *gedarim* i *seyagim* (akavidos mas estrechos) ke fueron kapavles de azer sostener este puevlo--aun ke su estado materyal era muy mizeravle, a ke no se depyedra de el mundo komo otros puevlos. Pero, mezmo tu kaveyo--el resto dela populasyon--son ermozos i relustrozos komo el revanyo delas kavras ke se pelan i se ermozean abashando del monte *Gilead*.

שֵׁנִיךָ בְּעֶדֶר הַרְחֵלִים 6:6

Kontinuasyon

"**You my beloved,**" says the Holy God, "who in your glory days were darkened like the tents of Kedar by your wicked deeds and evil ideas, now **are beautiful as the city of Tirtza** (a major city in the land of Israel famous for its fine buildings) **and comely** (*hemaza*) **as the city of Jerusalem,** because the hardships and persecutions you have endured in this captivity have **enhanced** you and have restored your good deeds and matured your practices. And this is why even though you are in captivity you are favored, as if you were surrounded by many banners, for none of your enemies can bring about your perdition.

הסבי' עיניך מנגד' 6:5

Continuation

"**I do not need to recount** the bounties and praises of **your prominent people**--your chief rulers since the beginning of captivity," says the Holy God, "**because they were the ones who fortified me.** It was they, the אנשי' כנסת הגדולה the Men of the Great Assembly--who sustained Judaism with their reforms (תקנות) and their good regulations; it was they who managed to sustain the people with their hedges גדר'-- and fences סג' (narrower, cautionary acts), so that they did not become extinct from the world like the other nations, even though their material condition was very miserable. However, even **your hair,** the rest of your population--is beautiful and shiny like the **flock of goats** that comb themselves and become beautiful **descending from Mt. Gilead.**"

שניך בעדר הרחלים 6:6

Continuation

Tus dyentes--tus djuzgadores ke kortan los djuzgos i las diferensyas de uno a otro--son todos akordados i avenidos unos kon otros, komo el revango delas ovejas ke suven del lavadijo. I todos son limpyos de pekado i de toda koza de fealdad, i no ay en eyos ninguna makula.

6:7 כפלח הרמון רקתך

Kontinuasyon

I mezmo el resto dela populasyon ke estan eskondidos adyentro el velo i no estan afamados en el pueblo, eyos son todos yenos de buenas ovras i de buen komporto, komo el pedaso de agranada buena ke sus granos son ermozos de vista i savrozos al komer.

ששים חמח מלכות 6:8

אחת היא יונת תמתי 6:9

Kontinuasyon

I sigun no se aparta byen la klaridad dela luz si no se kompara kon la eskuridad (אין האור נכר אלא מתוך החשך), ansi tu valor i tu estima, se konose mas byen aora, despues ke estuvites kativa i mesklada entre todos los pueblos del mundo, ke son 60 pueblos prensipales de la dinastia (*mishpaha*) de Shem, ijo de Noah, ke son konsiderados las reynas delos pueblos. I 80 pueblos de la dinastia de Yefet ijo de Noah, ke son komo las donzeas. I resto de pueblos dela dinastia de Ham ke no ay cuenta.

I kon todo esto tu restates en tu kumplimyento, en tus ideas i en tus ovras. I es aora ke se ve klaro ke, mi palomba, mi kumplida, es unika i regalada. Es tu mi pueblo uniko ke sos estimado de todos. Es tu ke eres dinyo de pareser

Your teeth, your judges who decide judgements and disputes between people, are all in agreement and get along with each other, **like a flock of ewes which climb up from a water pool**, and all are free from sin or any infidelity, so that they are untarnished.

6:7 כפלח הרמון רקתך

Continuation

And even the rest of the population which is **hidden behind the veil** and is not well known amongst the people, even they are all full of good deeds and good behavior **like a slice of ripe pomegranate** whose granules are beautiful to see and tasty to eat.

6:8 ששים המה מלכות

6:9 אחת היא יונתי תמתי

Continuation

And just as one does not distinguish well the clarity of light, unless it is compared to darkness אין האור נבר אלה מתוך החשך, so too, your value and your worth are now better recognized after you have been captive and involved with all the nations of the world which are: **Sixty** main nations of Noah's son Shem's dynasty (מ/שפחה), which are the **queens** of the nations; and **eighty** nations of Noah's son Japhet's dynasty which are like **damselfs**; and the rest of the nations from Ham's dynasty which are **without number**. And inspite of all this, you remained steadfast in your ideas and in your deeds so that now it is clearly discernible that **my dove, my perfect one is unique** and special. **You**, my only people, **are more precious than all**. You are worthy to resemble your ancestors, the

a tus djenitores, los *avat ha-alam* i las *immahot*, i es de estas buenas raizes ke salieron estas ramas. I es soyre esto ke esperas de venir un tyempo ke te verán los puevlos i te byen aventuraran, i mezmo las reynas i las donzeas te alavaran ke konosieran togo el mundo ke nuestra *emuna* en el uniko Dyo i en la relidjyon, es la djusta i verdadera. Ke esto es la ultima esperansa ke esperamos, sigun disho el *Navi* (Zeharya 14:9) [*Zeharya* 14:6!]

וְהָיָה חַי לְמֶלֶךְ אֵל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי חַי אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד.

6:10 מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שָׁחַר

Kontinuasyon

Ten la esperansa--dize el Dyo Santo--ke vendra tyempo onde togo el mundo, vyendo supito tu klaredad i tu brio, se maraviaran i se demandaran kon enkantamyento, ken es esta ke se ve komo la manyana? Este puevlo, ke un momento antes, estava repudyado i dezechado de sus enemigos, este puevlo ke todos lo konsideravan komo la espesya mas basha delas kriansas, komo se aklaro supito komo la manyana? Komo se ermozeo komo la luna? Komo se izo tan klaro komo el sol? I tan pavoroza komo los ke estan entornados de muchos pendones?

6:11 אֵל גִּּוֹת אֲגוּז יִרְדְּתִי

(Respuesta del puevlo de Yisrael):

Es la guerta de nuezes ke me trusho en este grado--responde el puevlo de Yisrael. Es en este terivle i fuerte kativeryo ke me alimpyi i me purifiki komo las nuezes ke loke se alimpyan i son valorozas para komersen, es

patriarchs אבות העולם-- and **the matriarchs** אמהות-- indeed these branches have grown out of those fine roots. That is why you may hope that the time will come when the **peoples will see you and they will declare you happy**, and even **the queens and the maidens will praise you**, for the whole world will know that our faith--אמונה in the one God and in His religion is just and true. For this is the ultimate hope we hold, as the prophet said והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (Zachariah 14:9).

6:10 מִי זֹאת הַנִּשְׁקֶפֶה כְּמוֹ שָׁחַר

Continuation

"Keep hoping," says the Holy God, "that the time will come when the whole world, seeing suddenly your clarity and radiance, will marvel and ask in astonishment, **who is she that looks like the dawn?** How did this people considered by everyone as the most lowly species among all creatures, who a moment ago was rejected and cast aside by its enemies, suddenly become **clear as the dawn?** How did it become **beautiful like the moon?** How did it become as **clear as the sun?** And so **awesome like those who are surrounded with many banners?**"

6:11 אֵל גִּוַּת אֲנֹכִי יִרְדְּתִי

(The reply of the people of Israel)

The **walnut grove** brought me to this level--replies the people of Israel. It is in this terrible and harsh captivity that I cleansed and purified myself like walnuts which are peeled and become edible after being pounded and

despues ke las chaptan i las harvan muchas vezes. Es en este kativeryo ke vide ke enfloresyo la parra, me purifiki en mis ideas. Echl detras de mi espalda todas las falsas ideas ke tuve resivido de los falsos profetas ke frekuentava kon eyos. Es ai ke vide espuntar las granadas. Me purifiki de mis negras manyas ke tuve deprendido de mis negros vizinos en tyempo de mi bueno, i es por esto ke meresi oy a esta gloria.

6: 12 לא ידעת בפשי שמתני

Kontinuasyon

Malorozamente--dize el puevlo de Yisrael--si yo puedia komportarme de esta manera, entonses kuando yo tenia mi buena pozisyon, no tenia menester de sonportar el kativeryo, i ser soto komando a mis persegidores. Ma no supe, no puede komportarme ansi, i es por mis pekados ke mi alma me pozo komo la kuartregua de todos los puevlos del Dyo Santo i Djenerozo, ke todos suyeron sovre mi i me trezpizaron komo la kuatropea.

beaten many times. It is in this captivity that **I saw the vine blossom**, I became pure in my ideas, I put behind me all the false ideas which I had received from the false prophets with whom I associated. It is there that I saw the **pomegranates in bloom**, I purified myself of my evil ways which I had learned from my wicked neighbors during my glory days, and that is why today I have deserved this glory.

6:12 **לֹא יָדַעְתִּי נִפְשִׁי שְׁמִתָּנִי**

Continuation

Unfortunately, says the people of Israel, had I been able to behave in this manner when I was in good standing, there would have been no need for me to endure the exile and be subservient to my persecutors. But **I did not know**, I could not behave myself thusly, and it was on account of my sins that **my soul set me** like the **chariot** of all the **peoples** of the Holy and Merciful God, so that everyone could climb on me and trample me like a beast.

KAPITULO 7

שובי שובי השולמית 7:1

(Vyendo el Dyo Santo la buena voluntad de su puevlo i su determinasyon kumplida a ovedeser sus komandos kon toda su posivilidad, enpese afalagarlo i le promete de protejarlo una vez por syempre i regmirlo de todas sus angustyas i dize:)

Torna, torna, la kumplida kompanya de Yisrael, torna, torna, definitivamente a tu bueno de antes, i te veremos syempre en tu prospero. Syempre sera mi Providensya sovre ti a ojos de todo el mundo sin aver estajo. I ke vean todo el mundo lo bueno ke meresites por ovedeser mis komandos.

Ke ekselente, ke ermoze vista ke va ser entonses--dize el Dyo Santo--komo el bayle de muchos reales--de muchidumbre de puevlo--kuando todos estan alegres i gustozos. Ansi va ser entonses en tyempo la regmisyon ke todo el mundo van estar plazyentes de ver la grandeza de este puevlo, komo disho Yeshaya el profeta, **כִּי בְשִׂמְחָה תֵצְאוּן וּבְשָׁלוֹם תִּבְלֹון הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת**, **יִפְצְחוּ לְפָנֵיכֶם רְנָה וְכָל עֵצִי הַשָּׁדָה יִמְחֹאוּ בָךְ**, kuando vash a salir del kativeryo vash a salir kon alegria. I kon pas i amor vash a ser yevados a vuestra tyerra. Las montanyas i las kuestas van a kantar delante de vozotros, i todos los arvoles de el kampo daran palmas dela mucha alegria. (Yeshaya 55:13) [Yeshaya 55:12].

I loke repeto muchas vezes el byervo de *shuvi* es a darmos a entender ke la

CHAPTER 7

שובי שובי השולמית 7:1

(Upon seeing the good will of His people and their full determination to obey His commandments with all their ability, the Holy God begins to reconcile Himself with them and He promises to protect them once and for all and to redeem them from all their anguish and says):

Return, return, oh perfect companion of Israel, **return, return** finally to your previous glory days and **let us see you** always in your prosperity. My Providence will always be upon you before the eyes of all the world without any obstacle, so that all the world will see the prosperity you have deserved for obeying my commandments.

How excellent, **how beautiful a sight** will it then be--says the Holy God--like the **dance of many companies**--of a multitude of people --when everyone is happy and pleased. It shall be so at the time of redemption when the whole world will be pleased to see the grandeur of this people as Isaiah, the prophet said: **כִּי בְשִׂמְחָה תֵצְאוּן וּבְשָׁלוֹם תִּבְלֹוּן הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ** "כי בפניכם רנה וכל עצי השדה ימחאו כף". When you shall come out of captivity, you shall come out with joy and with goodwill shall you be carried to your land. The mountains and the plains shall sing before you, and all the trees in the field shall clap hands with much joy (Isaiah 55:12).

The reason the word **שובי** repent is repeated many times is to let us know

persona kuando vyene a grado ke kere kumplir su alma i apegarse kon el Dyo komo kuando va ser en tyempo dela *gevia*, no se kontenta su alma estar en un grado, i syempre va dezeando de ir suvyendo de grado en grado. I kuantomas se va santifikando su alma, mas va keryendo santifikarse. I esto es tambien un doktrino para ken estava kaminando en kaminos tuertos, i el Dyo Santo le ayudo i se repintyo de su negro i torno a enkaminarse en buenos kaminos, ke no se kontente en el grado ke esta, ke no le pareska ke ya eskapo su dover, i kale ke syempre i de kontino este tornando, ke le pareska ke ainda no izo su ovligo, i ainda tyene menester de enderechar sus kaminos. I esto es el *remez* de repetar muchas vezes el byervo de *shuvi*.

7:2 מה יפו פעמך

(Aora toma a rekantar el Dyo Santo los avantages espirituales, ke va posedar entonses--en tyempo dela *gevia*--el puevlo de Yisrael ke su natura se le va purifikar i alimpyar de manera ke no se va mayorgar mas los dezeos del kuerpo en la persona, komo es aora. I ke aunke--komo bivos umanos--se van a servir entonses de todos los menesteres del kuerpo, pero, va ser todo kon djusta idea i sin ninguna mesklita de penseryos malos i dezeos demazia dela natura, djustamente komo eran los grandes personajes antiguos, tales ke los *avot ha-alam*, Moshe Rabbenu echt., ke mezmo ke se servian delos menesteres del kuerpo por el menester de sus vida, ma todo era sin ningun penseryo negro i solo por azer los komandos de Dyo. Esto es avantage muy grande por la persona ke pensa byen: Ke es su misyon en este mundo? I es

that when a person reaches a level where he wishes to perfect his soul and cleave to God, as when it shall be redemption time, his soul is not satisfied by staying at the same level, but always wishes to continue rising from level to level. And the more his soul is sanctified, the more he wants to sanctify himself. And this teaching applies to anyone who was walking on treacherous paths, whom the Holy God has helped so that he repented from his evil and returned to walk in good paths. Such a person should not be satisfied with the level he has reached, lest he think that he has fulfilled his obligation, but rather, he must always continue to repent, so as to think that he has not yet fulfilled his obligation, and that he still needs to straighten his paths. And this is the intent of repeating the word 'שוב' many times.

7:2 מה יפו פעמיו

(Then the Holy God begins to recount the spiritual advantages that the people of Israel will possess then--at the time of redemption--i.e., that their nature shall be purified and cleansed, so that the desires of a person's body shall no longer be dominant as it is now. And even though--as living human beings--they will fulfill then all their bodily needs, nevertheless, it shall all be with the right intent and without any interference of evil thoughts or desires in excess of the natural ones, exactly as were the great ancient personalities such as the patriarchs--אבות העולם, Moses our teacher, etc., who even though they tended to their bodily needs for the sake of their vital requirements, still everything was done without any evil intent, but only in order to do God's commandments. This is a tremendous advantage for the person who thinks well, as to what his mission is in this

ansi ke el Dyo Santo promete por el tyempo de la *geula* venid~~er~~a *be-ezrat ha-Shem*, de azer arraigar esta natura en nuestro korason segun dize (Devarim 30). "I sera kuando te arivara todo lo ke te dishe i te toparas enpushado en el kativeryo por tus pekados, allora tu tornaras a El, i ovedeseras todos sus komandos. I El tornara kon ti i te apiadara, i te rekojera de entre todos los puevlos de onde kere ke sea ke estes kativado. Si aunke seras esparzido en los kavos del mundo, de ai te rekojera A' tu Dyo i de ai te tomara, i te ara traer ala tyerra de tus padres, i ara kon ti muchas buendades i te muchiguara mas ke tus padres." I enfin dize, "i sirkusira A' tu Dyo a tu korason i a korason de tu semen, ke no seras mas trazyerrado detras de dezeos de tu kuerpo, i todo tu penseryo sera por amar a A' tu Dyo kon todo tu korason i toda tu alma por la buendad de tus vidas." I es aora ke toma a rekontar el Dyo Santo las alavasyones del puevlo despues dela rigmisyon i dize *מה יפו פעמיך*.

Ke ermozas son tus patadas--mezmo kon kalsados--ija del djenero--ija de Avraham. No kere dicho tus patadas, tu enkaminamyento en la Ley i en las misvot ke van a ser djustas i kumplidas sin ninguna mesklita de dezeos naturales (*homer*) (las fuersas naturales del kuerpo son eshempladas [eshemplados!] alos kalsados konfronte las fuersas del *sehel*, komo dize el pasuk *של נעליך מעל רגליך*). Ma, mezmo los rodeos de tus pyernas--todas tus ovras menesterozas por el sostenimyento de la vida--todas van a ser en unos terminos byen reglados a no pasar el limito de la djustedad i onestedad, komo las djoyas echas del maestro ke las aze, sin dubyo, kon mucha atansyon i maestria a ke no manke ninguna koza de su valor.

world. And that is how the Holy God promises for the time of the coming redemption גאולה, with God's help בעזרת ה' , to cause this nature to take root in our hearts, as it says "And it shall be when all that I have said shall come to pass, and you shall find yourself thrust into captivity for your sins, then you will return to Him and obey all His commandments, and He shall return to you and have mercy on you and He shall gather you from amongst all the nations, wherever you are captive" (Deut. 30:1-5). Even though you may be scattered to all the ends of the world, the Lord, your God shall gather you from there and take you and bring you to the land of your fathers, and do for you many bounties and multiply you more than your ancestors. And at the end it says, "and the Lord, your God will circumcise your heart and the heart of your seed, so that you shall no longer go astray after the desires of your body, and all your thoughts shall be to love the Lord, your God with all your heart and all your soul for the sake of your life" (Deuteronomy 30:6). And it is now that the Holy God begins to recount the praises of the people after the redemption, and He says (מה' פיו פלמ"ך):

How lovely are your steps--even with shoes--daughter of the generous one--daughter of Abraham. Not to mention your steps, your walking in the Law and the commandments which shall be just and fulfilled without any interference from natural desires (חומר) [the natural forces of the body are compared to shoes vis-à-vis the intellectual forces, as the verse says של נעליך מעל רגליך (Exodus 3:5)]. But even **your rounded thighs**, your deeds which are necessary for the sustenance of life, all shall be within well regulated confines, so as not to cross the limit of righteousness and honesty, **like jewels made by a craftsman** who, undoubtedly, makes them with great attention and mastery, so that nothing of its value is missing.

7:3 שדרך און חסחר

Tu ombligo, va ser komo la redondes de la luna. La asamblea de tus kapos rijidores, los *Sanhedrin* ke de eyos te revyene tu kumplimyento i tu mantenimyento moral (komo el ombligo ke rekoje el mantenimyento del kuerpo) va ser klara i ermoza komo la luna i nunca va mankar de ai la templasyon--el vino templado kon agua ke es savrozo i provechozo--ansi no mankara de ai buenos doktrinos morales, savrozos i provechozos. El fruto de tu tripa--todo el puevlo--vash a ser komo el monton de trigo vayadeado (entornado de pared) de rozas, ke endesparte ke el trigo resta byen guardado i limpyo sin mesklita de ninguna koza, tyene de mas su buen guezmo de el vayado delas rozas. Ansi, va ser todo el puevlo ke endesparte ke de eyas mezmas van a ser kumplidos en djustas ideas, van a ser tambyen entornados de buenos vayados, por no pasar el limite dela djustedad i onestedad.

7:4 שני שדיך כשני עפרים

Kontinuasyon

Tus dos pechos ke mammas de eyos, tu Ley Santa ke es divizada en dos partidas, *tora shebihtav* i *tora shebeal pe*, ke de eyas mammas i deprendes tu kumplimyento, seran konsiderados en ojos de todo el puevlo, komo dos korsos milisyos (*buchukes*) ke no ay ninguna diferensya de uno a otro. Ansi entenderan todo el puevlo ke *tora shebihtav* i *tora shebeal pe* todo es una, todas son dadas de boka del Singyor del mundo por mano de Moshe Rabbenu *alay ha-shalom* (No komo es aora ke ay muchos en el puevlo ke, sea por sus

7:3 שררך אגן חסה

Your navel shall be like the **moon's roundness**. The assembly of your chief rulers, the *Sanhedrin* סנהדרין from whom you derive your wholeness and your spiritual sustenance (like the navel which obtains sustenance from the body) shall be clear and beautiful like the moon and a libation **shall never be lacking** from there, wine diluted with water is very tasty and beneficial, thus no moral, appealing and beneficial good teachings shall be lacking from there. The fruit of **your belly**, all the people, shall be **like a heap of wheat hedged about** (surrounded by a wall) of **roses**, when, in addition to the wheat remaining well-guarded, clean and free of any adulteration, it has also the pleasant fragrance of the **hedge of roses**. Thus shall be all the people who in addition to being by themselves perfect in terms of righteous ideas, shall also be surrounded by good hedges, so as not to transgress the limits of righteousness and honesty.

7:4 שני שדיך כשני עפרים

Continuation

Your two breasts from which you suckle, your holy Law which is divided into two parts--שבתב תורה Written Law and שבעל פה תורה Oral Law--from which you suckle and achieve your fulfillment, shall be considered in the eyes of all the people, **like a set of twin gazelles** (*buchukes*) between which there is no difference. Thus, all the people shall understand that שבתב תורה and שבעל פה תורה are both one, both have been given by the mouth of the Master of the world through the hand of Moses, our teacher, peace be upon him. (Not as it is now, when there are many amongst

negras ideas, sea por no kerer resivir el yugo dela Ley, dicen ke la Ley del Dyo es solamente la *tora shebitav*, loke eskrive en el *Sefer Tora*, ma la *tora shebeai pe* es pujita delos saygos. Ke esto es una idea falsa i ke no es aki su lugar de avlar de esto. Pero, entonses, promete el Dyo Santo ke no avra entre el puevlo ken se trazyerrara en esta falsa idea).

Ay ken deklarare este pasuk por el rey i el *K'ohen gadol*, tus dos pechos, tus dos kapos rijidores, el *K'ohen gadol* i el rey, ke de eyos te provyene tu kumplimyento moral i materyal, van a ser entonses syempre aunados--komo dos millisyos--para glar sus fideles kon djustedat. No komo era antes en tyempo del reynado de Yisrael ke la mas parte eran uno kontra otro, i no kudyavan mas ke sus enteresos personales [personal!].

(Azed aki un poko atansyon, keridos lektores).

Este mezmo pasuk, *שני שד"ך וכו'*, se disho en kapitolo 4, ma ai adjunto alkavo *הרועה בשובו*, i aki no adjunto estos byervos, i la razon de esto es, ke ai en kapitolo 4 esta avlando por lo pasado, por el tyempo del *Mishkan* i el *Bet ha-Mikdash*, i ai tuvo menester de dizir estos byervos de *הרועה בשובו*, ke entonses era menester ke los kapos del puevlo izyeran konoser al puevlo i les ensenyaran la kreensa (*emuna*) en el Dyo Santo i Poderozo, ke avia muchos ke no tenian byen arraigada la *emuna* en sus korason. Pero, aki ke esta avlando por lo venidero, por el tyempo dela rigmisyon, kuando

the people who either because of their evil ideas or because of not wanting to accept the yoke of the Law, claim that God's Law is only the תורה שבכתב, that which is written in the ספר תורה, but that the תורה שבעל פה is an addition by the sages. But this is the wrong idea and here is not the place to discuss it. However, the Holy God promises that there shall not be then anyone amongst the people who will transgress because of this wrong idea.)

There are those who explain this verse with regard to the king and the High Priest: **your two breasts**, your two chief rulers, the High Priest and the king, from whom you derive your spiritual and physical fulfillment, will then be united like twins, in order to guide their faithful with righteousness. Not as it was earlier, during the reign of Israel, when for the most part they were against each other and they cared only for their personal interests.

(Pay attention here, dear readers)

This same verse "שני לדריך וכו'" occurs in Chapter 4, but there "הרוצה בשושנים" is added to the end, whereas, here these words are not included. The reason for this is that Chapter 4 talks about the past, about the time of the משכן the Tabernacle and the בית המקדש the Holy Temple, and there it was necessary to mention these words הרוצה בשושנים because then it was necessary for the heads of the people to inform the people and to teach them the belief (אמונה) in the Holy and Almighty God, for there were many who did not have the faith well rooted in their hearts. But, here where the talk is about the future, about the time of redemption, whenever

enveluntara el Todo Poderoso, ahora no va ser menester ke los kapos enbezen al puevlo la kreensa en el Dyo uniko senseramente, ke el Dyo Santo promete ke entonses no va ser menester ke enbeze uno a otro a konoser su grandeza komo disho (Yirmiya 31:33 [34!]) **וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת אֶחָיו לֵאמֹר דַּע אֶת ה' כִּי כֹלֵם יְדָעוּ אוֹתִי לְמַקְטִנָּם וְעַד גְּדוּלָּם**. "No sera menester entonses ke enbezen kada uno a su kompaniero--a su ermano--a ke konoskan a Dyo, ke todos me konoseran--dize el Dyo Santo--de chikos asta grandes." Es solamente unos doktrinos morales ke van a tener menester los kapos del puevlo ensenyar a sus fideles, ma no la baza de la *emuna*, sigun era antes. I es por esto ke no tuvo menester de mentar aki **הַרְוֵעָה בְּשׁוֹשָׁנִים**. Ke se eksplika ke los enkaminan a sus fideles en las rozas i no los deshan trazyerrar en negras ideas i falsas kreensas, ke esto no va ser menester entonses. I tambyen no disho aki **וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה**, komo disho en kapitolo 4, ke lo eksplikimos ai por los gerreros ke ivan ala pelea, syendo ke al tyempo venidero *be-ezrat ha-Shem* no tyene ke aver mas gerras en el mundo sigun promete el Dyo Santo por boka de Yeshaya el profeta (2:1) **וְהָיָה בְּאַחֲרִית (2:1) הַיָּמִים, לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה**.

7:5 צוּאֲרֵךְ כַּמְגֹדֶל הַשָּׁן

Kontinuasyon

Tu garganta--el *Bet ha-Mikdash* i el *mizbeah*--ke es la gloria i la fortaleza de Yisrael, komo la garganta de la persona, va ser alto i estimado en ojos de todo el mundo, komo una torre fuerte; i blanco komo el marfil ke no se tyene ke ensuzyar mucho kon las muchas sangres de los sakrifisyos ke entonses no se va sakrifisyar mas ke un sorte de *korban toda*. (Porke ya es savido ke la

the Almighty wills it, then it will not be necessary for the leaders to go out of their way to teach the people the belief in the one God, because the Holy God promises that then it shall not be necessary to teach one another to know His greatness, as it says **וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת אָחִיו** "לא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו". Then it shall not be necessary for anyone to teach his friend, his brother, to know God for everyone will know me from your youngsters to elders," says the Holy God (Jeremiah 31:33). The leaders of the people will need to teach the faithful only some spiritual teachings, but not the foundation of their faith as was earlier. And that is why it was not necessary to mention here **הָרֹעֶה** "בְּשׁוֹשָׁנִים" which means that they lead their faithful among the roses and do not let them stray into evil ideas or wrong beliefs, because then this will be unnecessary. And also it does not say here **שָׁנִיךְ וְכוּ'** as in chapter 4 which was explained there as warriors going to war, since in the future **בְּעֹרֶת הַשָּׁמַיִם** with God's help-- there will be no more wars in the world as the Holy God promises through the mouth of Isaiah the prophet **וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים** (Isaiah 2:1-2). **לֹא יִשָּׂא גֹי אֶל גֹּי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה**

7:5 צוֹאֵרֶךְ כַּמְגֹדֶל הַשָּׁן

Continuation

Your neck, the **בֵּית הַמִּקְדָּשׁ** Holy Temple and the altar **מִזְבֵּחַ** which are the glory and the strength of Israel, like a person's neck, will be prominent and valued before the eyes of all the world, like a **strong tower**, and white like **ivory**, which shall not become very soiled with the great amount of sacrificial blood, for then there will be no sacrifice except one kind of **קֹרְבַן תּוֹדָה** thanksgiving offering. (For it is known that the majority of

mas parte delos *korbanot* ke se azian en tyempo del *Bet ha-Mikdash*, era por perdonansa de pekados, i entonses no va aver muchos pekados ke se tenga menester de traer *korban*).

(עֵינֶיךָ -- tus ojos seran komo las albergas (grandes sisternas) de *Heshbon* (la kapitala del pais de Sihon) sovre la grande puerta ke pasavan por ai muchidumbre de djente. Tus kapos rijidores seran de una grande utilidad (provecho) no solamente por el puevlo de Yisrael, ma ke tambyen por todo el mundo, ke todos se enbezaran de eyos a konoser al Dyo uniko kriador de todo el universo, komo las albergas de *Heshbon* ke todo el mundo bevian i se artavan de ai).

Tu frente, sera komo la torre ke fraguo el Rey Shelomo en el monte Levanon ke katava de ai asta Dammesek (Sham, la prensipal sivdad del imperyo Aram) ke mezmo los moradores de ai la respektavan (ala torre) i la veneravan por el provecho ke tiravan de eya i de su guardya. Ansi todos los pueblos del mundo te respektavan i te onravan ke por tu mezo van a konoser todo el mundo la verdadera kreensa de el uniko Dyo.

7:6 ראשך עליך ככרמל

Kontinuasyon

Tu kavesa va estar sovre ti komo el monte *K'armel* ke es el mas alto i vistozo de todos, i ke de el provyene muchidumbre de buendad a todos sus deredores. Ansi, la Providensya del Dyo Santo--la kavesera del puevlo de Yisrael--va ser pozada sovre ti i de eya pujara la santedad i onestedad en todas las klasas del puevlo. Ke tanto la peruka de tu kavesa, los *nezirim*

קורבנות offered at the time of the בית המקדש were for the forgiveness of sins; but then, there will not be many sins for a קורבן to be offered.)

עֵינֶיךָ Your eyes will be like the pools (the large cisterns) **of Heshbon** (the capital of Sihon) **over the large gate** through which **many people** passed. Your chief rulers shall be of great benefit (*pravecha*) not only for the people of Israel, but also for the whole world because everyone will learn from them to know the one God, Creator of the universe, like the **pools of Heshbon from which** everyone drank and was satisfied.

Your forehead shall be **like the tower** that King Solomon built **on Mt. Lebanon** from where **he watched all the way to Damascus** (דַּמָּשְׁקַי the main city of the Aramean empire¹¹) for even the inhabitants thereof respected it (the tower) and revered it for the benefit they derived from it and from its vigil. Thus, all the peoples of the world respected you and honored you, because through you the whole world will [eventually] get to know the true belief in the one God.

7:6 ראשך עליך ככרמל

Continuation

Your head shall be upon you like Mt. Carmel which is the highest and most prominent of all, and from which all of its surroundings derive many benefits. Thus, the Providence of the Holy God, head of the people of Israel, will rest over you and by it, sanctity and honesty among all the segments of the population shall increase. Whether it was **the wigs on your head**, the Nazirites (they let their hair grow long) who were detached from the

(ke se deshavan los kaveyos largos) ke eran apartados de visyos del mundo, tanto los rikos i kondes ke son vistidos de forfora- ke se aprovechan delos visyos de este mundo, todos son igualmente kon santedad i onestedad i el Rey Santo estara atado kon su amistad - en los salones - entre el puevlo.

7:7 מה יפית ומה נעמת

(Despues ke termina el Todo Poderozo alavar las buendades morales i materyales ke va tener el puevlo Yisrael kuando sera rigmido , mostra allora su grande plazer, por esto i dize)

Oh, ke ermoza i ke savroza es la amor kon plazer, ke savresh ke ay muchas kozas ke las personas las aman, mezmo sin tener plazer de eyas. Komo loke ama la persona a su ijo regalado, aun ke es dezovedesyente al padre, i poseda unos defektos muy negros, ke si era un ajeno lo aborresia asta el ultimo grado. Pero syendo es su ijo, la natura de padre lo forsa a ke lo ame de todo su korason aun ke no tyene ningun plazer de el. Byen entendido, esta amor no es muy kumplida, una vez ke es kon desplacer. Pero, kuando se ama una koza ke se tyene plazer de eya, komo kuando ama la persona a su ijo savyo i entelijente i byen kumplido, es sin dubyo una amor dublada, syendo es mesklada kon plazer ke resive de la koza. I esto es loke dize el Dyo Santo, kuando sera akei tyempo ke todo el puevlo seresh kumplidos i djustos i ke mereshesh ser protejados de mi Providensya, entonses mi amor kon vozotros sera muy komplida, syendo es una amor mesklada kon los plazer ke tengo de ver vuestras ovras ermozas. (Lo ke no es ansi aora, ke aun ke vos amo porke sosh mi puevlo, ma es kon desplacer vyendo vuestras ovras no buenas).

pleasures of this world, or whether it was the rich and the nobility dressed in **purple**--who benefited from the pleasures of this world, all are equal with respect to sanctity and honesty, and the Holy **King must be bound by His love**--in **living rooms**--amongst the people.

מה יפית ומה נצמט 7:7

(After the Almighty finishes praising the spiritual and physical bounties that the people of Israel will have when they will be redeemed, He then expresses His great pleasure, saying):

Oh, **how beautiful and how pleasant is love for its enjoyments**. Be aware that a person may love many things even without deriving any enjoyment from them, as when a person loves his only son even though he disobeys his father and possesses some serious shortcomings, for had he been a stranger he would have hated him to the utmost. But since he is his son, the father in him forces him to love his son with all his heart, even if he derives no enjoyment from him. Understandably, this love is not quite fulfilling, since it is without enjoyment. However, when one loves something from which one derives enjoyment, as when a person loves his learned, intelligent and well informed son, undoubtedly love is multiplied since it is mixed with the enjoyment derived from the object. And this is what the Holy God says, "When the time shall come that all the people will be perfect and righteous and will deserve to be protected by my Providence, then my love for you shall be quite perfect, because it is a love mixed with the enjoyments I derive from seeing your fine deeds. (Which is not the case now, for though I love you because you are my people, still it is with dissatisfaction since your deeds are not good.)"

7:8 זאת קומתך דמתה לתמר

7:9 אמרת' אעלה בתמר

7:10 וחכך כ"ן המוב

Kontinuasyon

Esto va ser--dize el Todo Poderoso--kuando vere ke esta altor (*bay*) tuya asemeja a el datilar, ke todos tus myembros kada uno a su grado, son kumplidos en la sensya en buenas ovras, en onestedad, echt., komo el datilar ke kada pedaso i pedaso del arbol tyene su buen profito. I tus rijidores van asemejar alos razimos del arbol, ke enkolgan para abasho. Ansi van a tener el kudyo i el tino en los de debasho de eyos por azer kumplir kada uno a su grado. Es allora ke yo dechizi i dishe: Apozare mi Providensya en este datilar, me enramare kon sus ramas, i entonses seran tus rijidores komo los razimos dela parra ke el fruto ke sale de eyos, ke es el vino, es muy ekselente ke alegre al Dyo i ala djente. I ansi seran sus disheplos kumplidos en la sensya verdadera, i tu guezmo sera komo las mansanas, el guezmo de sus buenas ovras ara retornar los korasones de todo el mundo.

I tu paladar--tu trabajo en la Ley--plazera delante de mi komo el vino bueno ke se manda regalo entre los keridos por konservar (guardar) la amistad entre eyos ke es tan presyozo ke aze avlar--menear los besos mezmo de los ke estan durmyendo--no desha olvidar la amistad de entre eyos.

ואת קומתך דמתה לתמר 7:8
 אמרתי אעלה בתמר 7:9
 וחכך כ"ן המוב 7:10

Continuation

"This shall be," says the Almighty, "when I shall see that **your height** (*bay*) **resembles that of the date palm**, that all of your members, each to his own level, are perfect in knowledge, in good deeds, in honesty, etc., like the date palm whose each and every part has a useful application. **And your rulers will resemble the clusters** of this tree which hang upside down. Similarly they shall have their attention and their mind set on those below them to help them perfect themselves, each one to his own level." That is when I decided **and said:** " **Let me place** my Providence **on this datepalm**, let **me become involved with its branches**, then your rulers shall be like the **grape clusters** whose fruit, the wine, is superb, for it rejoices God and man. And thus shall their disciples be fulfilled with true wisdom and **your fragrances** shall be **like the apples**, the smell of their good deeds shall bring back the hearts of the whole world.

And **your palate**--your toiling in the Law, shall be pleasing before me **like good wine** sent as a present amongst friends, to foster (*guardar*--maintain) friendship between them, for it [the wine] is so precious that it makes one talk, it **moves the lips even of those who are sleeping** and does not allow their mutual friendship to be forgotten.

אני לדודי ועלי תשוקתו 7:11

לכה דודי נצא השדה 7:12

נשכימה לכרמים 7:13

(El puevlo de Yisrael sintyendo las prometas i las feuzyas del Todo Poderoso por el tyempo venidero, se le enflama el korason i roga al Dyo ke realize sus pormetas una ora antes i le dize):

Sinyor del mundo, yo ya se muy siguro, ke yo so a mi kerido, yo so el puevlo ke eskojites i amates, i es sovre mi ke tyene su dezero, mi kerido, ke sea pertenesyente de ser favorizado de su parte. I sovre esto, si ainda no arivo el tyempo fiksado de nuestra rigmisyon, i es menester ke mereskamos por nuestras buenas ovras ser rigmidos antes del tyempo, (savresh ke sigun nuestra verdadera tradisyon (*kabbala*) el Sinyor del mundo fikso un tyempo ke vamos a ser rigmidos de este *galut*, aun ke no lo deskuvrya este tyempo a ningun savyo ni profeta. I ke arivando este tyempo fiksado, sea ke nozotros somos pertensyentes o ke no somos, no puede detadrarse la rigmisyon ni un punto. Pero, El prometyo tambyen, ke si nozotros nos repintimos de nuestros negros caminos i bushkamos ovedeser sus komandos, aun ke ainda no arivo el tyempo ke fikso por nuestra rigmisyon, El nos rigme antes de su tyempo. I esto es loke profetiza Yeshayahu *alev ha-shalom*: אני ה' בעתה אח' שנה. I lo eksplikar los sinyores hahamim *alehem ha-shalom*, ansi: Yo A' en su ora ke fiksi vos vo rigmir si meresesh o si no meresesh. Pero, si vozotros sosh pertenesyentes yo vo la apresuro la *geula* i vo la traygo antes de su tyempo. Kon esto se entyende muy fasil la eksplikasyon de nuestro pasuk).

אני לדודי ועלי תשוקתו 7:11
 לכה דודי נצא השדה 7:12
 נשכימה לכרמים 7:13

(When the people of Israel hears the Almighty's promises and pledges for the future, its heart swells, and they implore God to fulfill His promises as soon as possible, and they say to Him):

Master of the world, I certainly know that **I am my beloved's**, I am the people whom you chose and loved, and **your desire is for me**, my beloved that I shall be worthy to be favored by you. That is why, if the appointed time for our redemption has not yet arrived, then it is necessary for us to deserve to be redeemed by our good deeds before that time. (Let it be known that according to our true tradition (kabbalah--קבלה), the Master of the world has appointed a time when we shall be redeemed from this exile--גלות though He has not disclosed this time to any sage or prophet. And when this appointed time arrives, whether we are worthy or not, this redemption cannot be delayed, not even for a moment. But He has also promised that if we repent from our evil ways and try to obey His commandments, even though the appointed time for our redemption has not yet arrived, He will redeem us before its time. And this is what Isaiah, peace be upon him, prophesized: "אני ה' בעתה אח' שנה" (Isaiah 60:22). And our Master sages, peace be upon them, explain it like this: "I, the Lord, at the time which I have appointed shall redeem you," whether you deserve it or not. But if you are worthy, I shall hasten your redemption and bring it before its time. With this, the explanation of this verse is very easily understood.)

Vamos mi kerido, saldremos al kampo, durmeremos en kazales. Ven mira a nuestros enemigos, sus negras ideas, i sus malas ovras, i despues ven mira alas vinyas -al puevlo de Yisrael - si ya enfloresyo la parra, si ya avryo las uvas, si ya espuntaron las granadas. Kata i mira nuestras ovras i nuestras buenas ideas de todas las klasas del puevlo i komparalas alas ovras de nuestros enemigos i veras ke ya somos pertenesyentes de ser rigmidos por nuestras buenas ovras, aun ke ainda no arivo el tyempo fiksado. Sigun izites kon nuestros padres en el kativeryo de Misrayim ke komparates nuestras ovras alas ovras delos Edjipsyanos sigun dishites כש/ושנה בין החוחים בן רציתי בין הבנות, i nos rigmites antes de su tyempo.

הדודאים נתנו ריח 7:14

Kontinuasyon

Non solamente--dize el puevlo de Yisrael--son buenas mis ovras, relativamente (konfrontando) alas negras ovras de mis enemigos. Ma, eyas mezmas son buenas. Los *dudaim* (una gerva ke tyene forma de chika persona) dyeron sus buen guezmo. Mezmo los chikitos del puevlo dyeron sus guezmo de Ley ke esto es un prensipyo i un orden fiksado en nuestro puevlo ke nuestras kriaturas, se enbezen de chikos konoser al Dyo i a su Ley en entrando de chika edad alos *Talmude Torá* dirijidos kon el kudyado de personas pertenesyentes. I sovre nuestras puertas se topa toda sorte de frutas savrozas, nuevas komo vyejas, estamos djeneralmente entornados de tus enkomendansas relidjyozas i de muchos akavidos ke resivimos sovre nozotros, i sovre todo en kozas de onestedad. Ke esto todo lo konservamos

Come, my beloved, let us go forth into the field, let us lodge in the villages. Come see our enemies, their evil ideas and their wicked deeds, then **come and see the vineyards--the people of Israel--if the vine has flowered, if the grapes have bloomed, if the pomegranates have bud forth.** Watch and look at our deeds and our good thoughts among all the groups of the people and compare them to the deeds of our enemies, then you will see that, even though the appointed time has not yet arrived, we are certainly worthy of being redeemed on account of our good deeds, as you did with our fathers during their captivity in Egypt when You compared our deeds to the deeds of the Egyptians, as You said: כִּשְׂוֹשָׁנָה "בין החוחים כן רעיתי בין הבנות" and You redeemed us before its time.

הדודאים נתנו ריח 7:14

Continuation

"Not only," says the people of Israel, "are my deeds good relative (in contrast) to the evil deeds of my enemies, but they in themselves are good."

The mandrakes (a weed which has the shape of a small person) **gave forth their fine fragrance**, even the little ones among the people gave forth their fragrance of the Law, for this is a principle and a procedure established among our people, whereby our children should learn when they are young to know God and His Law by entering the *Talmud Torah* schools at a young age under the supervision of qualified people. And above our **doors** one can find **all kinds of choice fruits, new as well as old ones.**

Generally, we are surrounded by Your religious commandments and by many cautionary rules, particularly in matters of honesty, which we have taken

(guardamos) solamente por ti--mi kerido--por ovedeser tus komandos. I
dunke--dize la kompanya de Yisrael--si aunke ainda no arivo el tyempo
fiksado de la rigmisyon, azela apresurar por nuestras buenas oyras, i
rigmemos rigmisyon kumplida i realiza tus buenas promesas.

upon ourselves. **All of this we keep** (*guardamos*) **only for Your sake, my beloved**, in order to obey Your commandments. And therefore, says the people of Israel, even though the appointed time for the redemption has not yet arrived, hasten it for the sake of our good deeds, and redeem us completely and fulfill Your good promises.

KAPITULO 8

- 8:1 מִי יִתֵּן כֶּאֱחָ לִי
 8:2 אֲנִיחֶנּוּךְ אֲבִי־אֶל בֵּית אִמִּי
 8:3 שְׂמָאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי

(La kompanya de Yisrael se syente muy dezeoza de arivar a este grado prometido de el Dyo Santo de kumplirse enteramente i apegarse kon el en todas sus ovras i dize kon despasensya):

Ken te dyera mi kerido, i fueras komo un chiko ermano mio, ainda mamando de los pechos de mi madre. Ke si te topava en la kaye i te bezava, endesparte ke ninguno me menospresyava, ke al kontraryo me onravan i me respektavan. Ansi dize la kompanya ke Yisrael, ken dyera ke aun ke ainda esto en kativeryo, pudyera azer tus komandos klaramente, sin ningun enpedimyento i ke ninguno me menospresyaran, no komo aora malorozamente ke mis enemigos [se] se burlan i me menospresyan kuando bushko azer tu velundad. I allora, te giava-te yevava- ala kaza de mi madre alos *bate midrashot*, alas *yeshivot* ke me enbezaras ai la sensya i los sekretos dela Ley sin ningun disturvo. I te aria beber del vino savrozo i guezmante de guezmo de espesyas, i del sumo de mi granada--ke plazyera en tus ojos mis djustas ideas i mis buenas ovras, i allora fuera pertenesyente ke su braso syedro--sus buendades materyales ke me azen aprontar los menesteres dela vida--lo tuyera syempre pronto debasho de mi kavesa. I su braso derecho- kon sus buendades espirituales ke me azen kumplir mi alma- ke me abrasara. Ke fuera mi alma apegada kon su kumplimyento de kontino.

CHAPTER 8

8:1 מי יתן כאח לי

8:2 אנהגך אביאך אל בית אמי

8:3 שמאלו תחת ראשי

(The people of Israel feel eager to reach the level of complete self-perfection promised by the Holy God and to cleave to Him in all their deeds, and they say impatiently):

Would that you were like my younger brother still suckling at my mother's breasts, for were I to find you in the street and kiss you, not only would no one despise me, quite the contrary, they would honor and respect me. Thus says the people of Israel, "Would that, even though I am still in captivity, I could perform Your commandments openly without any impediment and with **no one despising me**, whereas now unfortunately, my enemies mock and despise me when I try to do Your will. Then, **I would guide you--I would bring you--to my mother's house,** to the Houses of Study מדרשוֹת, to the *Yeshivot* ישיבות, **so that you would teach me** there the wisdom and secrets of the Law without any disturbance. And **I would let you drink of delicious and spicy-smelling fragrant wine and of the juice of my pomegranate--**so that my right ideas and good deeds would be pleasing to Your eyes, and then I would deserve that **his left arm--**His material bounties which fulfill my vital needs would always be ready **under my head.** And **his right hand -**with His spiritual bounties which fulfill my soul--**would embrace me,** so that my soul would cleave to His perfection continually."

חשבצתי אתכם בנות ירושלים 8:4

(Vyendose el pueblo de Yisrael en este grado de amor i kovdisya kon su Dyo, bolta la kara a sus enemigos i dize):

Vozotras, ijas de Yerushalayim, enemigos de Yisrael, es en baldes i sin ningun provecho loke bushkash azerme aborreser i retirar la amor del Dyo Santo kon mi, sigun ya vo lo akondjuri de antes, syendo yo esto pronta sufrir todo por ovedeser sus komandos i esperar ala amor de Dyo --a su rigmisyon -- asta ke envelunta.

מי זאת עלה מן חמדבר 8:5

El Dyo Santo mostra su kerensya kon su pueblo i le da a entender ke es la Ley Santa, loke ovedesyeron a sus komandos ke los izo arivar a este grado.

Ken es esta-- dize el Singor del mundo-- esta ke suve del dezyerto-- esta mas alta i estimada de todo el mundo, ke se arregala i se adjunta kon su kerido? Komo vino a estar en esta reputasyon i esta gloria? Es yo -- kontinua a dizir el Dyo Santo-- ke te remenei i te trushe en esta pozisyon. Es ai--debasho la mansana, debasho el monte de Sinay--(la altura de un monte se eshempla ala mansana) ke te forsi a ke resivyeras mi Ley para ke vinyeras a este grado de kumplimyento. Es ai ke se adoloryo tu madre, i ai se adoloryo la ke te paryo. Es ai ke se purifikaron tus fuersas korporales, i se refinaron tus fuersas morales i te kumplites kumplimyento verdadero.

השבעתי אתכם בנות ירושלים 8:4

(The people of Israel seeing itself at this level of love of God and attracted to Him, turns to its enemies and says):

You, **daughters of Jerusalem**, enemies of Israel, as I **have adjured you** earlier, it is in vain and to no avail that you try to make me hate the Holy God and make Him **withdraw** His love for me, since I am prepared to suffer anything to obey His commandments and await the love of God--His redemption--until He wills it.

מי זאת עולה מן המדבר 8:5

The Holy God shows His **affection** for His people making them understand that it is their obedience to the commandments of the holy Law that brought them to this position.

"**Who is this**," says the Master of the world, "**who comes up from the desert**, who is more prominent and esteemed than all the world, who is fond of and **cleaves to its beloved**? How did she come to this reputation and this glory? It is I," the Holy God continues to say, "**who awoke you** and brought you to this position. It is there--**beneath the apple tree**--under Mt. Sinai (the height of a mountain is compared to an apple tree) that I forced you to receive my Law, so that you would come to this level of perfection. It is **there that your mother labored** and **there the one who bore you labored**. It is there that your physical forces were purified and your spiritual forces **were refined** and you became truly perfect."

8:6 שְׁמִי כַחוֹתֶם עַל לִבְךָ

8:7 מִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לִכְבוֹת אֶת הָאֲהָבָה

Kontinuasyon

I aora--dize el Singor del mundo--poneme komo el sio sovre tu korason, komo el sio sovre tu braso. Pone tus myentes a no ezviarte del kamino derecho. Ten syempre tu korason apegado kon mi i no te trazyerres detras de ideas falsas. Pone tus myentes a no abandonar las ovras relidjyozas, porke la amor ke yo te tengo es muy fuerte, ke si tu la abandonas, i te sontraes detras de negras ideas, allora es muy duro el selo komo la fuesa, i sus brazas son de fuego de una flama ekstraordinarya. I muchas aguas no pueden amatar esta amor. I los rios no la pueden aravdonar, de manera ke si tu la azes abandonar--esta amor--kon tus malas ovras, no puedes repararla i enderecharla, ke si dara la persona todo su aver en troke del amor, menospresyar lo menospresyan a el.

Ay ken dize ke estos dos pesukim es avla del puevlo: Una vez ke yo ya me determini de todo mi korason--dize el puevlo de Yisrael--ovedeser todos tus komandos, i tu, Singor del mundo, poneme komo sio sovre tu korason, komo sio sovre tu braso--auna tu amistad kon mi i mostrame tus ovras maraviozas en mi favor. Ke nunka me repintere yo de este buen kamino, despues ke tanto somporti por tu amistad asta la muerte, i ke el selo por tu Nombre el Santo ke no fuera dezbiplado, kevranto mi kuerpo asta la fuesa. I es por esto ke las brazas de tu amor son unas brazas de fuego i una flama ekstraordinarya, ke ni muchas aguas pueden amatarla, ni los rios pueden

8:6 שְׁמֵנִי כַחוֹתֶם עַל לִבְךָ

8:7 מִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לִכְבוֹת אֶת הָאֲהָבָה

Continuation

Now, says the Master of the world, "**Set me as a seal upon your heart, as a seal upon your arm.** Be mindful not to be seduced away from the right path. Always have your heart attached to me, so that you do not go astray after wrong ideas. Be mindful not to abandon religious deeds **because the love** I have for you is **very strong**. Were you to abandon it, allowing yourself to be lured after evil ideas, then **jealousy is as fierce as the grave**, and **its embers are aflame with an extraordinary fire**. **And many waters cannot quench this love, and the rivers cannot drown it**, so that if you forsake this love by your evil deeds, you cannot restore it, nor correct it, for **if a person were to give of all his possessions in exchange for love, they would certainly despise him.**"

There are those who say that these two verses are the words of the people: "Now, since I have determined with all my heart," says the people of Israel, "to obey all Your commandments, then You, Master of the world, **set me as a seal upon your heart, as a seal upon your arm**. Unite Your love with me and show me Your miraculous deeds for my benefit, **since** I shall never forsake this good path after I have **suffered so much** for the sake of Your **love until death**, because my zeal to keep Your Holy Name from being profaned has crushed my body till **the grave**. That is why the embers of Your love are **embers of fire** and an extraordinary flame, which **not even many waters can quench, nor can the rivers** abandon it; and **if a**

abandonarla; i ke si dara la persona todo su aver por anular la amistad, es menospresyado.

8:8 אחות לנו קטנה

(El tyempo ke el Todo Poderoso se va apiadar de su puevlo i envelunta a rigmirlos i eskaparlos de todos sus males, toma a konsultar kon el fonsado de ariva -- los andjeles--(ke ansi es su regla kuando kere azer unas kozas maraviozas afuera la natura de konsultar kon sus servitores por amostrar su modestia (ענוות) i enbezar ala djente ke mizmo un grande personaje ke no se trave de konsultar kon el mas chiko, komo topamos kuando krio a el ombre, en el sejen dia dela kriasyon de el mundo, ke disho *Noase adam*, i en mas lugares) i dize:

Una ermána chika tenemos la kompanya de Yisrael--ma oy malorozamente no tyene pechos--no tyene de onde mamar--ke por kavza de sus persekusyones i repudyos de sus enemigos, no pude konservar los komandos dela Ley, ni *tora shebeal pe*, ni *tora shebihtav*. (Komo disho Yirmiya--Eha 2 מלכה ושריה 2 בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה, topandosen entre los puevlos, restaron sin Ley). Aora ke le vamos azer a esta ermána el dia ke se avlara de eya? Kon ke razon la vo a rigmirla si ainda no es pertensyente?

8:9 אם חומה היא

(Respuesta delos andjeles):

person would give all his possessions to obliterate His love, he is despised.

8:8 אחות לנו קטנה

[When the Almighty shall have mercy upon His people and want to redeem them and save them from all their evils, He begins to consult with the heavenly host -- the angels. It is His custom when He wants to bring about miraculous things beyond nature, to consult with His servants to show His modesty (ענוה) and to teach people that even a great person should not hesitate to consult with his subordinates, as we find when He created man, when, on the sixth day of the creation of the world, he said "נַעֲשֶׂה אָדָם", and also in other places (Rashi, Genesis 1:26)], and says:

We have a little sister --the people of Israel--but today, unfortunately, **she doesn't have breasts**--she has no place to suckle-- because as a result of the persecutions and rejections by her enemies, she is not able to keep the commandments of the Law, neither the Oral Law תורה שבעל פה, nor the Written Law תורה שבכתב. (As Jeremiah says in Lamentations 2:9: תורה ושירה בגוים אין תורה "finding themselves amongst the nations, they remained without the Law.") Now **what shall we do for this sister on the day when she shall be spoken for?** On what basis shall I redeem her if she is still not worthy?

8:9 אם חומה היא

(The angels' answer):

Una vez ke vos, Patron del mundo, dechizatesh--dizen los andjeles--de rigmir a vuestro puevlo, ken puede defendervos i ken vos puede kontradizir? Pero--kontinuan los andjeles--si es ke este puevlo esta rezervado en su fey, en su *emuna* komo una serka (*kale*) byen fortifikada, i kreen en el uniko Dyo kon toda su fuersa, aun ke por algunas razones no pudyeron konformarsen a todos los komandos relidjyozos, kon todo, le fraguaremos por eya palasyo de plata, ~~Agm~~ilda una rigmisyon kumplida una vez por syempre definitivamente. Ma si eya--la kompanya de Yisrael--esta flosa en su *emuna* i en sus verdaderas ideas, komo la puerta ke se avre i se serra, le kastilyaremos kastilyo de tavlas de alarzes. No meresen mas ke una rigmisyon provizorya (por oras) komo fue la rigmisyon del *galut* de Babel en tyempo de Ezra i Nehemya ke no fue una rigmisyon turavle por syempre.

8:10 אֲנִי חוֹמָה וְשָׂרִי כַמִּגְדָּלוֹת

(Respuesta del puevlo de Yisrael):

Sintyendo la kompanya de Yisrael la respuesta de los andjeles de ariva, dize: Yo fui i so syempre rezya en mi fey, mi *emuna* en el Dyo Santo Poderozo, komo la *kale*, no me afloshi nunca dela *emuna* verdadera. I mis pechos son komo las torres, perkuri syempre kon toda mi fuersa a sostener las dos Leyes, *tora shebintav* i *tora shebeal pe* en azyendo fondar en kada epoka *talmude tora* i *yeshivot* por azer ensenyar la Ley i los prensipyos dela *emuna* a todo el puevlo, malgrado mis fatigas i las persikusyones de mis enemigos.

Entonses--dize la kompanya de Yisrael--fui en sus ojos--en ojos de mi

"Now that You, Master of the world, have decided," says the angels, "to redeem Your people, who can prevent You and who can disagree with You?" "But," the angels continue, "if **this people** is preserving its faith, its אמונה, **like a well fortified wall**, and believes in the one God with all their might, even though for some reason it was unable to conform to all the religious commandments, nevertheless, **let us build for her a palace of silver**, and definitely redeem her fully, once and for all. But **if she**, the people of Israel, is slack in her faith and in her true ideas, **like a door** which opens and closes, **let us securely enclose her with boards of cedar**. All they deserve is a temporary (*par aras*) redemption like the redemption from the Babylonian exile at the time of Ezra and Nehemiah which was not an enduring redemption."

8:10 אני חומה ושדי במגדלות

(The reply of the people of Israel): Upon hearing the reply of the heavenly angels, the people of Israel say, "**I was and am** always solid like a **fortress** in my faith, in my אמונה, in the Almighty Holy God. I never became slack from the true faith, and **my breasts are like turrets**. I have always tried with all my might to support the two Laws--תורה Written Law and תורה שבכל פה Oral Law--by establishing in every generation *Talmude Torah* תלמודי תורה and *Yeshivot* 'ש"בות in order to teach the Law and the principles of the faith אמונה to all the people, despite my hardships and the persecutions of my enemies.

Then, says the people of Israel, **I was in his eyes**, in the eyes of my

kerido el Dyo Santo--komo topadera de pas, ke plazyo en sus ojos mi kumplimyento i mi kondukta, i ke mis ovras no kontradizen a realizar sus prometas.

8:11 כרם היה לשלמה בבעל המון

(Terminandose esta konversasyon entre el Dyo Santo i el puevlo de Yisrael i arivando el tyempo dela rigmisyon *be-ezrat ha-Shem*, promete Shelomo *ha-Meleh alav ha-shalom*, kon *ruah ha-kodesh* ke sovre la reklamasyon del Dyo Santo, todos nuestros enemigos ke en este kativeryo, nos eksterminaron i nos destruyeron, entonses nos tyenen ke pagar todo kon su demazia sigun fue kuando salieron nuestros padres del kativeryo de Misrayim. I esto es loke dize *Yeshaya* (60:16) וִינִקֵּת חֶלֶב גּוִים תַּחַת הַנַּחֲשֶׁת אֲבִיא זָהָב וְכֹסֶם. I esto es lo ke dize aki לשלמה בבעל המון.

El Rey Santo i Poderozo tenia una vinya--la kompanya de Yisrael--en la yanura, en el lugar muy povlado de muchidumbre de djente, en este mundo yeno de muchos puevlos. I keryendo kultivar esta vinya, la entrego alos guardianes. Keryendo purifikar i alimpyar a este puevlo de sus pekados, lo entrego en poder de otras nasyones. I sus enemigos chupavan sus sangre i sus [tus!] sevo, kada uno bushkavan a profitar de eyos i les enponian mil modos de dasyos i pechas solamente por sus kualita de Djudyos.

8:12 כרמי שלי לפני

Kontinuasyon

Alora--dize El Sinyor del mundo--ek mi vinya ke la tengo delante de mi ya

beloved the Holy God, **like someone who found peace**, for my fulfillment and my conduct were pleasing in His eyes, and my deeds did not oppose the realization of His promises.

8:11 כרם היה לשלמה בבעל המון

(With the end of this conversation between the Holy God and the people of Israel and the eventual arrival with God's help of the time of redemption, King Solomon, peace be upon him, promises, through the holy spirit, that in accordance with the Holy God's demand, all of our enemies who have annihilated and destroyed us in this captivity, will then have to repay us even more than they took, as happened when our ancestors went out from Egyptian captivity. And this is what Isaiah 60:16 says: וינקת חלב גוים תחת: . And that is why it says here כרם היה לשלמה .

The Holy and Almighty **King had a vineyard**--the people of Israel--**in the plain**, in a place densely **populated**, in this world filled with many nations, and wishing to cultivate **this vineyard, he installed guards**. Wanting to purify and to clean this people from their sins, He delivered them into the power of other nations, and their enemies sucked their blood and their fat, **everyone tried to benefit from them**, imposing on them **thousands** of various **taxes and fees** merely for their being Jewish.

8:12 כרמי שלי לפני

Continuation

Then, Master of the world said, "Behold, **my vineyard** which is **before me**

se purifiko de sus negras ovrás i ya meresyo estar delante de mi. I El reklama de vozotros la paga de todas vuestras endjustisyas i persekusyones ke izitesh a eyos. Ke vash a responderles?

(Respuesta de las *ummat ha-alam*):

Tu sos patron, dicen los otros pueblos, de kondanarnos a todos los miles de dasyos i pechas ke kovrimos de tu pueblo afuera la razon i sin ningun derecho. I por tanto, nozotros pagaremos i demazia otros dos syentos para los guardianes de su fruto, para los ke tyenen la misyon de guardar i konservar la djustedat i la buendat entre el pueblo sigun dize Yeshaya (23:18) וְהָיָה סַחְרָה וְכוּ' כִּי לְיוֹשְׁבֵימָּה לִפְנֵי ה' סַחְרָה וְכוּ'.

(Estos byervos de פִּרְיוֹ מֵאֲתֵימָה לְנוֹטְרִים son poko entendivles i dicen ke kijo ser *romez* ke entonses despues dela *geula*, seremos konsiderados komo una koza santa, *kodesh*. I sigun la Ley, ken se aprovecha de una koza santa deve pagar a su patron endesparte del kapital la valuta de loke se aprovecho--otro un kinto-- i es por esto ke syendo tomo el byervo הָאֵלֶּף לָךְ שְׁלֹמָה eskrivyo mas פִּרְיוֹ מֵאֲתֵימָה לְנוֹטְרִים את פִּרְיוֹ).

8:13 הַיּוֹשֵׁבֵת בִּגְנִים

8:14 בָּרַח דּוֹדִי

(Estos dos *pesukim*, muestran el rezultado dela konversasyon entera, i es ke el Santo Dyo lo repeta ke el remedyo -el solo remedyo- de ser eskapados i rigmidos de todos nuestros males es el tornar de nuestros negros caminos i azer sus komandos, i rogarle a El solamente ke se apiade de su pueblo. I el pueblo de Yisrael lo repeta ke ya se determino de todo su korason i resivyo

has purified itself from its evil deeds and has deserved to stand before me. And He demands of you the repayment for all the injustices and persecutions which you inflicted on them. What shall you reply to them?"

(The reply of the nations of the world:)

"You are the ruler," say the other nations, "who can condemn us for all **the thousands** of unreasonable and unjustified taxes and fees which we collected from your people? Still let us repay even **two hundred** extra **for the guardians of its fruit**--for those who have the mission of guarding and keeping justice and goodness amongst the people, as it says in Isaiah 23:18 **'והיה סחרה וכו' כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה וכו'.**"

These words **ומאתים לנומרים את פריו** are not well understood. Some say that they are a hint to what will happen after redemption, when we shall be viewed as a holy **קודש** object. According to the Law anyone who benefits from a holy object must repay its owner, in addition to the principal, the value of what he utilized, an additional fifth, and that is why when he used the word **שלמה לך**, he added **ומאתים לנומרים את פריו**.

היושבת בונים 8:13

ברח דודי 8:14

(These two verses reflect the outcome of this entire conversation, i.e., the Holy God repeats that the solution--the only solution--to be saved and redeemed from all of our evils is to turn away from our wicked ways and to do His commandments and implore Him alone to have mercy on His people. And the people of Israel repeats that they have wholeheartedly decided to

sovre el de azer ansi. I roga sovre esto ke apresure la *geula* i ke se asente en el lugar santo).

El Todo Poderoso--tu mi kompanera, ke no tyenes reposo--tu morada--i estas esparzida por las guertas, rodeando de lugar en lugar, no te sonbaygas ni te enfeuzyas en algunas ideas, ke kon tu kapasidad i kon la ayuda de algunos de tus amigos, vas a ser rigmida i eskapada de tus males. No te vayas detras de estas falsas ideas. Tu torna de tus negros caminos i azme oir a tu boz, i es ahora ke seras apiadada i eskapada de todas tus ansyas.

El pueblo de Yisrael --Mi kerido, yo no tengo la esperansa ni la feuzya mas ke en ti solo. I es sovre esto ke te rogo ke realizes tu prometa. Fuyete de aki del kativeryo, asemejate a el korso o al chikito delos syervos ke son muy koryentes. I rigmemos presto i poza tu Providensya sovre nozotros en los montes de espesyas, el *Har ha-Moria* i el *Bet ha-Mikdash*, ke se frague *bi-mehera be-yamenu, amen*.

(I los sinyores *hahme ha-derash, alehem ha-shalom*, deklararon estos pesukim de esta manera):

Dize el Singor del mundo a el pueblo de Yisrael: mirad ke en loke ainda estash en las guertas esparzidas por aki i por ayi sin tener reposo, mirad de estar kon unyon, *haverim* unos kon otros. I sovre todo kuando vos vash alas *kehilat* por azer vuestra orasyon i por mirar el rijo de vuestra komunidad, estadvos todos kon unyon (*ahdut*), no aborreskash uno a otro. No vos selesh uno de otro. No avlesh mal uno de otro. No averguensesh uno al otro. Retira

take it upon themselves to do so. Therefore, they implore Him to **hasten** the redemption and to sit in His holy place.)

The Almighty: You, my people, with no place to rest, no home, **scattered in the gardens**, circling from place to place, do not be lured or persuaded by some ideas that you could be redeemed and saved from your hardships thanks to your ability and with the help of some of **your friends**. Do not follow these false ideas. Return from your evil ways and **let me hear your voice** and then shall you be forgiven and saved from all your troubles.

The people of Israel: **My beloved**, I have hope and faith in You alone. That is why I implore You to carry out Your promise. **Flee** from here, from captivity, **be like the gazelle or the young stag** which are very swift, and quickly redeem us and place Your Providence over us **in the mountains of spice**, Mt. Moriah and the **בית המקדש** Beit ha-Mikdash, may it be rebuilt speedily in our days, Amen.

(And the Rabbis of the Midrash, peace be upon them, interpret these verses in this manner:)

The Master of the world says to the people of Israel: See to it that while **you are still in scattered gardens** here and there, without rest, try to be united -- **friends** with each other. And above all when you go to your synagogues to say your prayers and to participate in communal affairs, **stay united** (אחדות). Do not hate each other. Do not be jealous of each other. Do not gossip about each other. Do not embarrass each other. Remove from

de entre vozotros toda sorte de malkerensya, aborresyon, selo, konkorensya, tened paz i amor, i kerensya unos kon otros, i entonses azedme oir vuestra boz i seresh rigmidos una vez por syempre rigmisyon kumplida i reposo para el kuerpo i la alma.

Pero, en kavzo kontraryo ke vozotros estaresh kon dezunyon, no vos amaresh unos a los otros, sosh kavzantes --dize el *Ruah ha-K'odesh*-- de dizirle a mi kerido-- *berah dadi*, fuyete de entre este pueblo, vate a tu lugar, poza tu Providensya--tu *Shehina*-- solamente en el fonsado de arriba, en las montanyas delos syelos onde no ay entre eyos inimistad, ni aborresyon, ni malkerensya.

Pero, nozotros tenemos la esperansa ke kon la ayuda del Dyo Santo, seremos ovedesyentes a todos sus komandos i retiraremos toda sorte de inimistad i mal kerensya de entre nozotros; i seremos venturozos ke el Dyo Santo i Poderozo eskuche nuestras rogativas i nos rigma rigmisyon kumplida *bi-mehera be-yamenu, amen.*

amongst you all kinds of ill will, hatred, jealousy, rivalry; have goodwill and affection with each other, and then **let me hear your voice**, so you will be completely redeemed once and for all, with rest for your body and soul.

But if, on the contrary, you are divided, do not love each other, you are the cause, says the Holy Spirit--of saying to **my beloved** 'ברוך דוד-- **flee** from amongst this people. Go to Your place, place Your Providence, Your *Shechina*, only in the upper hosts, in the heavenly mountains where among them there is no enmity, hatred, or animosity.

However, we have the hope that with the help of the Holy God, we shall obey all His commandments and cast off all enmity and animosity from among us, then shall we be fortunate that the Holy and Almighty God will listen to our prayers and redeem us completely, speedily and in our days. Amen.

NOTES

¹Unidentified commentary, unlikely to be Mendelsohn's Beur.

²Dishonest has the connotation of forbidden sexual unions.

³The women would not part easily with their jewelry, and thus Aaron hoped to stall.

⁴Rabbi Yitzhak ha-Sangari, an unidentified scholar, was attached to the king of the Khazars. He is traditionally credited with playing an important part in the Khazars' conversion to Judaism (D.M. Dunlop, *The History of the Khazars* p. 118-124).

⁵Supreme Chamber (*Kamara Sublime*) is a creative lexical item, whereby Shaki uses the familiar Ottoman expression (Bâb-Âli) Sublime Porte to coin a Ladino term describing the ultimate seat of Jewish legal authority in Temple times.

⁶In Shaki's equating the High Priest with *Ruhâni* and the Lay Head with the *Gashmi*, one feels clear overtones of the Ottoman set up with respect to its *Millet* system, in terms of a Religious Council (*Meclis-i Ruhâni -- Conseil Religieux*) and a Lay Council (*Meclis-i Cismâni -- Conseil Laïque*) to regulate their autonomous, internal affairs.

⁷Onesta=honest here has the connotation of being upright in one's sexual values and activity.

⁸The author wants to convince the reader that his theory of rewards in the world to come is true and, therefore, attempts to draw on the philosophers for support. In effect, however, he is saying "I believe in everything my religion says and I have the backing and the approval of *philosophic science*," i.e., philosophers (the right ones) do support my religious tenets.

⁹By גלגל המזלות Shaki means planets and not stars as the Ladino indicates. Occasionally Shaki is at a loss for the Ladino equivalent to familiar Hebrew words.

¹⁰Points here means a measure of length, according to Nehama 1 cm (p. 457).

¹¹In both Arabic and Turkish -- *Sham* means the city of Damascus and the *Vilâyet* of Syria.

מיסיון די גוהרדאר אי קונסירצאר לה גוסטידאלד אי לה צוהיכ-
דאלד אינטרי איל פוהיצלו סיגון דיזי ישעיה (23-18) והיה סחרה
וכו' כי ליושנים לפני ה' יהיה סחרה וכו' .

(איסטוס ציירצוס די ומאחיס לנוטריס חת פרוי, קון פוקו איכ-
סינדיצליס אי דיזין קי קיזו סיר רומז קי אינטונקיס דיספואיס
דילה גאולה, קירימוס קונסידיראלוס קומו אונה קוזה סאנטה קדש
אי סיגון לה ליי קין סי אפרוציגה די אונה קוזה סאנטה דיצי
פאגאר אה קו פאטרון אינדיספארטי דיל קאפיטא לה צאלוטה
די לוקי סי אפרוציגו-אוטרו און קינטו-אי אים פור איסטו קי
סיינדו טומו איל ציירצו האף נך שלמה איסקריציו מאס ומאחיס
לנוטריס חת פרוי) .

(13) היושנת בגנים חזרים מקשיצים לקולך השמיעני .

(14) צרח דודי ודמה נך ללצי או לעפר האילים על הרי צשמים.

(איסטוס דוס פסוקים, מוסטראן איל ריזולטאלד
דילה קונצירסאסיון אינטערה, אי אים קי איל סאנטו
דייו לו ריפיטה קי איל רימיליו-איל קולו רימיליו-
די סיר איסקאפאלדוס אי ריגמילדוס די עולדוס נוואיס-
טרוס מאיס אים איל טורנאר די נוואיסטרוס ניגרוס
קאמינוס אי אזיר קוס קומאנדוס אי רוגארלי אאיל
סולאמינטי קי סי אפילדי די קו פוהיצלו, אי איל פו-
היצלו די ישרא לו ריפיטה קי ליייה סי דיטירמינו די
טולדו סו קוראסון אי ריסיציו סוצרי איל די אזיר אנטי-
אי רוגה סוצרי איסטו קי אפריקורי לה גאולה אי קי
קי אסינטי אין איל לוגאר סאנטו .

איל טולדו פולירוזו—עו מי קומפאניירה, קי נו עייניס ריפוזו,
—סו מוראלה-אי איסטאס איספארזידה פור לאס גואירעאס, רו-
ליאנדו די לוגאר אין לוגאר, נו עי קונצאייגאס ני עי אינפליאזייס
אין אלגונאס אידיאס, קי קון עו קאפאסילדאלד אי קון לה אייודה די
אלגונוס די טוס אמיגוס, צאכ אה סיר ריגמילד אי איסקאפאלד די
טוס מאליס, נו עי צאייאס דיטראס די איסטאס פאסאס אידיאס,
עו טורנה די טוס ניגרוס קאמינוס אי אזמי אוזיר אה עו צוז,
אי אים אלורה קי סיראס אפילאלד אי איסקאפאלד די עולדאס
טוס אנטיאס .

איל פוהיצלו די ישרא—מי קירילד, ליינו נו עינגו לה איספי-

פור קיימפרי דיפניטיצאמינטי. מה קי אליה—לה קומפאנייה די
ישראל—איכטע פלוס אין בו אמונה אי אין קום צירדאדיראס
איריאס, קומו לה פוהירטה קי סי אצרי אי סי קיררה, לי קאס-
טיליאריווס קאכטיליו די טאצלאס די אחרזיס. נו מיריסין מאס
קי חונה ריגמיסיון פרוצ'זורייה (פור חוראס) קומו פואי לה ריג-
מיסיון דיל גלות די צכל אין טיימפו די עזרה אי נחמיה קי נו
פואי חונה ריגמיסיון טוראצלי פור קיימפרי.

(10) חני חומה ושרי במגדלות אז היותי צעיניו כמוזלחת שלום.
(ריספואיכטע דיל פואיצלו די ישרא):

סינטיינדו לה קומפאנייה די ישרא לה ריספואיכטע די לום
אנגיליס די אריצה, דיזי: ליו פואי אי בו קיימפרי ריזייה אין
מי פיי, מי אמונה אין חיל דיו סאנטו פויררוזו-קומו לה קעלי
נו מי אפלוסי נוכקה דילה אמונה צירדאדירה, אי מים פיגוס קון
קומו לאס טורים, פירקורי קיימפרי קון עולה מי פוהירטה אה
קוסטיניר לאס דוס לייס הורה שצכתצ, אי תורה שצעל פה אין
אזיינדו פונדאר אין קאלה איפוקה הלמודי תורה אי ישיבות פור
אזיר אינסיניאר לה ליי אי לום פרינקסיפייזס דילה אמונה אה עולו
חיל פואיצלו, מאגראדו מים פאטיגאס אי לאס פירסיקוסיוניס
די מים אינטיגוס:

אינעוונקס-דיזי לה קומפאנייה די ישרא-פואי אין קום אוזוס
—אין אוזוס די מי קירידו חיל דיו סאנטו-קומו טופאדירה די פאס,
קי פלאזיו אין קום אוזוס מי קומפלימיינטו אי מי קונדוקטע אי
קי מים אוצראס נו קונטראדיזין אה ריאזאר קום פרומיטאס.

(11) כרם היה לשלמה צצעל המון נתן את הכרם לנוטרים אים
יצא צפריו חלף כסף.

(טירמינאנדוקי איכטע קונצירסאסיון אינטרי חיל
דיו סאנטו אי חיל פואיצלו די ישרא אי אריצאנדו
חיל טיימפו דילה ריגמיסיון צעז'ה. פרומיטי שלמה
המלך ע'ה קון רוח הקודש קי סוצרי לה ריקלאמא-)

הוצאת חברת העברי

ספר

מעם לועז

שיר השירים

דיקלאכו דיל שיר השירים דאנדרו אה אינטינדי
לה איקספליקאסיון די סוס צירצוס אי חיל ריזול-
טאלו די סו קונטינל, פור דאר אה סאציר אה חיל
פואיטלו סאנטו די ישרא לה קירינסייה אי אמור דיל
טולו פולירוזו קון סו פואיטלו, ריקוילדו אי טריזלא-
דאלו דילוס דיקלארוס די ס'ס חכמים ע'ה, פור :

חיים יצחק שאקי

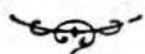
معارف نظارت جليله سنك ۲۳ مارت ۳۱۵ تاريخي ۲۱۴
نومرلى رخصتنامه سيله طبع اولمشدر.

ת'מ אדונינו המלך סולטאן עבדול חמיד חאן צ'יר'ה
ס' עת הזמיר הגיע וקול דתור נשמע בארלנו לפ'ג

העורכים

בנימן רפאל יוסף וחברו

קונסטאנטינופלה 5659

אימפרימי' א. כומיסמאטידס, זונבולו חאן כומירו 24

פאנטום ליצרוס עיינין און מיזמו איסקופו. קי אים איל אזיר קא-
ציר אי אינאיינער אום פֿייליס לה מורא אי לה פאנטיאלד, אי
דאר לה קינוקיר אלחא פירקונאס קום דיציריק צירסו איל דייו
אי לה גִינטי. אונה ציו קי איסטו אים ציין סיגורו, נו קיריאה
אלורה אינוטייל די אזירכוס און פלאזיר או מיזמו און דוציר די
צושקאר לה באציר קי אים לה ראזון דילה איסטומה אי לה קי-
רינסיייה דיל ליצרו פריזינטי מאס קי טוּדוס ? אי פורטאנטו קונ-
סולטאנדו און פוקו לוס ליצרוס די נואיסטרוס סאציוס, נוס אים
פֿאקיל (קולאיי) לה אינטינדיר לה ראזון די איסטו, אי אים קי
איכטי פאנטו ליצרו, אאון קי קו פֿורמה דילה קוא איל איסטו
אינציקטיילד, אים מויי פוקו אינטינדיצלי, פירו איל קונטייני או-
נוס אלטום סיקריטוס אי אים די אונה גראנדי קונסולאקציון פור
איל פואיצלו די ישרא אין גִינטיא .

כו אאוטור איל באציי ריי שלמה איזו דיל ריי דוד קומפוזו
איכטי ליצרו קון רוח הקודש פור אזיר באציר די לוקי טייני קי
אקונטיסיר לה נואיסטרו פואיצלו, דילחא פירסיקוסיונים אי א-
גוסטיאס קי צאן לה פאסאר פור קו באציקה, אי קי אה פֿין
סיגון איל נו סי אולצילד די קו פאנטו דייו אי סי אינטריגה אה
מואירטי פור קו אמור . אנכי טאמציין איל דייו פאנטו נו סי
אולצילד די קו פואיצלו, אי צה צִיכיר עיימפו די קיר פרוטיזאלדו
די קו אטה פרוצידנסייה אי טיכיר און אצִיכיר צריאנטי .

אלורה אים ציין ראזונאצלי קי איכטי ליצרו סיאה מויי אים-
טימאלדו אי מויי קירינסיוו אין אולוס דיל פואיצלו מאס קי טו-
לחא לחא פאנטאס איקקריטוראס די קו גִיכירו (ציין אינטינדיילדו
אפואירה דילוס צ ליצרוס דילה ליי, חמסה חומשי תורה, אי די
לוס ליצרוס די נביאים אי דילוס תהילים) קיינדו איל אזי קונ-
סולאר לוס קוראקונים די איכטי פואיצלו אצאטיילד אי פירסי-
קוטיילד פור קוס אימיגוס, אי ליק אינספירה לה אמור אי לה
פֿיאוזייה אין איל טוּדו פולירוזו .

פורטאנטו מאלגראדו לה צירדאליריאה די לוקי צִיכיומס די

דיזיר, קי טופאן אגונאס פירקונאס קי מאנקאנדו די קאציר לו
קונטינילדו איז איםפירטו די איםטי קאנטו ליצרו, קי אזין די
אז חוטרה אידיהא איז לו קונסידיראן קומו קו אטה צאור.
איי מיזמו אלגונאס קי צאן מאס ליטוס אה דיזיניארלו אי
קונסידירארלו קומו און קאנטי די אמורים חלילה.

אס מוגו די ריגריטאר די טופארקי אין נוזוטרוס פירקונאס
קון טאס אידאס. איםטה גינטי נא פינסאן נא קאקולאן, קי קי
איה סיגון קוס פינסיריין, אים פוסיצלי קי לוס קאציריוס אה-
טיגואוס. אנשי כנסת הגדולה, לוס קונטינידורים דיל גוראזמו
פוזיראן איםטי ליצרו אין איל פרימיר ראנגו די לאס קאנטאס
אסקריטוראס? קי אציהא אינל ליצרו "שיר השירים" לה מאס
גיקה קוזה די פינסאר קוצרי קו מורא לו אאצאצאן טאנטו לוס
חכמי המשנה איז לו ריסיציאן פור קאנטו קינינגונה דיקוקיין?
קי קאנטיאלד איםטוצירון דיקקוטינדו פור לוס ליצרוס מאל
איה קהלת קי פירטיניסיאן פיר ריסיציאלוס פור קאנטוס אה נא,
סיינדו איי אין איליוס אונאס פאלאצראס קי פאריסין סיר קונ-
טרה לו גוסטו, איז אלה פין דיגזארון די ריסיציאלוס אינטינדינדו
צין קי נא איי נאלד לו קי פינסאר די איליוס. אי קומו ריסיצין
איםטי ליצרו סין נינגונה דיקקוטיין? מה אים גוסטאמינטי לו
קי ציניווס די דיזיר קי נואיקטרוס סיס חכמים אנטגואוס קי
ליי טיניאן קיגוראמינטי לה אידיהא מאס אקלאראלד קי נוזוט-
רוס. פארטיקולארמינטי אין לוקי טוקה אה ריליגין, ליי קו-
פירון אי אינטינדירון קי לה אידיהא דיל אאוטור די איםטי לי-
צרו נא אים פור דיזיר לאס פאלאצראס סיגון קוס פאריקיר, מה
איי אין איל אונאס אידאס מויי אטאס אי מויי איםטימאלאס קי
מיריקין סיר ריסקטאלאס פור קוס אטה צאור, אי קאלד צירקו
אי צירקו קי נא טייני אונה גוסטה איקספליקאסין אין קו פורמה
אין מילדאנדו קו קומינטאריין (פירוש) קי איקספליקה צין קו
קונטינילדו.

אי סיינדו אים צין קאצירלו קי טולאס לאס קאנטאס אים-

קריטוראס, מיזמו אקיאס קי קוס מיזמאס פאלצראס קון אינטיכ-
 דיצליס * כו פרימה פֿורמה (פֿסט) קון טוֹדו, אילייאס קונטיינין
 מוֹגֶאס איקספליקאטיוניס. איז אים מווי פוסיצלי קי טוֹדאס קיאן
 גֹוסטאס, קיריינדו דיזיר קי קו אלוטור קון אונה פאלצרה קיזו
 אזיר אוזיון (סיר רומז) אה מוֹגֶאס קוזאס - איז קי איסטו נו אים
 מווי רארו מיזמו פור אגונאס פאלצראס די אונוק אטוס פירסונאזיס
 נו קירי דיִגו פור אונאס פאלצראס דיגאס פור לוס פרוֹפֿיטאס או
 פור אגונוק סאציוס קון רוח הקדש. קי קואנטו מאס דיצי סיר די
 לה קורטי פור איל ליצרו פריזינטי „סיר הסירים“ קי קוס פרו-
 פיאס פאלצראס נו עיינין נינגונה גֹוסטה איקספליקאטיון ני קי
 נינגונה פירסונה די צואין סינסו פואילי אימאזינארסי קי איל ריי
 סלמה איל מאס סאציו די טוֹדו איל מונדו קונפוזו און ליצרו
 די און קאנטי די אמוריס, אין און סינסו קי נו עייני ני אינפי-
 סיזו גי קאצו, קי סיירטאמינטי איל קונטייני אונאס איקספלי-
 קאטיוניס קי דאן אה אינטינדיר לו קונטינידו איז איל איספירטו
 דיזה איסקריטורה .

אים אנסי קי מוֹגֶוס סאציוס אנטיגואוס איז מודירנוס די-
 קלאראן איסטי ליצרו קאלה אונז די אונה מאנירה. איז פואילי
 סיר, סיגון דיִטֿימוס, קי טוֹדוס סין גֹובטוס ואו ואו דצרי אקים חיים.
 איסטוס דיקלארוס סון איסקריטוס—ציין אינטינדיר— אין
 לשון הקודש, די מאנירה קי פואילין אינטינדירלו קולאמינטי לוס
 קי סון צירקאלוס אין לה סינסייה איז אין לה ליטיראטורה אי-
 צראיקה. פירו אקיאוס די נואיסטרוס אימאנוס קי נו סון טאנטו
 סאצילוס ני קונוסין לה סינסייה, מאגראדו טודה קוס קונפֿיאיני-
 סה אין נואיסטרוס אנטיגואוס סאציוס איז אין קוס אידיאס סוצרי
 איסטי ליצרו, קידאן מווי פינסאטיצליס איז נו סי לים אריסינטה
 קוס קוראקון אה קואו אטריצואיר קאלה צירקו איז צירקו די
 איסטי ליצרו מווי פוקו אינטינדיצלי פור איליוס .

אים דונקי סוצרי איסטי איסקופו קי עי דיטירמיני די דיקלא-
 ראר איסטי טאנטו ליצרו אין לה לינגואה איספאניולה—לינגואה-

קונסידע פור אוראס פור לה מאייר פארטי די נואיקטרוס קו-
ריליגיינארייוס דיל אוריינטי-אין און לינגואזי קוריינטי אי אי-
טינדיצלי קון איל איסקופו קי נואיקטרוס קירידוס אירמאנוס קי
אגאן אונה אידאס מאס או מינוס דיל איספיריעו אי לו קונ-
טינדרו די איסטי סאנטו ליצרו, אי קי נו סי טראזיירין דיעראס די
לה אידאס די אקיאס גינטי קי מינטימוס אריצה .

איסטה אוצרה קי ליו פינסו אזיר-סי איל טולו פולירוז
מי אליידה-אאונקי נו אים אונה אוצרה קי מירסי סיר אא-
צאלה, סיינרו נו איי אין אלייה מאס קי אונה טראדוקסיון די
לום ליצרוס איסקריעוס ציין קינסידוס אין איל ל'הק, אה איסטי
סוליעו טאס קי לום פירוש'ס דילום סי' רש'י, אגן עזרא, מלודות,
הר'ע, מוהר'ס אשיך, ציאר איט"ג. אי אים סוצרי איסטה ראזון
קי אין ציזיס צו איסקריציר מאס די אונה איקספליקאסיון סוצרי
אלגונוס פסוקים, לום קי מי פאריסין קי סון מאס סירקאנוס
דילה צירדאל. קון טולו קריאו קי פלאזירה אין אולוס די לום
קירידוס ליקטורים. נאלה די מאס קי פור איל סאנטו איסקופו
די אזירלום סאציר קי איסטי ליצרו נו טייני כינונה גוסטה איקס-
פליקאסיון אלה פארינסייה די סו איסקריעורה, קי סולאמינטי
אין סו איספיריעו, אי קי סוס פרופיוס צירקוס נו סון קי אינוס
איט'מפלום אימאזינארייוס, כיגון צאמוס אה דיזיר מאס אדי-
לחנטרי צע'ה .

קי סי נו חירה חין איסטע פֿורמע נו סי לי פואלידיא דאר נומ-
 זרי די קאזה . 3⁰ אים איל אזילור, קי סי נו חירה חונה פיר-
 סונה קי לה פֿראגואריאה, נונקה סי אריאה די סוליי חונה קאזה.
 4⁰ אים איל איסקופו, קירי דיזיר קי סי איל פֿראגואלור, או איל
 אזילור פֿראגואר, די איסטע קאזה נו סיניאה די חנטיס און
 איסקופו או פור מוראר אחי אי אפרוציגֿהרסי די חילייה או
 פור אלקילארלה או סימיזאנטי, נונקה סי פֿראגואריאה איסטע
 קאזה, סינדרו אים אצקולוטאנינטי אינפוסיצלי די אזיר חונה קוזה
 סין איסקופו, אים דונקי איסטאס 4 קוזאס קי איזירון מיטיר
 חין סיחיר איסטי אידפיסייו. די איסטע מאנירה קי פואלידי פֿינ-
 סאר פור טולו לוקי איגזיסטי חין איל מונדרו .

אים מויי ציין אינטינדידו קי סיגון לה צאלור די כוס קאצזאס
 חנסי דיצי סיחיר לה צאור דינה קוזה. חונה קאזה קונסטרואידה
 די צואינאס מאטייראס, די פיידראס די מארמול אי די קאנטו
 פיקאלו פור אימימפלן, אים מאס צאטוזה די אקיה פֿראגואלד
 די אדוצים אי קיירפיגֿס, אקיה קאזה קי קונטייני כוס צואי-
 נוס סאלוניס חנצוס אי איספאסיוזוס, אי טולוס כוס אקו-
 מולוס ריגלאדוס, אים מאס מיזור, סין דוציין, די חונה פֿראגו-
 גואלד סין ריגלה אי די חונה פֿורמע דיזמולדאלד .

חנסי, און אידפיסייו פֿראגואלד פור איל פרימו מאאיסטרו
 אי קון איל איסקופו די סירציר פור מוראלד די און אטו פיר-
 סונאזי אי סימיזאנטי, אים מאס איקטימאלד די און אידפיסייו
 פֿראגואלד פור און אורדינארייו אי פור אזירלו קורא די קוא-
 טרופיאס אי סימיזאנטי, אי חנסי פור טולו לוקי איגזיסטי חין
 סיחיר . אלורה, חונה ציז קי איסטו אים מויי ראזונאצלי, אים
 מיניקטיר די דאר אה אינטינדיר לה צאור די לאס קאצזאס קי
 איזירון איגזיסטיר איסטי סאנטו ליצרו פור פואלידיר קונסיר די
 אחי לה צאור אי לה איקטימה דיל ליצרו. אי אים לו סיגיינטי:
 לה מאטיירה די איסטי ליצרו אים חונה קונצירקאסיון דיל
 פואיצלו די ישרא קון כו קירילו אי אעאלו, איל דייו סאנטו אי

איסטו אים מיניסטיר קי איל סי ריפיינטה די קוס ניגראס מא-
ניאס אי קי טורני אה קוס צואינוס קאמינוס פארה קי פואידה
סיר פרוטיזאלו דיל דייו קומו אנטים .

אינטרימינטרים, איל פואיצלו צה קומפורטאנדו מאלים אי
אנגוסטיאס קין טופאר כינגון רימיליו . איל טולו פולירונו נו
קירי אאינדה פרוטיזאלו אונה ציו קי אאינדה איסטאן אין קוס
כינגראס מאניאס. איל פואיצלו נו איסטא קאציינדו קי מאנירה
אסירקארקי די איל דייו אי קואו אים לו קי דיצי אזיר פור סיר
אגראלדאלי אה בו צילונטאל, קיינדו קי די לה מוגה לארגיאה
דיל קאטיציריו סי אולצילו קי מאנירה אים אזיר לה צילונטאל
דיל דייו. אלורה אים אצכולוטאמינטי מויי מיניסטיראנו און אינ-
טרימידארייו-אים הצינים-איל קוא סיאה קאפאצלי די אונה פארטי,
דאר אה קאציר אה איסטי פואיצלו קי איסטאן ייראלוס אין קוס
~~איאס~~ אי קי אים מיניסטיר קי טורני די קוס ניגרוס קאמי-
נוס אי מוסטרארליס קואלו אים איל קאמינו קי דיצין עומאר,
אי די אטרה פארטי קי סיפה-איכטי אינטרימידארייו-אזיר אטי-
ראר לה פרוטיקסיון די דייו קוצרי בו פואיצלו אי קי לים אמוס-
טרי קוס פיאדאלים אי קי לוס קונכולי אי לים פרומיטה די פרו-
טיזאלוס אי אמארלוס קומו אינטונקיס .

אי טולו טיימפו קי איסטאצאמוס אין נואיכטרו איסטאלו אי
טיניאמוס לה גראדי צינטורה די אציר אין נוזוטרוס פירקונאס
פירטיניסיינטים פור לה נבואה (פרופיטיזאה), איסטוס אינטרי-
מידארייוס איראן לאס פרופיטאס, לוס קואלים קונסיזאלאן אל
פואיצלו די אונה פארטי, אי רוגאצאן אל דייו די אטרה פארטי,
אי איל קון קוס פיאדאלים לאס מוגאס סי אפיאלאצה דיכו פואיצלו
אי לוס איקאפאצה דילוס מאים פירו דיגראסיאלאמינטי דיזדי
קי נו איגזיסטי מאס איסטוס אצאנטאזים אין נוזוטרוס נו איי
קין נוס קאסטיגי ני קין נוס קונסיז, קילימוס קומו לאס אולצילאס
קין פאסטור קי נו קאצין קומו אירקין פור איל קאמינו דיריגו. אים
קוצרי איסטו קי איל ריי טלעה פינקו די אזירקי איל-איל עיזמו-

אינטריינדאריין, אי אימאלינו און אינצינטו מווי סאציו אין אינ-
 ציקטיינדו איכטי פאסאלי אינטירו די טולו לו קי אקונטיסיין אי
 עייני קי אקונטיסיר אה איסטי פואיצלו, אין און אינצימפלו מווי
 אירמוז, אי איכ :

קי אציהא אונה איזה די און צן טובים (זאעדי) מווי לוזיה
 אי ציין קומפלילד, לה קואה איסעאצא קאטיצאלד אין און לוגאר
 די סאצאזיס סין פואיליר דיקקאצואירסי .

און ריי גראנדי אי פולירוז, סאציו אי מווי קומפלילד, ציינדו
 אה איסטה איזה טאן אירמוזה אי קומפלילד, טופו גראסייה אין
 סוס אולוס אי לי אטו אונה פואירטי אמור, אי איסקולו אין אי-
 ליה מאס קי טולאס לאס מוזיריס די סו פאאסיין, אי אין טולד
 אוקאזיין נו מאנקאצא די אינצירלה די טולד סורטי די צואינ-
 דאליס אי ריגאוס אי גראנדיס דאליצאס, נו קירי דיגו קי אי אי-
 ליה אה סו טורנו, טולד סו אמור אירה קון איל, אי פור סו
 נומבראליה ציאה לוז. פאסאנדו און פוקו די עיימפו, איסטה
 אירמוזה איזה סי דינציאו דיל קאמינו דיריגו אי איזו לה אמור
 קון אונז דיכוב סינקלאצוס דיל ריי. ציינדו איסטו איל ריי, סי
 אינאניין נווגו סוצרי איליה אי אורדינו די קיטארלה די סו פא-
 לאסיין אי קי נו ציאה סו קארה פור און סיירטו עיימפו. לה
 דינצינטוראלד מוזיר פואי דיקטיראלד דיל פאאסיין דיל ריי, אי
 אה מאל די סו פיזאר איצה אינדו די לוגאר אין לוגאר אי די
 סינצאלד אין סינצאלד יוראנדו אי מאאויאנדו ריקולדאנדוסי די
 לוס צואינוס דיאס פאסאלדוס אי דילה אמור קי לי עיניאה איל
 ריי. אי אגורה דינצינאלד אי אצוריקילד די טולוס, אי קון יורו
 אי אגואייה דינציאס : אחו קין מי דיירה אי טורכאריאה אה לו
 די אנטים קי מי סיניור ריי מי אמארה די נואיצו אי מי אקיר-
 קארה אה סו לאדו קומו אנטים .

אינצריינטריס איל ריי סי ריקולדו די סו מוזיר אי די לו
 קי איזו, אי ציינדו סו אריפינטימיינטו קומפלילד, סי אפיאלדו איל
 ריי די איליה אי לה מאנדו אה עומאר, אי לי פראגואו און פא-

לחסייו אי איסטוֹצוֹ קון אמסטאלִד קון חילייה מוֹגוֹ טיימפו. פא-
קאנדו און סייטו טיימפו. די טאנטו ריגאלו אי די מוֹגוֹ צוהינו
קי חילייה טיניאה סי אינאטיסייו כו קוראסון אי סי חיו פאטרונה די
מוגלס מאנייאס ניגראס. אי פור מוֹגוֹ קונסיזו קי לי דאצאן סוקס חמי-
גוס, חילייה כו אולייאה כי אוציליסיאה חא כינגונו. אקטה קי צינו
אין גראדו קי איסקאיינו מוֹגוֹ אין אוֹזוס דיל ריי, אי לה דיקטירו
די נואיצו די סו פאסייו אי לה אצאנדונו חא סו צינטורה סין
קולייאר פור חילייה. מה טולאציה חא כו לה קיטו די סיר כו מוֹזיר
דפיניטיציאמינטי. אי און קי פור כו כיגרו קומפורטאמינטי מי-
ריסיו סיר דיקטיראלה דיל פאסייו דיל ריי. קון טולו חיל טיניאה
לה אמור די סו מוֹזיר קאצאקאלה אין חיל קוראסון, אי סיימפרי
איספיראלה קון דיספאסינסייה קואנדו סירה אקיל דיאה קי סי
אריפיינטה חילייה דילאס ניגראס מאנייאס אי אזירלה טראסיר
אונדי חיל קומו אנטים .

צין אינטינדילו קי חילייה די סו פארטי, ציינדוקי אין און חיס-
טאלו דיזיספיראלו אי אינדו די גאל אין גאל, אצוריסידה אי דיז-
איגאלה די טולו קין לה ציאה. סי לי אראנקאלה כו קוראסון
אי איספיראלה קון מוֹגה דיספאסינסייה לה אורה קי חיל ריי לה
מאנדורה חא טומאר אי לה ארה ריסורנאר חא סו פוקטו, פור
קי חילייה לייה סאציה קי חיל ריי אהונקי סי אראצייאלה קון
חילייה מה כו אצאנדונאלה אינטיראמינטי די טיכרלי כו אמור .
די איקטה מאנירה פואירון פאסאנדו מיזיס אי חניוס, חילייה
איספירה קי כו מארילו חיל ריי לה נאנדי חא טומאר אי לי אגה
ציר סו אמור קומו אנטים. חיל איספירה קי חילייה אצאנדוקי סוקס
כיגרוס קאמינוס אי קי סי אפרונטי פארה חיר אונדי חיל .

אינטימיינטריס סי טופאן אינמיליינו אגונאס מוֹזירים קי טייכין
אינטימיקו די איקטה סיפאראסייו די חיל ריי קון לה ריינה, אי
צוֹקאן חא טיִטיר אינטיגאס פור אזירלה אצוריקיר אה ריינה
אין אוֹזוס דיל ריי אי אזיר פיילריר לה איספיראנסה קי חילייה
טייני אין סו מארילו .

[illegible]

၃. မ.သေ.လမ္ပေ ' နှစ် အဖေ၏ မှတ် အမေ့၍ ငါ့ အဖေ ငါ့အမေ့ မှတ်
 ငါ့ ' မ. မ.သေ.လမ္ပေ မှတ် မ. သေ. ငါ့အမေ့ ငါ့ မ.သေ. မှတ် နှစ်
 ၄. မ.သေ. အမေ့၍ ငါ့ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍
 အမေ့၍ ငါ့ သေ. ငါ့အမေ့ ' ငါ့ အမေ့၍ ငါ့ အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍
 အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍
 ငါ့ မ.သေ. မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍
 မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍ မ.သေ. အမေ့၍

[illegible][illegible][illegible]

111 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 104

דוקי דיל איסטאלדו דיזיפיראלדו קי סי טופאן אי סי צאן ריקו-
 לראנדו די לו צואינו קי טיניאן קואנדו איסטאלדאן אין סו צואין
 איסטאלדו, קומו אקיאה ריינה קואנדו איסטאלדא חניל פאלאסיי
 די סו אמאלדו ריי. אי צאן אזיינדו לאס אהצאסייוניס די סו קאנטו
 דייו, אי מוקטראנדו קי אלוניקי אוי איסטאן אצאטיילדוס אי פיר-
 סיקוטיילדוס, נו טיינין אוטרו פינקסיריי ני אוטרה איספיראנסה
 מאס קי אין איל. אי די אוטרה פארטי איל קאנטו דייו אזי לאס
 אהצאסייוניס די סו פואיצלו אי דה אה כאציר קי איל ליייה סופו
 לו קי איבקאול פור פואיצלו, אי לים דיזי קי טולאציה איל, איל
 פואיצלו, קאי קי אינפסי אה טורנאר די לוס ניגרוס קאמינוס
 פארה קי סיהה מירסיינטי די סיר ריסיצילדו קון אמור קומו אה-
 טים. אי שלמה קון רוח הקודש פרומיטי קי איסטו טייני קי סיר
 אלה פין קי איל פואיצלו טורנארן אי סי אריפינטיאן די סוס
 ניגרוס קאמינוס, אי סיראן פרוטיאלדוס דיל דייו פולירוזו.

איסטו אים איל איסקופו אי לו קונטינילדו גיניראל די איסטי
 ליצרו, אי אורה דיקלאראציונס קאלה פסוק אי פסוק סוצרי
 איסטי סוציו, סיגון פרומיטימוס.

אי סאצריץ קירילדוס ליקטוריס, קי איי אגונוס סי' חכמים
 זל, קי איקספליקאן איל קונטינילדו די איסטי ליצרו אין אוטרו
 סינסק, אי לו דיקלאראציון אין פורמה די דיאלוגו אינטרי לה אמה
 אי איל קואירפּו-או אין אוטרוס צירצוס-אינטרי לאס פואירסאס
 איספיריטואלס דילה פירקונה קון לאס פואירסאס דיל קואירפּו.
 אי ציינדו קי די איסטה איקספליקאציון פואילימוס ריטיראר מוגו
 פרוציגו פור איל מורא אי איל גולדזמו, מי דיטירמיני די דיקלא-
 ראנדו עאמציין אין איסטה פורמה. פירו איסטה איקספליקאציון
 צו דיטירמנה פארה איל קאצו דיל ליצרו צע'ה, טירמינאנדוס
 איל דיקלארו דיל ליצלו אינטירו אין לה פורמה קי אינפסימוס, סיינדו
 אים אימפוקיצלי די מיקלאר אין און פסוק אי מיזמו אין און קא-
 פיטולו 2 איקספליקאציונס קי נו טיינין ניגון ראפורטו אונה קון
 אוטרה, אי אים מיטיר אין אינבאראקו א קירילדו ליקטור.

קאפיטולו 1

(1) שיר השירים אשר לשלמה. סאצריץ קי לוס שירים-או לחם
פואיזיאס קי איי אין לה ליטראטורה גו'דיאה קון 3
קורטיס .

איל אונז אים, אונה קומפוזיטיון די אונזס צירקוס ריגלא.
ל'וס די אונה פֿורמה קי קאלה 4 או 5 ציירצ'וס טירמינה לחם
2 או 3 ליטראס די אקאצ'ו דיל ציירצ'ו די אונאס מיזמאס ליטראס.
אי איסטו סי לייאמה שיר חרוזי . די איסטא קורטי די פואיזי-
אה סון לוס שירים די נואיסטרוס אילוסטריס קאצ'יוס דיספואיס
דיל קאטיציריו. טאלים קי רצי יהודה הלוי רצי שלמה ו' גבירול
רצי אברהם ו' עזרא אי מוג'וס קומו איליוק. איל סיגונדו אים,
אונה קומפוזיטיון די אונזס צירקוס קורטוס פארה קי קיאלן לי-
איד'וס קון קאנטי אי קון צוז קאצ'רוזה. איסטא קורטי די שירים
סי קומפוזי לה מאס פארטי די אונזס צירקוס די 5 או 6 צייר-
צ'וס. פירו סינפלימינטי קוצרי אונאס קואיסטייוניס אלטאס אי
אינגליקאלאס, או פור אלאלצ'אר לה גראנדזה דיל קריאלדור, או
פארה אינסינייאר לה מוראל אי לה אידוקאסיון אלה ג'ינטי או
סימינאנטי .

די איסטא קואיטה די שיר, סון קאצי טול'וס לוס קאמוס די דוד,
אי איל ליצ'רו די משלי אי מוג'וס קאפיטולוס דיל ליצ'רו איוב .

איל טריקיר קורטי די שיר אים, אונה קומפוזיטיון די או-
כאס פאלצ'ראס די אימפלוס אימאזינאריוס איקסטרואורדינאל-
ריוס קומפואיסטוס פארה אלאלצ'אר או אפיאר אונה קוזה פֿו-
אירטימינטי, או פארה טראיר לה איגריאה או לה טריסטזיה. קי
קון לה פֿואירקה די לה אימאזינאסיון דילוס אימפלוס איקס-
טראאורדינאריוס, סי אראאיגה אין איל קוראסון דיל מילדאדור
איל איקסטרעטו דילה אידיהא די קו קומפוזיטור. קונקי עולא-

צִיָּאָה אִינעטיכער מווי ציין איל מילדאלדור קי לאס מיזמאס פלאצ-
ראס דילה פואיזיאה נו סון צירדאליראס. אי קואנטוס מאס פֿלא-
סוס אי איםאזינאריום סון לוק אישׁימפלוס דילה פואיזיאה. מאס
אירמוזה אי איסטימאלה אים אקיהא פואיזיאה, קומו דיטו און סאציו
מיטצ השיר הוא כזצו, לה אירמוזורה אי לה צואינדאלד דיל
שׁיר אים קו פֿאלסיאה .

די איקטה קואליטה די שיר, סון לה מאס פארטי די לאס
שירות די נואיסטרה כאנטה ליי. קומו פור איגזימפיו לה שירה
קי דיטירון נוסהעה אי ישרא קואנדו סאירון די מלרים לה חורה
קי סי ראזגו לה מאר. אונדי דיזי ה' אישׁ מלחמה ה' שמו. ה'
אים אומברי. די גירה ה' אים קו נומברי. ימינך ה' נאדרי צכח
—טו דיריגה ה' אים אינפֿורטיקידה קון פֿואירקה—איט'ג איט'ג
קי אים ציין אינטינדילדו קי איקטו אים און אישׁימפלו איםאזי-
נארייו אי פֿאסו פורקי איל טולדו פולירוזו נו אים פירסונה קי
צה גיריאר איל נו אים קואירפו קי טייני צראכו דיריגו. מה
איסטו אים אונוס אישׁימפלוס פור דאר זה אינטינדיר לה פֿור-
טאליזה אי לה פֿואירקה דיל אלטו דייו קי אים טולדו פולירוזו
אסטה נו אציר לימטו. אי קי איל קומפוזיטור נו טופה אונוס
ציירצום מאס קונצניצלים פארה דארקי זה אינטינדיר לוקי קירי
דיזיר קי קון אונוס אישׁימפלוס סימיזאנטיס. איקטה קואליטה די
שיר אים מאס איקטימאלדו די טולדוס, אי נו סי פירמיטי נינגון
סאציו די קומפוזיר סימיזאנטיס פואיזיאס קי קולאמינטי פור און
איקקופו מווי איםפורטאנטי או פור אראאיגאר אין איל קוראסון
דילאס פירסונאס לאס גוקטאס איריאס אי קונסייר אי סאציר
לה גראנדזה דיל טולדו פולירוזו או פארה אזיר קונקולאר לוס
קוראסונים דילוס טריקטים אי אצאטיילדוס או סימיזאנטי .

די איקטה קורטי די שׁיר אים איל שיר פריזינטי, איל ליצרו
שיר השירים. קוס פלאצראס מיזמאס נו סון צירדאליראס, אי נו
קון קי אונוס אישׁימפלוס איםאזינאריום פור קונקולאר איל קו-
ראסון דיל פואיצלו די ישרא אי אינקפירארלי לה פֿיאוזייה אי

לה איספיראנסה אין נואיסטרו פאלרי קי אין לוס סיילוס סיגון דישינוס מוֹנֶאס ציזיס .

חאורה איסטו איס לה איקספליקאסיון די איסטי פסוק שיר השירים אשר לשלמה . אי איס קי לייא איס סאצילו קי שלמה המלך ע'ה - קומפוזיטור די איבטי שיר - אירה חונה פירסונה מווי סאציו אי מווי קומפלידו, סיגון דיטו איל פסוק פור איל ויחבס מכל האדם סי איזו מאס סאציו די טולאס לאס פירכונאס-אי אצנו קין סו גראנדי סינסייה 3000 אישימפלוס. אי קומפוזו 1005 שירים חאורה דיזי אקי איל פסוק איסטי שיר די שלמה איס שיר די לוס שירים, קירי דיזיר איל מאס איבטימאלו אי אאצאלו די טולוס לוס שירים קי איזו, סיגון דישינוס. קיינרו איל איס די לה קואליטה סופיריור דילאס פואיזאס קי איס איל מאס אא-צאלו די טולוס .

אי איי קין דיזי קי לוקי איסקריציו איל פסוק שיר השירים איס פור אזירנוס סאציר קי איסטי שיר די שלמה המלך ע'ה איס אונז דילוס דייז שירים קי סי דיטירון פור צוקה די אונז אטוס פירסונאצ'ס פור אלאצאר אאיל סאנטו צינדיגו איל פור לאס צו-אינדאל'ס קי אזי סיימפרי קון סוס איזוס אין גינרא אי אין פאר-טיקולאר קי כון לוס סיגיינטיס :

1° איס איל שיר קי דיטו אדס הראשון קואנדו קופו קי פור זכות דיל דיאה סאנטו די שנת לי פירדונו איל סי' דיל מונדו כו פיקאלו סיגון דיזי איל פסוק מזמור שיר ליום הבצת וכו', קי פואי דיגו די אדס הראשון סיגון דיטירון רבו' ז'ל .

2° איס איל שיר קי דיטירון משר'עה קון טולו איל פואיצלו די ישראל, קואנדו סאיירון די מלרים אי סי ל'ס ראזגו לה מאר-יס סוק - אי איקאפארון פור איבטיירו די קוס פירסיגילו-ריס, סיגון דיזי איל פסוק אז יטיר משה וכו' ישראל וכו' .

3° איס, איל שיר קי דיטירון ישראל אין לוקי איסאצאלו אין איל דיזיירטו סיקיאוזוס פור אגואה אי ל'ס אפאריוו איל דיזי און פוא די אגואה מאנאנטי קי איצה קאמינאנדו קון איליוס. קומו

[illegible]

ՅԵ ՊԺ՝ ՊԵ ԺԸ ԵԼԱՆԱՆ ԸՆ ԼՃԻ ԺԳԱՍ ԵԱՅԼ ՈՒ ԸՆ
ՊԵ ԵՂ ԼԵԸՆ ԵԺԱՍ ԵՄՊԵՐ՝

ᐱᕐᕈᑦ ᐱᓪ ᐃᐅ ᐃᕋᕐᕈᑦ ᐃᕐᕈᑦ ᐱᓪ ᕐᕋ ᐃᐅᐅ ᐱᕐᕈ ᐱᓪ ᕋᐅ,
ᐃᕋᕐ ᕐᕋ ᐱᓪ ᐃᕋᕐᕈᑦ ᐱᓪ ᐃᕋᕐ ᐱᓪ ᐃᕋᕐᕈᑦ ᐃᐅ ᕐᕋᕐᕈᑦ ᕐᕋ.

8 Գժ' Գ.հ իււ Է.իւ ԼԼ ԵԱՀԼ Ա,Ե ԸԴԵԼԻ ՀԻ Գ.Ժ-
ԵԸԸԸ ԼԵԱԶՀՀ ԱԵԵ ԼԵԼ .

ՊԼՃԱԼ ԸՆԼԻՊԴԱՆԵՍ Պ. ԵՊԸԱԼ ՊԵ ԶԱԼՊՏ ՆՇԵՎ ԸՆԴՈՒՆ ԼՆՆ ՊՆՏ

למלאות את כל צרכי העם וכל צרכי המדינה
ועל ידי כך להשיג את כל צרכי העם וכל צרכי המדינה

Լ. Շառլ' Գ. Լ. Մարգարիտ Գ. և Վերդյուս Լ. Ժակ դը Լա Գ. և Եմմե
Պաուլ Գ. և Անն Մարգարիտ Գ. և Էմմե Գ. և Դավիթ Գ. և Լ.

[illegible]

քիլ ցճսւ ը. ԲԱՐՍԵՒԼԻ Լ. Կ.ՃԺԱՐԱՐՈՒԹ զՍ ԲԼԻՃ ՇԻՃ Կ.
 ԶԱՒԼ Կ.Շ ՃԻՇ Կ. ՇՍ ՇԻՍ ԳՔ ԿԼԵԿՃ Կ.ԵՇ ՇԻՐՈՒ Ը. Կ.ՃԱԿ-
 ՇՍ ԶԻՃԱՐԱՒ՝ Կ. Կ.Շ ԲԼԻ ԶԼԻՒՄ ԿԻՇԱ Ը ԷՍ Կ. Ը. ԼԱՒ-
 Ե.Ը ԿՇ ՃԻՇ Կ. ԿՇՍ ՇԻՍ ԿԼԸ. Ը. ԲԼԵԿՔԻ ԶԻՇ ԸԻՃԱՐՈՒԹ Կ.Լ
 Կ.ԵԱՐԻՃ ԸՐԻ ԿՇԻՍ ԽԻՃԱՔ ԿՇ ԼԱՒ ԺԳՅԱՒ Ը. Կ.ԽԱՍ ԼԱՒ-
 Լ. ԿԼ Լ.ԿՍ Լ. ԶԱՐԸՃ Կ. Կ.ԵԺԺԿԱՒԼԻ ԺԱՇ ԿՍ ԶԻՃԱՐԱՒ ԶԻՃ
 Ե.ԸԿԵՒԼ ԸԼ Զ ԸԱՃ Լ.Շ ԶԻԿ.ՇՇԻ ԿԱՐԱ Կ.Լ ԵՄԻՒ ԿՇ ԱԼԻ

[illegible]

07 වැනි පරිච්ඡේදයේ දී මහාමල්ලිකා විසින් කියවන ලද පොතෙහි ඇති සටහන් අනුව

«Աւ ք. լսէ—ք. լ.ժ.հ.ւ.լ. աւ հ.՝ ժպտա թւ աւ քաւ.՝

Այաւ աւքս լււ.ք.ժ—Գ.ժււ.ք.ժ Լ. քաււ թւ.հ.ք.ժ ժաւ
ք.հ քաւ Լ. աւ թւ.հ.ք.ժ Լ. ժ.աւ. աւ լւ.աւ.ք.ժ.ք.ժ ա. քաււ
լւ.ք.ք.ք.ժ ք. աւ թւ.լ. լւ.ք.լ. ժ. աւժաւ.ք.ժ ք.աււ.ք.ժ թւ
Լ. ժւ.հ.՝ ք.հ քաւ Լ. աւժ աւ.ք.ք.ժ ք. աւ.ք.ք.ժ ք. աւ ք.ժ
ք. թւ ք.ժաւ աւքս լււ.ք.ժ ա. քաււ. ք.ժ. Լ.՝ ք.հ թւ.հ.ք.ժ
ք.հ թւ.լ ք.աւ. Լ. ղաւ.ժ.ժ. ժ. աւ. ք.աւ լւ.լ. աւ. ք.աւ՝
լւ.աւ. աւ լւ.աւ. հ. ք.աւ.ժ. ժաւ ժ. աւ. Լ.հ.ք.աւ. ք.աւ.ք.լ.
աւ Լ. աւ Լ.ժւ.ժ ա. ք.աւ.ժ ք.աւ թւ.աւ ք.աւ ժ. ք.հ ժ.
Լ. աւժ թւ.ք.ժ ք.աւ.ժ ք. լւ.լ.ժ Լ. ք.աւ.ք.աւ.ք.ժ ժ. լւ.ք.ժ.
ք.հ.ք.ք.ժ.աւ.ժ Լ. ժ. աւ.ք.լ. ք.հ Լ.՝ ք. Լ.՝) : ք.ժ ք.հ լւ.ք.աւ
ք.հ.ք.ք.ժ.աւ.ժ Լ.հ Լ.՝ ժպտա ժաւ ք.ժ.ք.ժ Լ.աւ ժ. ք.ժ ք.ժ
(ք.հ թւ.հ.ք.ժ Լ. ժւ.հ ք.աւ.ժ.ք.ժ ք.ժ լ.ժւ.աւ.ք.ժ ք.ժ

(8) Հ.Լ.Մ քաւ.Լ աւ.ա ժաւ աւ.ժ քաւ.Լ աւ ժ! աւ.աւ ք.աւ.Լ :

ք. ք.աւ.աւ.ժ Լ. ք.հ աւ.ա .

ժ.աւ.լ. Լ. աւ ք.աւ.աւ.ժ ժաւ աւ.ք.աւ.ժ ժ. աւ.աւ լւ.ժ ք.ժ.աւ
Լ.ք.ժ ժպտա ժ. աւժ ժ.աւ.աւ.ք.ժ — աւ.ա ք.հ ք.աւ Լ. ժ.ա
աւժ՝ ք. ք.աւ.աւ.աւ.աւ.ժ ք.ժ ժաւ ժ.աւ.աւ.ժ . ժաւ ք.աւ. ք.ժ.հ
ժ. ք.աւ.աւ ժ. ժ.աւ.ժ — ժ. ք.աւ.աւ.աւ.ժ — ժաւ լւ.աւ.աւ ժաւ ք.ժ-
ք.ժ. Լ.՝ ք.հ թւ.հ.ք.ժ Լ. ժւ.հ : ժաւ ա. Լ.աւ ք. ժ.ա ք.աւ.աւ
ժ.աւ ք. ք.աւ.ժ-աւ.աւ.ժ ք. լւ.աւ.ք.ժ ժ.աւ.աւ ժաւ ք.հ ք.աւ.
ժ. աւժ ք.աւ.ժ ք. ժ.աւ.աւ.ք.ժ ա. ժաւ աւ.աւ.ժ ժ. աւ.աւ լւ.ժ ք.-
ք.աւ.ժ. ժաւ ժ. ք.աւ.աւ ք.հ.ք.աւ. ժաւ ք.հ ք.աւ.ժ ժաւ ք.աւ.ժ ք. Լ.՝) :

(Լ.հ.ք. ք.աւ.աւ. ք.աւ.աւ.ք.ժ.աւ ժ. ժ.աւ. ք.հ.ք.աւ. ք.աւ.աւ հ.
Լ. ա. ժաւ ք.աւ.ժ ք. ա. ք.աւ.աւ Լ.հ.ժ ք.աւ Լ. ժ. լւ.աւ .

ք. Լ.՝ : ք.աւ ժաւ ա. Լ.աւ ք. ա. ժ.աւ. ք.աւ.ժ ժ. ք.աւ.աւ.աւ
ք.աւ ժաւ ժ. ժ.աւ. ք.աւ.ժ՝ ք. Լ.հ ք.աւ Լ. ժ. ժ.աւ.աւ.աւ
լ.աւ.աւ Լ. հ. լւ.աւ ժ. աւ.ք.ժ ժ.աւ.աւ ք.աւ.աւ.ք.ժ ք.աւ ք.աւ ք.
ք. ք.աւ.աւ.աւ Լ. ժ. աւ.աւ.ժ ժ. աւ. ք.աւ.աւ ք. լւ.աւ.աւ.աւ ժ.

[illegible]

GLC di glic .

[illegible]

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

[illegible]

קאצזא די סוס ריליג'יון. חיליוס לו קונסידיראן קומו אונא חיס.
 פיסיה מאס צאשע די עולוס לוס קריאלוס, אי לים טראחין אה
 ריקורדו סוס ניגרו קומפורטו אי סוס פיקאלוס אינורמס קי אזיאן
 אין טיימפו די סוס צואינו. אורה ריספונדי איל פואיצלו די ישרא
 (קומו קי חיסטה אצללכדו קון סוס אינימינוס) אי סי חסימ'א
 אה ריינה קי די'ימוס קי סוס קומצליסאס אי אינימיגאס לי חיס-
 פיראן איל דיזגוסטי אי איל דיזיספירו די כי פארה כי, אי חיליה
 לים ריספונדי: (5) צוזטרוס איזאס די ירושלים מיס קומצליסאס,
 נו פינס'ט קי מי חמיגו איל ריי מי אצוריקיו פורקי חיסטו מו-
 רינה אי אינפריטיסידע. סאצ'ל, קי אלונקי סו מורינה מה סו
 אירמוזה. אי אלונקי פאריסקו קומו לאס טיינדאס דילוס קדריס
 (און פואיצלו קי אציעה סיימפרי אין לוס קאמפוס קון טיינדאס)
 קי סיימפרי סון אימפריטיסידאס דיל סול אי לה לו'ייה. מה מי
 חיס מויי פאסיז אינצללחנקיקירמי אי אזירמי קומו לאס טילאס אי
 קורטינאס דיל פאלאסייו די סלמה. (6) אי נו מי צ'אש קון דיז-
 דיניו פור לוקי חיסטו אינפריטיסידע, סאצ'ל קי חיסטו נו חיס
 די מי נאטורה, חיס לה קאצזא דיל סול קי מי מירו מוגו אי מי
 חיו אימפריטיסיר. פורקי מיס אירמאנוס איזוס די מי מאלרי סי
 אינכאניארון קון מי אי מי פורסארון די סיר גוארדיאנה דילאס
 ציניאס אין מיליו דילה פורטאיה דיל סול.

מיינטריס קי נו אירה אציעואלע אה סיר גוארדיאנה כי די מי
 צינייה מיזמה, אי חיס פור חיסטו קי חיסטו אימפריטיסידע. מה
 קי מי חיס מויי פאסיז אה אזירמי צלחנקה כיגון לוקי חיס די
 נוי נאטורה, לו קי נו סוש חנסי צוזטרוס מיס אינימיגאס, קי די
 נאטורה סוש פריטאס קי נונקה צוס פואיד'ט אינצללחנקיקיר.
 חסימ'א חיסטו גוסטאמינטי אה חקיה חיסקלאצז ניגרה
 (פריטה, דיל עריצו דילוס כיגרוס) קי פואי און ריאה אה אינב'ר
 אגואה דילה פואינטי. סו קומפאניירע לה צי קי חיסטה מויי אי.
 גרי אי גוסטוזה, דיעאנדאנדולי לה קאצזא די חיסטה איגריאה.
 לי ריקפונדי לה ניגרה: טינגו מוגה ראזון די חיסטאר מויי איגרי

Ը. Երբեք չի ընդհատվում Լուսինի և Երկրի միջև
 ընկած օդի շերտը, և Երկրի վրա չի ընկնում
 Լուսնի ճառագայթները։
 Երբեք չի ընդհատվում Լուսնի և Երկրի միջև
 ընկած օդի շերտը, և Երկրի վրա չի ընկնում
 Լուսնի ճառագայթները։
 (Ը) Երբեք չի ընդհատվում Լուսնի և Երկրի միջև

96 ፳፱ ፳፻፲፱ ፳፻፲፱ ፳፻፲፱

פאלריק אי אינציזה אה טום איזום קיגייך קום קאמינוס, אי אורה
טו קיראס מיריקיינטי די קיר מאס איכטימאלה אי מאס אריצה
די ריקטו דילוס פואיצלום דיריזלום פור לוס שרים די אריצה .

(9) לסוסתי צרכני וכו' : (10) נאוו לחייך צתורים וכו' : (11) תורי
זה נעסה לךעס נקודות הכסף : טו מי קומפאניירה
דיזי איל ריי אה טו ציין אמאלה (אנכי לה נומצרה „קומפאניירה“
די מוצה קירינקייה) קום אין וויס חוזום מאס איכטימאלה די טו-
לאס טום קומצליקאס אי טי אכימיזו חלה קאצאיי (קאצאלייו
אימצרה) אינטרי לה קאצאליריאה די פרעה ריי די איגיפטו (לום
צואינוס קאצאיוס קון דיל איגיפטו) קי צריאה מאס קי טולום,
אנכי טוק צואינאס צירטוליס אי קואילדליס פאסאן איל ריקטו
די מוזיריק .

טום קיטאלאס קון אימוזאס קי מיריקין קיר אדורנאלאס
אי אפייטאלאס קון ראנגוס די גוליאס. אי טו גארגאנעה פיר-
טיניקי קיר אדורנאלה קון ריקטאס די פירלאס אי פיילראס פרי-
קיוזאס, אי לייו נו מאנקארי די אדורנארטי קיגון טו מירטו אי
טי ארי ראנגוק די אורו קון פינטורייאס די פלאטה .
אנכי דיזי איל דייו קאנטו אה קו פואיצלו ישרא, טו מי קומ-
פאניירה אי קירילו פואיצלו, קום איכטימאלה אין מיס חוזום
מאס קי טום אינימיגוס : איי אין טי פירקונאס איכטימאלאס
קי מיריקין קיר אדורנאלום אי אינצילום די טולאס לאס צואינ-
דאליס : צינדעה טיימפו קי קיגון טו מיריקיינטי טי פאגארי
די טולו צואינו .

איי קין איקספליקה איכטום פקוקים 7--11 די איכטה מאנירה :
אי אים קי איל פואיצלו די ישרא ציינדוסין אינטורנאלום די קום
אינימיגוס אי פירקיגילוריק, סי אינקורחזה אי רוגה דיל טולו
פולירוזו דיזיינדו : קי' דיל מונדו, דינונסיאמי קומו צה קיר נו-
איכטרה איגזיקטינקייה ? קומו צאמוס אה קומפורטאר איכטאס
אינצוקטיקייאס די נואיקטרוס אינימיגוס אנטיסימיטאס קי נוס

אונזראם פלאזין דילאנטרי חיל קי' דיל מונדו מאס קי לאס או-
צראס די נואיסטרוס אדצירקארייוס .

קון טולו איכטו, לאס אינורמס מירסיל'ס קי חיל איזו אי חזי
קון נוזטרוס, פאסאן אה טולאס נואיסטרוס אונזראס. קומו און
אטאלירו די אמיקלי קי סו צואין גואיזמו פאסה אה טולאס לאס
גולוריס. אי רוגו סוצרי איסטו קי חנסי קונטינוואי סיימפרי אה
איסטאר אינטרי מים פיג'וב - מי קוראסון - סיינדו סוס מארא-
צ'אס אי קוס מירסיל'ס. סון מויי קובלימאס קומו חיל גואיזמו
דיל ראזימו דיל כופר (אונה איספסייה מויי גולוריוזה) קואנדו
איסטא אין לאס ציניאס די עין גדי (און לוגאר אין ארץ ישראל)
קי סו גואיזמו אים מויי איקסילינטי .

(15) הנך יפה וכו' : (חיל פולירוזו דייו ריקונסי לה צאור די
קו פואיצלו אי לו אלחצה) : סו מי קירילו פואיצלו-
דיזי חיל קי' דיל מונדו-טו איריס אירמוזה, טייניס צואינאס קו-
אלידאל'ס אי צירטול'ס, אי טוס אונזוס סון קומו די פאומצינוס
קי נו איצאנטאן אונזוס אה ניננונה קריאנקה מאס קי אה סו קונ-
סורטי-זה זוג-חנסי סו נו טי סונטראליס ד'טראס די אונטרוס
דיוזיס אים חנסי דונקי טו אירמוזורה, טוס צואינאס צירטול'ס קי
מי אזין אמאר .

(16) הנך יפה וכו' : (17) קורות צחינו וכו' : (ריספואיסטא דיל
פואיצלו) : טו נואיסטרו סאנטו אי קירילו דייו איר-
מוזו אי קירינסיוזו, קי טוס צואינדאל'ס אי מירקיל'ס קי אזיס
קון נוזטרוס קון מונאס. קי מיזמו איזיטיס אסטא און גראדו
קי אפרונטאטיס נואיסטרו ליגו-לוגאר די נואיסטרו ריפוזו-קומו
און ארצול ריצי'רילו. אי לאס צירגאס-לאס מוראלאס-די נואיס-
טרה קאזה לאס איזיטיס די פאלו די אלארזיס. אי נואיסטרוס
סאונים-לוגאר אונדי אזיר לה פרומינאדה-די פאלו די צרוטיס
(און פיט מויי אשצאלו) חנסי נוס פראגואזיס לה קאזה סאנטא
אי חיל צית העקדס די אונה מאנירה מויי איקטימאלה, אי חיל

אדורנאלאס טום קיטאלאס קון פרינוס, אי עו גארגאנטה קון
ריכטאס. טווייטעס אינטונקס דוס גראנדס אוצראס קי פור אי-
זיחאס מיריקיטעס טולו צואינו. פרימה קי עי קוטומיטעס אינ-
טיראמינטי אה מי צילונטאל קומו אונז קי טייני פרינו אין קום
קיטאלאס קי נו סי מיניאה פור נינגונה פארטי, אי קון און פי-
לאכו די מאסה סין ליצדאר באיטעס דיל איגיפטו קון מוזיריס
אי קריאטוראס סין סאציר אונדי איר אי אונדי ציניר, קולא-
מינטי פור אוציליסייר מי קומאנדו פור צוקה דיל פאסטור נאמן
(מסר'עה) כיגון דיזי איל נציא „זכרתי לך חסד נעורך אהצת
כלולוהיך לכתך אחרי צמדצר צארץ לא זרועה. אי סיגונדה קי
ריסיציטעס איל יוגו די מי ליי אי די מיס קומאנדוס קון מוגה
קירינסייה אי אמור קומו אקיל קי אדורנה סו גארגאנטה קון
ריכטאס די פיידראס פריסייוואס אי גולייאס אירמוואס, נו קומו
אקיל קי אוציליסי פור פואירקה. פירו אגורה מאנקאס אינטי-
ראמינטי די איסטאס צואינאס אוצראס, קוצרי איסטו (11) טורנה
אה קאמינאר דירגאמינטי קון מי אי טי ארימוס אונז פרינוס
די אורו קון פינטורייאס די פלאטה, אי קאמינה קון פריניזמילאל
אין מי ליי אי מיס מלווה, אלורה סיראס מירסיינטי קי פוזי סו-
צרי טי ווי פרוצידנסייה קומו אנטעס.

(12) איל פואיצלו די יסרא—סיי דיל מונדו אים צירדאל קי
אינטונקס טווימוס איסטאס צואינדאלים, מה דיגראסיאלאמינטי
נו קונטינאלו מוגו טיימפו. קי אאינדה אין לוקי איל ריי איסטו
אין סו ריסקוידו—אאינדה נו סי אציאה קומפלידו 40 דיאס קי
ריסיצימוס לה ליי די טו סאנטה צוקה—קי נואיסטרו אמיקקלי
לייה פירדייו סו צואין גואיזמו אי איזימוס איל עגל, אי קון טולו
איסטו (13) טו נוס אמוסטרעטעס טום פיאדאלים אי נו קיטא-
טיס טו פרוצידנסייה די נוזטרוס קומו איל אלמיקקלי קואנדו
איסטו ציין אטאלו קי נו פוליי סו צואין גואיזמו, אי קונטינאלו
טו פרוצידנסייה איסטאר אדיינטרו די נוזטרוס קומו אינטרי-
נואיסטרוס פיגוס. אי מאס איזיעס קון נוזטרוס קי נוס פיר-

מוֹצִיִּים אִירָאן רִיזִיִּלְרִיִּלְאָס אִין סוּם גֹּדֶאֲחִיזִמוֹ, נוּ אַגִּיטֶאֲרוֹן אַה
 נִינְגוֹן פִּרִּיקִיִּי טוּעֶאֲר פֶּאֲרֶטִי אִין אִיכֶטֶה אױצֶרֶה דִּיל עֵגֶל אִי מֶאָס,
 (17) לֶאָס צִירְגֶאָס דִּי נוֹאִיכֶטֶרֶה קֶאֶזֶה—לֶה קֶאֶזֶה דִּי יִשְׂרָא—קִי
 קוֹן נוֹאִיכֶטֶרוֹס פֶּאֲטֶרִיֶאֲרֶקֶאָס לױס אֲזוֹת הָעוֹלָם, אִירָאן אֶאֱרִיזִק.
 סוּ זָכוֹת מֶאֱמֶאֲרוּ אִינְטוֹנֶקִים קוֹצֶרִי נוֹזוּטֶרוֹס אִי נוֹאִיכֶטֶרוֹס סֶא-
 לוֹנִים לױס פִּילֶאֲרִים דִּי נוֹאִיכֶטֶרוּ סוּסֶינִימִינְטוּ—נוֹאִיכֶטֶרוֹס גִּי-
 אֲדוֹרִים מֶסֶה אִי אֶהֱרֶן—אִירָאן דִּי צֶרוּסִים—אִירָאן צֶאָסֶטֶאֲנֶטִי פֿו-
 אִירֶטִים פֹּר מֶאֱמֶאֲרֶאֲר קוֹצֶרִי סוּם אִיזױס. אִי דוֹנְקִי סִיגוֹן אִינ-
 טוֹנֶקִים נוֹזוּטֶרוֹס מִיזִמוֹס נוּ מִירִיכִיֶאֱמוֹס דִּי סִיר אֶפִּיאֲלֶאֲדוֹס אִי
 טוּ נױס אֶפִּיאֲלֶאֲטִים, אֲנֶכִי אֲאֹרֶה אֶפִּיאֲלֶאֲמוֹס אִי פּוּזֶה טוּ פֶּרוּ-
 צִיִּדִּינְקִיִּי קוֹצֶרִי טוּ פּוֹאִיִּצְלוּ .

קאפיטול 2

(1) אֲנִי חֲבַצְלֶת הַשֶּׁרֶן שׁוֹשַׁנַּת הָעִמְקִים

קונטִינוּאָסִיוֹן

(אִיל פּוֹאִיִּצְלוּ דִּי יִשְׂרָא רױגֶה אַל דִּיִּי קִי סִיגוֹן לוּ
 טוֹצֹ פֶּרוּטִיֶאֲדוֹ אֲנֶטִים סִין מִירִיכִיֶרֶלוּ, אֲנֶכִי קִי לוּ
 אֶפִּיאֲלִי אִי אֲאֹרֶה אֲאֹן קִי נוּ לוּ מִירִיכִי.)

אִים צִירְדֶאֲלִ—דִּיזִי אִיל פּוֹאִיִּצְלוּ דִּי יִשְׂרָא—קִי לִיִּי אִינְטוֹנֶקִים
 קוֹאֲנֶדוּ קֶאִי דִּי מֶלְכִים, אִירֶה קוּמֶפֶלִידֶה אִי צוֹאִינֶה, אִי רִיכִיִּצִי
 טוּ לִי כֶאֱנֶטֶה קוֹן מוֹגֶה אֲמוֹר אִי קִירִינְקִיִּי, פִּירוּ לִיִּי פֿוֹאִי קוּמוּ
 לֶה אֶאֱחָאָקֶה קִי קִרִּיכִי אִינִיל שֶׁרֶן לױגֶאֲר רִיזִיִּלְרִיִּלְאָס אִי דִּי
 מוֹגֶאָס אֲגוּאָס צוֹאִינֶאָס, אִי קוּמוּ לֶה רוּזֶה קִי קִרִּיכִי אִין לױס
 צֶאִיִּים קִי קוֹן יִכּוֹס דִּי אֲגוּאָה, קִי סוּם אִירִמוּזֹרֶה אִי סוּם צֶא-
 לוֹר אִיכּ טוֹדוּ טִימֶפּוּ קִי אִיכֶטֶאֲן דִּינְטֶרוּ לֶה אֲגוּאָה, פִּירוּ אִין
 רִיטִירֶאֲדוּלֶאָס דִּילֶה אֲגוּאָה אִין צִיכֶטֶה קִי אֲמוֹרֶגֶאֲן אִי קִי סִיקֶאֲן
 אִי פִּיִּלְרִין טוֹדֶה סוּ צֶאֹר. אֲנֶכִי—דִּיזִי אִיל פּוֹאִיִּצְלוּ דִּי יִשְׂרָאֶל—

(3) כתפוח בעצי היער כן דורי בין הבנים בצלו חמדת
וישבתי ופריו מתוק לחבי .

(ציינדו איל פואיצל די ישרא קי אחינדה נו פלא-
זיו אל טולד פולירוז די ריקורדארקי די נוזטרום,
זולטה קו קארה אה קוס קומזליסאס-קוס אימימי,
גוס-אי דיזי) :

נו פינסיט קי נוזטרום ציינדו איכטה טאלריאה אי לארגורה
די קאטיציריו, נוס צאמוס אה אינפאסטייאר אי ריזיליאר אין
נואיסטרו דיו אי אצאנדונאר לה פיי די נואיטרום אצואילוס
ח'ו. נו, אהון קי צימוס קי איל אצריגו קי נוס אצריגאמוס אין
לה קולומצרה די נואיטרום קאנטו דיו. אים אוי מוי פוקו קוס-
פאונטי איל ריפוז אי לו זואיכו קי עיינין נואיטרום אימימיגוס,
קומו לה דיפירינסייה דילה קולומצרה דיל ארצול די מאנסאנה (קי
טייני מאס די קול קי די קולומצרה) אה קולומצרה די ריטו די אר-
צוליס קי סון קוציירטוס די ראמאס, קון טולד קוצדיקיי אי פריפרי
אסינטיארמי אין סו קולומצרה, קון לה איספיראנסה צין קיגורה
קי נו טאלרארי אה קומיר די קו פרוטו קי אים דולסי אה מי
פאלאאר, לוקי נו איי איסטה איספיראנסה אין לוס ארצוליס די
לה טארה קי סון טולד איסטיירליס (לייחזאן)

(4) הביאני אל בית היין ורגלו עלי אהבה
קונטינואסיון

אי טאמציין נו צוס פאריקקה קי איל טולד פולירוז קי נוס
איסטה דיטאנדו אין איסטי איסטאלד מיזראצלי אים קי סי אי-
פאקטייו די נוזטרום אי אצאנדונכו קו איסטאלד דיפירינטיאמינטי
קון נוס. נו אים אנס, אלוניקי איל נוס איזו טראיר איל לוגאר
דיל צינו—נוס איזו קאטיצאר אין און איסטאלד קי דילאס מוגאס
אנגוסטיאס פאריקמוס קומו צוראגוס די צינו—קון טולד איל
ליצאנטה קו פינדון-קו צאנדיררה-קוצרי נוס אין סינייא די אמור
אי נוס ריקלאמה קו פואיצל-קוס איזוס-.

(5) ספכוני באשישות רפרדני בתפוחים פי חולת אהבה אני.
קונטינואקיון

סוכרי איסטו נו אפיזיט' צוואסטער יוגו סוכרי נוזטרוס,
סוקסינלימוס און פוקו קון רידומאס נו נוס דע' אה צי'ר איל
צי'נו די אדיפלה פורו אי קין אונדאנסה. דאמולדו דיינסרו די
רידומאס. קוסטינלימוס קין מאנסאנסאס—דאמוס און פוקו די לי-
צירעאל פור אפלושאר לה צוראג'ס די צואסטרוס יוגוס (קומו
לה מאנסאנה קי אזי אפלושאר לה צוראג'ס דיל צינו). פורקי אי-
סינדיל'לו קי מי אינפערעיל'אל-מי סאזינדאל-איס די סו אמור קי
סייני קון נוזטרוס, אי אים קולאמינטי פור נואיסטרה צואינדאל'
קי נוס איסטרה קאסטיגאנדו כי אה אטר יאהב ה' יוכיח וכלא אה.
צין ירלה. איל דיי קאסטיגנה אה איל קי אמה קומו איל פאלדי
אה איל איל'ו קי קירי מאס צין—אי נו אים פור סו אינמיסטאל'
קון נוזטרוס ח'—

(6) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני.

קונטינואקיון

אז'ל אטאנסקיון קי מינמו אורה אין איסטי קאטיציריו נו נוס
אנאנדונה פור אינסירו. אי אאונקי סו קיילרה מימי דיאלשו נו-
איסטרה קאצ'ס, מינימוס מוגוס אונסאקולוס דעאלשו די נו-
איסטרה קאצ'ס קי נו פואלימוס ריפואה, פירו קין סו דיריג'ה
מי אנאנסה. אזי קון נוזטרוס אונאס מאראצ'אס אפואירה די
לה נאטורה קי נו נוס דע'ה קיר אנאנדאדוס פור אינסירו.

(7) השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות
השרה אם העירו ואם העוררו את האהבה עד עתהפץ.

(איל סולו פולירעו, אאון קי אהינה נו אינצילונסו

די פוזאר סו פרוצ'דינסקיה קון סו פואצ'לו, אי אים-
קאפארלו די סוס מאלים, קון סולו אקאצ'לה אלוס
אינמינגס די ישרא קי נו פירסיגייטן כי אגאן מא אה
סו פואצ'לו).

צום אקונצורו איזאס די ירושלים (אנסי קון אינטיטולאלדום
לום אומות העולם אין צוקה די לוב פרופיטאס, קונפורטי איל
פואיצלו די ישרא קי אים אינטיטולאלדו אין נומברי די צניכ) —
דיז איל דייו באנטו—קי סיאט קומו לום קורסוס או קיירצום
דיל קאמפן, סי קון צואיקטראס פירסיקוסייניס אי מאיס קי אריט
אה מי פואיצלו, מי אריט פורטאר אי אריט דיקפירטאר אה איל
אמור קי לייו טינגו קון איל, אנטיס די כו טיינפן, אקטה קי אינ-
צילונטי אילייה מיזמה—לה קומפאנייה די ישרא—אי קיאה פיר-
טיניקיינטי אה סיר פרוטיזאלד די מי פארטי .

(8) קוד דורי הנה זה בא מרגל על חהרים מקפץ על הגבעו.
(קונטינואקציון דיל פואיצלו די ישרא קון סוס אינימיגוס) :

נו פינקיט—דיז איל פואיצלו די ישרא אה סוס אינימינוס—קי
דונדי צום אקונצורה אנסי איל דייו פולירוזו, אים קי נו טייני
אחינדה לה אינטיקציון די קולדיאר קוצרי נוזטרוס, אי קירי די-
טארנוס אנסי לונגו טיימפן, נו אים אנסי, לה צוז די מי קירילו
ריסיניי אין מיס אוריזאס קומו קי איסטה ציניכדו, באקטה סו-
לאמינטי קי נוזטרוס אינדיריגיאמוס נואיסטרוס קאמינוס, קי נאלד
נו לי אימפילי אה איל, איל קאטה קוצרי לאס מונטאניאס, אי
טראצירקה לאס קואיסטאס .

(9) דומה דורי לצבי או לעפר האילים הנה זה עומר אחר
בתלנו משגיה מן החלנות מציץ מן החרבים .
קונטינואקציון

איל—מי קירילו—אסימילא אה איל קורסו או אל גיקיטו דילום
קיירצום קי קורי קון מוגה פריסטיוה, אנסי איל פואילי אזיר קו
צילונטאל קון מוגה פריסטיוה סין קי נאלד לו אינפילד, אי מיזמו
אלורה קי נוס טופאמוס ליטום די כו פרוטיקקציון, איל קולדייה
קוצרי נוזטרוס אין סיקריטו, אי אין נה אורה קי נו סי פינקס
אזי ציר סו אמיקטאל קון נוזטרוס, איל אזי אטאנקציון פור לאס
צינעטאס, אי סי אזי ציר פור לאס ריטאס .

(10) ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך :

(איל פוהיצ'לו די ישרא אינטיינדי לוקי קי צורלאן
די איל סוק אינמיגוס דיזיינדי: אונד ציז קי סיגין
צואיסקטרו דיזיר, צואיסקטרו דייו צום אמה אי קולדיי
סוצרי צוועטרוס, קין לוי אינפילי אה נוי פרוטיזארצום
אי איסקקאפארצום די צואיסקטרוס מאי? סוצרי איסטו
ליס ריסקפונדי לה קומפאניי די ישרא) :

איס ג'וסטאמינטי סוצרי איסטו דימאנדה קי מי קירילוי מי ריט-
פונדייו אי מי דיטו: איצאנטאטי מי קומפאניי מי אימאנדה אי
צאטי אה טי, איס די טי לוי קי דיפינדי טויל. אפארילאטי. אינ-
דיריגה טוס אונצראס אי ציראס קומו ליי טי פרוטיזוי אי טי איס-
קאפו די טויל טוס מאי .

(11) כי הנה הסתו עבר הגשם חלף הלך לו .

קונטינואסיון

אי ציראס קי איל אינציינדי-לוק דיאס איטקורוס. קומו איל
פורו אינציינדי-ליי פאסן. לה לוציי-לוק דיאס די אנגוסטיי
אי די עינייזלה קומו לוק דיאס אינצילאדוס-ליי טרוקו סו פורמא
אי נוי איגזיסטי מאס .

(12) הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע

בארצנו .

קונטינואסיון

אי נוי סולאמינטי נוי צאס אה ציר מאס איסטוס דיאס איס-
קורוס, מה אל קונטרארייו צאס אה ציר אונד טיימפוס קלא-
רוס אי אימאנזוס קומו לה פרימא צירא קי לוק אימאלייוס אפא-
ריסין אין לה טיירה. אי קי לה אורה דיל קאנטי דילוק פאטארוס
אריצו, אי לה צו דיל טורטולו סי אזי סינטייר אין נואיסקטרו פאליס.

(13) התאנה חנטה פניה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי

לך רעיתי יפתי ולכי לך .

(חיל טולדו פולידוזו אזי אינקוראזאר אה קו פואיצלו)

טו מי קומפאניירה, מי אירמוזה—דיזי חיל דייו קאנטו אה
קומפאנייה די ישרא—נו פינקסיס קי טי אים מווי דיפיקיל קאקו-
לירטי די טו איניוראנסה אי אינדיריגאר טוס קאמינוס, לייה
פייניס לוס מידיוס פור פואיליר אזירלו. איה ליה איגירה לייה
איספונטו קוס איגוס, אי לאס פארראס איספונטארון קוס אוואס
אי דיירון קוס צואין גואיזמו. לייה סי טופאן אינטרי-טו פואיצלו
פירקונאס קאציאס אי קומפלידאס אי צואינאס (חיל פואיצלו די
ישרא סי איטימפלו אלה איגירה אי אה צינייה כזכורה צתאנה
צראשיה, כרס ה' לצאות וכו') קי קון קוס צואינאס דוקטרינוס
פואילין קיר קאפאצליס די אזיר אינדיריגאר צואיסקטרוס קאמינוס
אי אזירצוס טורנאר אין תשובה, אי אורה איצאנטה מי קוע-
פאניירה מי אירמוזה אי צאטי אה טי.

(14) יונתני צחגוי הסלפ צקתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני
את קולך כי קולך ערב ומראיך נאה.

קונטינואסיין

די מאס טי דיגו מי קירילה קומו ליה פאומצה—דיזי חיל דייו
קאנטו אה קו פואיצלו—קי סי אלונקי טי טופאס אורה אין
איסקטריגורה דיינטרו לוס ריקסיקסיוס-צוראקוס-די ליה פינייה, נו
טי דיזיסקפיריס, נו קיטיס ליה פיאוזייה די מי, פינקאטי קומו קי
איסעאס אין חיל איסקונדיליז די לוס איסקאלוניס קי אים מווי
פאקיל פור טופארטי אין ציסטה אין ליה פונטה דילה איסקאירה-
פור טאנטו טו קאי קי אגאס טו דוציר, אזמי ציר טו ציסטה,
צירי קי ליה פורמה דיצינה-ללס אקים-קי טי די סי לו טייניס אין
טוס קארראס. אי אורה אזמי אואיר טו צוז די רוגאטיצה אי טי
קינטירי. קי לוקי מי אים טו צוז קאצרוזה, אי צוטקו קומפליר
טוס דימאנדאס אים קואנדו ציאו טו ציסטה אירמוזה קי טו פורמה-
טו סיניא-דיל זוראזמו ליה טייניס לימפייה אי קלארה.

איי קין דיקלארה איסטי פקוק אין איסטי מיזמו סינקו קי

ציינמוס די דזיר, צדרך רמז. איז אים קיזל אלוטור די איקטי
 שיר קיזל קיר רומז די פאסאלה אה קיזל נוס צאייאמוס דיטראס
 דילה איריאה ייראלה די אגונוס די נואיסטרוס קוריליגיינארריוס,
 קי ציינדרו לאס פירסיקוסייניס איז לוס מאיס קי איסטאן קומפור-
 מאנדרו נואיסטרוס אירמאנוס אין אגונאס פארטיס דילה איצרופה,
 אי פריטינדינדרו קי טולו איסטו דיפינדי דילה פיזגאלדומצרי די נוס-
 איסטרוס אומז אי די נואיסטרו קולטו קי נוס דיספארטי טאנעו
 דילוס אומז די נואיסטרוס קונטראריוס קי אימאלינאן די רי-
 מידייאר איסטי ניגרו איסטאלו קון אסימאליאנוס אה איזיוס אין
 אצאנדרונאנדרו נואיסטרוס אומז קאגראלדוס, איז אין דאנדרו די פא-
 סאלה קוצרי מוגאס אינקומינדאנסאס די נואיסטרוס קאנטה רי-
 ליגיון. איז פינסאן קי די איסטא מאלירי קי טייני קי איצייאנאר
 איז לייוגו פיזגאלדו איז לוס מאיס די נואיסטרו פואיצלו. פירו די-
 ציימוס קאציר קי איסטו אים אונה איריאה מויי ייראלה נוס אים
 די איסטא מאלירי קי נואיסטרו פואיצלו טייני לה איספיראנסה
 די קיר דיליצראלדו (איסקאפאלדו) די קוס אנסייאס, אים גוסטאמינטי
 אל קונטראריו. אים אין אזינדרו לה צילונטאל דיל קריאלדור איז
 קונפארמאנדרומוס אה טולוס קוס קומאנדרוס קי טייניס לה אים-
 פיראנסה קי קי צה אפאלדאר די נואטרוס איז צה איסקאפאלדוס
 די טולאס נואיסטראס אנגוסטייאס, נוס אים אין אזינדרו קונטרו
 קו צילונטאל איז קו ליי קאנטה, איז גוסטאמינטי אה איסטי
 קוויטו טראחי און אימפלו איז „תלמוד“, די אונוס פיג-
 קאלוס קי איסטאנדרו אין לה מאר איז ציינדרו קי ציינאן פיר-
 קונאס פור פיטקאלדוס, קי איצאן פוליינדרו איז איסקונדינדרו מאס
 אדינדרו. אין לה אוריאה די לה מאר קי טופאצה לה ראפוזא.
 ציינדרו אום פיטקאלדוס קי איסטאן פוליינדרו איז איסקונדינדרוסין
 אין איז פונדרו דילה מאר, לים פרופוזא די קאלירסין דילה מאר
 איז די אגונטארכסין אה איזייה איז צייר אין גונטוס. או דיזמיאו-
 לייאלה—לי ריסקונדין לוס פיטקאלדוס—טו נוס איריס און אינטי-
 ליזינטי אינמא מוז קי און טורפי. קי איזיל לוגאר אונדי אים נוס-

איכטערע צי'ינדה איז נואיכטערע חזריגו, אחינדה נוס איסטאמוס
 איקפאנטאנדו, קומו קיריאה נואיכטערע קואירטי קי קאימוס די אקי
 איז נוס צאמוס אונדי נא פואלימוס צי'יר נא און מומינטו? איז אנס
 לוקי נאזטרוס קירימוס די'יר, קי אין איסטאנדו איניל אוראזמו איז
 קולאמינטי פאר אלגונאס קיירטאס מאנקוראס איז ניגראס אוראס
 קי טינימוס, איסטאמוס קונפורטאנדו טאנטוס מאיס. קומו קיריאה
 נואיכטערע קורטי קי אכאנדאמוס אינטיראמינטי לוס קומאנדוס די
 נואיכטערע רילי'יון? איז סא'רי איסטי מיזמו סינסו איקספליקה אונד די
 לוס קי' דרשנים איל פסוק (דברים 20), והית מעש צלהים כאשר
 ימשש העור צאעלה ולא הלליח את דרכיך והיית אך עשוק ורלוץ כל
 הימים". איסטו איז און דוקטרינו דיל פאסטור נאמן משה רע'ה
 קי טולדו טיימפו קי פאר נואיכטרוס פיקאדוס נוס טופאמוס אין
 קאטי'יריו סין כינגון חזריגו איז פרוטיקסיין, קי נא נוס סונאזיי-
 גאמוס דיטראס דילה ציסטה די נואיכטרוס אורוס, די צוטקאר
 אה רימיליאר נואיכטרוס מאיס קון אכאנדאנאר לוס אורוס קא-
 גראדוס די נואיכטרו קולטו איז אסימילאציון אה נואיכטרוס אד-
 צירכארייוס פאר קירליס אגראדאצליס, פאר טיניר ריפוזו איז גוזאר
 די ציסיוס די איכטי מונדו, קי קי אזימוס אנס טולד נואיכטערע
 פינה קירא אינוטייל (אין צאדיס) איז קירא נואיכטערע קואירטי קומו
 איל קייגו קי אפאפה אין לה טיני'צלה, קי טולד קו פינה איז
 אין צאדיס, קיינדו אין לה טיני'צלה נא איי קין לו אטיני איז לו
 אפאלי, איז נאקה פואלימוס פרוקפיראר אין איסטי קאמינו קי
 אאונקי אלה אפארינסייה פאריסי אציר קון איסטו און פוקו די
 ריכפולגו, מה אלה פין דיל קונטו איז גוסטו אל קונטרארייו,
 איז אין לוגאר די אובטיניר די נואיכטרוס אינימיגוס קוס פאצור
 אין פאגה די נואיכטערע אסימילאסיין (אסימילאציה) אה קוס
 אורוס, נוס אצוריקין מאס מונדו איז צוטקאן איטאריסין די נאזע-
 רוס איז איקסטירמינארוס קון מונדו אינימיסטאל, קיגון לו איז-
 טאמוס ציינדו אין מונדאס פארטיס דילה איצרופה, איז איסטו איז
 לוקי טירמינה איל דיטו פסוק והיית אך עשוק ורלוץ כל הימים-

אי נוס איקסאמוס קונזאליינדו דערמאן די קוס קונסיזוס . אי
אלורה קי מאכירה פואלימוס טיניר לה איקפיראנסה קי איל דייו
קאנטו סי צה אפאלאר די נוזטרוס ?

(16) דורי לי ואני לו הריעה צשוסנים .

קונטינואסיון

פורקי , איסטו קי מי קירילו אים פאצוראצלי אה מי , אים
קואנדו אי לייו קו אוציליינטי אה כוס קומאנדוס . אי קואנדו
איל קי פאכיהה אין לאס רוזאס קי צי נואיסטראס מאניאס איר-
מוזאס קומו לאס רוזאס . נו קואנדו דיזגראכייאלאמינטי איסטא-
מוס איניגריקילוס קון נואיסטרוס ניגרוס קאמינוס .

(7) ער שיפוח היום ונקו הכללים סוז דמה לך דודי ללצי או
לע פר האילים על הרי צתר .

קונטינואסיון

סוצרי איסטו , רוגו מי קירילו , קי אנטים קי כי אגה מויי
מאלרי , אנטים קי סי חסופלי איל דיחה אי כי פוייגאן לאס קו-
לומצראס דיל דיחה . אנטים קי נוס אראאיגמוס פור אינטירו
אין לאס איריאס אי לוס אוזוס ניגרוס . רודיחה מי קירילו-אסי-
מיזאטי אה איל קורקו או איל גיקטו דיכוס כירצוס קי קא-
מינאן קון פריסטיוזה-סוצרי לאס מונטאניאס איספארזילאס , רי-
קוץ איסטו איספארטימיינטו די אינטרי טי אה נוזטרוס , אי אלונה
נואיסטרוס קוראסוניס פור אזיר טו צילונטאל אי פוזה טו פרו-
צדינסייה סוצרי נוזטרוס .

אוטרה איקפלויקאסיון אין איסטו קאפיטולו

(1) אני חנללת השרון שושנת העמקים .

(איל פואיצלו די ישרא קיריינדו אטיראר לה אמור
דיל טולו פולירוז סוצרי איל , עומה ריקונטאר כוס
זואינאס אוצראס די אילייה מיזמה קוטו קיריינדו דיזר
קי מיריקי קיר פומאלה אין פאלאל די קו פארטי-)

לייז-דיזי איל פוהיצלו די ישרא-אסימיו אה אהאצאקה (אונה
פלוז קי טייני חון גוהימו איהקילינטי) דיל „שרון“ (און לוגאר
גרוסו אי ציסיוז), אי אלה רוחה דילוס צאייס. קי קוס גולו-
ריס אי קוס אירמוזורה קון איהקטראאורדינארייוס. אהסי מים ציר-
טוליק אי מים צוהינאס אוצראס קון מויי איהטימאלאס, קי טיימ-
פרי אגו טולו לו פוסיצלי פור אזיר טוס קומאנרוס.

(2) כשנסנה צין החוחים כן רעיתי צן הזנות .

(ריספואיסטה דיל דייו קאנטו)

טו ווי קירילא קומפאנירה, — דיזי איל דייו קאנטו — אים ציר-
דאל קי טייניס צוהינאס צירטוליק אי קיריס אזיר מים קומאנרוס.
מה פינאטי קי איכטאס אינטרי טוס אינימיגוס-טוס קומנצאיי-
לוריס-קומו לה רוחה אינטרי לוס איספינוס קי דיציק קולייאר
מוגו פור נו דיטארטי קונצאיייר דיטראס די קוס קונסיזוס, אי קי נו
פייראס טו צאור קומו לה רוחה קואנרו איסטה ינה די פונגוויס.

(3) כתפוח צעלי היער כן דודי צין הזנים צללו חמדתי וכו' :

(אצלה דיל פוהיצלו די ישראל)

קומו לה צאור דיל ארצול די מאנסאנה אינטרי לוס ארצוליק
איהקטריליס (קי נו דאן פרוטו, ייאצאן) אהסי אים קונסידיראל
אין מים אוזוס לה קריאנסה איניל אונקו דייו אי איל אוצילי-
סימיינטו קי לייז אוציליקו אלוס קומאנרוס די קו ריליגיון אינ-
פרינטי ריסטו די קריאנסאס, קוצדיסיי איהינטארמי צאטו לה קו-
לומנרה דיל מאנסאנא אהון קי אים מויי פוקה, קון לה איהפי-
ראנסה די קומיר קו פרוטו-לה מאנסאנה-קי אים דולסי אה מי
פאלאאר, אהסי מי קונטינטו-דיזי איל פוהיצלו די ישרא-איהקטאר
קוטו לה קולומנרה די נואיקטרו קאנטו דייו, אהון קי פור או-
ראס אים מויי פוקה-איהטה קולומנרה-אי איהטו קומפארטאנרו
מוגוס מאליק די מים אינימיגוס לוס אהטיסימטאס, פור איהקטאר
פירמי אין מי פיי, קון לה איהפיראנסה די קומיר די קו פרוטו קי
אים דולסי .

(4) הציאתי אל צית היין ודגלו עלי אהבה .

קונטינוואסיון

רובו די מי קירידו דייו— דיזי איל פואיצלו די ישרא— קי מי
אמוסטרי סו קירינסייה, אי קי פוזי כו פרוצידינסייה (השגחה)
סוצרי מי אה אוזוס די טוולו איל מונדו אגאמי טראחיר א לוגאר
דיל צינו (אנסי אירה און אוזו אנטיוגואו קי קיריינדו איגראסקין
דוס אמיגוס פוצליקאמינטי כי אכינטאצאן אין און לוגאר דילוס
צואינוס ציצראזים אי דיל צינו). אי אין סיניא די אמור קי לי-
צאנטי סוצרי מי סו פינדון. קי סיפאן טוולו איל מונדו קומו לייו
סו קו פרוטיזאלה אי אים אהיל קי לייו אפארטינגו .

(5) כמכוני צאשקות רפדוני צתפוחים כי חולה אהבה אני .

(איל פואיצלו די ישרא אצלה קין סוס קאציסיראס)

—סוס סי' חכמים-סוס ריזילוריס .

סוסטינידמי— דיזי איל פואיצלו די ישרא אה סוס ריזילוריס—
קון רידומאס די צינו. אינפורטיסידמי קון מאנסאנאס (קי טייכין
צואין גואיזמו אי ריטורנה לה אלמה). צוטקאלמי לוס מירדיוס
מוראים אי מאטירייאלים פור פואיליר סוסטינידמי אין איסטי קא-
טיציריו אי פור פואיליר טיכיר לה איספיראנסה די ציר טורכאר
די נואיצו לה פרוטיקסיון דיל דייו סאנטו סוצרי מי. פורקי אויי
איסטו אינפירמה (חאזינה) כולאמינטי פור מי אמור קון איל דייו
אי סו ריליגיון אי פור נו קיריר אזיר קונטרה קו צילונטאל .

(6) שמאלו תחה לראשי וימינו החזקני .

קונטינוואסיון

סוצרי איסטו, רוגאל פור מי א דייו סאנטו קי מיטה סו צראקו
קיילרו דיצאטו די מי קאציסה, קי קוליי סוצרי מי קומו קוליייה
פור טוולוס לוס פואיצלוס קיגון איל ריזו דילה נאטורה, אי סו-
צרי טוולו קי סו דיריגה מי אצראסי, קי מי אמוסטרי אוצראס
מאראציאוזאס אפואירה לה נאטורה אין סיניא די קו אמור .

(7) השבעתי אתחם זנות ירושלים צלצלות או צאילות הסדה וכו'.

(איל פואיצלו די ישרא קירייידו איל מיזמו טומאר
קוראזי פור פואיליר קוסטינירקי אין איסטי קאטי.
ציריין, אצלה אינטרי סי-אינטרי קוס מיימזרוס-).

אקונגורו אה צוזוטראס איזאס די ירושלים-אה קאלה אונז אין
פארטיקולאר-קי סיאט צאנדונאלדס אי דיפירי'דוס קין פרוטיק-
טור, קומו לאס קורסאס או סיינצאס דיל קאמפו (קורטיס די
אימאנייאס) סי אריט אונאס אוצראס קונטרה סו צילונטאל די
נאטורה חזיר אצוריקיר אי אנולאר נואיקטרו אמור קון איל דיין
סאנטו, או לה קונטרה סי אריט רימיניאר חלה אמור פור פואיר-
סה אקטה קי אינציזונטה אי צינגה די קולייין לה אורה די סיר
איסקאפאלדוס די נואיקטראס אנגוסטיאס .

(8) קול דודי הנה זה צא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות .

קונטינואקציען

נו פינקיט מיס איזאס קי איסטו איס מויי ליטאנו. נו. טינגו
לה איקפיראנסה קי איסטי דיאה נו טאלדראה. אי איק לה בזו
די מי קירי'דו קי איקטה ציינינדו באטאנדו סוצרי לאס מונטאנייאס,
טראציראנדו לאס קוסטאס (אוואס) באקטה סולאמינטי קי סי-
אמוס פירטיניסינטיס, קי די ריקטו לי איס מויי פאסיל פור אסיר-
קארקי די נוזוטרוס .

(9) דומה דודי לנצי או לעופר האילים הנה זה עומד וכו' .

קונטינואקציען

מי קירי'דו אקיימאז אה איל קורסו קי נונקה דורמי (איל קורסו
טייני איקטה נאטורה קי מיזמו קואנדו דורמי טייני איל און או'ו
אצירטו) או אל גיקיטו דילוס סיינצוס קי איס נויי קוריינטי אין
סו קאמינו. איל נו איקטה ליטוס די נוזוטרוס, סיימפרי איקטה
דיטראס די נואיקטרה פאריד-לוקי נוס אזי סיפאראר די איל אה
נוזוטרוס-איל איקטה אזיינדו אפאנקיין די לאס צינטאנאס אי
פאראנדו מיינטיס דילאס ריטאס קואנדו סירה לה אורה קי סי-
רימוס פירטיניסינטיס פארה אסירקארנוס אונדי איל .

(10) ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך .
(לה קומפאנייה די ישראל קיריינדו דארסי אה אינ-
טינדיר קי טולדו טיימפו קי סי קונפורטה די צואינה
מאנירה קון איל דיין, סיימפרי סי טופה קונטינטי,
טומה אה ריקונטאר קו ציאוגראפֿיאה דיזדי קי אינ-
פיקו אה סיר פואיצלו אי לוס פאסאז'ס קי פאסארו
קוצרי אילייה) .

אין לוקי מאינדה איסטאצ'ה איניל קאטיציריו די מלרים-דיזי
איל פואיצלו די ישראל-קי מי קירילדו-איל דיין סאנטו-מי מאנדו אה
דיזיר קון צוז אטה אי קון אלטיגואיזה פור מיזו די משה אי אהרן
דיזיינדו : אליצאנטאטי מי קומפאניירה, מי אירמוזה אי צאטי די-
טראס די איסטוס גיאלוריס, משה אי אהרן .

(11) כי הנה הסהיו עזר הגשם חלף הלך לו .

קונטינואסיין

קי איל אינצייירנו לייה פאסן, לוס דיאס די לוצייה פאסארו
אי סי פואירון. לייה סי פואירון לוס דיאס אונדי נו פואילי לה
פירסונה מיניארסי די סו לוגאר, לייה סי קומפליו איל טירמינו
די טו איסקלאצ'אלד .

(12) הנלכים נראו צארץ עת הזמיר הגיע וקול החור נשמע צארלנו .

קונטינואסיין

לאס פלוריס סי ציירון אין לה טיירה. צינו איל טיימפו דילה
פרימה-צירה, דונדי לוס פאטארוס אינפיקאן אה ג'וליאר אי
קאנטאר קון סוס צוז סאצרוזה, אי לה צוז דיל טורטולו (און
פאטארו די אונה צוז נויי דולסי) לייה סי איסטא סינטיינדו פור
לה פארטי די נואיקטרה טיירה .

(13) התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי לך וכו' .

קונטינואסיין

לה איגירה לייה איספונטו סוס ג'יקוס איגוס, אי לאס פארראס
סוס ג'יקאס אולאס קי דיירון און גואיזמו איקסילינטי, דונקי

ԺԺ ցումս ըլ իւն. ցո՛ւ ց.՝ ԴԵ ԼԵ, Ի՛ն, ցււււցւււ
 քք՛ Եւ Լցւււ քք.՝ ց. Ժցււ Կժ ցւց՛ քք.՝ Ժ
 Լցււց՛ ցւց՛ Լցււց՛ Ժ ցւււ. ըլ իւն ըլ Ժցււ
 Լ. ցւււ Դ.Եւ.՝ Եւ Ժ. ցււցււլ ըլ Եւււ ցւց՛
 Եւ.՝ Կււււցւււ. — Լ. ց.՝ Եւ.քք Լ. Ժւ — ց.՝ Եւ
 Ժււււււ

(ԶԻ) ցււ Զւ Ժււ. Ժււ. Ժււ. Ժււ. Եււ Եւ .

Եււ Զւ. ցքք ց.՝ Լ. քքւ ցււ ց. քքւ ցւ ցւււււ.
 Լ. Ժւ ըլ Եւ ցււ Ե՛ Եււ. ցււ ԼԵ Ե, Եււ Եւււ—
 Ե. ցւււ. ըլ Եւ Ժւււ. ցւ Լ. քք Ժ Զ.՝ Եււ ց.
 ց. Ե քքւ ց.՝ ցւււ.՝ ց. Զ.՝ Ե Կււ. Լ. ցււ ցւ. ց.
 Ժււ ցւււււ ցւ Եւ Ժւււււ՛ Ժ Ե Եւ Լ. ցւ Ժքքւ
 Եւ. ց. ցւււ. ցւ Լ. քք Ե Զ.՝ ցւ. ցււ Ե Եւ Ժ
 Զ ցւււււ—ց.՝ Զւ Ժքք Լ.՛ Եւ. Լ. Ժւ. ցւ. ցւււ—
 Զւ Լ. Ժւււււ—Եււււ—Լ. Զ Եւ.՝ ց.՝ Զւ ցւււււււ Լ.
 Զււ Ժ Ե Եււ ցւ Ժ Ժււււ. — ց.՝ ց.՝ Լ. Եւ ց.՝
 Ժ Ե Ե Եւււ Ժ Ե Ե Եււ Եւ ցււ—Ժւ Զ ց.
 Ե. ց.՝ ցււ Լ. Եււ ցււ Եւււ Եււււ Ժ Զ.՝ Ե ցւ Եւ
 ց.քք Լ. Ժւ — ց.՝ Ե Ժւ Ե Լ. Զ.՝ Զ.՝ Ե Եււ ցււ Լ.
 Զ.՝ Ե Եւ. ցււ Լ. Եւ Եւ Եււ — Լ. ց.՝ Եւ
 Ժւււււ

(ԶԻ) Եւ. Եւ. Եւ. Եւ. Եւ. Եւ. Եւ. Եւ. Եւ. Եւ. Եւ.

Ժւււււ Ե. ցւււ ց. քք. ըլ ց.՝.
 Լ. քքւ. Եւ Եւ Եււււ.՝ ց. Լւ. ց. քքւ. Ե. Ե.
 Եւ Զ Եւ ց.՝ ց.՝ Եւ Լ. ցււ Ժ Ե Եււ Եւււ.
 ցւււ. Զ Եււ Լ. Եւ. ց.՝ Լ. Եւ.՝ քք ց.
 ցւ Եււ Եււ.՝ ց.՝ Ե քք. ց.՝ Լ. Եւ.՝ քք ց. Ժ
 ցւ. Ե.՝ Եւ.քք Լ. Ժւ — Ե Լ. ց.՝ Լ. Ժւ — քք ց. Եւ.
 Եւ Եւ Եւ Զ Եւ Եւ Ժ ց.՝ Եւ Ե Ժււււ.

קי סאיירון קון נוס די מלרים אי סי מיסקלארון קון נוזערנס, נוס קומנאיירון אי נוס איזיירון טראזייראר דיל קאמינו דיריגו אי איזימוס איל עגל אי מוגאס אוצראס קונטרה לה צילונטאל דיל דייו. דאנייארון נואיקטרה צינייה—נואיסטרה איספיראנסה די ציר פרוטו די נואיקטראס אוצראס—אין לוקי אאינדא איס-טאצה קון סוס גיקוס פרוטוס קי נו סי אציאה אראייגאלו ציין איל אמור דיל דייו אין נואיקטרו קוראסון .

(16) דודי לי ואני לו הרועה צשוקנים .

קונטינוואסיון

אי קון טולו איסטו, מי קירילו איס אה מי אי לייו אה איל, ני איל אבאדונו סו אמיקטאל די מי פור אינטירן, ני לייו אבאכ-דוני מי אמור אין איל פור דיטארלו אי אירמי דערטאס די אוע-רוס דיוויזיס, אי איל סי פאסיאצה פור לאס רוזאס. אלונקי סי אראציו קון נוזערנס, איל פוזו סו סכינה-סו פרוצידינסייה—אין לאס רוזאס דיל פואיצלו, משה אי אהרן, אי לוס 70 זקנים .

(17) עד שיפוח היום ונקו הלללים קצ דמה לך דודי וכו' .

קונטינוואסיון

אנטיס קי סי איזיירה טאלרי, אי קי סי אקופלארה איל קול דילה טיירה אי סי פוליראן לאס קולומנאס, אנטיס קי סי ארא-ייגארה אין נוזערנס לאס אידיאס יראלאס אי לה ניגרה קונ-דוקטה דיל „ערב רב“ קי לייו מי אריפינטי די מיס ניגראס אוצ-ראס, אי צושקי אפאלאגאר אה דייו סאנטו פור מאנו די נואיס-טרו פאקטור נאמן משה ר'עה אי לי רוגי דיזינדו : ריפיינטיי די טו ראצייה, רודיאה קומו איל קורסו או איל גיקטו די לוס סיינצוס קי קורין קון פריקטיזה מיזמו סוצרי לאס מונטאניאס איקפארטילאס אי נאלה נו ליס אינפידו פור קאלטאר די און לוגאר אה אומרו, אנקי נו מיריס נואיקטרוס פיקאלוס קי אזין איקפארטיר די אינטרי טי אה נוזערנס, אי צין פוזא טו פרו-צידינסייה קוצרי נוס .

פירטו די צילאס, איסטי ציזירו אים איל קי קיטו אה ישרא די
מלרים ? אי כוצרי טולו אים נוונו די מאראציאר-סי אים אנכי-
קומו אגטו אהרן אזיר איל מיזמו איכטי קרימין טאן פואירטי,
מיזמו סי לו מאטאריאן ? פורקי סיגון כואיכטרה ליי, לה פירסונה
דיצי דיטארכי מאטאר אי נו אזיר אונה די 3 עצרות קי סון :
עבודה זרה (סירציר אה און סיחיר קואונקי, אפואירה דיל דייו
סאכטו) אי גילוי עריות (אזיר אוצראס דיזוניסטאס) אי שפיכות
דמים (מאטאר קואונקי פירסונה). אי דונקי סי איסטא אוצרה
דיל עגל אים כיגון פאריסי קי ריסיציירון פור דייו אה איסטי
סיחיר קומו "אהרן קדוש ה'." אזי איכטו קון כו מאנו ?

אי אים אה איסטא דימאנדה טאן סירייוזה קי צושטאן ריכ-
פונדיר כואיכטרוס סאצייוס קאלה אובו אונה מאנירה. אי לה
מאס צירדאירה אי קי אזי אריסינטאר איל קוראסון, אים-סיגון
מי פוקה אידאיה-לה ריכפואיסטא דיל אילוסטרי סאצייו ר' יאודה
הלוי ע"ה אין סו איסטימאלו ליצרו ה כוזרי (מ'א סל'ז) (1). אין
איסטי ליצרו, אין לה קונצירסאסיון דיל חצר קון איל ריי כזרי
אין לוקי איל חצר אזי לאס אלחאצאסיונים דיל פואיצלו די ישרא,

(1) איסטי ליצרו אים און טראטאלו סוצרי לה פיי (אמונה) אי
לה ריליג'יון גודיאה די אונה מאנירה טאן סאצייה אי טאן סא-
צרוזה קי אינספירה לה אמור די לה ריליג'יון אה איל מילדא-
דור. איל אים קומפואיסטו אין פורמה די דיאלוגו אינטרי און
ריי דילוס, "כזרים"-אינטונקס אידולאטרו-קי קיזינדו ריסיציר סו-
צרי סי לה צירדאירה ליי אי קריחיר אין לה גוסטא קריאינסא
מאנדו אה לייאמאר אה און קאפו די קאלה ריליג'יון אי אה און
פילוסופ, קי לי דייראן אה אינטעינדיר קאלה אובו סו אמונה, אי
דיספואיס די קונסולטאר קון קאלה אובו די אילייוס אי נו טו-
פאנדוס קונטעינטי, איזו טראחיר און סאצייו גודייו. אי קונציר-
סאנדו און פוקו קון איל, פלאזיירון סוס פאלאצראס אין סוס
אוזוס אי לי רוגו קי לי אינציזארה איל גוראזמו אי לה ריליג'יון
גודיאה אי קי נו סי פואירה די קו לאלו. אי לי איצא אזינדו

אפרופייאלד און קואירפאפאצלי „גשם“ קי אין איל פוזי איל
 איספיריטואליזמו דיצינו (רוחנית אהי) אי די איל קי לו ריקיצאן
 איל פואיצלו. די איסטה מאכירע פינסאצאן טאמציין אגונוס די
 אינטרי איל פואיצלו די ישרא קי לוקי פוזאצא אין אילייוס איל
 איספיריטו דיצינו (שפע אהי) אירע מיזו און קואירפאפאצלי
 קיאה מיזו די משה איל מיזמו או מיזו די אוערע קוזה. סיגון
 קריאיווס אוי נוצטרוס מיזמוס קי איל איספיריטו דיצינו פוזא
 פרינקיפאמינטי אין לוס לוגאריס סאנטוס קומו לאס „קהלות“ אי
 לוס „צתי מדרשות“. אי סיגון צאמוס אה דיזיר מאס דיספואיס
 אי קואנדו סוציו משה אינטונקסיס אל מוכצי די סיני פור טראיר-
 ליס לאס טאצלאס דילה זיי, פינסארון קי אים סוצרי איסטאס
 טאצלאס קי טייני קי פוזאר איל איספיריטו דיצינו. אי ציינדו לה
 טאלריאה די משה – קיינדו איל נו ליס פיקסו איל טיימפו קי איצה
 ציניר – אי נו סאציינדו קי פואי די איל, אלורה אוצו דיפירינ-
 טיס איריאס אינטרי איל פואיצלו, אי אוצו אינטרי אילייוס פיר-
 סונאס קי פינסארון קי אירע אצקולוטאמינטי מיניסטיר די טיניר
 אפרופייאלד און קואירפאפאצלי פארה קי אין איל אפוזארה
 לה אזייה סירקה דיל ריאו וולגה (אין לה רוסיאה), סוצרי לה
 מאר „קאספיין“. איסטי גיקו פואיצלו טוצו לה ציקטורייה אינ-
 טונקסיס, אי סוביגואו מוגוס איסטאדוס ציזינוס אי סי מיזו און
 ריינאלד מויי גראנדי. סו ריליגיון אירע אינטונקסיס קומו קוס
 ציזינוס לה אידולאטריאה, אי איניל אכיו 4500 מאס או מינוס,
 אצאנדונו איסטי גראנדי פואיצלו לה אידולאטריאה אי סי קונ-
 צירטייו א גולאיומו קון לה איילדע די און גראנדי סאציו דילה
 מיזופוטאמיה (ארס נהרים) רצי יאחק הסנגרי ע'ה. אי קונטי-
 נוואו איסטי איסטאלד סירקה די 270 אכיוס. אסטע קי סי אינ-
 פורטיקיוו לה פוליקטאניאה דיל גוצירנו רוקו אי סי דיפירדיו
 איסטי גוצירנו דילוס כזרים – גולדיוס אי איל פואיצלו סי מיסקלו קון
 איל פואיצלו גולדיוו אין לה איספאנייה אי אין אוערוס לוגאריס.

(נוטה דיל אלומיר)

55

סוס קומפאניירוס-סוס אמיגוס-קאמינאנדו אין אונס קאמינוס
טוהירטוס קונטרה לה מוראילדאז איז איל גודאזמו, איז נא קונסידי-
ראנדוס דיכיו די דוקטרינאלוס איז קונסיזארלס, לוס דיטא
אין סוס ניגרו, איסטו איס און פיקאלו מויי גראנדי קי פואיליאה
סיר סי לוס קונסיזאצא קי ריפיקטיאן די סוס ניגראס אונזראס
אי קאמינאצאן אין קאמינו דיריגו .

אי סיגונדו, קי קואנדו לה פירסונה קונסי סו צאור איז סו
דינידאל, איז סי קונסידירה סופיריור אום אונטרוס, סי ריטירה
די איר ניגונה אונזרה גיקה אונגראנדי קונטרה לה מוראילדאז
איז איל גודאזמו, מיזמו סי אונטרוס און אונאס קונאס סימיאל-
טיס איז נא פינאן פור נאלה. פורקי איסטו איס אונא קונזא ציין
קלארה, קי לוס דיפיקטוס (מאנקוראס) דילה פירסונה סי קאקו-
לאן קיגון סו צאור. סי אונא פירסונה אונגראנדי אזי אונא גיקה
מאנקורה, איס קונסידיראדו אין אונז די טולוס פור איל מאס
גראנדי דיפיקטו קי פואיליא קיר, גוקטאמינטי קומו און ציטילדו
די סילד מויי איסטמאלו קי אונא גיקה גוטא די אגואה לי אזי
פירדיר סו צאור, מיינטריס קי לוס ציטילדוס אונגראנדיס נא
טרוקאן סו צאור מיזמו קון אונאס מאנאס נאס גראנדיס, איז
איסטו איס גוקטאמינטי לו קי דיזי איל סאצייו רצי יוחנן איניל
תלמוד אין קונצירסאנדו קואלו איס חילול ה' ? (איזציצלאר איל
נומברי דיל טולדו פודירוזו) דיטו איסטו סאצייו, חילול ה' איס,
קי אונא קומו מי צו א קלצ איז לי טומו קארני איז נא לי פאלגו איל
אינפורטו דיציסטה מיראל אסטא אונדי צא לה איסטמא איז לה
צאור די אונא פירסונה, קי אונא קונזא קי מולוס לו און איז נא
מינוס פינאן קי איס אונא קונזא אינלוקטה, פור און אונגראנדי
איסטמאלו סי קונסידירה חילול ה'. איז איס גוקטאמינטי סוצרי
איסטא ראזון קי איל דייו סאנטו סי אינאניו מולו קון איל
פואילצו די ישרא פור איל פיקאלו דיל עגל, אונא קי איל פיקאלו
איל מיזמו נא איס איקטראאונגראנדי-קיגון דיטימוס-מא קונסי-
דיראנדו לה צאור דיל פואילצו סי אזי און פיקאלו מויי גראנדי .

לו טראצִי איז נאך דינעם אפֿלעכער, ריכטיג סאָרטי מי די אונזער-
 קיר טווען קום קומאנדאָס איז גואלדער טווען לום דוקטרינאָס
 די קאָסאָס ליי אַכטע קיז לויט טראַכט אַה קאָסאָס די נוי מא-
 דרי, איז אַה קאָסאָס דילע קיז מי פאָרטי, קאָסאָס אין צווייטן
 קאָסאָס, קיז מיטקי פֿור אַליינס קיז פֿוזאָרע קאָסאָס-קאָסאָס-
 צידינסקייט-אין אַהל מַשְׁכֵּן אַהל איז אין אַה קאָסאָס קאָסאָס קיז פֿרא-
 גואי אַה קאָסאָס-אַהל ציט העקדש. —

(5) השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות
 השרה אם תעירו ואם תעירו את האהבה ער שתחפץ.
 (ישראָל צוועטע אַה קאָסאָס אַה קאָסאָס איז לויט דינעם):

אויס סאָרטי אַה קאָסאָס ליי צום אַהל-אויס די ירושלים-
 קיז אַהל אַהל-אויס קאָסאָס לום קאָסאָס אַה קאָסאָס דיל קאָסאָס,
 קיז טווען טיימפֿו קיז מי טופֿו אין קאָסאָס, מי אַהל אַהל-
 דיל דייט קאָסאָס איז אַהל אַהל-אויס קאָסאָס קאָסאָס, אין אַהל-
 דומי קאָסאָס אַה פֿאַסאַר קאָסאָס קאָסאָס. קיז ליי אַהל-
 ציינדו קיז אַהל אַהל-אויס אין מי, איז אַהל-אויס קאָסאָס קיז ליי
 קיז פֿירטייניקייט פֿאַרע קיז טינגע מי קאָסאָס איז מי פֿרוטייז.

(6) מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר
 ולבונה מפל אבקת רובל.

(ישראָל קאָסאָס אַה קאָסאָס קאָסאָס):

טאָסאָס אַהל ליי אַהל-אויס אין אַהל די טווען אַהל מונדו
 — דיזי אַהל פֿואֿיצל די ישראָל — קיז טווען קיז אַהל-אויס איז קיז
 דימאָדאָס: קין אַהל אַהל קיז סאָס דיל דיזיירעו אַהל איז
 דימאָדאָס קאָסאָס פֿילאָריס די אַהל איז קאָסאָס לום דאָסאָס,
 איז גואלדער די מיטקלי איז אַהל-אויס איז די טווען מווען די פֿולצו
 די אַהל-אויס דיל דאָסאָס? אַהל טווען לום פֿואֿיצל קיז מא-
 דאָסאָס איז קיז דימאָדאָס די קיז-אויס גראַדאָס
 איז אַהל-אויס גאָרטי ציינדו לום פֿילאָריס די פֿואֿיגו איז די נוי
 קיז קאָסאָס קיז-אויס דיל-אויס נאָסאָס, איז לאָס אַהל-אויס

גראנדקס קי אזיאה חיל דיין קון נוזוטרוס, קומו דיטו חיל פסוק
 „שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת“. לוס פואיצלום אזינוס
 סינטיירון נואיסקטרה פלאמה אי קי ריטימזלחרון. דולור לים טראצו
 לוס מוראלוריק די פלשת .

(7) הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה מגברי
 ישראל .

קונטינוואסיין

אינעוונקס אנטיס קי קי פראגוארה חיל קאנטוואריין חין
 ירושלים, חיל ליגו די שלמה, חיל סינטרו דיל גוראזמו—חיל
 משכן—קי סיטופאצא חין לחס סינדאלים כוז, גצעון, שלה,
 חאון קי לה פראגואה מאטייריא נו חירה מויי פואירטי, פירו,
 מוראמינטי חירה מויי אינפארטיקידה, נוס מיטיירון אינעוונקס
 60 באראגאניס, 60 גוארדייאס (נושמרות) די כהנים לויס אי ישראל,
 די אונאס פירקונאס גוסטאס אי עימיינטיס די דיין פור קולדיאר
 אי קוקטיניר חיל גוראזמו אינטרי חיל פואיצלו .

(8) כלם אחוי חרב מלמרי מלחמה איש חרבו על ירכו
 מפחד בלידות .

קונטינוואסיין

טולוס נואיסקטרוס ריזילוריק חיראן ארמאלוס די איספאלה,
 טולוס חיראן פראקטיקוס חין לה גיררה מורא קונטרה לחס אי-
 דיאס יראלחס אי לוס אפיטיטיס דילה נאטורה, קאלה אונז טי-
 ניאה קו איספאלה קוצרי קו לחלו פור נו דיטאר אל פואיצלו קי
 סי טראזייראראן חין קוס קאמינו דיל איספאנטו די נו קאייר חין
 לה איסקורידאל קומו לחס נוגיס אי קי נו פואיראן קאצאנטיס
 די חירסין חין קאטיציריי פור קוס פיקאלוס .

(9) אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון .

קונטינוואסיין

מאס דיספואיס, חיל ריי שלמה לי איזו אה חיל—אה נומצרי
 די דיין קאנטו—און מאנייפיקו פאלאסייו-צית המקדש—קונסטרואלור

[illegible]

. יסד מוסתם סגל ומוזמם סגל יסא י

(11) አገራችን ለሰላምና ለብሔራዊ አባላት ጥቅም

[illegible]

· ס'תתקכ"א ·

(10) אשר יצא אל המלך ויאמר אליו

[illegible]

פאלאצראס דיל מדרש אצל ארימוס און פוקו מאס פור אינעכנדיך
די פאקאלדע לה סינייפיקאציען די איסטוס טיטולוס אי לה די-
פרינקייע די אונז אה אונטרו. אי אים קי :

לייע אים ציין קאצילדו, קי איל פאטרוני אי ריזילדור די טולדו
איל מונדו, ריזי איסטי מונדו די דוס קורטיס. איל אונז אים
סיגון איל אורדין פיקסאלדו אי לה קומפוזיציען נאטורא קי אור-
דינו אי פיקסו אה טולדאס לאס קריאנאסאס דיל מונדו לה אורה
קי לאס קריאו. סיאה לאס קוזאס קי סי אזין די סי מיזמו סין
אייולדו דילאס פירסונאס, קומו דיזיר לה נאטורה דיל מונדו די
אריצא (עולם הגלגלים) לוס קורקוס די איל קול אי לה לונה
איטג', סיאה לאס קוזאס קי סי אזין מיזו לאס פירסונאס. קומו
דיזיר קי סי לה פירסונה ארה אי סימזרה קו קאמפן, צינינדו
קו טיימפן, לה טיירה קיטה קו פרודוקטו. איסטי ריזו נו טייני
נינגונה רילאסיען קון לאס אונזראס די לה פירסונה צירקו
איל דיין, איל קול אי לה לונה אזין קוס קורסו די קונטינו סין
מיראר לאס אונזראס די לה גינטי, לה פירסונה, סיאה צואינה
או ניגרה קי ארה אי סימזרה קו טיירה, לה נאטורה נו מירה
קוס אונזראס אי דה קו פרוטו. סי און פואיצלו גיקו אי פלאקו
סי מיטי אין גיררה קון און פואיצלו פואירטי אי גראנדי, סיגון
לה נאטורה גינירא, איל גראנדי אינגלוטי א גיקו סיאה צואינו
סיאה ניגרו, אי אנס טולדו לוקי אים נאטוריל.

איל סיגונדו ריזו אים, לוקי ריזי אין אגונאס אוקאסיעוים
אפואירה-אי מיזמו קונטרה-לה נאטורה. קומו דיזיר קי אזי אין
צייס קי מוגאס פירסונאס ארין אי סימזרין קוס טיירה אין מיזמו
טיימפן, לה אונה קי די קו צואין פרודוקטו אין אונז, סין. אי
לה אונטרה קי סיאה קומו פינייאקו קי נו קיטי ני לוקי סימזרו.
און פואיצלו פלאקו אי גיקו קי צינסה אה און אונטרו פואיצלו
פואירטי אי קופיריור אה איל מוגוס טאנטוס, אי קומו איסטו
סימיזאנטי.

איסטע צאזה אים ציין קיירעה אי מויי ריזייע סיגון נואים-

טרה פֿיי (אמונה) אי נואיכטרה ריליג'יון. אי אים קון איסטו קי
סי פואילדי איקספליקאר אי אינטינדיר לוס פאסאז'ס סינייאאלדוס
אין לה ציבליאה דילאס אוצראס מאראציאוזאס איגאס פור מאנו
דילוס פרופֿיטאס אי אטוס פירקונאז'ס, אינטיראמינטי אפואירה
לה נאטורה .

די מאס אים ציין כאצילד-סיגון נואיכטרה אמונה-קי איל
פואיצלו די ישרא גינראמינטי, אים דיריזילד קון איכטי אולטימו
ריזן-אפואירה דילה נאטורה גינרא-סיגון לו דיזי אין מוגאס לו-
גאריס דילה ציבליאה אי פארטיקולארמינטי אין לאס פרומיטאס
אי אמינאזוס (ברכוה וקללוה) סינייאאלדאס אין לאס פרשיוה צחוקיה
כי הצוא. אונדי לו ריפטיה מוגאס ציזיס קי כי איל פואיצלו די
ישרא כומוס אוצילדיסיינטיס אה קומאנדוס די דייו אי אזימוס קו
צינונטאל קון אמור אי קירינסייה, אי איל אה כו טורנו, טייני
נואיכטרו קודיאלדו, אין טולדו מולדו די קוזה אי נוס דה ריפוז
אי פרוספירו אין נואיכטרה צילה, נואיכטרה פאמילייה אי צירקו
טולדו איל מונדו. אי אל קונטרארייו כי נוזטרוס כו אוצילדיסי-
מוס כוס קומאנדוס אי אבאנדונאמוס קו ריליג'יון, אי איל טאמ-
ציין אבאנדונה כו אמיסטאל אי טירה כו פרוצידנסייה די נוזו.
טרוס אי נוס דיטא איר די מא אין מאל .

איכטאס פרומיטאס דילה ציבליאה, אלון קי כו טיינין מיניס-
סיר די סיר אפרוצאלאס, קון טולדו לה איסטורייה נוס אמוס-
טרה ציין קלארו לה ריאזאסיין די איכטאס פרומיטאס אין מוגאס
איפוקאס, קי טולדו טיימפו קי נואיכטרו פואיצלו אוצילדיסיאה אה
קומאנדוס דילה ריליג'יון, סיימפרי אירה פרוספיראנטי אין טולדוס
קוס איגאס, אי אל קונטרארייו . אים דונקי ציין ציטו קי איל
ריזן די נואיכטרו פואיצלו אין גינרא כו אים, סיגון לה נאטורה
גינרא, אטרו קי רילאטיבאמינטי אה נואיכטראס אוצראס צירקו
איל דייו סאנטו .

אים ציין אינטינדילדו קי קואנדו איל דייו סאנטו נוס אזי רי-
זיר סיגון נואיכטראס צואינאס אוצראס, כו אים סיימפרי די אלון

ԳԼԸԼ՝ Գ. ԳԵԾ. ԶԳ. Ը. Ը. ԼԱՅԻ Լ. ԳՐԸ ՀԻՋԱՍ ԸԸԸԸ Զ
 ԶԼԳԱՅ՝ ԸԻԳԵԼԻ Ը. Ը ԳԻՋԱՍ ՀԻՋԱՍ Գ.Լ ԳԸԼ ԶԸԳ Ը.Լ ԸԼ
 Լ.Հ ԸԼՀ Գ. ՀՍ ՀԻՍ 98 ԳԼԳԸ. Դ.Ս՝ ԶԸ ԳՐԸ ԸԸԸԱՐԸ Գ.Հ
 Գ.Լ ԻՇԱԼ՝ Ը. ԸԼԼ ԸԼ ԸԻԳԱ.ՋՍ ԳՍ ԼԱԼ ԳՐԱ ԼԱՐԸ Գ.Հ ԶԸԼ
 Ը.Ը ԸԵՐԼ ԶԳ.ՋՀԼ Լ.Հ ԱԸԼԻ . ԸԻԱ ԶԱԸՀ ՀԸԸ. ԳՐԱ ԸԸԸԱ
 Ա.ԸԳԱՐԱ. ԸԸԱԸՍ ՀՍ ԸԳԱԸՍ՝ ԸԻՍ Ը. Ը ԸԼ ԶԳ.ԸԼ ԳԻՇԱ.
 ԴԸՍ Գ.Հ ԳՐ. ԸԼ ԸԻԱԸԸ ԳԼԳԸ ԳԻՋԸԳԸ ԱԳԸԳՋ.ԳՐԱԳԸ Գ.Ը
 Գ.ԸԱԸ ԶԸԸԱԼ ԳՍ Ը ԳՐ.Ը ԸԵՐԸՍ ԸԻՍ ԸԸԱԸՍ ԸԼ Զ.ՀԸԱԳԸ՝
 Ը. ԸԻԱԸԸ ԸԻԱԸ ԱԳԸ Ը.ԸԸԱԸԱԸԸ Լ.Հ ԼԱ՝ Ը. Ա.ԸԱԸ Ը-
 Զ.Ը Գ. ԳԼ ԻԸԳԼԻ ԱԳԸ ԸԸԱՐԱԸ ԳՍ Գ.ԸԱ՝ Գ. Գ.Ը Ը.
 Ա.Ը.ԸԱԸ.Ը ԸՐԼ ԸԸ ԳԻՋԸԳԸ .

ԳԸԻԱԸԸԸ Լ. ԸԸ Զ.ԸՍ Գ.Լ ԶԻԸՍ Ը.ԻՀՍ ԳԳԼ Ը. Ը ԸԼ Զ.Ը-
 ԶԳ.ՋՀԸ Ը. ԶԸԸԶ.ԸԳԼ ԳԼ ԱԸԸ ԸԸ Գ.ՋԸ Գ. ԱԱԸԼ ՀԸԸ
 ԸԸԱԸՍ ՀՍ ԸԳԱԸՍ՝ ԶԸԸ. Գ. ԳԼ Գ.Հ ԱԸԼԻ ԱԻՋՍ ԶԱԸ. Գ.
 Լ. ԸԻԳ.ԸԱԸԳԸ ԳԻՋԸԳԸ ԶԱԸԸ Գ.Հ ԼԱ՝ ԱՍ Ը ԸԼ ԳԼԳԸ ԸԻՍԳԸ
 ԳՋԻԸՍ ՀՍ ԸԳԱԸՍ՝ ԳԼՍ ԶԱ Ը. ԸԼ ԳՍ ԸԸԸԱԸԱԼ Գ. Լ.Զ.ԸԸԼ
 Գ.ԸԱԳԸ ԶԸԱԱԳԸ՝ ԳԳԼԸ. ԸԼ ԸՀԳԸԳԱՐԱ. ԳԼՍ ԸԻՍ
 ԸԻԱՋՀ.ԸԸԼ ԸԸ Լ.ԳԸ Գ.ՋԱ, .

ԸԱԸՍ Գ.Լ ԱԼ ԱԱԸՍ՝ Ը ԱԸԱԸՍ ԸԵՐԸԼ Լ. Գ.ԸԱԸ. Ա. ԳԸԱԸԸ Լ.
 ԱԴԳԼ.ԳՍ Լ. Գ.ԸԱԸ. Ա. . Ը Լ.ՋԳԸՍ ԳՋԱԸ ԼԱԳ.ՋԳԸՍ Գ. ԱԳ-
 ԱԳԸԱԸԱՐԱԸ ԸԼ ԳԻԸԸԳԸԸ-Գ.Հ ԱԱ.ԸԳԸՍ ԱԻՋՍ ԸԸԱ. Լ.
 ԸԱՀՋԱԸ՝ Գ.Հ ԶԱԸԱԸՍ ԱԼ ԶԳԼ Գ. ԱԼ ԳԻԳԸ-ԳԶԸԸԱԳԸՍ ԱԼ
 ԶԱԸ.Ջ ԳՍ Ս, ԶԻԳ.ԸԱԸ ԼԱԼ Գ. ԳԸ.Ջ ԸԸ ԸԻԱԳԸԸ ԸԻԱ ԳԼ
 ԱԸՀՀՍ ԽԸԸՍ ԶԳԸԸ ԳՍ ԱԸԶԸ.Ա.Լ ԳԱՀԳ.՝ Ը. ԶԱԸԱԸ ԸԱ-
 ԻԸԸ ԳՍ ՀՍԱԸ ԽՍ ԱԱ.Լ ԽԸԱԸԱ. ԱՍՀՍ ԱԸՀԸԸ՝ ՀՍ ԱՍ.Ս
 ԼԱ. ԳԼ ՀՍ ԶԱՀ.ԳՍ (ԱԸԶԱ.Ս 86-87) „ԱԸՀԱՍ ԳՍ Ս, ԴՍ.ԸՍ
 ԶԱԼ ԸԻԱՋՀ. ԸԻԳ.ԸԱԸԸ ԼԱԳԸ ԱԱ.ԸԱԸԱԸԱԸ ԶԱՀՋԱՐԱ. ԸԻԱ
 ԸԻԱԳԸԸԸ Գ. ՀԼ ԸԱՀՋԱԸ ԸՐԼ ԸԻԳ.ԸԱԸ ԼԻՋԱ՝ Գ. Գ.Հ ԱԳԱ-
 ԼԳԸ՝ Ը. ԸԻԱԸԱԸ ԸԻԱԸ ԶԱՀՋԱՐԱ. ԳԻՋԱԸԱԸ.Ը ԳՍ ԸԸԸ
 ԱՐԱԼ ԻԸԳԼԻ՝ Գ. Լ.Զ.ԸԸ. Լ. Գ.Հ ԻԸԳԼԻ Լ. ԸԻԳ.ԸԱԸՍ ԶԻԸ-

אנייז. אלישע. איזו אריציציר אל איזו דילה „שונמיה“ דיקפואים
די אציר קילאלו די ציציר, אי מוואס אוואראס קומו איקטאס
קי סי צין קלאראמינטי קי סון ריזילאס קון סו ריזו פארטיקו-
לאר, קונטרה איל ריזו נאטוראל.

איי אין ציזיס און גראלד מאס אטו קי איסטו. אי אים קי.
סי מיזמו איל טולדו פולירוזו אסיטינסייה אונה מאה סיטינסייה
קוצרי סו פואיצלו. איל-איל דייו סאנטו-ריסיצי לה רוגאטיצה דיל
פרופיטה או די און לדיק, אי אזי אכולאר סו סיטינסייה סיגון
לו איזו מוואס ציזיס נואיקטרו פאסטור נאמן משר'עה, אי סיגון
דיזי דוד המלך ע'ה (ס'ב 23-3) „אמר אלהי ישראל לי דיצר לור
ישראל מושל צאדס לדיק מושל יראת אהים“, דיזי איל דייו די ישראל
אאונקי סו לייו איל קי פוליסטו אין טולאס לאס פירקונאס, קומו
פוליסטו אין טולדו איל מונדו, קון טולדו, איל לדיק איל אומצרי
קי אוציליסי מים קומאנדוס אי טימי דיל דייו קינסיראמינטי. איל
פוליסטו אין מי סיטינסייה לייו סיטינסייו אונה קוזה איל לה
אזי אכולאר.

אלורה קון איסטו קי צינימוס די דיזיר פואילימוס אינטינדיר
לה איקספליקאסיון די איסטי מדרש אי לה דיפירינסייה די אים-
טוס טיטולוס די איצה, אירמאנה, מאלרי, אי אים קי קואנדו איל
דייו סאנטו נוס טייני אין אמיסטאל, פור נואיקטראס צואינאס
אוואראס. איל קומפלי טולאס נואיקטראס דימאנדאס אי נוס
דיצה נאלה אה דיזיאר קומו און פאלרי קי קומפלי לוס דיזיאוס
די סו איצה ריגאלאלה אי ציין אמאלה, אי אינטונקיס נוס קוק-
צייני איל טיטולו די איצה. סי נואיקטרו מיריסימיינטו אים מאס
מוגו, אלורה איל נוס קונסידירה קומו אירמאנה, פירמיטי אה
אגונס די נוזוטרוס קי אגאן אונאס אוואראס קונטרה לה נאטורה
קומו אים איל איל פאטרוני די טולדו איל אונציירסו קי פואילי
אזיר לוקי לי פלאזי. סי איסטאמוס אין מאס קירינסייה קון איל.
איל נוס קונסידירה קומו מאלרי קי נוס ריפוזא די קומפליר לה
דימאנדה די אגונס פירקונאזיס די נוזוטרוס מיזמו סי אים קוק-

טרה קו סיטינקסייה, קומו נו ריפֿותה נינגוכו אה רוגאטיצֿה די קו
קירילֿה מאדֿרי, אי אים אינטונקס קי נוס פירטיניסי איל טיטולו
די מאדֿרי. (איסטאס פאאצראס סון ריטיראלאס דיל ליצֿרו „צינה
לעיתים“ זל דרוש ל'צ קי סי אלונקי סון דרך דרש מה קון מויי
קאצרוזאס ומהוקים מדנש).

קאפיטולו 4

(1) הנֿף יפה רעיתי הנֿך יפה עיניֿך יונים מבער לצמחֿך
שערֿך פערר העזים שגלשו מהר גלער.

(סירמינאנדו איל פואיצלו די ישרא די רי-
קונטאר לאס אללאצאסיוניס דיל דייו סאנטו,
אי די רוגארלי די רינוצאר קו אמור קון איל
קומו אנטים, טומה איל טולו פולירוזו אה ריקונ-
טאר לה צאור אי לה איסטומה די סו פואיצלו
אי לאס צואינאס אוצראס קי אזיאן אין סוס
פרימיריאה, קי פור איליאס מירסיירון קי פוזא-
רה קו סכינה אינטרי איליוס. אי לים דה אה
סאציר קי סי קירין קי טורני אי לוס פרוטיזי
קומו אנטים, אים מיניקטיר קי אי איליוס קי
קומפורטין די צואינה מאנירה קומו אנטים).

דיזדי קי טו סוס מי קומפאניירה, דיזדי קי אינצילונטי אי
טי איסקוזי פור מי פואיצלו—דיזי איל טולו פולירוזו—קי פואי-
טיס אירמוזה, טוציטיס צואינאס אידיאס אי צואינאס אוצראס.
טוס ריזילוריס, לוס גראנדס די טו פואיצלו קי קוליאצאן פור
טו צואינדאל מורא אי מאסיריא, אינאן אירמוזוס אי קוצדיקיו-

זוס, קומו לוס אוואס דילוס פאומצינוס קי אטיראן איל אמור אי
 לה קוואדיסייה די סוס ציאיאדוריק. עו קאצילייו רילוסטרוזו, קי
 ציאה די אדיינטרו די עו צילו קומו לוס קאצילייוס דיל ריציאניו
 דילאס קאצראס, קי אצאשאנדו דיל מונטי „גלעד“ אי אינראמאנ-
 דוסין אין לוס פונגאניס, קי לוס פילה אי קי לים פינה אי קי
 אזין רילוסטרוזוס. אנסי, מיזמו אין איל אינטייריור די עו פואיצלו
 (לוס קי נו סון אפאמאדוס פור גראנדיס) קי טופאצאן אונאס
 פירסונאס כאנטאס אי לימפייאס (לוס נזיריס) קי קי אפארטא.
 צאן דילוס ציסייוס אי פלאזיריק די איסטי מונדו .

אי קין דיקלארה איסטי פסוק די איקטה מאנירה :

עו סוס אירמוזה מי קירידה. אי עו אירמוזורה אירה די אים-
 טימארק, פורקי עוס אוואס איראן אדיינטרו עו צילו, פורקי עוס
 ריציאדוריק טיניאן קיימפרי איל טינו אין איל אינטייריור די איל
 פואיצלו, קוואדיציאן קיימפרי פור לה פופולאסייון (המון העם)
 אה נו דישארוס טראזיראך אין קאמינוס טואירטוס אי אים אנסי
 קי עו קאצילייו (לה קלאסה סיגונדארייה די און פואיצלו קי אי-
 טימפלה אלוס קאצילייוס קי סון איל סוואראזי דיל קואירפו) מיזמו
 לה קלאסה אורדינארייה דיל פואיצלו, אסימאצאן אל ריציאניו
 דילאס קאצראס קואנדו אצאשאן דיל מונטי די גלעד קי אמוס.
 טראן רילוסטרוזאס לו קי נו אים אנסי קי לוס ריציאדוריק קי
 אלישאן דיל אינטייריור די איל פואיצלו אי נו קוואדייאן פור סוס
 אדילאנטאמיינטו מורא אי מאטירייה קי אינטונסיס קידה איל פו-
 איצלו אין לה איניוראנסה אי פיילרי טוידה סו צאור אי סו איר-
 מוזורה .

(2) שניף בערר הקצובות שע לו מן הרחצה שכלם מתאימות
 ושכלה אין בהם .

עוס דיינטיס, עוס צאראגאניס קי סאיאן אלה גיררה אי צינ-
 סיאן לה פליאה אי קומיאן אה קוס אינימיגוס קון קוס דיינטיס.
 טוואס אילייוס איראן לימפיייוס קומו איל ריציאניו די אוציאס

ԿՍ ԱՆԷՍ ԺԻ ԶԻՍԱՆԴԱՆ Լ. ԱՆԷՆ ԹԻ՝ Գ. Ը. ԼԱՆԼ ԳՆ Գ.ԸԻ ԺԻ.
 ԼԳԷ Գ. ԶԳՆ ԿՍ ԱՆԷՆ ԺԻ ԺԻՆԱՊԷՆ Լ. Գ.ԺԺԳԳԵԼ ԿՍ Գ.ԸԱՆ Գ.
 ԶԻԼԳԵՆ ԸԻԺ Լ.ԱԻԺ ԱՆԷՆՈՒ ԿՍ ԼՍԷ Ժ. Գ.Ն ԺԻՆԱԳԵՆԻ ԸՍ Ժ.Զ-
 ԱԺԱՆՆ՝ ԸԻԺ Գ.ԺԺԳԵՆ Լ. ԺԻԺ Զ.ԸԺԷ.ԶԻԼ.Ժ՝ Գ. Գ.ԶԱԼԸԺ.Ժ Ը.
 ԼՍԷ. ԸՍ ԺԻՂՍ Գ.ԶԱՆԸԼԱՆԻ ԺՆ Գ.ԸԳՆ Գ.ԸԱԺ Գ. Ժ. Գ.ԸՍ ԺԻԺ
 Գ. ԳԶԻԳԵՆ Գ.Ն Գ.Ը ԳԻԱ.Ը Լ. ԳԻԸՍ ԺԱՆԱՍ ԱՆԷՆ ԸԱՅԸԳԷՆ
 ԿՍ Լ.ԱՆ ԶԻԸ Գ.ԺԺԸԸԺԳԸ ԸՍ ԱՆԸ՝ Գ. Գ.ԶԱԸԳԵՆ ԴՍ Ժ.ԶԼԳԷ
 ԶԻԳ. Գ.Ն ԱՆԱԶ Լ.ԸԻԺ ԱՆԷՆՈՒ (Գ.ԺԶ.ԳԻԸ.Ժ) Ժ. ԱԳԵՆ ԸԱԶԻԸ
 Ժ.ԳԺ Գ. ԱՆԱԸԳԺ՝ Գ. Ը Ժ. Ը.Զ.ԶԱ.ԳՆ Լ. ԸԻ Ժ. Լ.Ն.ԳՆ (Ժ.ԸԻ
 Լ.Զ. Գ.ԺԱԳԸ ԺԱՅԸ. ԶԻԺԱՆ. ԳԵԺ. Ը Գ.Զ.ԳՍ Գ.Ն Գ.ԸԱԺ ԶԻ-
 Գ.Ը Գ.ԸԻ ԺԻԳԵՆ ԸԻ Գ.ԶԳՆ ԶԻԸ ԱՆԸԳԸ ԳԻԸՍ ԺԻՍՍ (Զ.ԸԶ.) Ժ.
 ԱԻԺ Զ.ԺԺ՝ ԱԻԺ ԶԳԸԳԶԸԳԺ Գ.ԸԳՆ Լ.Ը.ԶԳԺ Գ. ԶԻԺԱԳԺ ԺԱՆ
 Ժ.Ժ ԱՆԷՆ Գ.Ը ԶԻԳ.ԶԸԻ Գ.ԸԳՆ ԶԻԺԱԻԺ Գ.Ն ԱՆԷՆ ԶԳԸԱ.ԺԸԳԸ.
 ԺՆ Գ.Ը ԶԻԳ.Ն Ը.Ն Գ. ԼԻԺԱՆ.ԸԻ Լ. ԱԻԺ Ը.Ն.ԶԻԸ.Ժ՝ Գ.ԶԱԼ-

ԿԱՆ ԺՆ Լ.ԺԸԳԸՍ Գ.ԺԱ. ԶԺԺԺ Լ. Գ.ԺԱՍ ԱԳԸ.ԸՍ :

ԱՆԷՆ Ժ. ԺԸ.Ն.ԳԶԳՆ Գ. Ժ. Գ.ԸԱՆ.ԳԶԳՆ ԺԱՆ ԸՍ ԸԸԳԵԳԷՆ.
 ԺԱՆ.Ը. ԳԵԺ. ԺՆ ԸԻԺ ԶԻԳ.ԸԻԺ ԼԻԺԱՆ.ԸԻԺ Լ. ԱԻԺ ԶԸ.Լ.ԺԳԷԻԸ.Ժ
 ԱՆԷՆ ԺԻԺ ԸԸԳԸԻԺ ԺՆ Գ.ԸԱՆԻԺ Լ. ԶԻԺԱՍ Գ. ԺԳԶԸԻՆԻԺ Լ.
 Լ.Ը ԶԻԳ.ԶԸԻ՝ ԳԺ.Ա.Ն.ԳԶԳՆ ԿՍ Գ.Ը Զ.ԶԳԺԻ Լ. ԳԸԸԳԵԳԷՆ ԶԻԳ.ԸՍ Ժ.
 ԸՍ ԺԸԳԺՍ Ժ.ԸԻԸԸԳԸ.Ս Ժ. Գ.ԺԱՍ Գ.ԺԺԸԸԸ.ԸՍ Գ.ԸԸ Գ.ԶԱՆԱՆ
 ԸԻԺ ԳԻՂԺ Ժ. ԸԱՊԱՍ ԺԱՆ) Ժ. Գ.ԺԱՍ ԳԸ.ԸԱՆ Լ. ԱՆ Զ.ԸԻ՝ ԱՆԱ
 Ժ. ԱՆԱ ԱՆ "ԺԱՆ" (ԸԻԺ ԸԳԷԻԺ Լ.ԸՍ ԺԳԸՍ Լ.ԸՍ Զ.ԸԺԸՍ ԴԳԷՆ Լ.
 ԺԸ.Ն.ԳԶԳՆ Լ. ԺԻԺ ԸԸԸԳԺ ԳԻճԸԳԺ. ԳԺԱՍ Ժ. ԶԸ.Ը.ԳՍ Գ.Ն ԸԸԳԷՆ
 ՂԻԺ Լ.Ը ԶԻԳ.ԶԸԻ՝ Գ. Ը.Ժ.Զ.ԳՆ ԺՆ ԶԸԳ.Ը ԺԻԺ ԺԳԺԱ.ԸԱՆ Գ. Ժ.
 Լ. ԼԱՆ Գ. ԺԻ ԸԱ՝ Գ.ԸԳՆ ԺԻճԸ.ԺԱՆԳԺ Գ. Գ.ԺԱ.ԱԳԷԳԺ Գ.Ն ԳԻ-
 ԶԻԳԶԸԳԺ ԺՆ ԸԱՆԻՆ Գ.ԶԱՆ.ԺԻ Զ.ԸԺԸԸԳ Գ. ԺԸԸԳԱ.ԸԱ. ԶԻԸ ԳԱՆ
 ԺԸԸԸ "ԳՈՒ ԸԱՆ ԱՆԳ.ԸՈՒ ԸԺԸԱՆ"՝ ԺՆ ԱՆԷՆ ԺԱՆԻ Գ.ԸԳՆ ԺԻԺ
 (Ժ.ԸԱՆ.) (ԸԻԺ ԶԻԳ.ԸԱ.Ժ Զ.ԺԳԷԻԺ Ժ. Գ.ԶԱՅԸԳԵՆ ԿՍ Գ.ԺԱՍ
 Ա.ԸԳԶԳՆ ԶԻԸ ԺԻԺ Զ.ԺԳԷԻԺ ԶԻԳ.ԸԱ.Ժ ԺԱՆ Գ.Ը Գ.ԸԻ ԺԸԸԸԳԷՆ

לוראלו „חוט השני“ קי לו אינקולגארה אין קו צינטאנה פור קי-
 נייא, אי איזו חנסי. אי קואנדו סוויגואו יהושע לה סיצדאל יריחו
 אי איקסערמינו אה טולוס לוס מוראלדוריק די אחי סיגון חיל קו-
 מאנדו די דיון, אורדינו אלוס דיטוס מרגלים קי פואיראן אונדי
 רחצ אי קי לה פרוטיזאראן אה חילייה אי אה טולד קו פאמיאה
 אי איזירון חנסי פור נו פאסאר קוס פרומיטה). אי טוס פאאצ-
 ראס איראן אירמוזאס, נו טיניאן מיניסטיר- קומו לוס מינטי-
 רוזוס- די צושקאר אירמוזיאר קוס פאאצראס פארה קי פואיראן
 קריאלדוס דילה גינטי, קיינדו חילייהס מיזמאס איראן אירמוזאס
 אי צידראליראס אי טולו חיל פואיצלו מיזמו לה קלאסא אורדינא-
 רייה איראן צירגואינקוזוס קומו לה גראנאלדא צלאנקא אי קו-
 לוראלדא, (חיל צירגואינקוזו סי לי קולוריאן לאס קארראס).

(4) במגדל דויר צוארף בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי
 עליו כל שלטי הגבורים.

טו גארגאנטה, אירה אלטה אי דריגה קומו לה טורי קי.
 פראגואו דוד אין ירושלים (מלודת ליון) פור מוסטראר אה לוס
 פאסאזירוס חיל קאמינו דיריגו. אי פור גואלראר לה סיגורידאל
 די טולו חיל פואיצלו, איזו אינקולגאר קוצרי חילייה מיליס די איס-
 קולוס (סורטיס די ארמאס) אי טולאס לאס ארמאס דילוס צא-
 ראגאניס, חנסי לה קאמארה דילוס אטוס גואיזיס (סנהדרין) קי
 חציאה אין לה קאזה סאנטה „לשכת הגזית“ אירה אונה טורי אטה
 קי טולו חיל פואיצלו פאראצא מיינטיס אין חילייה אה נו טראז-
 יירארקין חיל קאמינו דיריגו. אי אין חילייה איסטאצאן דיקולגא-
 דוס טולוס לוס דיקלארוס דילה ליי. אי טולאס לאס קוזאס קי
 איראן אין דוציו (ספק), איס חילייה (לה קאמארה) קי לו איקס-
 פליקאצא אי לו דיקלאראצא. סיגון דיזי אין לה ציבליאה (דברים
 8-17) „כי יפלא ממך דבר למשפט וכי ועשית על פי הדבר אשר
 יגידו לך מן המקום ההוא אשר יצא ה' ושמרת לעשות ככל
 אשר יורוך“. דיזי: סי צינדארה און עיימפו קי טינדראס אלגון

דוציין אין אגונה קוזה דילוס גואיסייוס דילה ליי סוֹצרי קואונקי
קוזה, אי נו סאצ'יק קומו אזיר, דיצ'ים די אירעי חלה קאזה סאכ-
טה—אל ציה המקדש—אי צינדראס חלה קאמארה סובלימה אום
גוזגאלוריקס אי אונדי איל פריסידינטי קי סירה אין אקיל טיימפו,
אי קונקולטאס קון אילייוס סוֹצרי טו דימאנדה, אי לוקי טי דיזין
לוק דיטוס דיצ'ים די אזיר, אי נו פואיד'ים עירארעי די סוס פא-
לאצראס ני אה דיריג'ה ני אה איסקיילרה .

(5) שני שריך כשני עפרים תאימי צביה הרעים בשושנים,
טוס דוס פיגוס קי מאמאצ'אס די אילייוס טו מאנטינימיינעו
אי טי סוקטיניאס, איראן קוֹצדיסייוזוס קומו דוס מיליסייוס (צו-
גוקים) די לוס ג'יקוס קורסוס נאכיל'וס דילה קורסה קואנדו קי
פאסיאן פור לאס רוזאס קי סון מויי אגראד'אצ'ליס חלה ציסטה
די אולו . אכסי טוס דוס קאפוס ריז'לוריקס, איל קאפו איקפירי-
טוא (רוחני) איל כהן גדול, אי איל קאפו מאסירייא (גשמי) איל
ריי קי איגאצ'אן אי סוקטיניאן סוס פ'דיליס קון סוס צואינוס דוק-
טרינוס אי צואינוס ריז'וס, איראן גוסטוס אי איגוא אונא א וטרו
קומו דוס מיליסייוס, אי איראן קירינסייוזוס דיל פואיצ'לו, קואנדו
פאסיאצ'אן סוס אול'זאס-סוס פואיצ'לו-אין לאס רוזאס, קי לוס אזיאן
אינקאמינאר אין קאמינוס צואינוס אי אירמוזוס קומו לאס רוזאס.

(6) ער שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל הר המור
ואל גבעת הלבונה

אי סוֹצרי איקטו—דיזי איל טולו פולירוזו—סוֹצרי איקטאס
צואינדאליס קי אציאה אין טי, טולו טיימפו קי איל סול נו סי
אקופלה אי נו סי פולין לאס סולומצראס, טולו טיימפו קי קוכ-
טינואצ'אס אין טוס צואינאס אולצראס אי טו צואין קומפורטו, קי
מי דיטירוניני אי דיצ'י: אירי אי מי איקטארי אין איל מונטי דיל
אמיסקלי אי אין לה קוסטה (אוצה) קי קריסי איל אינסינקייו .
פוזארי מי שכינה-מי פרוצידינקסייה-קון טי אין איל מונטי סאנעו
הר המוריה אי אין לה קאזה סאנעה .

(7) כלך יפה רעיתי ומום אין בך .

(8) אתי מלבנון בלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש
אמנה מראש שניר וחרמון ממענות אריות מהררי נמרים .

אי חים חנקי קי טולו סיימפו קי טו איראס אינעירע איר-
מוזה אי נו אציאה כיגונה מאקולה אין טי, קי טולאס לאס קלא-
סאס די טו פואיצלו טולאס איראן קומפלידאס, קאלה אונז אה
כו גראדן, קי לייו טי עיניאה מוגה אמיסטאל אי מוגאס ציזיס
טי מאנדאצה אקאציאלדער פור מיזו די מים פרופיטאס דיזיינדו :
קון מי צין מי קומפלידה, קון מי צין דיל מונטי לצנון. נו סיאה
קי טי איטיס די מי לאלו אין אינדוטי דיטראס די אגונאס צא-
נאס איריאס אי ייראלאס קריאינאסאס. קאטה אי מירה, ריקור-
דאטי דילה גראנדיזה קי לים די אה טוס אצואילוס פור סוס פיי
אי סוס קריאינאס אין מי. ריקולדאטי לאס אוצראס מאראציאו-
זאס קי איזי קון אילייוס קואנדו פיליארון קון לוס פואירטיס רייס
דיל פואיצלו „אמורי“. לוס אביטאנטיס דילאס מונטאניאס „סניר
אי חרמון“ אונז לוגאריס מיידווס אי טימירוזס קומו מוראלאס
די ליאונס אי מונטאניאס די טיגריס, ריקולדאטי די איסטו טולו
אי נו טי עראזייריס דיטראס די אטראס קריאינאסאס .

(9) לבבתני אחותי כלה לבבתני באחת מעיניך באחר ענק
מצורניך.

פורקי, מי עראצאטיס איל קוראסון, טו מי אירמאנה מי קומ-
פלידה. איזיטיס אטיראר מי אמור קוצרי טי. מי עראצאטיס איל
קוראסון, קולאמינטי פור לה מיראלה די אונז די טוס אונז, אי
פור לה צ'קטה די און קולייאר (קורדון). אפייטי קי סי אינקולגאן
אין לה גארגאנעה) די טו גארגאנעה. טי טינגו מוגה קירינאטיה,
קולאמינטי פור אמור די אונה פירקונה די טוס ג'יניטוריס, איל
פאטריארקה אנדעס קי איזו איסטאנצילר מי דיצינדאל (אהות)
אי מי פוליסטאניאה אינערי לה ג'ינטי, אי פור טו פאסטור, איל

פאסטור נאמן משה קי טי איזו אפייטאר אי קאמינאר אין מי ליי
אי מיס אינקומינדאנסאס .

(10) מה יפו דריך אחתי כלה מה טבו דריך מיין וריח
שבמניך מכל בשמים .

אלורה—דיזי איל דייו סאנטו—קי אירמוזאס קון טוס קיריכ.
סייח—מי אירמאנה קומעלידע, קי טו קונטינואס אה סיגייר לוס
קונסיזוס די לוס דיגוס אצרהס אי משה, קי צואינאס קון טוס
קירינסייחס מאס קי איל צינו אי טוירוס לוס צייקיוס דיל מונדו,
סי טו קאמינאס אין לוס קאמינוס קי טי ניגלארון לוס דיטוס.
אי קי איקסילינטיי אים טו צואינה פאמה מאס קי איל גואיזמו
די טולאס לאס איקפייחאס .

(11) נפת תטפנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך
ורוח שלמתוך פריח לבנון .

סוצרי איסטו—דיזי איל טולו פולירוזו—נו פיילראס איל קא-
מינו דיריגו. אוציליסי לוס קונסיזוס דילוס דיגוס . טוס ציקוס
קי גוטיאן דולקורה, קומו סי דיצאטו טו לינגואה עייניס מיייל אי
ליגי. טראצאזא אין לה ליי קאנטה אי אקאצינעאטי אה קונסקיר
לאס צירדאליראס איריאס קי סון דולסיס מאס קי לה מיייל, אי
איל גואיזמו די טוס ציקסילדוס, קי גואיזמין קומו איל מונטי לצנון.
טוס צואינאס מרות (מאנייאס) אי טו צואינה קונדוקסא קון איל
דייו אי לה גינטי, קי דין סו צואין גואיזמו די ליטוס קומו איל
מונטי לצנון קי די מויי ליטוס סי סיינטי סו צואין גואיזמו .

(12) גן נעול אחתי כלה גל נעול מעין חתום .

אי מאס—דיזי איל טולו פולירוזו—דיציק סיר אונקסטה אין טו-
לאס טוס אוצראס מוראלים אי מאפירייאס אי קומו און גואירטו
קיראלו קי נו איי קין פואילדע אינעראר אדיינערטו, אנקי דיציק
סיר אונקסטה אין טו קאזה אי טו פאמיאה קי נו אגאס נינגונה
אוצרה צירגואינקוזה אי דיזאונקסטה. אי קומו אונה פואינטיי סי.

כאלה אי קיליאלה קי נו איי קין לה פואלדע אצריק, אנקי דיצ'ס
קיר אונקסטה אין טום אונצראס צואינאס אי אין טום אידיאס
צירדאליראס אה נו דיגארטי קונצאייז אי פידריק עו קאציר אי
עו קינקסייז אינדוטי דיטראס די אונטראס אידיאס .

(13) שלחך פרדם רמונים עם פרי מגרים כפרים עם נרדים.
(14) גרד וכרכם קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלזות
עם כל ראשי בשמים .

אי קי עו קונטינואס אה קומפורטארטי די איקטה מאכירע
— דיזיזיז דייו קאנטו—טום ראמאס, טולדוס טום מיימזרוס
(טולדו איז פואיצלו) קיראן קומו איז צירגיל די גראנדאלאס אי
די טולדו קורטי די פרוטוס צייסייוזוס אי דילוס צואינוק גואיזמוס,
איז קיפריס, אי נאדדוס, קי איס מויי איקטימאלדו פור קו צואין
גואיזמו אי לה קאצור די סוס פרוטוס, אנקי קירע עו פואיצלו
אונדאלדו פור קו קינקסייז אי קו קאציר, אי איקטימאלדו פור סוס
צואינאס מאנייאס, אי קו פאמה אירע אקטה מויי ליטוס קומו
איז צירגיל קי קונטייניז איז נאדדו, איז אסאפראן, לה קאכילע,
איז קינאמון אי טולדו מולדו די לינייוס די אינקינקייז, אי איז
מיסקלי אי איז קאנדאלוס אי טולדע קורטי די איספייסיאס פריי-
קיפאס די און צירגיל סימילאנטי, צה קו גואיזמו-קין דוצייו-
אקטה מויי ליטוס .

(15) מעין גנים באר מים חיים ונולים מן לבנון .
אי עו פרוספירו מורא אי מאטיירייז, קונטינוארה קיימפרי
קין קילאר, קומו איז צירגיל קי איס אציצראלדו דילה פואינטי קי
מאנה דיל פוזו די אגואס מאנאנטיס אי קי איקטילייאן (מאנאן) דיל
מונטי לזנון קי כונקע קי קיקה ני פיידרי קו צואינה פאמה .

(16) עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא
דורי לגנו ויאכל פרי מגדיו .
(איז פואיצלו די יסרא ציינדרו לה עוגה קירינקייז)

דיל דיין באנטו אי סוף צוהינען קינסאָז, בן-
לאמינטי פור סו צוהינען-דיל פוהינען-ריסינ
קוצרי איל די אונזיליסי קיימפרי סוף דוקטרינען
אי בן אונזונאך נונקא קוף קומאנדוק פארה
פואיליר מיריסי קיימפרי ריפוזו אין איכטי מונדו
אי גוזאר אין איל מונדו צינליר די לאס צו-
אינדאליס צינדאליס לאס צוהינען איטי-
ניליס (די קיימפרי) .

קי בן רימינטי איל צינען די לפון (נורד, פויראס) . אי קי
צינגה איל צינען די דרום (סוד, נודוס) . קי קופלי אין מי גו-
אירעס אי קי איקטילין (נוטיאן) סוף איקפייאס. רוגאמוס א
דיין-דיין איל פוהינען די ישרא-קי נוס אפרונטי טודוס נואיס-
טרום מיניקטירי פור לה צילה די איכטי מונדו. (לאס צוהינ-
דאליס אי פרוציגוס די איכטי מונדו-פרוציגוס דיל קוהירפו-סי
אינעמפלארון א לפון קי אים לה פארטי קיידרה דילה פירכונה
אין מיראנדו אה מזרח (לה פארטי די אונדי איקפונטה איל סול).
אי לאס צוהינען צינדאליס דיל מונדו צינליר, לאס צו-
אינדאליס איקפיריטואיס, קי אינעמפלארון א דרום קי אים לה
פארטי דיריגה דילה פירכונה, סיגון צאמוס אה דיזיר מאס דיק-
פואיס) אי טיניר אולגאנסה אי ריפוזו פור פואיליר חזיר לוס קו-
מאנדוס די נואיקטרו דיין אי קריאיר אין בן קאנטה סין מיס-
קליטה די אונטראס צאנאס קריאנאס, אי צינגה מי קירידו אה
סו גוהירטו קי פוזי בן טכניה אינטרי נוצטרום, אי קומה קוף
פרוטוס ציסייוזוס קי סימאוס צינטורוזס די גוזאר דילאס צוהינ-
דאליס צינדאליס דילוס ציסייוס איקפיריטואליס (רוחניים) אין
איל מונדו איטירניל (די קיימפרי) קי איכטו אים לה אולטימה
איקפיראנסה דילה פירכונה .

קי סאצריס, קירידוס ליקטוריס, קי אונה דילאס צאנאס דיל
גודאזמו אים, לה קריאנאס (אמונה) אין, השארת הנפש קירי
דיזיר לה אימורטאליד דילה אמה. קי לה אמה דילה פירכונה

נו כי מואירי קומו סי מואירי איל קואירפו, אי קיימפרי קילֶה
 ציִצה אין איל מונדו ציִלרֶאלֶירו. אי קומי דיל פֿרוטו די סוקס אונֶצ-
 ראס קי איזו אין איכטי מונדו. קי טולֶה לה ריקומפינסקה (פאגה
 צואינה) קי דה איל דייו סאנטו אה איל אומצרי פור סוקס צואי-
 נאס אונֶצראס, אי לה פינה קי אפינה אוק ניגרוס פור סוקס ני-
 גראס אונֶצראס, לה ריביִצִי, לה מאס פארטי לה אמה איניל מונדו
 ציִלרֶאלֶירו איל מונדו איטירניל, אי נו איל קואירפו אין איכטי
 מונדו, אין און מונדו די אונה צילֶה מויי קורטה אי די נינגונה
 צאור. אי אים קון איכטה ציִלרֶאלֶירה קריאינסקה (אי אפרוצֶאלֶה
 פור לה בינסקייִה „פֿילוקופֿיקה“) קי סי פואילִי איקספליקאר לאס
 קוזאס קיקריטאס אי לוס אקונטיסימיינטוס אקורועאצֶליס קי צי-
 מוס אין איכטי מונדו קי נואיקטרה קונסינסקייִה נו פואילִי ציין
 אינטינדירלו. אי אים אונה קואיקטייון קי טולֶוס לוס סאצִיוס אי
 לוס פרוֿפֿיטאס. אינפיקאנדו דיל גראנדי די איליוס משה רבינו
 עֶה, סי איזירון און דוציר די טראטאר די איליִיה, אי אים, לו
 קי צימוס מוגֶאס ציִזיס אי מויי אקורוטו „לדיק ורע לו“, רשע וטוב
 לו קירי דיזיר קי און אומצרי אונקסטו, אי גֶוסטו קון איל דייו
 אי קון לה גֶינטי, לו צימוס קופֿריר אין איכטי מונדו די טולֶה
 סורטי די סופֿרימיינטו. קואנדו אין סו מונילֶה אי סו מאנטיני-
 מיינטו, קואנדו אין סו קואירפו, אי קואנדו מיזמו אין סו צילֶה,
 אי לה קונטרה אונה פירקונה ניגרה קון איל דייו אי לה גֶינטי,
 גוזא די טולֶו לו צואינו אי ציסייוס די איכטי מונדו. אי קי אים-
 טאס קוזאס פאריקין מויי איסערחניאס אלה פרימה ציִסטה אה
 אולֶוס דילה פירקונה, פורקי אונה ציִז קי טולֶה פירקונה קי קריאי
 אין דייו, קריאי אי קונסי קי איל אים גֶוסטו אי דיריגֶו „אל
 אמונה ואין אול לדיק וישר הוא“, אי דונקי פורקי קי סיאה איסטו קי
 אין לוגאר די פאגארלי אה איל גֶוסטו די טולֶו צואינו, אי איזירלו
 גוזאר די טולֶוס לוס פלאזיריק דיל מונדו אין פאגה די סו צו-
 אינדאלֶ, לו אזי סופֿריר, אי אין ציִזיס אונוס סופֿרימיינטוס מויי
 פואירטיס? אי אנקי פורקי טייני קי דיטאר גוזאר א ניגרו די

טוֹלֹס לֹס פֿלאזירֹס דיל מונדו, מיינטראס קי פֿור קוס ניגראס
 אונֶראס מיריקי טוֹלֹס לֹס פֿינאס קי פֿואילי אָזיר איניל מונדו?
 פֿירו קון איקטע צאזה קי צינימוס די דיזיר סי איקספליקה מווי
 פֿאָסיל איקטע קואיקטייון. אי אים קי לייה אים ציין קאצילֹו,
 קי אים אימפּוסיצלי קי אייגה אין איל מונדו פֿירקונה קי טוֹלֹס
 קוס איגֶאס קיאן אונֶראס די ציין אי קי נו אגה אגונאס אונֶראס
 ניגראס צִירקו איל דייו או לה גִינטי. קומו דיטֹו איל קאצִיו:
 „כי אדם אין לֶדֶק צֶהֱרֶן אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יַחֲטִא“ (קהלת ד-
 20) לו איקטיקו, אים אימפּוסיצלי קי אונה פֿירקונה אגה טוֹלֹו
 אונֶראס ניגראס, אונֶראס דיזאוינקטאס, סין קי אגה אין סו צִילֹה
 אלגונאס אונֶראס צואינאס. סיינדו אלקאצֹו קאצֹו טייני אין סו
 קואירפו לה אמה אינטיליגֶנטי, לה אמה דיצִינה קי צוסקה אזיר
 טוֹלֹו לו צואינו .

די מאס אים ציין אינטינדיֹו קי אין טוֹלֹו מוֹלֹו די קוזה סי
 דה לה פֿריפֿירינקסייה אה לה מאזוריטה (רוז) קירי דיזיר קי לה
 מאזוריטה, לו מוֹלֹו די אונה קוזה אים לוקי פֿאסה אדילאנטרי
 אי טייני מאס צֶאור .

אי סוֹצֶרי איסטו, איל טוֹלֹו פֿולִירוזו קי אים גֹוסטו אי דיריגֹו
 אי פֿאגה אה קאלֹה אונֹו אי אונֹו סיגון סו מיריטו, לי פֿאגה
 פֿור טוֹלֹו לו קי אזי די צואינו אי די ניגרו, סיגון לה מוֹגִילֹומ-
 צרי די קוס אונֶראס, טאנטו צואינאס קומו ניגראס. קומו דיזיר
 קי אונה פֿירקונה קי לה מאס פֿארטי די קוס אונֶראס סון צו-
 אינאס אאון קי טייני טאמציין אי אונאס פוקאס אונֶראס ניגראס,
 איקטע פֿירקונה מיריסי סיר ריקומפֿינסאלֹו סיינדו לה מאזוריטה
 די קוס אונֶראס סון צואינאס. אי פֿור טאנטו אי קוס ניגראס
 אונֶראס קי טייני איגֹו נו סי לי צֶאן פֿור אחי ני סי לֹאס אי-
 פֿריזינטה איל דייו קאנטו. אי סוֹצֶרי איסטו, אין איסטי מונדו
 קי אים און מונדו די פוקה דוראלֹה אי קי טוֹלֹס קוס פֿלאזי-
 ריט אי צואינדאלִים סון די מווי פוקה צֶאור, לי פֿאגה אקי אה
 איקטע פֿירקונה סו פֿאגה פֿור קוס ניגראס אונֶראס אי לו אזי

Գ. ԺԺԳ. ԵՍ Գ. ԱԼԵԱԼ . Գ. ԼԵԺ. ԺԱԼ Ժ. ԵԼԳ. ԿՍ ԺԱԵԼԵԱԿ
 ԱԿԵԱԼ՝ Գ. ԺԱ. Գ. ԶԱ ԳԵԿԶԿԵԼԻ ԼԵՍ ԺԿԱԿԵԱԼ՝ Ժ. ԺԳ. ԼԵՍ
 Զ. Ժ. Ա. Ժ. ԳԿԵԿԵԼ ԼԿԺ Գ. Ա. ԵԱԼ ԵԼԿ. Գ. ԵԼ
 Ժ. ԵԼ ԱԼԿԺ ԶԿԺ ԼԺ Ա. Ժ. Ժ. ԵԱԵԼԵԺ Գ. ԺԺԵԱ. ԿԼ Զ
 ԼԺ Գ. ԺԱԵԼԵԿԵԺԿԺ ԼԵԶ. ԵԱԿԺ "ԵԼԼ ԿԵ ԿԺ" Գ. "Զ. ԶԵԱ ՍԺԼ."
 Գ. ԶԱ ԺԳ. ԿՍ Ժ. Զ. ԵԱԼ ԱԶ ԿԵԱԺ՝ ԺԱԼԼ Կ. ԶԱ ԿԼ Ա. ԶԱ Ա. ԵԱ
 Գ. ԺԶ. ԶԱ ԺԿԱԿԵԼ Գ. Կ. ԶԱ ԶԵԱ. Գ. ԵԿԵ. Ժ. Գ. ԺԱ.
 ԼԵԿԵԼԱ (Ա. Ժ). Գ. Զ Գ. ԶԱ ԿԶ. ԶԱ Կ. ԺԱԿԵԼԼ Լ. Ժ. ԵԿԼ.
 ԺԱԵԼԵԿԵԺ ԶԱ ԼԺԱԵԼԵԺ Լ. ԿԵԱ Զ. ԶԱ ԶԵԱ (ԶԱԼ. ԱԶ ԶԼ
 ԱԵԿ ԿԶԱ ԱԿԼ. ԺԼ ԶԺ Գ. ԶԱ Գ. ԵԱԵԱ. ԵԼ Գ. ԺԱ Կ. Ե-
 -Կ. ԵԶԱ ԵԼԶԵԼ-Կ. ԱԵԿ ԼԺԵԿ. ԺԶԺ Զ. ԺԱԺ՝ Կ. Ե ԵԿ. Զ.
 ԺԶ. ԺԺ Զ. ԺԱԺ՝ Ժ. Ժ. ԱԵԿԶԶԺ Լ. Զ. ԱԿԵԼԿ ԶԱ ԱԿԼ.
 ԺԵԱ ԿԼ Ե. Լ. ԵԿԶԶԺ՝ Կ. Ժ. ԶԱ ԱԿԼ. Գ. ԺԱ ԿԺԱԿԼ
 ՍԺԼ (Զ. ԶԵԱ ՍԺԼ Կ. Ժ ԿԵԱ ԶԵԱ ԼԵՍ Զ. Ժ. Զ. ԿԵԱ ԵԼ-
 Կ. ԶԱ Ժ. Զ. ԶԱ ԿԶԱ Լ. ԿԶ. ԶԱ Կ. Ժ. Կ. ԶԱ "Զ. ԶԵԱ
 Ժ. ԼԺԵԱ Կ. Զ ԶԶԱԼ՝ Լ. ԿԼ ԵԿԼ. Ժ. Զ. ԺԱԿԵԼԼ ԿՍ Ժ
 ԶԺԱԿԱԵԱ. ԺԼ Գ. ԺԱ ԺԶԶԱԼ Ժ. Ժ. ԿԵԱԵԱ Կ. Զ ԵԿԶԶ.
 ԶԶԱԼ Կ. ԿԼ ԶԺ Զ. ԶԱԼ Լ. ԵԿ. ԺԱԼԺ ԺԶԱԺ Ա. Ժ՝ Կ. Կ. Ժ
 ԺԱԼ Լ. Կ. ԺԱ ԺԿ. ԺԱԼ ԺԱԼ Կ. ԺԱ ԶԱԼ ԶԱԼ ԼԺԶԿԶԶԱ Կ. Զ

Գ. ԺԱ Կ. Ժ ԼԵԺ. ԶԱ ԼԺԵԿ. ԺԱ ԶԱԼԶԱԼ Կ. ԶԱ ԺԶԼ-
 ԶԱԼԼ ԺԺ ԵԿ. ԶԺ ԿԶԶԺ՝ ԵԺԶԺ Կ. Լ. ԵԺԱ ԼԵԿԼ
 Կ. ԶԱԿ Լ. ԿԵԱ Զ. ԶԱԺ ԵԿԶԶԱԼԺ Կ. Լ. ԵԺԱ ԶԱԼ ԺԱԼ
 Ա. Զ. Կ. Զ. ԵԿԶԱ Կ. ԶԱԼ ԵԼԼԱԼ ԿԼ Կ. ԺԱ. ԱԼԼ Կ. ԶԼ
 Կ. ԶԱԼ ԶԱԼԶԱԼ՝ Կ. ԵԼ ԶԺ ԵԺԶԺ ԵԿ. ԶԺ ԿԶԶԺ Ժ.
 ԱԼԺ. Ժ. ԿԶԶԱԼ՝ Կ. ԺԱ ԵԼ ԶԱ ԶԱ ԶԱ ԶԱԼ ԶԱԼ ԶԱԼ
 ԵԱԺԵԱ Ժ. ԶԱ ԱԿԱԼ ԵԿԱ. Լ. ԺԺ ԿԶԶԱԼ ԺԼ ԵԼԶԱ Կ.
 Ե. ԶԱԱԼ՝ Ժ. ԶԱ. Լ. ԶԱԼ Լ. ԺԺ ԿԶԶԱԼ. ԶԼ Կ. ԺԱԺ՝ ԿԵԱ
 ԿԼ Կ. ԶԱԼ ԶԱԼԶԱԼ՝ Կ. ԶԱԼ ԶԱԼ ԶԱԼԶԱԼ ԿԼ Կ. ԺԶԱ
 ԵԱԺԱ ԵԼ ԺԺ ԵԿ. ԶԺ ԿԶԶԱԼ Ժ. ԺԼ "ԱԶԱԼ՝ Ժ. ԶԱ Լ
 ԺԶԱԼ ԿԶԱԼԺ ԺԶԱԼԱԼ Լ. Կ. ԺԱ. ԱԼԼ՝ Կ. ԶԱ ԼԺԱ-

איסעט קוזה סי נו אירה לוקי צינימוס די דיזיר קי לה ריקומה-
פינסה דילאס אוצראס דילה פירקונה אים א מונדו צינילירי?
אי איסטו אים לוקי דיזי איל הלמוד: „למען יאריכון ימך לעולם
שכולו ארוך. ולמען יטב לך לעולם שכולו טוב.“ לה לונגורה די
דיאס אי לה צואינדאל קי פרומיטי איל טולו פולירוזו אה קין
אזי קוס קומאנדוס, אים אין איל מונדו צינילירי, אין איל מונדו
קי איי לונגורה, אין איל מונדו קי איי צואינדאל. נו אין איסטי
מונדו קורטו אי פאקו .

אי קוצרי איבעט צאזה איקפליקה מווי ציין. איל קאציר ר'
יוכף אצו ז'ל אין קו ליצרו כפר העי קריס איל פסיק די דוד
המלך ע'ה „משפטי ה' אמת לדקו יחדיו“ (ט'א. פ'ח), לוס ג'וזגוס
די ה' סון צירדאל קי ג'וסטיפיקארו ג'ונטוס. קי אלה פארינסיי
נו סי פואליי איבעינדיר ציין איל דיקלארו די איסטוס ציירצוס
קואוס ג'וזגוס סי ג'וסטיפיקאן ג'ונטוס? מה קון לוקי צינימוס די
דיזיר אבעט אורה, סי איקפליקאן מווי ציין אי אים קי קומ-
צינה מוגאס ציזיס קי נוזטרוס קידאמוס מאראציאזוס פור לוס
ג'וזגוס דיל דייו קי נו נוס פאריסין ג'וסטוס חלילה אי נו פואי-
דימוס ג'וסטיפיקארלוס, צינדו קי אונה פירקונה קי סיגון נואיס-
טרו פאריסיר קאיהה קי גוזארה די טולאס לאס צואינדאלים די
איל מונדו פור קוס צואינאס אוצראס, אי נו אים קי אל קונ-
טראריין, איל דייו לו איסעט דיטאנדו קופריר מוגו, אה קונטרה
אונה פירקונה גוזה די טולאס לאס צואינדאלים דיל מונדו אי
קי סיגון נואיסטרה אידיאה איסטי נו מירסיאה מאס קי סיר קאס-
טיגאלו אי אפינאלו פור קוס ניגראס אוצראס, פירו סי נוזטרוס
ציאמוס לוס 2 ג'וזגוס קי אזי איל דייו סאנטו קון אונה מיזמה
פירקונה, איל ג'וזגו די איסטי מונדו אי איל ג'וזגו די איל מונדו
צינילירי, אורה נו טיניאמוס נאלה די מאראציאמוס אי ציאמוס
קומו קוס ג'וזגוס קון מווי ג'וסטוס. אי איסטו אים לוקי דיזי :
משפטי ה', לוס דוס ג'וזגוס קי אזי איל דייו לאס פירקונאס אקי
אי אהי סון מווי ג'וסטוס אין ג'ונטוס אי נו איי ניגונה קוזה די

Ամ ԲԻՊԸԱՆԸ՝ Ա ՏԳԸԱՆ ԸՆԶԱՆՔԸ, Լ ԸՆԿՆԸՆ ԳԸ, ԼԻԸ
ԼԱՊԻ ԺՅՔԱ Գ, Ը ԳՆԱԸԺՊԻ ԸՆ ԵԶՅԱԸ Լ ԳԻԵԾ ԸԱՅԳԸ-
ԱՅ ԵԸ ԸԸ ԳԻՆ ԵԻԸ ԳԻԱԸ ԳՅ ԴԻԸԸԸ Լ ԳՆԱԸ ԳՆԱԸԸ Ը
ԸԸ ԸԱՅ Ը ԳՆԵԳԸԱՊԸՊԻ ԼԸՅՅ ԸԳԸԸԸ Լ ԳՆԱԳԸ ԳՆԸԳԸ՝

Գ, ԸԱ՝ ԳԳԸԸ, ԳՆ ԵԱՐ ԵԸԸՔԸ, Ը ԴԻԸԸԸ ԼԸԸԸ ԸԸԱԻ-
ԳՅ ԳՆԱԸ ԸԻՊԱՆ .

ԴՅ ԸԻԱՅ Լ Լ ԸԳԸ ԸԸԵԻՊԸՆԳԸ ԼԸԸԸ ԸԳՔԱԸ ԳՆԱԸԻՊԸ
ԵՅ ԳԻ ԸԻ ԳՆԱՊԸՊԻ ԸՔԸԸ (ԸԸ ԸՅԸԸ ԵԸԸՅ ԵԱԸԸԱՐ) ԸԸԻՊ,
ԸԳՔՅ ԳԸԸ ԸԸԸ ԸԻ ԳՆԱԳՅ Գ, ԳՆ ԸԳՔԱՆ ԼԸՆ ԸՅԸՅ ԳՆԸԸԸԴ
Լ ԸԳՆԱԸԸ ԳՆԸԸԱԸԸ ԸԳՔԱԸ ԳՆԱԸԻՊԸ ԵԸԸԸ ԸԱՔԱՊԸ

ԳՆ ԸՆԶԱ ԳՆԱՅ ԼԱՊԸԸՅ ԸՊԻ ԸՆԱՅՅ Ը ԸԳՔՅ ԳԸԸ
Ը ԳԻ ԳՆԱԸ ԵԸԸԸ .

ԳՆ ԸԸ ԸԸԸԸ ԳՆԱԸԳԸ ԳԻՆ ԸԸԸ Ը ԸԻ ԳՆ ԸՆԸԸԸ ԵԳՐՅ ԵԳԸ
ԳՆԵԸԱՆԴ ԳՐՅ ԳՐԱՅ ԳԻՆ ԳՆ ԵԸԸԸ ԸԱԸԳՔԱԸ ԵՅ Գ, ԳՆԱԸ
ԸԱՊԸԸԸ՝ Գ, ԸԸ ԵԸԸԱԸԸ ԼԸՔ ԸԸԸ ԳՆ ԸՆԱՆ Գ, ԸՅ ԵԸԸ
ԸԸԸ ԸԱԸԸ ԳՆԱ՝ Գ, ԸՅ ԸԸԱԸԸ ԳԻՆ ԸԸ ԳՆԱԸԸԱԸԸ ԸԸԸ
ԸԳՆԱԸԸ ԸԳՆԱԸ՝ ԳՆ ԸՆԱԸԱՊԻ Գ, ԸՅ ԸԸԳԸԸՅ ԸՆ ԸԳՆԸ-
ԳՆԸԸԳԸԸ Լ ԸԳՆԱԸԸ ԸԱՔԱՅ Գ, ԵՔԱՔ՝ ԸՅ ԸԳՆԱՊԸ Լ
ԳԸԳԸ ԵԸԱՐԱԳԸ ԵԸ ԸՅ ԸԱՔ՝ Լ ԳՆԱԸ ԵԸԸՅՊԸՆ՝ ԸՅ
ԸԸԸ ԸԱՊԸԸԸ (ԳԻՆ ԸԳԸ ԵԸԸԱՐ ԵԱԸԸԱՐ-Ը, ԵՆԻԳ) ԸԸԳԸ ԸՆ
ԸԸԸ ԵԸԱՆԱՐ ԳՅ ԸԸ ԵԸԸՔԸ ԳԻՆ ԸԸԸԸԳԸԸ ԳԻ ԳՆԳԸԸԸԸԸ
Ը ԳՆ ԸՅ ԸՊԸՆ Ը ԸԳԸ ԵԸԱՐԱԳԸ Գ, ԳՆԱԳՆԱԸ Ը ԳՆ ԳՆ
ԵԳԸԸ ԵԱՐ ԳՆԱԸԱԳԸԱ Գ, ԳՆ Ը՝ ԳԸԸ ԸԱՐ Ը ԳՆ ԳՆԸ՝
ԸԸԸ ԳՆ ԳՆԱԸԳԸ ԳԻՆ ԳԸԸ ԸԳՆԱՆԱՆ ԵԱՐ ԳԸԸԸ Գ, ԳԸԸ Լ-
ԸԱԸԳՔԱԸ Գ, ԸԸ ԳՆ ԸԳՆԱԸ ԳԻՆ ԳՆԱԸ ԵԸԸԸ Գ, ԸԸԱՆ՝
ԳՆԱԸԸ՝ ԸՆ ԸՅ ԵԳԸ ԵԳԸԱ ԵԳԸԸ ԸՅ ԳՐԱՅ ԳԻՆ ԳՆ ԵԸԸԸ
ԵԸԱԸԸ ԳՆԱԸԸ՝ Գ, ԸԸԸ ԸՅ ԵԸԸ Ը ԵԱԸԸ ԵԸ ԸԸԸԸԸ ԵԸԸԸԸ
ԸՅ Գ, ԸՅ ԵԸԱԸ ԸԸԱԵԸԸԸ Ը ԳՆԱԸԸ ԸՅ ԵԱԸԸԸ ԵԸ ԸԸԸ
ԸԱԸԱԸ Լ ԸԳԸ-Գ, Ը ԸՅ ԸՆԱԳԱԸ-Ը ԸԸԸ ԸՅ ԳՆԱԸԱԳԸ-
ԳՆԱԸԱԸԱՅ ԵՐԸՅ . Գ, ԵԸ ԸՊԸԱ՝ ԳՆԱՅ ԸԱՐԱԸԱՆ Ը

די איקטאס ריפואיקטאס לאס קי מי פאריסין מאס ראזונאצליס
(אחון קי טולאס פואילין סיר צירדאליראס ואלו ואלו דזרי אקיס
חיים). אי סון לאס קיגיינטים :

לה פרימירה אים לוקי דיזי איל אילוקטרי קאציו הרמז'ס
ע'ה קי איקטאס פרומיקאס צואינאס אי ניגראס קי פרומיטי לה
זיי אה איל קי חוצ'דיסי אה קומאנדוס דיל דייו אי לה קונטרה,
נו קון אילייאס מיזמאס לה ריקומפינסה או לה פינה פור לאס
אוצראס, אילייאס סון קולאמינטי אונוס מידייוס אי אפאריזוס
פארה פואיליר פרופיטאר דילאס צואינדאלים צירדאליראס, לאס
צואינדאלים איספיריטואליס דילה אמה איניל מונדו צינדלירו, קי
סי אונה פירקונה טייני קו אמה אפיגאלה קון איל דייו אי אזי
לוק קומאנדוס דילה זיי סאנטה, איל טולו פולירוז לי פרומיטי
די אפרונטארלי טולוס קוס מיניסטיריס אין אצונדאנסה אי
קי טינגה טולוס לוס מידייוס פרונטוס פארה קיטאר אה לוז קו
פינקיריו אי קונטינואי קוס צואינאס אוצראס. קי סי לי מאנקה
לוק מולדיס מיניקטירוזוס, קי נו טייני קו מאנטינימיינטו אין רי-
גלה, קי קו קואירפו קופרי די אלגונה מאלאדיאה, קי טייני או-
נוס אינימיגוס קי נו לו דיטאן ריפוזאר, אים אימפוסיצלי קי פו-
אידה אזיר אין ריגלה אי קון טולאס לאס קונדיקייניס מיניס-
טירוזאס, לוק קומאנדוס דיל דייו אי קי פואילי קומפליר קו אמה
אי מיריקה גוזאר די לאס צואינדאלים איספיריטואליס אין איל
מונדו צירדאלירו. אים פור איסטו קי איל דייו לי פרומיטי די
אפרונטארלי קוס מיניסטיריס אין איסטי מונדו פארה קי קון אים-
טוס מידייוס סיאה צינטורוז די גוזאר דילוס צ'יקיוס דיל אוערו
מונדו אונה צ'י קי קו קוראסון דיזיאה אנכי, אי אזי לוק קו-
מאנדוס דיל דייו. אנכי אונה פירקונה ניגרה קי נו קירי אוצ'י-
דיסיר לוק קומאנדוס די דייו אי אזי קונטרה דילה ריליג'יון קון
קוצירציו צעאט צנפס, איל דייו לו אמינאזה די אפרונטארלי מו-
גוס אובקטאקולוס אי אנגוסטיאס קי נו טינגה ריפוזו ני אין
איסטי מונדו, פארה קי קו אמה קומה קוס ניגרוס פרוטוס קי

איטאנדדאס זאגט די סו קומפלימיינטו מיריקקה ריסיציר קו ניגרה
פאגה אי קאסטיגירייו איספיריטואל אין איל מונדו צירדאלירן,
אין קורטו אים קי טולאס לאס צואינדאלים קי איל דייו פרומיטי
אי אקורדה אין איקטי מונדו אלה פירקונה פור קוס צואינדאל
אונצראס, נו סון קי אונזש מידיוס אי אפאריזש פארה קי גוזי
דילאס צואינדאלים איטירנילים (די סיימפרי) לאס צואינדאלים
איספיריטואלים די לה אלה אין איל מונדו צינדאלירן, מה לאס
ריקומפינסאס אי לאס פינאס מיזמאס קון פארה לה אלה קו-
לאמינטי אין איל מונדו צירדאלירן. אי אים

פור איקטו קי לאס צואינדאלים די איקטי מונדו סי איטמפלאן
אין צוקה דילוס כאציוס אלה מאנו סייירה סיינדו סון פלאקאס
אי די פוקה אימפורטאנסה קומו לה מאנו סייירה, אי לאס צו-
אינדאלים אי צייקיוס איספיריטואלים אלה מאנו דיריגה, קומו
דיטו שלמה: „לז חכם לימינו ולז כסיל לשמאלו“. דיזי קי איל
סאציו, איל אומצרי אונקטו אי גוקטו, איל פינסירייו די קו קו-
ראסון אים סולאמינטי פור קיר אצינטוראלו קי סו אלה סיאה
קומפלידה אי מיריקקה קיר ריקומפינסאלה אה גוזאר דילוס צי-
סיוס איספיריטואלים אין איל מונדו צירדאלירן קי אים טוראצלי
אי ריזיו קומו איל צראסו דיריגו, אי פוקו לי אינפורטה פור לה
צידה פאסאזירה די איקטי מונדו. פירו איל לוקו, איל קי סי צה
דיטראס די אפיטיטיס די סו קוראסון, טולו קו פינסירייו אי טולו
לוקי אזי אים פור לאס צואינדאלים אי צייקיוס די איקטי מונדו
קי נו טיינין נינגונה צאור אי סון פלאקוס קומו לה סייירה, אי
נו פינסה פור לאס צואינדאלים אי לוס צייקיוס צירדאלירן.

איקטו אים לה פרימירה ריקפואיקטה.

לה סיגונדה אים, קי אים מויי ציין סאציו קי איל איקקופו
(הכלית) דיל טולו פולירוזו קי אינצילונטו אה דאר לה ליי אה
יטראל אים פור אזירליס קונוסיר סו גראנדיזה אי קו פוליקסא-
מיא אי אזיר אראאיגאר אין קוס קוראקון לה קריאנסה ציר-
דאלירה אי לה מאנירה גוקטה די קונוסיר אה איל. קי סאצריי

קי עוֹדֹס לוס פוּאִיצֶלוֹס אַנטיגוואָס אַנטיס קי קי דײַרה לה ליי
 (אָפּוֹאִירֶה די אַגוֹנוֹס סײַרטוֹס פֿירסונאַלִים קומו שס, עבר, אַזרֶהס)
 מיזמו קי קונוסיאָן אַה דיין, לו קונוסיאָן די אונה מאַנירה אָפּוֹ-
 אִירֶה לה צִירדאָל. אַילייוֹס פֿריטינדִיאָן (ליס פֿאַריסיאָה) קי אַיל
 נו קונוסי ני סאַצי לאַס קוזאַס די אַיסטי מונדו, אַי קי אַין אַיל
 נו אַיי ני אַזוריסיִר ני אַמאַר ני אַינצִילונטאַר אַין אַלגונה קוזֶה
 ני דיספּלאַזיר פּור אַוּטֶרֶה, אַי קי עוֹדֹס לוס ריזֶוס דיל מונדו
 אַחון קי פּרוֹצִיינין די אַיל, נו סון קון קו קיריר אַוּטֶרֶה קי אַוּצֶ-
 ליגאַדאַמינטי קומו לה סולומזרֶה קי פּרוֹצִייני דיל סול סי קירי
 -אַיל סול-אַי סי נו קירי. אַי אַיס סוֹצִרי אַיסטו קי אַיל דיין סאַנטו
 קיזֶו דאַר לה ליי אַה אַיסטי פּוּאִיצֶלוֹ פֿאַרֶה אַזירליס אַראַנקאַר
 אַיסטאַס פֿאַלסאַס אַיריאַס די סוס קוראַסון אַי אַזירלוֹס קריאַר
 קי אַיל—אַיל דיין סאַנטו—אַחון קי אַיס מווי אַטו אַי אַינפֿאַאַדו
 אַי נו אַיי קאַצו ני לימיטו אַה סו גראַנדִיזֶה, קון עוֹדֹ אַיל אַיס
 אַיל ריזִדֶור דיל מונדו. אַיל אַיס קי קריאַו אַיסטי מונדו סין אַצִיר
 נאַדֶה, אַיל אַיס אַיל קי קריאַו לה נאַטורֶה אַי אַיל אַיס אַיל קי
 לה אַזאַנדונה לה אַורֶה די סו צִילונטאַל, אַי קי אַיי קוזאַס קי
 אַינצִילונטֶה אַין אַיליאַס אַי אַיי קוזאַס קי אַזוריסי. אַין קורטו
 אַיס קי אַיל אַיס מַשְׁגִּיחַ צעליוֹנים וצחחֶתונים אַיל קאַטֶה אַי מִירֶה
 לַאֵס אַוּצֶרַאס די עוֹדֹ אַיל מונדו קומו דיִטֶו דוד ע'ה מי כֶּה'
 אַהינו המגִּזִּיתִי לַשָּׁנָה המַשְׁפִּילִי לרִאשֹׁת צִמְעִים וצֶאֱרֶץ ? קין אַיס
 קומו ה' נוֹאִיסטֶרו דיין קי אַחון קי סו גראַדו אַיס מווי אַטו
 אַיל דינייה אַה עִינִיר סו פּרוֹצִידינֶקִיִּיה אַין לוס כִּיִּלוֹס אַי לה
 טיירֶה ? אַי סוֹצִרי אַיסטו פּור אַזיר קונצִינֶקִיר אַה סו פּוּאִיצֶלוֹ
 די אַיסטֶה צִירדאָרֶה אַיריאָה. פּוּאִי מִינִיסֶיר די דאַרלי אונאַס
 פּריצֶאס קלאַרַאס קי לו צִיאָן קון סוס אַוּזֶוס מיזמוֹס אַי קי סי
 קונצִינֶקֶאָן די אַיסטו. אַי אַיסטו אַיס קון לאַס פּרומִיטאַס אַי
 אַמינאַזוס קי ליס אַזי אַין קוזאַס די אַיסטי מונדו אַין לאַס קוזאַס
 מַאִטִירִיאַים קי סי אַזין סו צִילונטאַל סִיגוֹן ליס אַינקומִינדו צֶאָן
 אַה צִיר קלאַרַאמינטי קומו אַיל אַיסטֶה אַזאַנדונאַנדו לה נאַטורֶה

Լա Լ ԿԵՐ ՅԵԼ ԼԺԳԿԿԵԶ ԶՅ՝ԵՆԸՍ՝ ՅԵԼԸ ԼԻ՝ ԼԵԼ ԸԼ ԶԱԼ
 ԿԵԸՍ ՅԵԸԿԵԼԼ Ը ԿԸԸԼ ԿԸ ԿԼ ՅԵԸԸԸԸԸԸ (ԿՂԿԸ) ԼԶ
 ՅԵԸԸԸ ԸԸԸԸԸ ԸԵԸԸԸ ԿԶ ԸԸԿԼ Լ ԿԸՍ՝ Ը ԸԼԸ ԸԼԸՍ
 Ը Լ ԸԸԿ ԿԵԸԸԸԸ ԸԸ ԶԶԿԸ Կ Ը ՅԵԸԸԸԸ ԿՍ ԸԸԸԼ
 ԿԸԸՍ ԶԸԸՍ ԸԸՍ Լ ԸԶԸԸԸԸ ԿՍ ԸԸԸ Լ Ը ԶԵԸՍ՝ ԿԶ
 ԸԸԸԸԸԸԸԸԸ ԼԶ Ը Լ ԿԸՍ ԼԸԸԸԸ ԿԼ ԶԸԸՍ Ը ԸԸԸԸԸԸ
 ԼԸԸ ԸԸԸ՝ Ը ԿԸԸԸԸ ԿԵԸԸ ԸԸԸՍ Ը Լ ԸԸԿ ԸԼ ԶՍ Ը-
 ԸԼԿԶԸԸ ԶԸԸԸ Ը ԿԸԸԸԸՍ ԸԿԸԸԸԸՍ ԿԵԸԸ ԶՍ ԸԸԸ Լ
 Կ ԸԸԸ ԶԵԸ ԸԼ ՅԵԸԸԸ՝ Կ ԸԸԸԸ ԶՍ ՅԵԸԸԸԸԸԸ Լ ԿԵԸ
 Ը ԿԸԸԸԸ ԶԵԸԸԸ Կ Ը ԼԸԸԸԸ Ը Ը ԼԸԸ ԸԸՍ Ը Ը ԿԸ
 ՅԿԸԿԸ Լ ԸԸԸԸ ԸԸԸ ԸԸԸԸԸԸ ԼԶ Ը Լ ԿԸՍ ԸԸԸԸԸ ԶԵԸ
 Ը Ը ԶԸ ԸԼ ԿԶ ԿԸԸ Ը Ը ԶԵԸԸ ԸԸԸԸ՝ ԶԸԸ Կ ԸԸԸԸ ԿԶ
 ԸԸԸ ԼԸԸ ԶՍ ԶԸԸ ԸԼ ԶԵԸ ԿԿ Կ ԶԵԸԸ Զ ԶԸԸ ԿԵԸԸԸՍ
 ԶԸԸ ԸԸԸԸԸԸԸԸ ԼԶ ԸԸԸԸԸ Կ ԿԶԸԸ ԿՍ ԼԸԸ-ԸԼ ԼԸԸԸ-
 ԿՍ Լ ԿԸԸՍ ԿԸԸԸ՝ ՅԵԸԸ ԸԼ ԿԵԸԸ ԸԸԸԸ ԸԸԸ Ը Ը ԶԸ ԸԼ
 ԸԸԸ ԿԸԸԸԸԸ Կ Ը ԿԶԸԸ ԿՍ ԸԸԸԸԸԸԸԸԸ ԼԶՍ ԶԸԸԸԸԸԸ-
 Ը ԿԸԸԸԸ ՅԵԸԸԸԸԸ Ը ԿԶԸԸ ԿԸԸ ԸԸԸԸՍ ԿԸԸԸԸԸԸ ԿԼ
 ԸԸԸ ԿԸԸԸԸԸԸԸ ԿԼ ԿԶ ԸԸԸԸ ԶԸԸԸԸ՝ ԿԸՍ ԸԸԸ ՅԵԸԸԸԸԸ
 -ԿԼ ՅԿԸՍ Լ ԸԸԸ ԿԸԸԸԸԸ-Լ ԿԸԸԸԸԸ ԸԸԸԸ ԼԶԸԸ ԶԸԸԸԸԸ-
 ԶՍ ԶԿՍ ԿԸԸԸՍ ԼԶՍ ԸԶԸԸԸ՝ ԶԸ ԸԸԸ Ը Ը ԶԸ ԶԸԸԸԸԸԸ
 Կ Ը ԶԸ ԿԸԸԸ ԸԸ ԿԸԸԸԸԸ ԸԸԸ ԸԸԸԸԸԸ Ը ԿԸԸԸ ԿԸ
 ԸԸԸ ԶԸ ԸԸԸ ԸԼ Ը ԸԸԸԸ ԶԵԸԸՍ ԼԸԸԸԸ ԸԸԸ ԿԸԸԸԸԸ
 ԸԿԸԸ ԿԸ ՅԿԸԸԸ Լ ԸԸԸ ԿԶ ԿԵԸԸԸԸ Կ ԿԶ ԶԵԸԸԸ ԿԸԸ
 ԸԸԸԸԸ՝ Ը ԸԸԸԸԸ ԿԸԸԸԸԸԸԸ ԶՍ ՅԵԸԸՍ Ը ԿԶ ԼԸԸ
 ԶԸԸԸ Ը Կ ԿԸԸԸ ԿԼ ԿԶ ԸԸԸԸ Կ ԸԸԸԸ ԿԸԸԸԸ ԸԸԸԸ
 Ը ԸԸԸ ԶԸԸԸԸԸ Լ ԿԶ ԿԸ ԶԸԸԸԸԸ ԼԸԸ ԸԶ ԶԸԸԸ Զ
 Ը ԶԿԸԸ ԶԸԸ ԿԸԸԸԸԸ Կ Ը ԿԿԸԸԸ Զ ԸԼ ԿԸ ԿԸԸ ԶԸԸԸԸԸ
 ԸԶԸԸ Լ ԿԶԸԸԸ Կ ԼԸԸԸԸԸ Ը ԸԸԸ ԿՍ Լ ԿԸԸԸ Կ
 ՅԿԶԶԸ Լ ԿԸԸ ԸԸԸԸ ԶՍ ԸԿԸ Կ ԶԿԸԸԸ ԶԸ ԿԿ ԸԿԸ ԿԼ
 ԼԶ ԸԸԸԸ ԶԸ ԿԶԸԸԸ՝ ՅԵԸԸ ԸԼ ԿԸ ԶՍ ՅԵԸԸՍ Ը ԿԸԸ ԸԿ-

4.1 4.2. 4.3. 4.4. 4.5. 4.6. 4.7. 4.8. 4.9. 4.10. 4.11. 4.12. 4.13. 4.14. 4.15. 4.16. 4.17. 4.18. 4.19. 4.20. 4.21. 4.22. 4.23. 4.24. 4.25. 4.26. 4.27. 4.28. 4.29. 4.30. 4.31. 4.32. 4.33. 4.34. 4.35. 4.36. 4.37. 4.38. 4.39. 4.40. 4.41. 4.42. 4.43. 4.44. 4.45. 4.46. 4.47. 4.48. 4.49. 4.50. 4.51. 4.52. 4.53. 4.54. 4.55. 4.56. 4.57. 4.58. 4.59. 4.60. 4.61. 4.62. 4.63. 4.64. 4.65. 4.66. 4.67. 4.68. 4.69. 4.70. 4.71. 4.72. 4.73. 4.74. 4.75. 4.76. 4.77. 4.78. 4.79. 4.80. 4.81. 4.82. 4.83. 4.84. 4.85. 4.86. 4.87. 4.88. 4.89. 4.90. 4.91. 4.92. 4.93. 4.94. 4.95. 4.96. 4.97. 4.98. 4.99. 4.100.

4.101. 4.102. 4.103. 4.104. 4.105. 4.106. 4.107. 4.108. 4.109. 4.110. 4.111. 4.112. 4.113. 4.114. 4.115. 4.116. 4.117. 4.118. 4.119. 4.120. 4.121. 4.122. 4.123. 4.124. 4.125. 4.126. 4.127. 4.128. 4.129. 4.130. 4.131. 4.132. 4.133. 4.134. 4.135. 4.136. 4.137. 4.138. 4.139. 4.140. 4.141. 4.142. 4.143. 4.144. 4.145. 4.146. 4.147. 4.148. 4.149. 4.150. 4.151. 4.152. 4.153. 4.154. 4.155. 4.156. 4.157. 4.158. 4.159. 4.160. 4.161. 4.162. 4.163. 4.164. 4.165. 4.166. 4.167. 4.168. 4.169. 4.170. 4.171. 4.172. 4.173. 4.174. 4.175. 4.176. 4.177. 4.178. 4.179. 4.180. 4.181. 4.182. 4.183. 4.184. 4.185. 4.186. 4.187. 4.188. 4.189. 4.190. 4.191. 4.192. 4.193. 4.194. 4.195. 4.196. 4.197. 4.198. 4.199. 4.200.

4.201. 4.202. 4.203. 4.204. 4.205. 4.206. 4.207. 4.208. 4.209. 4.210. 4.211. 4.212. 4.213. 4.214. 4.215. 4.216. 4.217. 4.218. 4.219. 4.220. 4.221. 4.222. 4.223. 4.224. 4.225. 4.226. 4.227. 4.228. 4.229. 4.230. 4.231. 4.232. 4.233. 4.234. 4.235. 4.236. 4.237. 4.238. 4.239. 4.240. 4.241. 4.242. 4.243. 4.244. 4.245. 4.246. 4.247. 4.248. 4.249. 4.250. 4.251. 4.252. 4.253. 4.254. 4.255. 4.256. 4.257. 4.258. 4.259. 4.260. 4.261. 4.262. 4.263. 4.264. 4.265. 4.266. 4.267. 4.268. 4.269. 4.270. 4.271. 4.272. 4.273. 4.274. 4.275. 4.276. 4.277. 4.278. 4.279. 4.280. 4.281. 4.282. 4.283. 4.284. 4.285. 4.286. 4.287. 4.288. 4.289. 4.290. 4.291. 4.292. 4.293. 4.294. 4.295. 4.296. 4.297. 4.298. 4.299. 4.300.

4.301. 4.302. 4.303. 4.304. 4.305. 4.306. 4.307. 4.308. 4.309. 4.310. 4.311. 4.312. 4.313. 4.314. 4.315. 4.316. 4.317. 4.318. 4.319. 4.320. 4.321. 4.322. 4.323. 4.324. 4.325. 4.326. 4.327. 4.328. 4.329. 4.330. 4.331. 4.332. 4.333. 4.334. 4.335. 4.336. 4.337. 4.338. 4.339. 4.340. 4.341. 4.342. 4.343. 4.344. 4.345. 4.346. 4.347. 4.348. 4.349. 4.350. 4.351. 4.352. 4.353. 4.354. 4.355. 4.356. 4.357. 4.358. 4.359. 4.360. 4.361. 4.362. 4.363. 4.364. 4.365. 4.366. 4.367. 4.368. 4.369. 4.370. 4.371. 4.372. 4.373. 4.374. 4.375. 4.376. 4.377. 4.378. 4.379. 4.380. 4.381. 4.382. 4.383. 4.384. 4.385. 4.386. 4.387. 4.388. 4.389. 4.390. 4.391. 4.392. 4.393. 4.394. 4.395. 4.396. 4.397. 4.398. 4.399. 4.400.

קי קונצ'ינקקאן קיגון די'ימום, אי פור טאנטו קין טייני חון פוקו
די צואין סינקו לייה ג'וזגה די איסטו קי אים לה אמה קי טייני
קי גוזאר או סופריר אין איל מונדו ציני'דירן, פורקי אים מווי פא-
קיל אה אינטינדירסי קי איקטה פירקונה קי אזי אונאס איגאס
מאראצ'יאזאס אפואירה לה נאטורה, נו אים קי לה קונסטיו-
סיון די סו קואירפו, אים מאס מיזור קי עולו איל מונדו, אים
סולאמינטי קון לה לימפיזה די סו אלמה אי סו אפיגאמינטי קון
דיין, אי סי איקטה אלמה אים צינטורונה איסטאנדו נויזמו קון
איל קואירפו די אזיר קימיזאנטים אוצראס אי גוזאר דיל פרוטו
די קוס אוצראס קומו נו סירה אילייה דיקפואיס דילה מואירטי
קי נו טייני נינגונה מיקקליטה די קואירפו ? קי סיגורו אילייה
גוזארה אאי דילוס צ'יסיוס איספיריטואוזאס קיגון לה אוצרה די
קוס אוצראס .

איסטו אים לו קי קי'ימום דיזיר קוצרי איקטה קואיסקטיון
סאן אימפורטאנטי .

איסטו מווי סיגורו, קי לוס קירילוס ליקטורים אינטיינדין מווי
פאקיל קי נואיסקטרו איסקופו נו פואי אקי פור אזיר חון טרא-
מאלו די איקטה קואיסקטיון, קי נו אים אקי קו לוגאר ני סי
איסקאפה קין איקטאס פוקאס פאלאצראס, מה נואיסקטרו אים-
קופו אים סולאמינטי קי ציניינדו אה פרופוזיטו די נואיסקטרו לא-
צורו אלגונה קואיסקטיון קי טוקה א איספיריטו דיל גודאזמו די
אצלאר חון פוקו די אילייה, קי לוס אונוראצלים ליקטורים סי
אגאן אונה חידיהה מאס או מינוס די איליו .

קאפיטולו 5

(1) פאתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי
יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו
ושכרו דודים

לו קי זיין טי אינקומינדי קי נו פריקוואינעאראס (יורושיאראס)
קון חיליוס, אי טי אינציזאטיס סוס ניגרוס חוזוס, אוזיליסיטיס
זה פלאצראס דילאס פרופיטאס פלאסאס, אי דיפרינדיטיס סוס
ניגרוס דוקטרינוס. איקטי פואי טו קומפורטו אינטונקסיס, אין
לוגאר קי זיין איספיראצא קי איצאס אוזיליסיט מיס קומאנדוס
קון טולו טו קוראסון. אי דונקי, טו פואיטיס קאצזאנטי קי זיין
ריטירארה מי פרוזידינטיה די טי.

(2) אני ישנה ולבי ער קול דורי רופק פתחי לי אחתי רעיתי
יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה.

(זה קומפאנייה די ישרא, סי קיטא אמאר-
גאמינטי די סו ניגרו קומפורטו די אינטונקסיס.
אי אינטיינדי קי סו דוריזה די קוראסון פואי
זה קאצזא די סו רואינה אי טירמינה דיזינדי
קי פור אינדילאנטרי, חאון קי חאינדה זה פרו-
צידינטיה דיל דיין איקטיה ליטוס די חילייה, קון
טולו חילייה נו אצאנדונה נונקה סו ריליגיון אי
סי דיטא מיזמו מוריר פור סו אמור.

דיזגראסיאלאמינטי—דיזי זה קומפאנייה די ישרא—זיין חירה
אינטונקסיס דורמינדי. אי פור מוגו קי מי אקאצילאצאן אי מי
דוקטרינאצאן מיס פרופיטאס, נו אקוסטאצא חוריזה, אי מי קו-
ראסון חירה איספירטו פור חזיר טולו לו קי חירה קונטרה זה
צילונטאל די דיין אי חאון קי זה צו די מי קירילו—חיל דיין
סאנטו—צאטיאה פור צוקה דילוס פרופיטאס אי מי דיזיאה: אצ-
רימי מי חירמאנה, מי קומפאניירה, מי פאומנה, מי קומפלדא,
מי רוגאצא פור מי צואינדאל קי נו אצאנדונארה סו ריליגיון,
דיזינדיומי: ריקורדאטי קי טי אמו קומו חירמאנה פור אמור די
מיס אמיגוס טוס פאטריארקאס חברהס יחאק אי יעקב, קי פור
אמור די חיליוס טי קונסידירו מי פאריינטי קומו דיטו משה, כי
מי גוי גדול אשר לו אקים קרובים איו, קין איס חיל מאס גראנדי

קומו קי מי לום אינקוזי? לייא אצאנדוני אינקיאהנינטי לום ציי.
לום אומק דיל גודאזמו, קומו קי אומרה ציז מי אינקוזי אה רי-
קיציכלום די נואיזו .

איל קומפוזיטור די איסטי סיר אזי אקי אלוציון (איס רומז)
אה אונה קלחקה די גינטי קי אוצר אין נואיסקטרו פואיזלו (אי
פואילי סיר איי אלינדה (נאורוזאמינטי) קי נו צאסטה קי נו גו-
אלדראן לום אומק אי לאס לייס דיל גודאזמו, מה קי טאמניין
לום אצוריקין אי לום קונסידיראן קומו אונקס אומק סוזיוס אי
אקקוזום, אי איס סוצרי איסטו קי איל דייו סאנטו סי אינסא-
נייו מוגו קוצרי נוזוטרוס קומו דיטו איל נביא פור לוקי אצוריקין
אלה ליי דיל דייו, „כה אמר ה' על שלשה פשעי יהודה וכו' על
מאקס את תורה ה' וכו' (עמוס 2-4) אי איסטו איס גוסטא-
מינטי לוקי אללו לה ליי אין לאס תוכחות „ואס צחקותי תמאקו
ואס את משפטי תגעל נפשכם לצלתי עשוה את כל מלותי להפרכם
את צריתי, אף אני אעשה זאת לכם וכו' (ויקרא 26-45) דיזי
קי סי אצרה און טיימפו קי נו קולאמינטי אצוריקיראן לום חקים
דילה ליי (חקים איס אונאס אינקומינדאנסאס קי נואיסקטרה אי-
דיאה נו אלקאנסה אה סאציר כו ראזון צירדאלירה, קומו איל
איפור די „צטר וחלצ" די נו קומיר ני גיזאר ליגי קון קארני, איל
איפור די „כלאים" די נו ציכטיר און ציסטידו מיקקלאלדו די לאנה
קון לינו איגס) מה קי מיזמו לום גואיסייוס קי סין מויי ראזו-
נאצליס פארה קין קירי אינטינדירלום, פור נו אזיר איל קומאנדו
די לה ליי לים אטריצואין מיל מאקולאס אי סי אסקיאן די אילייוס,
אלורה אי ליי ארי קון אילייוס וכו'. איל דייו קי מוס די פואיר-
סה פארה אפירמאר קום קומאנדוס אמן).

(4) דודי שלח ירו מן החור ומעי המו עליו .

קונטינואקציון :

אי קון עולדו איסטו, מי קירילדו קי איס ליינו די מירקיל'ס אי
פיהאלדיס אי אינצילונטה קי ליינו מי ריפיינטה די מים פיקאלדום

ԳՋԱՍ՝ ԶԱՆ ԸՆԸԼԵՏԸ ԸՆՆ ԼԻ ԶԶԸ Գ՝ ԸԻԺ ԼԻԺԱԼԻՔԱՆ ԸՍԺ ԺԶ-
 Գ՝ ԱՍԸԼԵՍԳԱՐԱՆ ԸՆ ԶԳԺԼ ԵՂԻ ԸՆՆԱԶԻ Գ՝ ԸՍԺ ԺԱՐԸՈՍ Ժ՝
 Ա՝ ԺԳԸԱՆ ԸՆՆԱՐԸԼԻ Գ՝ ԺԱԳԺ ԶԻԳԸԸԳԺ՝ Գ՝ ԺԱՍ ԶԻԳ ԺԱՐԸՈՍ՝
 Ժ՝ ԼԻՋԱ՝ Ժ՝ Ա՝ ԸԻԱԶԸ Ժ՝ ԳՍ ԳՍ՝ (ԱԸԸՈ Զ, ԶԺ-ԼԺ)՝ Ա՝ ԳԸԱՍ
 ԼԳԼ-ԸԻԺԸՈ-ԳՍԻԼ Ժ՝ ԸՍԺ Գ՝ ԺԺԼԻՋ՝ Գ՝ ԳԸՍ ԺՍԻՍ ԺՍԸԱՍ ԳՍԻԼ
 ԱՐԳԸ՝ Գ՝ Գ՝ ԸՆՆԳԼԻ ԼԻ ԸԻԼԸՈ՝ Գ՝ ԳՆԸԸԸՈ՝ ԳՍ Գ՝ ԺԱՍ ԺԶ-
 ԺԻԱՆ ԸՆՆԱՐ՝ ԼԻ ԼԸԳԸԱՐ՝ ԼԻ Ա՝ Գ՝ ԸՆՆԳԼԻ ԼԻ ԺԸԻ՝ ԳՆԺ՝ ԸՆ-
 ԸԻԺ ԱՍԸԼԻ ԳՍ ԼԻՋԱՐ ԶԸ ԱՍԸԼ ԼԻ ԱՐԸԸՈ ԸՍԺ ԶԸԸԱՍ ԼԻՋԱՐԸԼԻ
 Ժ՝ Գ՝ ԸՆՆ ԸՆՆ ԳՎԱՐԸՈՎ Ժ՝ ԸԻԺ ԶԻԳԸԳԱԻԺ Գ՝ ԺՍԱՋԱՐ՝
 ԶԸԳԼԻԺ Ժ՝ ԱՐԸԱԻԺ Գ՝ ԸՂԻ ԳՆԱՎ՝ ԺՍԸԻՍԳԱԼ ԸԻԺԱՐՈՍ ԸԻԺԱՍ
 ԸՍ ԱՆՆ՝ ԱՍԸԸ՝ Ա՝ ԺԱՐԸ՝ ԳՆԸԸԸՈ՝ Գ՝ ԶԳԺ՝ ԸԻԺ ԶԻԳԸԱՎ
 Գ՝ ԱՆՆԻ ԸԻԺ՝ ԶԸԻՍ՝ Գ՝ ԺԺԺ ԳՂԻԺ՝ ԱՍ ԱՐԸԼԵՍԳԱՐԱՆ Գ՝
 Գ՝ ԳՎԱՐ՝ Ժ՝ ԺԱՋԱՐԸԻ ԳՍ ԸՆՆ ԺԻԼ ԸԻԸՈ ԺԺԺ ԶԻԳԸԸՈ՝ Գ՝
 Գ՝ ԸՆՆԱՐՈՍ ԼԻ ԱՐԸԱՐ ԸԻԺ ԸՆՆ ԳՆԱՐԸԻ ԺԱՐԸԱՐԸ՝ ԱՐԸԱՐ
 Գ՝ ԺՍԸԼԻ ԸՆՆ Ը՝ ԳՋԱ՝ ԳՍ Ա՝ ԺԱՐԸ՝ ԸՆՆ ԱՐԸԱ՝ ԸՍ ԸԻ-
 ԺԱՐԱՐԸՈՎԱԼ :

ԶԸԸԱՐԱՆ ԸՂԱ ԸՂԱՐԱՆ ԺԱՐԱՆ ԸՂԱ ԱՐԸԱ՝

(9) ԶԸԱՐԱՆ ԱՐԸ ԸԸԸԸԸ ԸԸԸԸ ԱՐԸԱՐ ԱՐԸԱՆ ԸԸԸԸԸ

ԱՆՆԱՐ ԼԻ ԱՐԸԱՐ ԸՆՆ Գ՝ Գ՝ ԸՆՆ ԸՍԸԻԼ ԺԻԱՆ ԱՐԸԱՐ ԱՍԸ Գ՝ ԸՂԱ՝
 Գ՝ ԸՆ ԶԻԳԸԱՐԸ ԺԸԸԱՐԸԱՐԸ ԳՎԱՍ Գ՝ ԺՍԸ՝ ԺԱՐԸ ԶԻԳ՝ Գ՝
 ԱՍ ԸՆ ԱՐԸԱՐ ԱՐԸԱ՝ ԸՆ ԸԻԺԱՐ՝ Ժ՝ Գ՝ ԺԺԸԱՐՈՍ ԶԸ ԸԻԺ ԸՂԱՐ՝
 ԸՆՆ ԺՍԸԱՐԸ՝ ԸՆՆ ԳՆԱՐԸԱՐԸ ԳՆԱՐ ԸԻԺ ԺԱՐԸԱՐԸ ԼԻ ԸՆՆ՝
 ԱՐԱ՝ ԱՐԸ ԸՂԱՐ ԶԳԺԸՐՈՍ Գ՝ Գ՝ ԳՎԱՐԸՈՎ՝ ԺԱՐԱ՝ ԸՍԺ ԶԸԸԱՐԸ
 ԸՆ ԸՆ ԱՐԱ՝ ԳՆԱՐ՝ ԱՐԸ ԱՍԸԱՐ ԸԸԱՐԸՈՎ Գ՝ Գ՝ ԳՎԱՐԸՈՎ՝ ԱՍ ԳՆԱՐ-
 ԸԸԸԱՐ՝ ԳՆԱՐ ԱՐԸԱՍ Գ՝ ԸՆՆԱՐԱ՝ ԼԻ ԱՐԸ ԸՆՆԱՐ ԳՆԱՐԸ՝ ԱՍ
 ԳՆԱՐՈՍ-ԸՆՆ ԸՂԱՐ-Ա՝ Գ՝ ԶԸԱՐԱ՝ ԶԸ ԳՊԱՐԱ՝ ԳՍ Ա՝ ԺԱՐԸ՝
 ԺԱՐԱՐԸՈՎԱԼ :

ԱՐԸ ԱՂ ԶԸԱՐ ԱՐԸԱՐԱ՝

(9) ԺԱՐԱՆ ԱՐԸ ԸԸԱՐ ԸԸԸԸԸ ԸԸԸ ԱՐԸԱՐ ԱՐԸԱՐԱՆ ԱՐԸ

דאָל איז לה קאזא קאנטה, איז מוס לייזו אין קאטיציריוו אה קו
סיצדאל אה צנל. אלורה לו צושקי אה מי קירילו איז נו לו טופי,
לו לייאמי איז נו מי ריקפונדיוו, קומפורטי מולאס חנוקטייחאס אין
איל קאטיציריוו די צנל איז נו פואי ריקפונדילא .

(7) מצאני השמרים הסבבים בעיר הכוני פצעוני נשאו
את רירי מעלי שמרי החמות .

קונטינואסיון :

דיזיזי אינטונקס קי מי טופארון לוס גוארדיאניס קי רודיאן
אין לה סיצדאל. טופארון לוקי קיזירון לוס פוליסטאלוריקס אונדי
פואי אין קאטיציריוו. איז מי סארצארון איז מי לייאגארון, מי טו-
מארון איל מאנטו די קוצרי מי לוס גוארדיאניס דילאס סירקאס
(קעליס) . קון קוס פירסיקוסיוניס, קיריאן אזירמי אצאנדונאר
לה ליי איז לאס אינקומינדאנסאס דיל דיין, מה לייזו מי אינטרי-
גאצה אלה מואירטי פור אמור דיל דיין איז קו ליי סאנטה, איז
טולאס לאס פאטיגאס איז מאליס קי קופורטאצה די מיק איני.
מיגוס, פור קיריר גוארדאר לאס אינקומינדאנסאס די לה ליי,
טולו מי פאריקיאה נאלה אינפרינטי קו אמור .

(8) השבעתי אתכם בנות ירושלם אם תמצאו את דורי
מה תגירו לו שחולת אהבה אני .

קונטינואסיון :

צום אקונגורו אה צוזוטראס איזאס די ירושלים (פואיצלום
דיל מונדו) — דיזי ישרא — קי טופאט אה מי קירילו קי לי צאט
אה דיזיר ? איסטו מויי סיגורה קי לי צאט אה דיזיר קי פור קו
אמור איסטו אינפירמה, צוזוטרוס קוט עיקטיגואוס קי פור נו
אצאנדונאר קו ליי איסטו קומפורטאנדו די מיק אינימיגוס מיל
קורטיס די אינגוסטיקייאס איז ריפוליוס .

(9) מה דורך מדור היפה בנשים מה דורך מדור שככה
השבעתנו ,

(לום פואיצלום אַזינאָס ציינען איסקטע קאנ-
טילדאָל די קירינסייה אי אמור די ישרא קון סו
דייז אי סו ליי, צושטקאן אה סאציר קי איס לה
צאלור די איקטע אמונה אי די איקטע ריליג'יון
מאס קי טולאס, קי כי אינטעריגאן מיזמו אלה
מואירטי פור אילייה).

קי איס לה צאלור די טו קירילא—לה אירמוזה דילאס מוזי-
ריס—מאס קי טולאס לום קירילאס? טו קי סוק אירמוזה, פוקי-
דאס צואינאס צירטול'ס אי צואינאס איריאס, פורקי טייניס קי
איסקטאר טאנעו אקורילא דערטאס די איל, קי אנסקי נוס אקונ-
גוראטיס קי לי דיגאמוס קי איסקטאס האזינה די סו אמור? אונה
צייז קי איל צולטעו סו קארה די טי אי טי איקטע קירינאדו פרו-
טיזאר, אצאנדונאלו אי טו, טרוקה טו ריליג'יון אי אגונטאטי קון
נזוטרוס אי גוזה די לום פלאזיריס דיל מונדו.

(10) דורי צח ואדום דגול מרבבה.

(ריספואיסקטע דיל פואיצלו די ישרא):

אחון קי ליי סו אירמוזה—דייז לה קומפאנייה די ישרא—
טינגו מי אלמה אפיגאלא קון מי קירילא, סיינעו איל איס אוניקו
אין איל מונדו, קי נו איי קין פואילא קומפאראטל (אסימילאר
אה איל) מי אמור קון איל נו איס קומו אוערוס פואיצלום קי
אמאן אה סוק דייז קואנדו טיינין פרוציג'ו די איל אי קואנדו נו
סופאן פרוציג'ו, לו אצאנדונאן, לייז לו אמו אה מי דייז פור סו
צואינדאָל אי סו אלטע צאלור (קאצריץ קירילאס ליקטוריס, קי
לאס קוזאס קי פואילין סיר אמאלאס אין איל מונדו, סון טריס
עולאס, לה פריעוירא איס (אהבת הערב) קירי דייזר אמאר אונה
קוזה פור סו סאצור אי פור איל פרוציג'ו קי סי טירה די איל
אלה אורה קומו סי אמאן לום צייקיוס אי פלאזיריס דיל מונדו,
אי איס צייז אינטענדילא קי איקטעו איס אונה אמור מויי פאקט,
אי קי מיזמו קונצינה מולאס צייז קי דיספואיס די אמאר אונה

קוזה צייני אה חצוריקירקי, קיינדו אים אונה אמור פאכאזירה
 אי פאלקה. לה קיגונדה אים (אהבת המועיל). אונה קוזה קי
 סי אמה פור איל פרופיטו קי צייני די אילייה אאון קי לה קוזה
 מיזמה נו אים די אמארכי. קומו סי אמה לוב מיליקאמיינטוס
 (קוראב)-אאון קי קון אמארגאס אי דיכאצוראלאס-פור איל פרו-
 ציגו קי טראחין קי מיליזנאן איל קואירפו, אי קומו סי אמה לוב
 כיגוסיוס אי לאס פאטיגאס פור גאנאס דינירו-אאון קי איל קו-
 אירפו בו טייני כינגון פלאזיר די פאטיגארכי-פור איל פרוציגו קי
 טראחי אל קי פוקידה לה מוכילה. איקטה אמור אאון קי נו אים
 מויי פאקה אי אים און פוקו צאיצלי, מה אחינדה נו אים אונה
 אמור ציראלירה. לה טריקירה אים (אהבת הטוב), קירי דיזיר
 אמאר אונה קוזה, קולו פור קו צואינדאל, פור קו צאור. קומו
 אמאמוס די טולו נואיקטרו קוראקון אללס פירקונאס סאציאס,
 לאס פירקונאס גוסטאס אי פליניזמאס אאון קי נו עינימוס די
 איליוס כינגון פלאזיר כי איספיראמוס די איליוס כינגון פרוציגו-
 די איקטה קואיטה אי קון מיליס די טאנטוס מאס, אים לה אמור
 קי דיצימוס טיניר קון נואיקטרו דייו קאנטו מיזמו סי נו טיני-
 אמוס די איל כינגון פלאזיר כי פרוציגו. קולאמינטי פור קו צו-
 אינדאל אי פור קו אלטה צאור אי איקטימה קי נו איי לימיטו
 פארה קו גראנדיוזה, אי איקטו אים לוקי ריכפונדי לה קומפא-
 נייה די ישרא אלום אוערוס פואיצלוס קי קו אמור אה דייו אים
 די איקטה קואיטה קופיריור, אי טומה אה ריקונטאר קוס צו-
 אינדאלים אי קו צאור, איל אים קלארו, צלאנקו אי קולוראלו.
 סי ריזי קון פיאדאלים קון לוס קי צוטקאן אזיר קו צילונטאל,
 אי קון ראצייה קון לוס קי נו קירין אוציליסיר סוס קומאנדוס,
 (לו צלאנקו אים סינייא די פאס אי אמור, אי לו קולוראלו אים
 סינייא די ראצייה סיגון לייה אים סאצילו) איל אים אינטורנאלו
 די מילאריאס די צאנדיראס די פונסאלוס טייני מוגוס סירצי-
 טורים אין לוס מונדוס די אריצה פרונטוס אה איגזיקוטיר קוס
 אורדיניס איל אים קונסקילו פור קו אלטה צאור אי פור קוס

אונזראס איסטימאלאס, די טולאס לאס מילאריאס די קריאנסאס
 דיל מונדו קומו איל פינדון (לה זאנדיירה) קי אים קונסיילא די
 מילאריאס דיל פונקאלו פור קו אטור אי קוס קולוריס .

(11) ראשו פתם פו קוצותיו תחתלים שחרות בעורב .

קונטינואסציון :

איל אים אונקו אין טולוס לוס מונדוס קומו לה קאציקה
 אין איל קואירפּו. קו קלארידאל אי רילוסטור אים איקסטרא-
 אורדינאריה קומו איל טריזור די אורו די אופז קי אים מויי
 פוקו (קיס) אין איל מונדו. אי אים מויי צאורוז אי טולאס לאס
 קריאנסאס דיל מונדו פרוציינין די איל קומו לאס מילאריאס די
 קאציליוס קי קריסין די אונה סולה קאציקה, אי סי אזין אונאס
 צידיאס (בוקלאס) אלטאס אי לארגאס. אנכי טולו איסטי מליחות
 -איל סיאייר אינטירו-טולו פרוצייני די איל, אי טולוס סון פרי-
 טוס קומו איל קואירצו-סון אונאס קוזאס מויי קיקריטאס קי טו
 חלקאנסה לה אידיאה די נינגונה פירסונה אה קאציר לה
 מאכירה קי אינצילונטו איל דייו פולירוזו קריאר טולאס איסעאס
 קריאנסאס, אי טאמציין קונפּרונטי קו קלארידאל אי קו אונרה
 טולו לוקי איי אין איל מונדו אים פריטו אי איסקורו קומו איל
 קואירצו .

(12) עיניו כיונים על אפיקי מים רחצות בחלב ישובות על
 מלאות .

קונטינואסציון :

קוס אולוס סון קומו לוס פאומצוס סוצרי ארויוס די אגואה
 קי אזין ציין אטאנסציון אסעה טופאלוס (אלוס ארויוס) פארה
 אצאטיר קוס קיל. אנכי אים קו פרוצירינסייה (הסנחה) קוצרי
 נוצערוס. אי קון מוגה אטאנסציון קולדיה אציר קואנדו סירימוס
 מירסיינטים די גוזאר די לו צואינו קומו סי איל עוציירה אגון
 פלאזיר די איסטו חלילה, אי סי מיזמו נואיקטראס אונזראס נו
 קון פירעיניסיינטים אין קוס אולוס, איל לוס לאצה קון ליגי אזי

טולדן קום ריעדליון פור אלימפייאר נואיקטראס אונדראס אי
ציי קון אטאנסיון נואיקטראס צואינדאלים אי אזי קומפליר נו-
איקטרוס מיניקטיריס .

(13) לחיו בערוגת הבשם מגרלות מרקחים שפתותיו שושני
נטפות מור עבר .

קונטינואסיון :

קו סינקייה אי קו סאציר איס מווי אטה אי איקטימאלה קי
קום קיטאלדאס (לאס פאלצראס קאין דילאס קיטאלדאס אי דילאס
פאלצראס קי קונסי לה סינקייה) קון קומו לה אורה (פאללה)
די איספייאס קי קריסין אחי אונאס איספייאס די צואינאס
דרוגאס, אי קום ציקום-קום פאלצראס קי סינטימוס פור צוקה
די משה רע'ה אי ריסטו די נציחיס קון טולדאס די מוג'ה סינ-
קייה אי צואין גואיזמו קומו לאס רואס. אי קום פרופעיזיאה
אי קום פרומיטאס קי איספאלדיאה קומו איל אלמיקלי אסטה
מוג'ו טיימפו .

(14) ידיו גלילי זהב ממלאים בחרשיש בעיו עשת שן
מעלפת ספירים .

קונטינואסיון :

לאס אונדראס די קום מאנוס קון מווי פריסיוואס, איל איזו
קארואאס די אורו אינקאכטונאלדאס קון פיידראס פריסיוואס די
תרשים (אונה פיידרה מווי צאומזה קי סי נומזרה טופאסיו)—
קריאו אינטרי לוס גלגלים אין לוס סילוס, און פרינקיפאל קי
קונטה מוג'אס איסטריליאס (גלגל המזלות) אי אינטרי איליוס
קריאו מוג'וס קלארוס רילוסטרוזוס קומו איל מארפיל (פיל דיטי)
אינצואילטו אין לאס זאפיראס (פיידרה פריסיוואה) .

(15) שוקיו עמודי שש מיסרים על ארני פו מראהו כלבנון
בחור בארזים .

קונטינואסיון :

קום פיידראס קומו אונאס פילאריס די מארעול קריאו איקטי

מוכדו דיכאטו לוס מונדוס די אריצה (קומו לאס פיירנאס קי
 סון דיכאטו איל קואירפו אינטירו) די אונה מאנירה ריזייה קומו
 איל מארמוז אי די אונאס מאטייראס די 6 טירמינוס (טולוס
 לוס קואירפוס מאטייריאליס (נשמים) סון די 6 קאצוס, דוס פונ-
 טאס די לארגור, דוס פונטאס די אנגור אי דוס די אלטור) .
 טולוס לוס מונדוס סון צאזאלוס סוצרי סימיינטוס די אורו פֿינו
 די אופז . טולוס סון סוסטינילוס סוצרי איל קוואנדו די קוס
 קריאלור איל דיו סאנטו אי פולירוזו, (סיגון לו איטימפלימוס
 אין פסוק 11) אי נו אים קומו לאס אוצראס דילה פירקונה קי
 לו דיכאטו סוסטייני אי סופורטה לו די אריצה, איל אים א קוכ-
 טראריי די לו מאס אלטו קי פואידי סיר, סוסטייני טולו לו די
 דיכאטו די איל, סו ציקטה אים קומו איל מונטי לצנון קי אים
 מויי איסטימאלו אין גואיזמו אי אין קאצור, אנסי סון סוס או-
 צראס פריסיאלאס אי איסטימאלאס. איל אים סימפרי מאנסיצו
 קומו לוס פינוס די אלארזיס, נו איי אין איל פריסיפיו ני קאצו
 ני מאנסיציס ני ציזיס חס ושלום, איל אים סימפרי אין און אים-
 טאלו ביצו אי פֿירמי .

(16) חבו ממתקים וכלו מחמדים זה דודי וזה רעי בנית
 ירושלם

קונטינואסיון :

סו פאלאלאר אים דונסורייאס, אי איל אינטירו אים קוצדי-
 סימאס. איל קון סוס דולקיס דוקטרינוס, אמוסטרה לאס פירקו-
 נאס לה מאנירה די ציזיר אין איסטי מונדו פור טיניר ריפוזו
 אין איסטי אי אין איל אטרו. אי אים די קוצדיקייארקי טאנטו
 קואנדו נוס אמוסטרה סוס פאלאלאס אי טאנטו קואנדו נוס
 קאסטיגה, סינדו קאצימוס קי טולו אים פור נואיסטרה צואיני-
 דאל, איסטה אים דונקי—דיזי לה קומפאנייה די ישרא—לה צאור
 די מי קירילו, מי אמיגו. אי קומו אים דונקי פוקיכלי קי נו איסטי
 אינפֿירעס פור סו אמור, אי קי לו אצאנדוני אי קי מי צאיייה
 דיפראס די אופרוס ?

[illegible]

(1) ԳԵՐ ՆՆԼ ԼԼԼԼ Ն.ՇՆ ԷՇԽՈ ԳԵՐ ԴԵՐ ԼԼԼԼ ԽՇՇԽՈՒ ՔԱԼ.

[illegible]

זיר רוחאס. איל איקטע קיימפרי קון סו פואיצלו, איל קי פאקיאה
 אין לאס ישיבות, אין לוס תלמודי תורה, אין לאס קהלות, אים
 אחי קי טייני סו אינטיקיון אה ציר קי נוזערס טראצאזאמוס
 אין לה ליי, קי נוזערס קולדיאמוס פור איל אדילאנטאמיינטו די
 נואיקטרוס ניניוס אה אינסיניארליס (אינציזארליס) לוס פרינ-
 סיפיוס די נואיקטרה ליי אי לה אמור דיל דיו, אי ריקוליר לאס
 רוחאס, ריקיציר קון אמור איל צואין גואיזמו די נואיקטראס או-
 צראס, פורקי טולו טיימפו קי איי טראצאזאר אין לה ליי, קי
 אונקי טינימוס אלגונאס מאנקוראס קי אזימוס קונטרה לה רי-
 ליגיון, איי איקפיראנסה קי טורנאמוס די נואיקטרוס קאמינוס
 לו קוא אצאנדונאנדו איל טראצאזא דילה ליי אים מויי דיפיקיל
 די פואיליר טורנאר אין תשובה סיגון דיטו איל נציא „על עצם
 אה תורת“ אי דונקי, קי צוזערס קיריש קי איל דיו סאנטו
 קי אפלאגי קון נוזערס אי נוס פרוטיץ קון סו פרוצידינסייה,
 דאמוס לה ליצירטאל אי אפרונטאמוס לאס פאסיליטאליס (קו-
 לאייליקים) פור פואיליר טראצאזאר אין סו ליי אי אין סוס מלוות,
 אי אורה ציריש קומו איל אים נואיקטרו דיו אי נוזערס סו-
 מוס סו פואיצלו .

(3) אחי לדודי ודודי לי הרועה צאנשנים .

קונטינואסיון :

אי קי סיגון ליי טינגו לה אמור קון מי קירילו, אנקי אי
 מי קירילו טייני לה אמור קון מי, אי אים פור איקטו קי קי פא-
 סיאה אין לאס רוחאס אה גוליר איל צואין גואיזמו די מים אוצראס.

(4) יפה את רעייתי כתראה נאות כירושלים איומה כנדגלות .

איל טולו פולירוזו אמוקטרה סו קונטינטיס
 קון סו פואיצלו פור סו צואינה אידיאה אי סו
 קומפורטו אין איל טיימפו קי איקטע אין קא-
 טיצייריו לוקי סו פואי אנקי אין טיימפו די סו
 ריפוזו אי סו צואיט, אי לו אינקוראלה קי קונ-

(6) שניך כעדר הרחלים שעלו מן הרחלה שכלם מתאימות ושכלה
אין בהם .

קונטינואסציען :

טום דיינטיק-טום ג'וזגאלדוריק קי קורטאן לוס ג'וזגוס אי לאס
דיפירינקייאס די אונז אה אונטרו-קון טולוס אקורדאלוס אי אצי-
נילדוס אונז קון אונטרוס, קומו איל ריזאניו דילאס אונזיאס קי
סוצין דיל לאצאדיזו- אי טולוס קון לימפייוס די פיקאלו אי די
טולד קוזה די פילאלדאל אי נו איי אין אילייוס כינגונה מאקולה.

(7) בפלח הרמון רקתך מצעד למתך .

קונטינואסציען :

אי מיזמו איל ריסטו דילה פופולאסציען קי איסטאן איסקונ-
דילוס אדיינטרו איל צילו אי נו איסטאן אפאמאלוס אין איל פו-
איצלו, אילייוס קון טולוס ליינוס די צואינאס אונזראס אי די צו-
אין קומפורטו, קומו איל פילאסו די אגראנאלד צואינה קי קוס
גראנוס קון אירמוזוס די ציקטה אי סאצרוזוס אל קומיר .

(8) ששים המה מלכות ושמיים פילגשים ועלמות אין מקפר .

(9) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה צרה היא ביולדתה
רחוה צנות ויאשרוה מלכות ופילגשים ויהללוה .

קונטינואסציען :

אי סיגון נו סי אפארטה ציין לה קלארידאל דילה לוז סי נו
סי קומפארה קון לה איסקוריאלד (אין האור נכר לא מתוך החשך)
אנסי פו צאלור אי טו איסטימה, סי קונזסי מאס ציין אאורה,
דיספואיס קי איסטוציטיס קאטיצה אי מיסקלאדא אינטרי טולוס
לוס פואיצלוס דיל מונדו, קי קון 60 פואיצלוס פרינקיפאליס די
לה דינאסטיאה (עשפחה) די שס איזו די נח קי קון קונסידיראל-
דוס לאס ריינאס דילוס פואיצלוס, אי 80 פואיצלוס די לה די-
נאסטיאה די יפת איזו די נח קי קון קומו לאס דונזיאס . אי
ריסטו די פואיצלוס דילס דינאסטיאה די חס קי נו איי קואינטה-

אי קון טולדו איסטו טו ריטטאטיס אין טו קומפלימיינטו אין טום
 אידיאס אי אין טום אוצראס. אי אים אאורה קי סי צי קלארו קי,
 מי פאומצה, מי קומפלידה, אים אוניקה אי ריגאלדה, אים טו מי
 פואיצלו אוניקו קי קום איסטמאלדו די טולדוס אים טו קי איריס
 דיניו די פאריקיר אה טום גיניטוריס לוס אזית העולם אי לאס
 אמהות, אי אים די איסטאס צואינאס ראאיזיס קי קאיירון אים-
 טאס ראמאס, אי אים סוצרי איסטו קי איספיראס די ציניר און
 עיימפו קי טי ציראן לוס פואיצלוס אי טי ציין אצינטוראראן, אי
 מיזמו לאס ריינאס אי לאס דונזיאס טי אאצאראן קי קוטסיראן
 טולדו איל מונדו קי נואיסטרה אמונה אין איל אוניקו דייו אי אין
 לה ריליגיון, אים לה גוסטה אי צירדאדירה קי איסטו אים
 לה אולטימה איספיראנסה קי איספיראנוס סיגון דיטו איל נביא
 והיה ה' למלך על כל הארץ ציוס ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד
 (זכריה 6-14) .

(10) מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה צרה כחמה היומה ככדגל'
 קונסינאסיין :

טין לה איספיראנסה-דיזי איל דייו סאנטו-קי צינדרה טיימפו
 אונדי טולדו איל מונדו, צינדו סופיטו טו קלארידאלד אי טו צריאן,
 סי מאראצאראן אי סי דימאנדאראן קון אינקאנטאמיינטו, קין
 אים איסטו קי סי צי קומו לה מאנייאנה? איסטי פואיצלו, קי
 און מומינטו אנטים, איסטאצה ריפולייאלדו אי דיזאייגאלדו די קום
 אינימיגוס. איסטי פואיצלו קי טולדוס לו קונסידיראצאן קומו לה
 איספיקייה מאס צאטה דילאס קריאנסאס, קומו סי אקלארו סו-
 פיטו קומו לה מאנייאנה? קומו סי אירמוזאלו קומו לה לונה?
 קומו סי איזו טאן קלארו קומו איל סול? אי טאן פאצורוזה קומו
 לוס קי איסטאן אינטורנאלדוס די מוגוס פינדוכיס?

(11) אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפרחה
 הגפן הנלו הרמונים .

(ריקפואיסטע דיל פואיצלו די ישרא) :

אײַם לה גוארטה די נואיזם קי מי טרושױ אין איסטײ גראדו
 — ריפונדי איל פואיצלו די ישרא — אײַם אין איסטײ טיניצלי אי
 פוארטי קאטיציריו קי מי אלימפיי אי מי פוריפיקי קומו לאס
 נואיזם קי לוקי קי אלימפייאן אי סון צאורוזאס פארה קומיר.
 סין אײַם, דיפואיס קי לאס גאפטיאן אי לאס חארצאן מוגאס
 צײַם. אײַם אין איסטײ קאטיציריו קי צידי קי אינפלויריקיו לה
 פארה, מי פוריפיקי אין מיס איריאס. איגי דיטראס די מי אײַם.
 פאלרה טולאס לאס פאלסאס איריאס קי טוצי ריסיצלו די לוס
 פאלקוס פרופיטאס קי פריקואינטאצא קין איליוס אײַם אאי קי
 צידי איספונטאר לאס גראנאלאס, מי פוריפיקי די מיס ניגראס
 מאניאס קי טוצי דיפרינדלו די מיס ניגרוס ציזינוס אין טיימפו
 די מי צואינו, אי אײַם פור איסטײ קי מיריקי אוי אה איסטײ גלוריה.

(12) לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נריב

קונטינואסיון :

מאלוראמינטי—דיזי איל פואיצלו די ישרא כי ליו פואיליאה
 קומפורטארמי די איסטײ מאכירה, אינטונקיס קואנדו ליו טיניאה
 מי צואינה פוזיקיון. נו טיניאה מיניקטיר די קונפורטאר איל קא.
 טיזיריו, אי סיר קוטו קומאנדו אה מיס פירסיגילוריס. מה נו
 סופי, נו פודי קומפורטארמי אנקי, אי אײַם פור מיס פיקאלוס
 קי מי אלמה מי פוזו קומו לה קואטריגואה די טולוס לוס פו.
 איצלוס דיל דיו סאנטו אי גינירוז, קי טולוס קוצירון קוצרי
 מי אי מי טריזפיזארון קומו לה קואטרופיאה.

קאפיטול 7

(1) טובי טובי השולמית טובי טובי ונחזה נך מה תחזו בשולמית
 כעחלת העמנים.

(ציינדו איל דיו סאנטו לה צואינה צילונטאל די
 קו פואיצלו אי קו דיפירמינאסיון קומפלידא אה או.)

բաւ ցիւ Լիճաւ: Եղև ըւ Կժմսքս ընդհարելի ցիւ ընդհար
մհաւ՝ արք քո ըւսուելի ընդհարելի: Կ. Կժմի Կժ մհա-
Լ. ԲԵՂԻ ԿԻ ԲԵՂԻ Կ. ընդհար արք ը. քո ընդհարելի ը
Կժմար ԿԻ ԿԻ ԲԵՂԻ՝ Կ. ԺԱԳԵ. քո ԼԱՊԵԼԻ Լ. Կ. ԵՂԵԼԻ
ԿԵԼԻ քո ըւ ԿԻ ԱԱԳԵ Լ. ԵՍ ԲԿԵՍ՝ ԵԻ Ժ. ընդհար ը ԿԱՍ
Ժ. Ժ. ԺԱԳԵ. Ժ ԿԱՍ Կ. ԿԵՐԿԵԺ. ըւ Կ. ԼԱ ԺԱ Ժ-
ԼԿԵԱԺ ԿՍ ԿԵԱԵԼԵ Ժ. ԵՍ ԵԼԺԵՍ ընդհար քա. ԿՍ ԲԵՂԻ

Կ. ԵԼԺ. Լ. ԵԱ ԵԼԿՍ քա. Կ. ԵԼ ԵԱԼԵ Լ. ԺԵ. Կ. Ժ ԿՍ
ԺԿԱԵ ԼԿԵՍ ԵԿԱՍ Լ. ԵՍ ԵԼԿՍ Կ. ԲԵԼ. ԿՍ (ԺԱ. ԵՅ-ԵԻ) -
ԺԿԵԱԿ Լ. ԵԿԵԱԼ. Լ. քա. ԵԼԺ. ԵԼ ԿԵԼԵԺ Լ. Կ. Ե
քա. ԺԱԼՍ ԱԱԼ՝ ԵԿՍ ԵԼԵԱԿԱՍ Կ. ԵԿՍ ընդհար քա ԿՍ
ԿԵ. ԲԵԼ. ԿՍ. Կ. ըւ ԵԿՍ Կ. ԿԱԼ քա. ԿՍ Ժ. ԵԱԿԵԼԺ ԿՍ
ԵԺ.՝ ընդհար քա. ԿՍ ԺԿ. Լ. Ե ԺԿԱ. քա. քա. ԿՍ ԺԿ. ըւ
ԵԼԵԼԻ ԵԼԵ. ԵԼԵԱԼՍ. ԵԼԵԱԼՍ ԵԼԺ Կ. ԺԱԿԻ Կ. ԲԵԼԵ-
Լ. Կ. ԵԼ ԼԱ ԺԿԵԱ-ԺԱ Կ. ԵԿԱ. Լ. ԵԼԺ Լ. ԿԵԺ-Լ. ԵԼ-
Ժ. Կ. ԺԺ. ԵԼ.՝ Ժ. Կ. ԵԱԼ քա. Ժ. քո ը. Կ. ԵԱԼԺ. Ժ
ԱԺ ընդհար.

Ժ. քա. ԵԼԻ Կ. ԵԼԵ ԵԻ ԵԼԵ. Ժ. ԱԼԺ. ԵԺ ԵԼ ԿԵԼԺ. Ժ.
ԺԵԼ. Ա. ԿՍ ԿԵԺ Լ. ԵԼԻ Կ. ԵԼԵ ԺԻ ԿԵԼ Կ. ԺԱԿԻ. Կ.
ԱԺ ԺԱԳԵ. ԿԻ ԱԻ ԵԼԺԵ. ԺԱԳԵ. Ժ. ԱԻ ԵԼԵԼԵԺ
ԱԼԵՍ՝ Լ. ԵԱ. քա. ԿՍ ԱԻ ԵԼԵ. Լ. ԿԵԱԺ՝ Կ. Ա. քա.
ԱԼԵՍ՝ ԱԼԵՍ՝ ԵՍ ընդհար ընդհար Լ. ԵԼԵՍ՝ ԱԼԵՍ՝
ԿԵԼԵԱԿ Կ. Լ. Ե.)

ԿԵԱ քա. ԵԼ ԺԱԳԵ. Կ. Լ. ԵԱԼԵ Լ. ԵԼԺ ԺԺ
Կ. ԵԱԺ ԿԵԿԵԿԵԿԵԼԻ Կ. Ե. ԵԼԱ. Լ. ԵԼԱ. ԿԵԼԻ
քա. ԺԺ ընդհար ըւ ԵԼԵ Ժ ԵԼԵԼԵ. Կ.

טוהירטום, איז איל דיין באנטו לי אייוו'ו אי סי ריפנטיי'ו די סו
ניגרו אי טורנו אה אינקאמינארסי אין צוהינוס קאמינוס, קי נו
סי קונטינטי אין איל גרה'ו קי איסטא, קי נו לי פאריסקה קי
לייה איסקאפו קו דו'ר, אי קאי קי סיימפרי אי די קונטינו איסט
טורנאנדו, קי לי פאריסקה קי אחינדה נו איזו סו או'לליגו אי אחינ-
דה טייני מיניסטיר די אינדיריגאר סוס קאמינוס אי איסטו איס
איל רמז די ריפוטאר מוג'אס ציזיס איל ציירצו די סו צי.

(2) מה יפו פעמיך צנעלים צת נדיב חמוקי ירכיך כמו חללים
מעשה ידי חנון.

(אחורה טומה אה ריקונטאר איל דיין באנטו לוס
א'אנטאזיס איספיריטואליס, קי צה פוקידאר אינטונ-
קיס-אין טיימפו דילה גאולה-איל פואיצלו די יקראל
קי סו נאטורה קי לי צה פוריפיקאר אי אימפייאר די
מאנירה קי נו סי צה מאיירגאר מאס לוס דיזיאווס
דיל קואירפו אין לה פירקונה, קומו איס אחורה. אי
קי אחונקי-קומו צי'וס אומאנוס-קי צ'אן אה סירציר
אינטונקיס די טול'וס לוס מיניסטיריס דיל קואירפו,
פירו, צה סיר טול'ו קון ג'וסטה אידיאה אי סין ניכ.
גונה מיסקליטה די פינסירייוס מאוס אי דיזיאווס די.
מאזיאה דילה נאטורה, ג'וכטאמינטי קומו איראן לוס
גראנדיס פירסונאזיס אנטעיגואוס טאיס קי לוס אצות
העולם, משה רבינו אי'גט', קי מיזמו קי קי סירצ'אן
דילוס מיניסטיריס דיל קואירפו פור איל מיניסטיר די
סוס צ'ילה, מה טול'ו אירה סין נינגון פינסירייו ניגרו
אי סולו פור אזיר לוס קומאנדוס די דייו. איסטו איס
א'אנטאזי מויי גראנדי פור לה פירקונה קי פינקה
צ'ין קי איס קו מיס'יון אין איסטו טונדו. אי איס
אנסי קי איל דיין באנטו פרומיטי פור איל טיימפו די
לה גאולה צינילירה צעז'ה, די אזיר אראאיגאר איסטא

Գ.Շ ԺԺԺ.Ա.Ա.ԲԱԼ Լ.ՇՍ Զ.ԼՍ-ԱԼԶԻԺ ԶՍԻ ԳՍ Ժ.Ը ԳԻ ԳԻԸԺ
 Լ.ՍԻԺ Լ. ԱԻԺ Զ.Ա.ԸԻԺ-ԱԼԶԻԺ ԱԻԺ ԳԻՇԸԻԺ Ա.Ը.ԺԱ.Ը.ԸԻԺԺ ԱԸ
 ԺԻԱԼ Լ.Ս. Գ.Շ ԶԺԻԺ ԺՇ ԸԱՇ.Լ ԱՍՇ ԸՇՇ.Լ) • ԱՅ՝ Ա.ՍԱ ԸԻԺ Ը-
 Գ.Զ.ԱՇՇԻԺ ԶԻԺ ԺԶԺԻԺ ԺԸՇՇ.Ը. ԸԻԺ ԶԻԻ.ԸԺԻԺ Լ.Շ ԺՇՇ
 ԱԸԻԻՇ.Ժ (ՍԻԱԸ) (ԸԻԺ ԶԻԻ.ԸԺԻԺ ԸԻԱԸԻԻՇ.Ժ Լ.Շ ԺԻԻ.ԸԸ ԺԻ
 ԶԻԺԱԻԺ Գ. ԺԱՇՇ.ԼԻԺ ԺԻ Ը.ԸԸԸ Ը.ԺԺՇ.ԱՍ Լ. Լ.ՍԻԺ ԸԻ-
 ԺԻԱ.ԸԻԱ.ԸԱԼ ԳԻ ԸՍ Ը. Գ. ԳԻ ԸԻԺ ԱՇԸԱ Ժ. ԶՍԻ ԳՍ Ժ.Ը
 Լ.Շ Զ.Ը.ԸԻ-Գ.ՍՍ Լ. ԳՇԸԱԸ-Ը Ժ.Ը. Լ.ՍԻ ԱԻԺ ԶԻԱԻԻԺ-ԱԻ Գ.Ը-
 Ժ. Գ.ԸԱԸԻԺ ԺԻ ԱԻԺ ԶԻԱԻԻԺ-Ա.ՍԱ ԺԻ ԺԶԺԻԺ-Գ.ՍՍ
 ԶԱԱ.Լ) •

ԶԻԻ.ՇՇԸ Լ.ԺԶԻԻ.Ժ Լ.ՇՍ Ը.ԸԱ.ԺԱԼ Գ. Լ.Ս.՝ ԱՍ .ԶԻ
 ԳՍ Ը.ԺԸԱԻԸ Գ.Շ ԼԱԼ ԺԻԱԼ ԸԻԺ ԶԻՇԻԺԱԸ.Ժ Լ.Շ
 Գ.ԸԼԻԺ Լ. ԱԻԺ Զ.ԼԻԺ. • Գ. Գ.Ժ ԳԻԱԸ Ժ. ԱԸԱՍ
 ԺԻ ԱԸԸԸ ԱԻ ԺԸԻԺԻԼ Գ. ԱԸՍ ԱԻ ԶԱՍ ԶԸ ԸՍ ԶԻ-
 ԱԸԸ ԱԻ Զ.Ժ.ԸԱԼ Ժ.ԸԱ ԶԸ ԳԱԻԸ ԳՍ Ս, ԱԻ ԼԱԼ
 ԱԸԻԱ.ԸԻԸ Լ.ԱԸԻԺ Լ. Լ.ՍԻԺ Լ. ԱԻ ԺԻԻ.ԸԸ՝ Գ.
 ԸԻԺԻԼ Գ. ԳՍ ԺԸԻԺԻԼ Լ. ԱԻ Ժ.ԱԼ Ժ. ԸԻ Ժ.ԸԻԺ ԱԻԺ
 Գ. Գ.ԸՇԱԼ Լ.Ս.՝ Գ. Ժ.ԸԺԺԺ.ԸԱ Ս, ԱԻ ԼԱԼ ԳՍ ԱԻ ԺԻ-
 ԶԻԻ.ԸԼԻԺ Գ. Ա. ԱԸԸ.ԸԻԱԸ ԱԻԺ Ժ. ԱԻԺ ԶԻՇԸ.Ժ՝
 ԻՇՍ Ա.ԱԸ Լ. ԱԻԺ ԶԻՇԸ.Ժ՝ Գ. ԻԱԸ ԺԻ Ա. ԱԸԻԺ
 ԱԻ ԼԱԼ Գ. Լ. ԳԻ. Ա. ԱԸԱԻԱՍ՝ Գ. Ա. ԻԱԸ ԱԸԻ.Ը
 ԳԻ ԸԻԺ ԺԻՇԸ Լ.Շ ԱԸԸԸ՝ Լ. ԳԻ. Ա. Ը.ԺԸ.ԸԱ Ս,
 Ժ. Գ.ԺԱ.Ժ ԺԻԱ.ՇԻԸ՝ Ժ. ԳԻԱԸ. Ժ.ԸԻԺ Գ.ԺԶԻԱ.ԸԸ
 Գ.ԸԱԸ. ԱԸԸ ԸԻԺ ԶԻԻ.ՇՇԸ Լ. ԳԸԸ. Ժ.Ը. Ժ. ԺԻԱ
 ԸԻԱԸ ԺԻ Ա. Գ. Ա. ԳԶ.ԻԺԻԱՍ՝ Գ. Ա. Ը.ԺԸ.ԸԱ Լ.
 Գ. ԳԸԸ.Ը.ԸԻԺ ԱԸԸ ԺԺ ԺԱԻԱԸԸ Գ. Գ.Շ ԱԸ-
 ԶԸ ԱԻԺ ԶԻԺԸ՝ ԻՇԸԱ ԱԻ ԱԸԸԻԱԻԺ ԳՍ Գ.Շ՝
 Գ. Ա. ԱԸԻԱԻԺ Գ.ԶԸԻԸԸ ԳԻ Գ.Շ ԺԻԱ.ՇԱԸԸ
 "Գ. Ժ.ԱԸ ԺԻԱԸ Ա. ԳԸ.ՇԻԱԸ ԱԸԸ ԸԻ Ժ. Ա. Լ.Շ.
 ԸԻԱԸԱ ԳԻ ԱԻԱԸԱ ԺԸԻԺԻԼ ԺԱԸ Լ.Ս. (ԼՇԱ.Ս 08)

טירמינוס ציין ריגלאדאס אה נא פאסאר איל לימיטו די לה גאס-
טידאל אי אונקסטידאל, קומא לאס גולייאס איגאס די מאאס-
טרו קי לאס אזי-סין דוציו-קאן מואה אטאנסיון אי מאאקטרי-
אה אה קי נא מאנקי ניגונה קואה די קא צאור .

(3) שרדך אגן אהר אל יחסר המזג בטנך הרמת חטים קוגה
צאשנים .

טא אומצליגא, צה סיר קומא לה רילונדיס די לה לונה . לה
אסאמזליאה די טאס קאפאס רילאוריס לואס „סנהדרין“ קי די אי-
לייוס טי רילייני טא קומפלימיינטא אי טא מאנטנימיינטא מוראל
(קומא איל אומצליגא קי ריקאלי איל מאנטנימיינטא די קואירפא)
צה סיר קלארה אי אירמאזא קומא לה לונה אי נאקה צה מא-
קאר די אאי לה טימפלחסייון-איל צינו טימפלאלא קאן אגואה קי
אס קאצרוזא אי פרוציגאזא-אנסי נא מאנקארה די אאי צואינוס
דוקטרינוס מוראלים קאצרוזאס אי פרוציגאזאס . איל פארוטא די טא
טריפה-טאדא איל פואיצלא-צאס אה סיר קומא איל אמונטאן די
טריגא צאליאדאלא (אינטורנאלא די פאריד) די רואאס, קי אינדיס-
פארטי קי איל טריגא ריקטא ציין גוארדאלא אי לימפיו סין מיס-
קליפא די ניגונה קואה, טייני די מאס קא צואין גואיזא די איל
צאליאדאלא דילאס רואאס . אנסי, צה סיר טאדא איל פואיצלא קי
אינדיספארטי קי די אילייאס מיזמאס צאן אה סיר קומפלידאס אין
גאקטאס איריאס, צאן אה סיר טאמציין אינטורנאלא די צואינוס
צאליאלאס, פאר נא פאסאר איל לימיטא דילא גאקטידאלא אי אונקס-
טידאל .

(4) שני שרדך כשני עפרים חאמי לביה .

קאנטינואסייון :

טאס דאס פיאגא קי מאמאס די אילייאס, טא ליי קאנטא קי
אס דיציאלא אין דאס פארטידאלא, תורה שכתב אי תורה שצעל
פא, קי די אילייאס מאמאס אי דיפרינדיס טא קומפלימיינטא, סי-
לאן קאנסידראלאס אין אואס די טאדא איל פואיצלא, קומא דאס

קורקום מילסייוס (צוֹגֹקִים) קי נו איי כיננונה דיפֿירינקייה די
 אונז אה אוערן. אנסי אינעכדיראן עולו איל פואיצלו קי תורה
 טצכתז אי תורה טצע'פ עולו אים אונה, טולאס קון דאלאס די
 צוקה דיל סי' דיל מונדו פור מאנו די משה רבינו ע'ה (נו קומז
 אים אאורה קי איי מוגוס אין איל פואיצלו קי-סיאה פור קוס
 כיגראס אידיאס-סיאה פור נו קיריר ריסיציר איל יוגו דילה ליי-
 דיזין קי לה ליי דיל דייו אים קולאמינטי לה תורה טצכתז לוקי
 איסקריצי אין איל ספר תורה, מה לה תורה טצעל פה אים פוזי-
 טה דילוס קאצייוס, קי איסעו אים אונה אידיאה פֿאָסה אי קי נו
 אים אקי קו לוגאר די אצלאר די איסעו. פירו, אינטונקס-פרומיטי
 איל דייו סאנטו קי נו אצרה אינטרי איל פואיצלו קין סי עראזיי-
 ראה אין איסטה פֿאלסה אידיאה).

איי קין דיקלארה איסטי פסוק פור איל ריי אי איל כהן גדול,
 טוס דוס פיגוס, טוס דוס קאפוס ריזילוריס איל כהן גדול אי
 איל ריי, קי די אילייוס טי פרוציני טו קומפלימיינטו מורא אי
 מאטיריאל, צאן אה סיר אינטונקס סיימפרי אאונאלדוס-קומז
 דוס מילסייוס-פארה גיאר קוס פֿידיליס קון גוסטיאלד. נו קומז
 אירה אנטים אין טיימפו דיל ריינאלדו די ישרא קי לה מאס פארטי
 איראן אונז קונטרה אוערז אי נו קולדיאצאן מאס קי קוס אינ-
 טיריקוס פירקונא .

(אזיל אקי און פוקו אטאנקייון, קירילוס ליקטוריס).
 איסטי מיזמו פסוק, שני שדיך וכו', סי דיטו אין קאפיעולו
 4, מה אאי אגונטו אקאצו, "הרועה צשושנים", אי אקי נו אגונטו
 איסטוס ציירצוס, אי לה ראזון די איסעו אים, קי אאי אין קא-
 פיעולו 4 איסטה אצלאלנדו פור לו פאסאלדו פור איל טיימפו דיל
 משכן אי איל בית המקדש, אי אאי עוצו מיניסטיר די דיזיר אים-
 טוס ציירצוס די, "הרועה צשושנים" קי אינטונקס אירה מיניסטיר
 קי לוס קאפוס דיל פואיצלו איזיראן קונקסיר א פואיצלו אי לים
 אינקיניאראן לה קריאינסה (אמונה) אין איל דייו סאנטו אי פו-
 דירוזו קי אציה מוגוס קי נו טיניאן ציין אראאיגאלה לה אעונס

פירקונה, צה קיר אלטו אי איכטימאלו אין חוץ די טולו חיל מוכדו, קומו אונה טורי פוירטי. אי זלחנקו קומו איז מארפיל קי נו סי טייני קי אינסוזיאר מוץו קון לאס מוץאס סאנגריס די לוס סאקריפייסיום קי אינטונסיס נו כי צה סאקריפייסיום מאס קי אין סורטי די קרצן תודה. (פורקי לייא חיס סאצילו קי לה מאס פארטי דילוס קרצנות קי סי אזילן אין טיימפו דיל צי'המק, חירה פור פירדונחנסה די פיקאלוס, אי אינטונסיס נו צה חציר מוץוס פיקאלוס קי סי טינגה מינסטייר די טראחיר קרצן).

(עיניך, טוס חוץוס סיראן קומו לאס אצירגאס (גראנדס סיס- טירנאס) די „השצון“ (לה קאפיטאלה דיל פאחים די סיחון) סוצרי לה גראנדי פוירטה קי פאסאצאן פור חאי מוץילומצרי די גינטי. טוס קאפוס ריזילוריס סיראן די אונה גראנדי אוטילילאל (פרו- ציגו) נו סולחמינטי פור חיל פוילצלו די ישרא, מה קי טאמציין פור טולו חיל מוכדו קי טולוס סי אינציזארן די חיליוס אה קו- נוסיר אל דייו חוניקו קריאלור די טולו חיל חוניצירסו, קומו לאס אצירגאס די חסבון קי טולו חיל מוכדו ציציאן אי סי ארטאצאן די חאי. טו פרינטי, קירה קומו לה טורי קי פראגואו חיל ריי שלמה אין חיל מוכטי לצבון קי קאטאלצה די חאי אסצה דמאק (שאס, לה פרינסיפאל סיצדאל דיל אימפיריי חרס) קי מיזמו לוס מוראלו- ריס די חאי לה ריספיקטאצאן (אלה טורי) אי לה ציכיראצאן פור חיל פרוציגו קי טיראצאן די חילייה אי די סו גוארדייה. חנסי טולוס לוס פוילצלוס דיל מוכדו טי ריספיקטאצאן אי טי חונרה- צאן קי פור טו מיזו צאן אה קונוקיר טולו חיל מוכדו לה ציר- דאלירה קריחנסה די חיל חוניקו דייו.

(6) ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור צדהטים. קונטינוואסיון :

טו קאציקה צה איסטאר סוצרי טי קומו חיל מוכטי, כרמל קי חיס חיל מאס אטו אי ציסטונו די טולוס, אי קי די חיל פרו- צייני מוץילומצרי די צוילנדאל אה טולוס קוס דירילוריס. חנסי,

לה פרוצ'דינסקיי דיל דייו קאנטו-לה קאצ'סירה דיל פואיצ'לו די
 ישראל-צ'ה קיר פוזאל'ה קוצרי טי אי די חילייה פוזארה לה קאנ-
 טיל'אל' אי חוניקטי'אל' אין טול'אס לאס קלאסאס דיל פואיצ'לו.
 קי טאנטו לה פירוקה די טו קאצ'סה לוס נזירים (קי סי די'שאל'אן
 לוס קאצ'יליוס לארגוס) קי איראן אפארטאדוס די צ'סייוס דיל
 מונדו, טאנטו לוס ריקוס אי קונדיס קי סון צ'סטי'דוס די פֿור-
 פֿורה-קי סי אפרוצ'י'אל' דילוס צ'סייוס די איקסי מונדו. טול'וס
 סון איגואמינסי קון קאנטי'אל' אי חוניקטי'אל' אי חיל ריי קאנטו
 איסטארה אטאל'ו קין סו אמיקטאל' - אין לוס סאונים - אינערי
 חיל פואיצ'לו .

(7) מה יפית ומה נעמת אהבה צהענוגים

(דיספואיס קי טירמינה חיל טול'ו פול'ינוזו אאל'אר
 לאס צואינדאל'יס מורא'יס אי מאטיריי'א'יס קי צ'ה טי.
 ניר חיל פואיצ'לו די יקרא קואנדו סירה ריגמיל'ו; מוס.
 טרה אורה סו גראנדי פלאזיר, פור איסטו אי דיזיז) .

חוח, קי אירמוזה אי קי סאל'רוזה אים, לה אמור קון פלאזי-
 רים, קי סאל'רי'ט קי איי מוג'אס קוזאס קי לאס פירסונאס לאס
 אמאן. מיזמו סין טיניר פלאזיר די חילי'אס. קומו לוקי אמה לה
 פירסונה אה סו אי'זו ריגאל'ון, אלון קי אים דיזאז'י'סינטי א
 פאל'רי, אי פוסידה חונוס דיפיקטוס מויי ניגרוס, קי סי אירה
 חון א'זינו לו אצוריקי'אה אסטה חיל אולטימו גראל'ון, פירו סיינדו
 אים סו אי'זו, לה נאטורה די פאל'רי לו פֿירסה אה קי לו אמי
 די טול'ו סו קוראסון אלון קי נו טייני נינגון פלאזיר די חיל- ציין
 אינטינדיל'ו איקטה אמור נו אים מויי קומפלי'דה, אונה צ'ז קי אים
 קון דיספלאזיר, פירו, קואנדו סי אמה אונה קוזה קי סי טייני
 פלאזיר די חילי'ה קומו קואנדו אמה לה פירסונה אה סו אי'זו
 סאל'ריו אי אינטיליזינטי אי ציין קומפלי'דו, אים סין דוציוו אונט
 אמור דובלאל'ה, סיינדו אים מיקקלאל'ה קון פלאזיר קי ריקי'צי די
 לה קוזה, אי איסטו אים לוקי דיזי חיל דייו קאנטו, קואנדו סירה

אקיל טיימפו קי טולדו חיל פוואיצלו סיריט קומפלידום אי גוסטום
אי קי מיריסיט סיר פרוטיזאלדום די מי פרוצידינסייה, אינטונקיס
מי אמור קון צוזוטרום סירה מווי קומפלידה, קיינדו חיס חונה
אמור מיקקלאדה קין לום פלאזיריס קי טינגו די ציר צואיסטראס
אוצראס אירמוזאס, (לוקי נו חיס חנסי חאורה קי חאון קי צום
אמו פורקי סוט מי פוואיצלו, מה חיס קון דיקפלאזיר ציינדו צו-
איסטראס אוצראס נו צואינאס).

(8) זאת קומהך דמהה לתמר ושריך לחשבנות .

(9) אמרתי חעלה בתמר החזה צסנכניו ויהיו נח שריך כחשבנות
הגפן וריח חפך כהפוחים .

(10) וחכך כיון הטוב הולך לדורי למשרים דוצצ שפתי ישנים .

קונטינוואסיון :

איסטו צה סיר-דיזי חיל טולדו פולירוזו-קואנדו צירי קי איכטה
אטור (צויי) טוייה אסימיצה אה חיל דאטילאר, קי טולדום טום
מיימזרום קאלה חונו אה סו גראדו, קון קומפלידום חין לה
סינסייה חין צואינאס אוצראס, חין חוניסטידאל, איגט, קומו
חיל דאטילאר קי קאלה פידאסו אי פידאסו דיל חרצול טייני קו
צואין פרופיטו. אי טום ריזילוריס צאן אסימיזאר אום ראזימום
דיל חרצול, קי אינקולגאן פארה אצאטו. חנסי צאן אה טיניר
חיל קולדיאלדו אי חיל סינו חין לום די דיצאטו די אילייוס פור
חזיר קומפליר קאלה חונו אה סו גראדו, חיס חלורה קי ליו דיגזי
אי דיטי: אפוזארי מי פרוצידינסייה חין איכטי דאטילאר, מי איכ-
ראמארי קון קום ראמאס אי אינטונקיס סיראן טום ריזילוריס
קומו לום ראזימום דילה פארהה קי חיל פרוטו קי כאי די אילייוס
קי חיס חיל צינו, חיס מווי איקסילינטי קי איגרה א דייו אי אה
גינטי. אי חנסי סיראן סום דישיפלום קומפלידום חין לה סינסייה
צירדאלירה אי טו גואיזמו סירה קומו לאס נאנסאנאס, חיל גו-
איזמו די סום צואינאס אוצראס ארה ריעורנאר לום קוראסוניס
די טולדו חיל מונדו .

אי סו פאלדער-טו עראצאלז אין לה ליי-פלאזירה דילאנטרי
די מי קומו איל צינו צוהינו קי סי מאנדה ריגאו אינטרי לוס קי-
רילדוס פור קונסירצאר (גוארדאר) לה אמיסטאל אינטרי איליוס
קי אים טאן פריסייוזו קי אזי אצלאר-מיניאר לוס ציקוס מיזמו
די לוס קי איכטאן דורמיינדו-נו דיטא אולצילאר לה אמיסטאל
די אינטרי איליוס .

(11) אני לדודי ועלי השוקתו .

(12) לכה דודי בלח השדה בלינה צבפרים .

(13) נשכימה לכרמים נראה אם פרחו הגפן פתח הסמדר הנלו
הרמונים שם אתן את דודי לך .

(איל פואיצלו די ישרא סינטיינדו לאס פרומיטאס
אי לאס פיאוזיאס דיל טודו פולירוזו פור איל טיימפו
צינדירן, סי לי אינפלאמה איל קוראסון אי רוגה א דייו
קי ריאזי קוס פרומיטאס חונה חורה חנטיס אי לי דיזי) :

סיניור דיל מונדו, ליי לייה סי מויי סיגורו, קי ליי סו אה
מי קירילדו, ליי סו איל פואיצלו קי איסקוויטיס אי אמאטיס, אי
אים סוצרי מי קי טייני סו דיזיאו-מי קירילדו-קי סיאה פירטיי-
סיינטי די סיר פאלצוריאזאלה די סו פארטי. אי סוצרי איסטו, סי
אלינדה נו אריצו איל טיימפו פיקסאלדו די נואיסטרה ריגמיסיין.
אי אים מיניסטיר קי מיריקאמוס פור נואיסטראס צואינאס או-
צראס, סיר ריגמילדוס חנטיס דיל טיימפו, (סאצריט קי סיגון נו-
איסטרה צירדאלירה עראריסיין (קצלה), איל סיניור דיל מונדו
פיקסו און טיימפו קי צאמוס אה סיר ריגמילדוס די איסטי גלות,
אאון קי נו לו דיסקוויטיו איסטי טיימפו אה ניגון סאציו כי פרו-
פיעה . אי קי אריצאלרו איסטי טיימפו פיקסאלדו, סיאה קי נוזו-
טרוס קומוס פירטייניסטיס או קי נו קומוס, נו פואילי דיטא-
דרארקי לה ריגמיסיין כי און פונטו . פירו, איל פרומיטיו טאמ-
צין, קי כי נוזוטרוס נוס ריפניטיוס די נואיסטרוס ניגרוס קא-
מינוס אי צוטקאמוס אולציליר קוס קומאנדוס, אאון קי אלינדה

מי מינוספריסיאצ'ה, קי חל קונטררירי מי אונרררררר מי מי רי-
פיקטורררר. חנקי דיזי לה קומפאנייה די ישרא, קין דירה קי חלון
קי חלינדה איכטו חין קאטיציריין, פולירה חזיר טוס קומאנדוס
קלאררמינטי סין נינגון אינפילימינטי מי קי נינגונו מי מינוספרי-
סייארררן, נו קומו חלורה מאלורוזאמינטי קי מיס אינימיגוס קי
סי צורלררן מי מי מינוספריסייארן קואנדו צושקו חזיר טו צילונטאל,
אי חלורה, מי גיאצ'ה-טי לייצ'אצ'ה-חלה קאזה די מי מאלרי-אוס
צתי מדרשות, חלחס ישיבות קי מי אינציזאררס חלי לה סינקייה
אי לוס סיקריטוס דילה ליי סין נינגון דיקטוררר. אי טי חריחה
ציציר דיל צינו סאצ'רוז אי גואיזמאנטי די גואיזמו די איקפיקייאס,
אי דיל קומו די מי גראנאלה.— קי פלאזיירה חין טוס חולוס מיס
גוסטאס איריאס אי מיס צואינחאס חוצ'ראס, אי חלורה פואירה
פירטיניסינטי קי.

קו צראקו סיידרו-קוס צואינדאלים מאטירייאלים קי מי חזין
אפרונטאר לוס מיניסטיריס דילה צ'ילה—לו טוצ'ירה קיימפרי פרונטו
דיצחשו די מי קאצ'יקה. אי קו צראקו דיריגו-קון קוס צואינדאל-
דים איספיריטואליס קי מי חזין קומפליר מי אמה-קי מי חצרא-
סארה. קי פואירה מי חלמה אפיגאלה קון קו קומפלמינטי די
קונטינו.

(4) הסצנתי אחכס צנות ירושלים מה תעירו ומה תעברו את
סאהצה עד סהחפן.

(ציינדוקי חיל פואיצ'לו די ישרא חין איקטי גראדו

די אמור אי קוצ'דיסייה קון קו דיו, צולטה לה קארה

חא קוס אינימיגוס אי דיזי):

צוזוטראס, איזחאס די ירושלים, אינימיגוס די ישרא. איס חין
צאלדים אי סין נינגון פרוצ'יגו לוקי צושקאש חזירמי חצוריקיר
אי ריטיראר לה אמור דיל דייו סאנטו קון מי, סיגון ליה צו לו
חקונצורי די חנטיס, סיינדו לייו איסטו פרונטה קופריר טולו
פור חול'ליקיר קוס קומאנדוס אי איספיראר אה אמור די דייו
—חא קו ריגמיסיון-חקטה קי אינצילונטה.

Կժ քցոցոց՝ ցե. ուժ արեւ.ժ Կժ Ե ԿճԿԼԵԿԸ ԶԿժ ԿԼԵԿժ
 ԸԼԿժԸ ԿճԵԿԼ ԸԼ Կ. Կ. Ը Կ. ՆԿԿԸ.ժ Լ.ՆԿժ Լ. Կ.Լ.
 արեւ.ժ Կժ Ը Կ.Զ.ԿԸ.Ն. Լ.Զ ԸԿԱ.Ը Լ.Ը.ԶԻ՝ ՆԼ Ը.ԱճԸ. Ն
 ԸԶԸ. Ն ԸԼԿժԸ՝ ԸԱ Կ.Զ Ը.ԿԸ ԸԶԸ. Ն ԶԿժԻ՝ ցե. ուժ
 Կ. ԿԿԼԸ-Լ.Ն. Կ.Զ Ը.ՆԸ.Լ Լ.Զ ԱԼԼԻ-ցե.Ա. ԸԱ Կ.Զ Ը.ԿԸ
 ԸԸԱ.ԸԿժԱԼ :

• 1950-1951, 1952-1953, 1954-1955, 1956-1957, 1958-1959, 1960-1961, 1962-1963, 1964-1965, 1966-1967, 1968-1969, 1970-1971, 1972-1973, 1974-1975, 1976-1977, 1978-1979, 1980-1981, 1982-1983, 1984-1985, 1986-1987, 1988-1989, 1990-1991, 1992-1993, 1994-1995, 1996-1997, 1998-1999, 2000-2001, 2002-2003, 2004-2005, 2006-2007, 2008-2009, 2010-2011, 2012-2013, 2014-2015, 2016-2017, 2018-2019, 2020-2021, 2022-2023, 2024-2025, 2026-2027, 2028-2029, 2030-2031, 2032-2033, 2034-2035, 2036-2037, 2038-2039, 2040-2041, 2042-2043, 2044-2045, 2046-2047, 2048-2049, 2050-2051, 2052-2053, 2054-2055, 2056-2057, 2058-2059, 2060-2061, 2062-2063, 2064-2065, 2066-2067, 2068-2069, 2070-2071, 2072-2073, 2074-2075, 2076-2077, 2078-2079, 2080-2081, 2082-2083, 2084-2085, 2086-2087, 2088-2089, 2090-2091, 2092-2093, 2094-2095, 2096-2097, 2098-2099, 2100-2101, 2102-2103, 2104-2105, 2106-2107, 2108-2109, 2110-2111, 2112-2113, 2114-2115, 2116-2117, 2118-2119, 2120-2121, 2122-2123, 2124-2125, 2126-2127, 2128-2129, 2130-2131, 2132-2133, 2134-2135, 2136-2137, 2138-2139, 2140-2141, 2142-2143, 2144-2145, 2146-2147, 2148-2149, 2150-2151, 2152-2153, 2154-2155, 2156-2157, 2158-2159, 2160-2161, 2162-2163, 2164-2165, 2166-2167, 2168-2169, 2170-2171, 2172-2173, 2174-2175, 2176-2177, 2178-2179, 2180-2181, 2182-2183, 2184-2185, 2186-2187, 2188-2189, 2190-2191, 2192-2193, 2194-2195, 2196-2197, 2198-2199, 2200-2201, 2202-2203, 2204-2205, 2206-2207, 2208-2209, 2210-2211, 2212-2213, 2214-2215, 2216-2217, 2218-2219, 2220-2221, 2222-2223, 2224-2225, 2226-2227, 2228-2229, 2230-2231, 2232-2233, 2234-2235, 2236-2237, 2238-2239, 2240-2241, 2242-2243, 2244-2245, 2246-2247, 2248-2249, 2250-2251, 2252-2253, 2254-2255, 2256-2257, 2258-2259, 2260-2261, 2262-2263, 2264-2265, 2266-2267, 2268-2269, 2270-2271, 2272-2273, 2274-2275, 2276-2277, 2278-2279, 2280-2281, 2282-2283, 2284-2285, 2286-2287, 2288-2289, 2290-2291, 2292-2293, 2294-2295, 2296-2297, 2298-2299, 2300-2301, 2302-2303, 2304-2305, 2306-2307, 2308-2309, 2310-2311, 2312-2313, 2314-2315, 2316-2317, 2318-2319, 2320-2321, 2322-2323, 2324-2325, 2326-2327, 2328-2329, 2330-2331, 2332-2333, 2334-2335, 2336-2337, 2338-2339, 2340-2341, 2342-2343, 2344-2345, 2346-2347, 2348-2349, 2350-2351, 2352-2353, 2354-2355, 2356-2357, 2358-2359, 2360-2361, 2362-2363, 2364-2365, 2366-2367, 2368-2369, 2370-2371, 2372-2373, 2374-2375, 2376-2377, 2378-2379, 2380-2381, 2382-2383, 2384-2385, 2386-2387, 2388-2389, 2390-2391, 2392-2393, 2394-2395, 2396-2397, 2398-2399, 2400-2401, 2402-2403, 2404-2405, 2406-2407, 2408-2409, 2410-2411, 2412-2413, 2414-2415, 2416-2417, 2418-2419, 2420-2421, 2422-2423, 2424-2425, 2426-2427, 2428-2429, 2430-2431, 2432-2433, 2434-2435, 2436-2437, 2438-2439, 2440-2441, 2442-2443, 2444-2445, 2446-2447, 2448-2449, 2450-2451, 2452-2453, 2454-2455, 2456-2457, 2458-2459, 2460-2461, 2462-2463, 2464-2465, 2466-2467, 2468-2469, 2470-2471, 2472-2473, 2474-2475, 2476-2477, 2478-2479, 2480-2481, 2482-2483, 2484-2485, 2486-2487, 2488-2489, 2490-2491, 2492-2493, 2494-2495, 2496-2497, 2498-2499, 2500-2501, 2502-2503, 2504-2505, 2506-2507, 2508-2509, 2510-2511, 2512-2513, 2514-2515, 2516-2517, 2518-2519, 2520-2521, 2522-2523, 2524-2525, 2526-2527, 2528-2529, 2530-2531, 2532-2533, 2534-2535, 2536-2537, 2538-2539, 2540-2541, 2542-2543, 2544-2545, 2546-2547, 2548-2549, 2550-2551, 2552-2553, 2554-2555, 2556-2557, 2558-2559, 2560-2561, 2562-2563, 2564-2565, 2566-2567, 2568-2569, 2570-2571, 2572-2573, 2574-2575, 2576-2577, 2578-2579, 2580-2581, 2582-2583, 2584-2585, 2586-2587, 2588-2589, 2590-2591, 2592-2593, 2594-2595, 2596-2597, 2598-2599, 2600-2601, 2602-2603, 2604-2605, 2606-2607, 2608-2609, 2610-2611, 2612-2613, 2614-2615, 2616-2617, 2618-2619, 2620-2621, 2622-2623, 2624-2625, 2626-2627, 2628-2629, 2630-2631, 2632-2633, 2634-2635, 2636-2637, 2638-2639, 2640-2641, 2642-2643, 2644-2645, 2646-2647, 2648-2649, 2650-2651, 2652-2653, 2654-2655, 2656-2657, 2658-2659, 2660-2661, 2662-2663, 2664-2665, 2666-2667, 2668-2669, 2670-2671, 2672-2673, 2674-2675, 2676-2677, 2678-2679, 2680-2681, 2682-2683, 2684-2685, 2686-2687, 2688-2689, 2690-2691, 2692-2693,

[illegible]

(9) Σάα, αααα ας ρεε αααα ας ιααα α, αα ααα αααα
αααα αααααα :

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

გა.ფ.გ. გ. გ.გ. გ.გ.გ. .

ԱՅ՝ ՀԻՃ. ԿԵՆՏՐԱՆԻ ԿԵ ԺԺԺԻԱԿԵՐԼԺԺԺ ԸՆԺ ՀԻՃ ԿԱՆ

[illegible]

4.5 La digitalizzazione di documenti del di di-

ՔԱՆԿԱՆ ԴԱՏԱ ԱՐԶԱՆ ԳԱԼ ԴԱՏԱ ԱՐԶԱՆ . ԶԼՍԼ .

(դ) Այս փուլի վերջում կատարվում է հետևյալ փուլի աշխատանքը:

ריליגייזאס. פורקי, לה אמור קי לייו טי טינגו חים מווי פוהירטי
קי סי טו לה אזאנדונאס חי טי קונטראס דיטראס די נגראס
אידיאס, אלורה חים מווי דורו חיל קילו קומו לה פוהיסקה חי
קום צראזאס קון די פוהיגו די אונה פלאמה איקסעראאורדינארייה.
חי מוגאס אגואס נו פוהילין אמאטאר איקטה אמור. חי לוס
ריאוס נו לה פוהילין אראצדונאס, די מאנירה קי סי טו לה אזיס
אזאנדונאס—איסטטה אמור—קון טוב מאס אואראס, נו פוהיליס
ריפארארלה חי אינדיריגארלה קי סי דארה לה פירקונה טולו
קו אציר אין ערוקי דיל אמור מינוספריסיאר לו מינוספריסיאן
זה חיל.

חיי קין דיזי קי איסטוס דוס פסוקים חים אצלה דיל פוהילצלו:
אונה ציז קי לייו ליייה מי דיטירמיני די טולו מי קוראסון—דיזי
חיל פוהילצלו די יקרא—אוייליסייר טולוס טוס קומאנדוס, חי טו
סיניור דיל מוכדו פוכימי קומו סיאו סוצרי טו קוראסון, קומו
סיאו סוצרי טו צראסון.—אאונה טו אמיקסאל קון מי, חי מוס-
טראמי טוס אואראס מאראצאזאס אין מי פאצור. קי נונקה מי
ריפינטירי לייו די איסטי צואין קאמינו, דיסזואיס קי טאנעו קומ-
פורטי פור טו אמיקסאל אסטה לה מוהירטי, חי קי חיל קילו
פור טו נומצרי חיל קאנעו קי נו פוהירה דיזאצלאדו, קיצראנעו
מי קוהירפו אסטה לה פוהיסקה. חי חים פור איסטו קי לאס צרא-
זאס די טו אמור קון אונאס צראזאס די פוהיגו חי אונה פלאמה
איקסעראאורדינארייה קי כי מוגאס אגואס פוהילין אמאטארלה,
כי לוס ריאוס פוהילין אזאנדונאס חי קי סי דארה לה פירקונה
טולו קו אציר פור אנולאר לה אמיקטאל, חים מינוספריסיאלו.

(8) אחות לנו קטנה ושדים אין לה מה נעשה לאחותינו ציוס
שדוצר זה.

(חיל טיימפו קי חיל טולו פוהירוזו קי צה אפאלאר
די קו פוהילצלו חי אינצילונטה זה ריגמירלוס חי חים-
קאפארלוס די טולוס קוס מאיס, עומה זה קונקול-
טאר קון חיל פונקאלו די אריצה-לוס אנגליים—קי)

אנסי אים קו ריגלה קואנדו קירי אזיר אונאס קוזאס
 מאראצ'אוזאס אפואירה לה נאטורה די קונסולטאר
 קון קוס קירצ'טוריק פור אמוקטראר קו מודיקטיאה
 (עכוות) אי אינצימאר חלה ג'ינטי קי מיזמו און גראנדי
 פירסונאזי קי נו סי טראצי די קונסולטאר קון איל
 מאס ג'יקו, קומו טופאמוס קואנדו קריאו אה איל
 אומצרי אין איל ס'זין דיאה דילה קריאקיון די איל
 מוכרו קי דיטו, נעשה אדם" אי אין מאס לוגאריק)
 אי דיזי :

אונה אירמאנה ג'יקה טינימוס לה קומפאנייה די יסראל—עם
 אוי מאורוזאמינטי נו טייני פיג'וק—נו טייני די אונדי מאמאר—
 קי פור קאצזה די קוס פירסיקוקיינוס אי ריפוליוס די קוס אי-
 בימיגוס, נו פולדי קונסיקראר לוס קומאנדוס דילה ליי ני תורה
 שצפל פה ני הורה שצכתצ, (קומו דיטו ירמיה (איכה 2) „מלכה
 וש'ריה צגוים אין תורה". טופאנדוסין אינצטרי לוס פואיצ'לוס, ריק-
 טארון קין ליי) אאורה קי לי צאמוס אזיר אה איקטה אירמאנס
 איל דיאה קי סי אצלחרה די אילייה? קון קי ראזון לה צו אה
 ריגמירלה קי אחינדה נו אים פירטיניסינטי?

(9) אס חומה היא נצנה עליה טירה כסף ואס דלת היא נלור
 עליה לוח ארז.

(ריספואיקטה דילוב אנג'ילים) :

אונה צ'יז קי צ'וס, פאטרון דיל מוכרו, דיג'יזאטיט—דיזין לוס
 אנג'ילים—די ריגמיר אה צואיקטרו פואיצ'לו, קין פואידי דיפ'י-
 דירצ'וס אי קין צ'וס פואידי קונטראריזיר? פירו-קונטינוואן לוס
 אנג'ילים-קי אים קי איסטי פואיצ'לו איקטה ריזירצ'אדו אין קו פיי
 אין קו אמונה קומו אונה סירקה (קלעי) ציין פ'ורטיפיקאלה, אי
 קריאין אין איל אוניקו דייו קון טולד קו פואירקה, אאון קי פור
 אלגונאס ראזונקס נו פולדירון קונפ'ורמארקין אה טולדוס לוס קו-
 מאנדוס ריליג'יוזוס קון טולד, לי פראגוארימוס פור אילייה פא-
 לאקיו די פלאטה. ריגמילדה אונה ריגמיסיין קומפלד'ה אונה צ'יז

סייגן דיל דיין קאנטו, טוֹלֹס נואיסטרוס אינמיגוס
 קי אין איכטי קאטיציריו, נוס איקסטימינארון אי
 נוס דיקטולירון, אינטונכיס נוס עיינין קי פאגאר
 טולו קין קו דימאזיאה סיגון פֿואי קואנדו קאירון
 נואיסטרוס פאלדריס דיל קאטיציריו די מלרים . אי
 איסטו איס לוקי דיזי ישעיה (60-16) וינקת חלצ גוים
 תחת הנחשת חציא זהב וכו' . אי איסטו איס לו קי
 דיזי חקי כרס היה לשלמה .

איל ריי קאנטו אי פולירוזו טיניאה אונח צינייה-לה קומפאנייה
 די ישראל-אין לה ייחורה אין איל לוגאר מויי פוללאלו די מו-
 גילומצרי די גינטי-אין איסטי מונדו ליינו די מוגוס פואיצלום-
 אי קיריינדו קולטיצאר איסטא צינייה, לה אינטריגו אום גואר-
 דיאניס. — קיריינדו פוריפיקאר אי אימפייאר אה איסטי פואיצלו
 די קוס פיקאלום, לו אינטריגו אין פוליר די אונטראס נאסייוניס.
 אי קוס אינמיגוס גופאלאן קוס קאנגרי אי טוס סיצו, קאלה
 אונז צושקאלאן אה פרופיטאר די אילייוס אי לים אינפוניאלן מיל
 מולוס די דאסייוס אי פיגאס קולאמינטי פור קוס קואליטה די
 גולדיוס .

(12) כרמי שלי לפניו האלף לך שלמה ומאתים לנטרים את פריו.
 קונטינאסיון :

אלורה-דיזי איל קי' דיל מונדו-איק מי צינייה קי לה טינגו
 דילאנטרי די מי ליייה סי פוריפיקו די קוס כיגראס אונטראס אי ליייה
 מיריקיו איסטאר דילאנטרי די מי, אי איל ריקלאמה די צוזוטרוס
 לה פאגה די טולאס צואיסטראס אינגובטיסיאס אי פירסיקוסיו-
 נים קי איזיטיט אה אילייוס קי צאל אה ריקפונדירליס ?
 (ריספואיסעה די לאס אומות העולם) :

טו קוס פאטרוס-דיזין לוס אונטרוס פואיצלום-די קונדאנאר-
 מוס אה טולוס לוס מיליס די דאסייוס אי פיגאס קי קוצרינוס
 די טו פואיצלו אפואירה לה ראזון אי סין כינגון דיריגו, אי פור
 קאנטו, נוזוטרוס פאגארימוס אי דימאזיאה אונטרוס דוס קיינטוס
 פארה לוס גוארדיאניס די קו פרוטו, פארה לוס קי עיינין לה

מיסיון די גוהרדאר אי קונסירצאר לה ג'וסטידאלד אי לה צוהיכ-
דאל אינטרי איל פוהיצלו סיגון דיזי ישעיה (23-18) והיה סחרה
וכו' כי ליושצים לפני ה' יהיה סחרה וכו' .

(איסטוס ציירצוס די ומאחיס לנוטריס אה פרוי, קון פוקו איכ-
סינדיצליס אי דיזין קי קיזו סיר רונז קי אינטונקיס דיספואיס
דילה גאולה, קירימוס קונסידיראלדוס קומו אונה קוזה סאנטה קדש
אי סיגון לה ליי קין סי אפרוציגה די אונה קוזה סאנטה דיצי
פאגאר אה קו פאטרון אינדקספארטי דיל קאפיטא לה צאלוטה
די לוקי סי אפרוציגו-אוטרו און קינטו-אי אים פור איסטו קי
סיינדו טומו איל ציירצו האף נך שלמה איסקריציו מאס ומאחיס
לנוטריס אה פרוי) .

(13) היושצת בגנים חזרים מקשיצים לקולך השמיעני .

(14) צרח דודי ודמה נך לנצי או לעפר האילים על הרי צשמים.

(איסטוס דוס פסוקים, מוסטראן איל ריזולטאלד
דילה קונצירסאסיין אינטערה, אי אים קי איל סאנטו
דייו לו ריפיטה קי איל רימילדיו-איל קולו רימילדיו-
די סיר איסקאפאלדוס אי ריגמילדוס די טולדוס נוהיס-
טרוס מאיס אים איל טורנאר די נוהיסטרוס ניגרוס
קאמינוס אי אזיר קוס קומאנדוס אי רוגארלי איל
סולאמינטי קי סי אפילדלי די סו פוהיצלו, אי איל פו-
היצלו די ישרא לו ריפיטה קי ליייה סי דיטירמינו די
טולדו סו קוראסון אי ריסיציו סוצרי איל די אזיר אנסי.
אי רוגה סוצרי איסטו קי אפריקורי לה גאולה אי קי
סי אסינטי אין איל לוגאר סאנטו .

איל טולדו פולירוזו—עו מי קומפאניירה, קי נו עייניס ריפוזו,
—סו מוראלה-אי איסטאס איספארזידה פור לאס גוהירטאס, רו-
ליאנדו די לוגאר אין לוגאר, נו עי סונצאייגאס ני עי אינפילאזייס
אין אלגונאס אידיאס, קי קון עו קאפאסידאלד אי קון לה אייולה די
אלגונאס די טוס אמיגוס, צאכ אה סיר ריגמילדו אי איסקאפאלדו די
טוס מאליס, נו עי צאייאס דיטראס די איסטאס פאסאס אידיאס,
עו טורנה די טוס ניגרוס קאמינוס אי אזמי אוהיר אה עו צוז,
אי אים אלורה קי סיראס אפילאלדו אי איסקאפאלדו די טולדאס
טוס אנסיאס .

איל פוהיצלו די ישרא—מי קירילדו, ליינו נו טינגו לה איספי-

ԱՅ ԼԵԱԺԱՆ ԺԱԳԵԼՈՒ ՔՔ,Պ

Ա,Թ

Ժպտալ Գ. ԵԼԼԵՆ Գ.ԺԺԻՔ. ԵԳ.ԺԱԼԳԺ ԼԵԳԱ.ՏՊԺ Գ. ԵԺ ԼԵ-
ԺԱՅ Լ. Գ.ԵԼԵ. ԵՆԱԼԵԺ Գ. Ժ.Լ.ԱԺ Զ.ԵԱԼԵՆԺ Ժ. Գ.Զ ԼԱԼ
ԼԺԺ Գ. ԼԱԼԳԼ.ԱԺ ԱԼԼՈՒ ԺԼԵԱ. Լ. Գ.ԵԱ.ԺԱԳԼ Գ. ԱԶ Ժ.Լ.Ե-
ԼԶ ԼԱԼ ԺՊԵԱԼ՝ Ժ.Լ.ԱԺ ԳԼԶ.Լ.ԺԱԼԵԺ ԳՈՒ ԱԼԼԺԺ ԺԺԺԱԳԵ-

ԵԱԼ՝ ԵՆԱԼԵԺ Ա.Ե.ԱԺ ԶՈՒ Գ.ԺԵ.ԼԳԵԺՈՒ Ժ. ԺԼ ԶՈՒ ԳԶ.ԱԼԼՈՒ

Գ.ԵԱ.ԺԱԳԼ Ե. ԳԵԼԵ.ԺԱԼ Ե. ԱԶԺ.Լ.ԵԺԱՅ

Գ.Լ ԶՊԺ ԱԼԵԱԳԵԱՊԺ Լ.ԶԺԺ ԺԱԶԺԺ ԳԼԼԵ. ԵԼ Գ. Գ.ԵԼԵ. Գ.Զ.ԱԺ
ԵԼԶ.Լ.ԵԺԱՅ-ԱԼ ԺԼ.ԵՈ-ԺԼԶԳԱ.ԵԱ. Գ.Լ Գ.Զ ԵԼԵԺԳԼԼ Լ. ԳԼ.ՏՈ
Զ.Ա. Լ. Գ.ԵԼԵ. Գ.ԺԱ. ԵԳ.ԶԶԻ՝ ԶՊԱ. ԳՈՒ ԱԼ ԶԼԶԼ՝ ԵՆԱՅ ԱԼ
-ԼԱ. Գ.Զ ԼԱՅ ՍԺԼԼԺ-Լ. ԼԱ.ԼԶ. ԳՈՒ Ա. Ժ.Լ.ԼԼԼ-ԵԼԱ ԼԼԼ.՝ ԵԼ-
ԳԼԵԱԼ ԵԼ ԶԺԺ ԳԱԳԼ.ԶՂ ԳԼԵԺ ԳԶԺԺ ԳԼԱԼԺ՝ ԺԶՂ ԺՊԶՂԳԵԱԺ

ԵԱԼ՝ Գ.Լ ԺՊԶՂ ԺԼԵԱԼԳԼԱԼ Ժ. ԶՂԱԼԵԺ Գ.ԺԱԳԼ.ԶՂ ԺԼ ԼԱ.

ԺԱԼ ԺԱԳԵԼՈՒ Գ. Լ.ԵՆԱ ԵՊԼՈՒ Գ.Զ ԺԳ.ԼԵԱ Գ. ԶՈՒ ԶԱՅ

Գ.ԺԱԼՈՒ ԶՆԱ Գ. Ժ.Լ.ԶՂ ԼԵԱ.ԼԺԺ ԳԼԵՈՒ ԶՂԱ ԵԼԼ ԺԱԱԵԼ. ԼԵԱ-
Ժ.Լ.ԵԺԱՅ ԳԼԵԺ ԺԼ ԳԼԱԼԺ՝ Գ. Գ.ԵԱԼԵԺԺ ԳՂԱ. ԳԼԳ.Լ ԶԼ-
ԺԱՅ՝ ԳԵԼԵ.ԺԱԼ՝ Ժ.ԶԻ՝ ԺԼԺԼԼ.ԵԺԱՅ՝ Ա.Ե.Լ ԵՊԱ Գ. ԳԱԼ Գ.
Զ ԳԼԱԼ՝ ԼԱ.ԼՈՒ Լ. Գ.ԵԼԵ. ԶՂԱԼԵԺ ԱԼԼՈՒ ԺԼԵԱ. Լ. ԱԶԺ.Լ.Ե-
Լ. ԳԼԱԼ՝ ԵԼ ԳԶԶ.ԶՂ ԱԶ ԳԼԵ Լ. ԳԼԱԼ՝ ԵԼ ԳԶԱԼԵԳ.ԵԺԺ.ԶՂ ԳԼԵ
ԵԱԼ (ԳՍԼԱՅ) ԵԼ ԳԵԼԵ.ԺԺԳՂ ԳԼԵ ԳՈՒ ԳԼԱԼ՝ ԵԼ ԶԺԺ Ժ.Զ.ԶՂ ԳԼԵ
Գ.Զ ԼԱԼ Լ. ԶԼԳ.ԺԱԼՈՒ ԺԱԼԼ.ԼԳԼ՝ Գ.ԺԱԳԼ.ՏԶԺ ԱԼԼԺԺ ԺԼ ԳԼ-
ՏՊԶՂ ԳԶՊԺ ԺՈՐԼԱՅ ԵԼԼ ԳՂԱ ԶԼԳ.ԺԱԼՈՒ ԳԼԵԳԺԱԼ՝ Գ. ԵԼԼ Ա.ԼԳԼ
ԳԼԵԱԼ՝ ՍԵԼԱՅ ԳԼԵԺ ԺԼ ԳԼԱԼԺ՝ Գ. ԺԶԶ. ԱԼԼԼ ԺԳԼԼԼ ԶԺԺ
ԵԼԼ ԳԺ. Գ. ԵԼԼ ԳԶԱ. ԺԼ Ա.Ե.Լ Լ.ԵՆԱ՝ Ա.ԼԳԼ Լ. Գ.ԺԱԳԼ ԺԼ
Ժ. Գ.Լ ԶԺԺ. ԳՊ.ԼՈՒ Գ.ԺԱԳԶՂ Գ.Լ ԶՊԺ ԵԳ.ԼԱԳԺ Գ.ԺԵՊԼԱ.ԼԳԺ

ԼԱ. Գ.Զ Ժ. Լ.Զ ԱԼԼԼ ԳՈՒ Գ.Զ ԵԳ.ԶԶԻ Լ. ԶԼԶԶ : Ա.ԼԳԼ

ԵԺԺԺԱ Լ. Գ.ԺԱՅ ԱԳԼ.ԼՈՒ) :

(Գ. ԶԺԺ Ժ.Ժ ՍԵԱ. ՍԼԼԺ Ա.Ե Լ.ԺԶԳԼԳԼ Գ.ԺԱԺԺ

ՍԼ ՍԱԼԼՈՒ Գ. Գ.Զ ԶԱՅ ՍԱԺԼԺ Ժ. Ժ. ԵԼԳԵԼԳ. ՔՔ,Պ

Զ.Լ.ԵԺԱՅ ԺԶԶ. ԵՆԱԼԵԺ Գ.Լ ԶԺԺ ԱԼԵԱԺ Լ. Գ.ԺԵ.ԺԱՊԺ Գ.Զ
Ժ. ԺԼ ԱԼԱ ԺԼԱԼԵԱԺ՝ Գ. ԼԵԱ.ԱԺԺ ԵԼԺԱԼ Գ. ԵՆԱՅ ԱԼ ԵԼԼ-
ԶԱԼ՝ ԳԺԱ.ԶՂԳԱ. ԳՈՒ Գ.Զ ԺԼԺԺ ԳԼ ԳԶ Զ.ԺԱԼ Լ.ԶԺԺ ԺԱԶԶԺ
Ժ. Ա. ԼԼԼ Ժ. ԼԱԶԱԺ ԱԼ ԵԼԱԱ.ԱՅ՝ ԵԼԶԱ. Լ. ԳԺ. Լ.Զ ԺՊԱ-
ԼԳԵԺՈՒ Ե. ԶՈՒ ԵԳԱՆԱՅ ԱՊԺ Ժ. Գ.Լ Ա. ԺԶԻ՝ Գ. Գ.Ժ ԺԶԶ. Գ.ԺԱԼ